

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek

NEJVYŠŠÍ SOUD

3/2020

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu je jediným pramenem, který obsahuje výlučně judikaturu vycházející z kolektivní procedury upravené zákonem, jejím vydavatelem je Nejvyšší soud. Výběr rozhodnutí provádějí a o zařazování rozhodují kolegia Nejvyššího soudu.

Před projednáním jednotlivých vybraných rozhodnutí jsou tyto judikáty zasílány na připomínková místa uvedená v tiráži. Rozhodnutí publikovaná v této Sbírce nepředstavují názor jednotlivce ani nevycházejí z volného uvážení nakladatelství, nýbrž jsou výsledkem kolektivního projednání a kolektivního názoru o vhodnosti zveřejnění řešení nového nebo dosud neřešeného problému.

Redakční rada:

Předseda: JUDr. Roman Fiala

Členové: JUDr. Antonín Drašík, JUDr. Václav Duda, JUDr. František Púry, Ph.D.,
JUDr. Zdeněk Krčmář

Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník LXXII, Index 47 301

Číslo 3/2020 vychází 21. 5. 2020

ISSN 0036-522X, EMK 1 200

Připomínková místa:

Nejvyšší správní soud, Vrchní soud v Praze, Vrchní soud v Olomouci, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra, Česká advokátní komora, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Právnická fakulta Palackého univerzity, Právnická fakulta Západočeské univerzity, Ústav státu a práva Akademie věd ČR, Krajský soud v Ústí nad Labem, Krajský soud v Hradci Králové, Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Brně, Krajský soud v Ostravě, Krajský soud v Českých Budějovicích, Krajský soud v Praze, Městský soud v Praze, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Nejvyšší státní zastupitelství

Vzor citace rozhodnutí uveřejněných ve Sbírce:

- stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2017, sp. zn. Plsn 1/2015 (uveřejněné pod č. 1/2017 Sb. rozh. st.)
- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. 29 Cdo 300/2010 (uveřejněný pod č. 32/2013 Sb. rozh. obč.);

nebo

- rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod č. 99/1995 Sb. rozh. tr.

Vzor citace rozhodnutí neuveřejněných ve Sbírce:

- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 225/2012

Rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce jsou redakčně zpracovávána.

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech trestních

Adhezní řízení	č. 15, 16
Krajní nouze	č. 14
Omyl skutkový	č. 14
Pohlavní zneužití	č. 17
Pomluva	č. 18
Přiměřená omezení a přiměřené povinnosti	č. 16
Zákaz dvojího přičítání	č. 17
Znalecký posudek	č. 15
Znásilnění	č. 17

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Exekuce	č. 39
Incidenční spory	č. 38
Insolvenční řízení	č. 31, 39, 40
Insolvenční správce	č. 39
Mzda (a jiné obdobné příjmy)	č. 41
Náhrada škody	č. 34, 36
Nájem bytu	č. 32, 33
Neplatnost právních jednání (o. z.) [Právní jednání (o. z.)]	č. 32
Oddlužení	č. 40
Odporovatelnost	č. 31
Odpovědnost státu za škodu	č. 35
Okamžité zrušení pracovního poměru	č. 41
Podnikání	č. 40
Pojistné na sociální zabezpečení	č. 38
Poplatky soudní	č. 30
Poučovací povinnost soudu	č. 30
Právnícká osoba	č. 37
Rozsudek pro uznání	č. 31
Smír	č. 31
Srážky ze mzdy	č. 41
Statutární orgán	č. 37
Úroky z prodlení	č. 33
Zástavní právo	č. 39
Zastoupení	č. 37
Zpeněžování	č. 39

ROZHODNUTÍ
VE VĚCECH TRESTNÍCH

Č. 14

Omyl skutkový, Krajní nouze
§ 18 odst. 4, § 28 tr. zákoníku

č. 14

Má-li jít o putativní krajní nouzi, tedy pozitivní skutkový omyl o okolnosti vylučující protiprávnost ve smyslu § 18 odst. 4 tr. zákoníku, musí být i ze subjektivního hlediska jednatelky osoby nejen splněny podmínky uvedené v § 28 odst. 1 tr. zákoníku, ale také dodrženy limity jednání v krajní nouzi uvedené v § 28 odst. 2 tr. zákoníku, tedy i princip subsidiarity. Jestliže domněle nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem bylo možno odvrátit jinak, není vyloučena trestní odpovědnost jednatelky osoby ani za úmyslný trestný čin, protože ustanovení § 18 odst. 4 tr. zákoníku se v takovém případě neužije.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2019, sp. zn. 5 Tdo 1121/2019, ECLI:CZ:NS:2019:5.TDO.1121.2019.1)

Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného T. D. proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 3. 2019, sp. zn. 2 To 11/2019, který rozhodoval jako soud odvolací v trestní věci vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 57 T 8/2018.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 7. 12. 2018, sp. zn. 57 T 8/2018, byl obviněný T. D. uznán vinným pod bodem 1. výroku o vině přečinem ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 tr. zákoníku a pod bodem 2. výroku o vině zločinem ohrožení utajované informace podle § 317 odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zákoníku. Za tyto trestné činy mu byl podle § 317 odst. 2 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 1 tr. zákoníku uložen úhrnný trest odnětí svobody v trvání 2 a 1/2 roku, jehož výkon mu byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 3 roků. Dále mu byl podle § 73 odst. 1, 3 tr. zákoníku uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel na dobu 3 roků.
2. Uvedených trestných činů se podle rozsudku soudu prvního stupně obviněný dopustil (zjednodušeně uvedeno) následovně. Nejprve (skutek pod bodem 1.)

dne 7. 12. 2017 v době od 3:14:49 do 3:16:30 hod. v P. v ulicích XY a dalších, ač po předchozím požití alkoholických nápojů měl v krvi nejméně 2,16 g/kg alkoholu, řídil motocykl tov. zn. D. A. 50, s nímž přejížděl do protisměru a na chodník, předjížděl vozidla před sebou přes podélnou čáru souvislou (dopravní značku V 1a), a snažil se tak ujet hlídce Městské policie hl. m. Prahy, která jej dostihla až po jeho pádu z motocyklu. Poté (skutek pod bodem 2.) téhož dne kolem 3:17 hod. v P. v ulici XY se obviněný při silniční kontrole z důvodu svého předchozího protiprávního jednání popsaného shora prokázal strážníkům Městské policie hl. m. Prahy svým služebním průkazem příslušníka Celní správy České republiky, a ačkoliv nebyl ve službě, i jemu přidělenými krycími doklady vydanými ve smyslu § 40 zákona č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále ve zkratce jen „ZCS“ nebo „zákon o celní správě“), a to občanským průkazem a řidičským průkazem, ke kterým neoprávněně prozradil, že jde o krycí doklady s uvedením fiktivní identity, jimiž se zakrývá skutečná identita osoby provádějící operativně pátrací činnost při plnění služebních povinností. Přitom přidělení a vydání takových dokladů, jakož i informace, že jde o krycí doklady s fiktivní identitou, jsou utajovanými informacemi z dokumentace ke krycím dokladům vedenými ve stupni VYHRAZENÉ podle zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů (dále ve zkratce jen „ZOUI“ nebo „zákon o ochraně utajovaných informací“), ve spojitosti s přílohou č. 8 (bod 16.) nařízení vlády č. 522/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Skutečnost, že jde o krycí doklady, následně obviněný zopakoval také dalším strážníkům Městské policie hl. m. Prahy, kteří se dostavili na místo, přičemž žádný z nich nedisponoval oprávněním seznamovat se s utajovanými informacemi. Tím obviněný porušil § 65 odst. 2 a § 66 odst. 1 ZOUI, podle nichž byl povinen dodržovat povinnosti při ochraně utajovaných informací, především zachovávat mlčenlivost o utajovaných informacích a neumožnit neoprávněně osobě přístup k nim, k čemuž byl pravidelně proškolen, jakož i instruován k užití krycích dokladů a k jejich zvláštní ochraně, aby nedošlo k jejich dekonspiraci, neboť by to mohlo způsobit zmaření probíhající operativně pátrací činnosti. Současně obviněný porušil § 45 odst. 1 písm. a), c), i) zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů, podle nichž je příslušník bezpečnostního sboru povinen dodržovat služební kázeň, chovat se a jednat i v době mimo službu tak, aby svým jednáním neohrozil dobrou pověst bezpečnostního sboru, a zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dozvěděl při výkonu služby, a dále § 27 odst. 1 ZCS, podle kterého byl povinen zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, s nimiž se seznámil při výkonu působnosti orgánů celní správy nebo v souvislosti s nimi a které v zájmu působnosti orgánů celní správy nebo v zájmu jiných osob vyžadují, aby zůstaly utajeny před nepovolenými osobami.

3. Proti uvedenému rozsudku soudu prvního stupně podal obviněný odvolání, o němž rozhodl Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 21. 3. 2019, sp. zn. 2 To 11/2019, tak, že ho podle § 256 tr. ř. zamítl.

II.

Dovolání obviněného

č. 14

4. Proti citovanému usnesení odvolacího soudu podal obviněný T. D. prostřednictvím své obhájkyne dovolání z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., neboť měl za to, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Dále uvedl dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř., neboť měl za to, že bylo rozhodnuto o zamítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku, aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí.

5. Dovolatel nesouhlasil s argumentací odvolacího soudu, že na jeho námítky bylo dostatečně reagováno již v rozhodnutí státního zastupitelství, jímž byla zamítnuta stížnost obviněného proti usnesení o zahájení trestního stíhání. Podle obviněného je v řízení před soudem nepřipadný odkaz na rozhodnutí z přípravného řízení. Dovolatel nadále tvrdil, že kamerový záznam pořízený strážníky městské policie je nekompletní a je podle něj důvodné podezření, že s ním bylo manipulováno. Soud prvního stupně nijak nereagoval na uvedenou námítku, navíc jak tento soud, tak odvolací soud pochybily, pokud připustily tento kamerový záznam jako důkazní prostředek.

6. Dále obviněný namítl chybné posouzení (v rozporu se zásadou *in dubio pro reo*) množství alkoholu v jeho krvi. V této spojitosti citoval z odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu a dovodil, že v protokolu o lékařském vyšetření ke zkoušce na alkohol v krvi jsou uvedeny rozporné údaje, které však soudy nižších stupňů nesprávně vyhodnotily a vycházely z jednoho údaje méně příznivého pro obviněného.

7. Dovolatel považoval za nedostatečné rovněž vyjádření odvolacího soudu k posouzení jednání obviněného podle podmínek krajní nouze. Zopakoval svá skutková tvrzení, podle kterých se ocitl sám v pusté ulici v nočních hodinách a získal důvodné podezření, že je někým sledován. Z důvodu obavy o svůj život a zdraví se proto pokusil ujet z tohoto prostoru. Uvedený závěr podle něj podporují i zjištění plynoucí z provedených důkazů (nejprve tlačil svůj skútr, poté na něm jel bez nasazených rukavic, ačkoliv byla zima, z čehož je podle obviněného patrné, že na něj nasedl ve spěchu, k tomu se přidalo nestandardní chování strážníků, kteří jej ihned nezastavili, ale „amatérsky jej sledovali“).

8. Stran posouzení nakládání s utajovanými informacemi obviněný nesouhlasil s právním závěrem odvolacího soudu, že jednal v nepřímém úmyslu. Strážníkům městské policie předložil pouzdro s doklady, nikoliv doklady samostatně.

Strážníci si sami vyjmuli doklady z pouzdra, v němž měl omylem uloženy krycí doklady, které byly pod průkazem celníka.

9. Dále obviněný poukazoval na obvyklou praxi nošení krycích dokladů, které se běžně nosily delší dobu před akcí při sobě. Rovněž zmiňoval běžný postup při řešení dopravní nehody vozidla celní správy provozovaného na krycí doklady. K prokázání této skutečnosti navrhoval výslech svědků, což odvolací soud zamítl.

č. 14

10. S ohledem na výše uvedené dovolatel navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadené usnesení odvolacího soudu a aby věc vrátil tomuto soudu k novému projednání.

III.

Vyjádření k dovolání

11. K dovolání obviněného T. D. se vyjádřil nejvyšší státní zástupce prostřednictvím státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství, který nepovažoval dovolací námitky obviněného ve vztahu k výroku o vině přečinem ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 tr. zákoníku za námitky právní, spadající pod deklarovaný dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Dovolatel podle státního zástupce nevznesl jedinou námitku, kterou by vytýkal nesoulad skutkových zjištění (uvedených v tzv. skutkové větě a v odůvodnění soudních rozhodnutí) a zákonných znaků tohoto přečinu. Dovolatel především zpochybnil skutkové zjištění o míře jeho ovlivnění alkoholem, resp. o množství alkoholu nacházejícím se v jeho krvi. Rovněž námitky týkající se krajní nouze nevycházely ze skutkových zjištění učiněných soudy nižších stupňů. Z těchto skutkových závěrů především ani náznakem nevyplývá reálná existence nějakého nebezpečí přímo hrozícího zájmům chráněným trestním zákonem, které by dovolatel svým jednáním odvracel (§ 28 odst. 1 tr. zákoníku). Pokud jde o tzv. putativní krajní nouzi (§ 18 odst. 4 tr. zákoníku), pak státní zástupce odkázal na skutkové zjištění soudu prvního stupně, podle kterého si dovolatel musel všimnout, že vozidlo, které ho pronásleduje, je vybaveno výstražnými majáky a výrazně označeno jako vozidlo městské policie. Dovolatel jen stěží mohl předpokládat, že ze strany strážníků Městské policie hl. m. Prahy hrozí nebezpečí jeho životu, zdraví nebo jinému zájmu chráněnému trestním zákonem. Za čistě skutkového charakteru považoval státní zástupce též spekulace dovolatele o možné manipulaci s kamerovým záznamem, navíc obviněný ani nespécifikoval, v jakém směru měla být touto údajnou manipulací skutková zjištění ovlivněna, resp. zkreslena.

12. S dosti značnou dávkou tolerance lze podle státního zástupce podřadit pod deklarovaný dovolací důvod námitky obviněného týkající se subjektivní stránky zločinu ohrožení utajované informace podle § 317 odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zákoníku. Dovolatel se totiž i v tomto směru uchyluje ke skutkovému tvrzení, podle kterého měl krycí doklady uloženy omylem společně se služebním průkazem.

Tím se ale dostal do rozporu se svým dalším tvrzením, podle něhož byl takovýto způsob nošení krycích dokladů u příslušníků Celní správy běžný. Tuto námitku však státní zástupce nepovažoval za důvodnou. Dovolatel mohl snadno předejít vyzrazení utajovaných údajů, pokud by předložil strážníkům vlastní občanský a řidičský průkaz, které měl podle skutkových zjištění v inkriminované době při sobě. Pokud předložil služební průkaz uložený v pouzdře společně s krycími doklady, pak logicky musel předpokládat, že strážníci se seznámí i s těmito krycími doklady, že budou reagovat na skutečnost, že tyto doklady znějí na jméno jiné osoby, než jaká je na služebním průkazu, a že za této situace může dojít k vyzrazení utajovaných informací o krycích dokladech. Správně tedy podle státního zástupce soudy nižších stupňů dovodily u dovolatele existenci minimálně nepřímého úmyslu ve smyslu § 15 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku. Dovolatel totiž věděl, že v důsledku jeho jednání může být porušen zákonem chráněný zájem na ochraně utajovaných informací před nepovolanými osobami, a pro případ, že se tak stane, byl s takovým porušením srozuměn. Podle státního zástupce není dovolateli ve výroku o vině vytýkáno, že dané doklady nosil při sobě v době, kdy nekonal službu, ale to, že tyto doklady předložil dalším nepovolaným osobám. Údajná nesprávná praxe jiných příslušníků Celní správy při řešení dopravních nehod vozidel vybavených krycími značkami je z hlediska posouzení subjektivní stránky na straně dovolatele irelevantní.

13. Státní zástupce vzhledem ke shora uvedenému shrnul, že námitky uplatněné dovolatelem v rámci dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. mu zčásti neodpovídají a zčásti pak jde o námitky nedůvodné. Přitom odkaz na dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. v jeho první variantě nepřichází v posuzované věci v úvahu, neboť odvolací soud meritorně přezkoumal napadené rozhodnutí soudu prvního stupně. Proto státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl podané dovolání jako zjevně neopodstatněné.

IV.

Posouzení důvodnosti dovolání

a) Obecná východiska

14. Nejvyšší soud po zjištění, že jsou splněny všechny formální podmínky pro konání dovolacího řízení, dospěl mimo jiné k následujícím závěrům.

15. Obviněný T. D. uplatnil dovolací důvody uvedené v § 265b odst. 1 písm. g) a l) tr. ř., přičemž druhý z nich citoval v jeho první alternativě, tedy že bylo rozhodnuto o zamítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku, aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí. V daném případě obviněný napadl dovoláním usnesení soudu druhého stupně, kterým bylo

zamítnuto jeho odvolání po řádném meritorním přezkumu věci. Odvolání obviněného v této věci nebylo odmítnuto nebo zamítnuto odvolacím soudem z tzv. formálních důvodů (např. pro svou opožděnost, pro nedostatek obsahových náležitostí nebo pro podání neoprávněnou osobou apod.), proto tento dovolací důvod v daném případě nemohl být v této alternativě úspěšně uplatněn (k tomu viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3174 a 3175). Ostatně obviněný k tomu nenabídl ani žádné důvody, pro které by zmíněná varianta měla být naplněna. Zřejmě měl obviněný na mysli dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. v jeho druhé alternativě, neboť se domáhal přezkumu rozhodnutí odvolacího soudu, který svým usnesením rozhodl o zamítnutí odvolání proti odsuzujícímu rozsudku soudu prvního stupně, tj. proti rozsudku uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) tr. ř., přestože v řízení mu předcházejícím byl podle dovolatele dán důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., jemuž zřejmě mělo odpovídat jádro dovolacích námitek obviněného.

16. Byť obviněný neoznačil správně ani dovolací důvod, na jehož základě by měl Nejvyšší soud přezkoumat napadené rozhodnutí, nelze toto pochybení však samo o sobě považovat za natolik závažné, aby Nejvyšší soud jen proto odmítl dovolání obviněného. Takto Nejvyšší soud rozhodl, protože obviněným vznesené námítky zčásti neodpovídaly uplatněnému ani jinému dovolacímu důvodu a zčásti šlo o námítky zjevně neopodstatněné.

b) Námítky neodpovídající dovolacímu důvodu

17. Obviněný ve svém dovolání převážně brojil proti údajným procedurálním chybám soudů nižších stupňů (zejména proti využití odkazu na rozhodnutí státního zástupce z přípravného řízení v odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu, proti připuštění kamerového záznamu Městské policie hl. m. Prahy v dokazování) a proti nesprávnosti skutkových zjištění učiněných soudy nižších stupňů, namísto nichž nabízel vlastní verzi skutkového děje (zejména pokud jde o údajné jednání v krajní nouzi, posouzení množství alkoholu v krvi, nevědomost o tom, že spolu s dalšími doklady předložil i doklady krycí), čímž vlastně zpochybňoval řádné a zákonné provedení dokazování a dodržení zásady volného hodnocení důkazů. Takové výhrady ovšem zásadně neodpovídají dovolacím důvodům uplatněným obviněným, ale ani žádným jiným dovolacím důvodům. Tato část námitek dovolatele byla procesního charakteru a s ohledem na hmotněprávní povahu dovolacího důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. mu vůbec neodpovídala.

18. Bez možnosti přezkumu na podkladě takto formulovaného dovolání (jako *obiter dictum*) může Nejvyšší soud pouze na základě znalosti trestního spisu dodat, že předložené výhrady obviněného proti postupu soudů nižších stupňů nemají žádné opodstatnění. Soud prvního stupně zcela správně provedl v hlavním líčení

důkaz kamerovým záznamem pořízeným videokamerou ve vozidle hlídky Městské policie hl. m. Prahy, na kterém je zachycena inkriminovaná jízda obviněného na skútru. Brojil-li obviněný proti tomu, že záznam není kompletní a že neměl být využit jako důkaz, pak lze v tomto odkázat na § 89 odst. 2 tr. ř., podle něhož za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, což nepochybně tento videozáznam splňuje. Co se týče jeho necelistvosti (časových prodlev, které se na záznamu neobjevují), pak ta byla v řízení srozumitelně vysvětlena tím, že vozidla Městské policie hl. m. Prahy disponují automatickým video-záznamovým zařízením, které se spouští za chodu motoru vozidla a jen po omezenou dobu po jeho vypnutí (viz odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně, ke shodnému závěru dospěl v odůvodnění svého usnesení i odvolací soud, který pro zjednodušení odkázal na usnesení vrchního státního zastupitelství, jímž byla zamítnuta stížnost obviněného proti usnesení o zahájení trestního stíhání). Soudy nižších stupňů správně uzavřely, že se záznamem nebylo nijak manipulováno, a proto byl důvodně připuštěn v řízení jako důkazní prostředek, který byl následně vyhodnocen. Ostatně na předloženém záznamu je vše podstatné, z čeho je vyvozována vina obviněného. Nezachycení jiných okamžiků, které ovšem má zcela logické vysvětlení, jak již bylo uvedeno, tak ani nemůže mít vliv na celkové posouzení případu.

19. Obviněnému nelze přisvědčit ani v tom, že by soudy nižších stupňů (v neprospěch obviněného) vycházely z nesprávně zjištěného množství alkoholu v jeho krvi v době spáchání trestné činnosti. Soud prvního stupně totiž náležitě vysvětlil, že vycházel při stanovení množství alkoholu v krvi obviněného v době spáchání deliktů ze znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví toxikologie, a z výsledku zpracovatele tohoto posudku v hlavním líčení, který logicky vysvětlil, jakou metodou dospěl k množství alkoholu v krvi obviněného v době jízdy. Znalec učinil své závěry na základě výpočtu odvozeného z množství alkoholu v krvi odebrané obviněnému po spáchání činu, neboť hladina alkoholu v krvi je určující pro tento výpočet. Výsledek dechové zkoušky je brán jako subsidiární důkazní prostředek, z něhož lze usuzovat na míru ovlivnění alkoholem, jde však o test méně spolehlivý, který bývá někdy nazýván orientační, neboť se jím určuje hladina alkoholu v krvi na základě množství alkoholu ve vydechaném vzduchu, který může být ovlivněn celou řadou dalších faktorů (rozdíl spočívá již jen v tom, provádí-li se dechová zkouška ve fázi resorpční či postresorpční). Prozatím jedinou spolehlivou metodou určení hladiny alkoholu v krvi je stanovení obsahu alkoholu z odebrané krve plynovou chromatografií s následnou kontrolou metodou založenou na jiném principu (Widmarkova metoda) v laboratořích specializovaných na tuto problematiku [viz např. ZIKMUND, J. Stručně o alkoholu (online), dostupné k 23. 10. 2019 z <http://www.zikmund.org/>]. Pokud z této hodnoty posléze vycházel znalec při provedení zpětného přepočtu na hladinu alkoholu v době činu (za využití běžně užívaného rozmezí rychlosti odbourávání alkoholu, které je u Středoevropana 0,12 až 0,2 g/kg alkoholu za hodinu ve fázi

postresorpční), odpovídá to běžným postupům znalců v jiných trestních věcech. Skutečnost, že na protokolu o lékařském vyšetření při ovlivnění alkoholem je uveden další údaj o hladině alkoholu v krvi obviněného, na tom nemůže nic změnit. Z vlastní rozhodovací praxe je Nejvyššímu soudu známo, že tak činí lékaři Nemocnice Na Bulovce pravidelně, na toto místo zaznamenávají výsledek vlastní dechové zkoušky, kterou též provádějí a pro niž není v uvedeném protokolu žádná předepsaná kolonka. Tento výsledek nabývá na významu zvláště v případech, kdy se vyšetřovaný odmítá podrobit odběru krve či jiné tělní tekutiny (moči). Již bylo uvedeno, že výsledek dechové zkoušky je spíše detekčního, orientačního charakteru, je do určité míry nepřesný (což je dáno fyziologickými procesy, zejména ve fázi resorpční), nicméně má i důkazní význam, není-li možno zjistit zcela objektivními metodami hladinu alkoholu v odebrané krvi, lze z něj usuzovat na míru ovlivnění alkoholem. V daném případě bylo zřejmé, že obviněný řídil motocykl pod vlivem alkoholu po jeho předchozím požití, přičemž se nacházel ve stavu nejméně středně těžkého stupně podnapilosti (je uváděn od 1,5 do 2,0 ‰ alkoholu – viz např. TESARĚ, J. Soudní lékařství. 3. vydání. Praha: Avicenum, 1968, s. 132; či KVAPILOVÁ, H. Soudní lékařství pro právníky. Praha: Aleš Čeněk, 1999, s. 110; případně od 1,5 do 2,5 ‰ alkoholu v krvi – viz např. ŠTEFAN, J., HLADÍK, J. Soudní lékařství a zdravotnicko-právní otázky. Praha: Karolinum, 1996, s. 98 a 99; PAVLOVSKÝ, P. Soudní psychiatrie pro právníky. Praha: Karolinum, 2001, s. 38). Tomu v daném případě odpovídal nejen znalecký posudek s výpočtem hladiny alkoholu v krvi v době činu na základě hladiny alkoholu zjištěné z následně odebrané krve, ale též všechny dechové zkoušky provedené dechovými analyzátory, kterým se obviněný podrobil mezi okamžikem jízdy na motocyklu a odběrem krve lékařem a podle nichž se hladina alkoholu v krvi obviněného pohybovala vždy nad 1,5 ‰. Jen pro úplnou představu je možno uvést, že zjištěná hladina alkoholu v krvi ve výši 2,16 ‰ u muže vážícího 112 kg (tj. kolik uváděl obviněný při svém lékařském vyšetření) odpovídá obsahu alkoholu v asi 8,5 dvanáctistupňových pivech (při úvaze o 19,75 g alkoholu v jednom takovém pivu), případně v asi 10,5 desetistupňových pivech (při úvaze o 15,8 g alkoholu v jednom takovém pivu). Přitom je třeba brát v úvahu, že již krátce po počátku konzumace alkoholu dochází zároveň vedle jeho vstřebávání také k jeho vylučování z těla.

20. Dále se uvádí, že již při 0,8 ‰ alkoholu v krvi je každý ovlivněn alkoholem natolik, že je vyloučena jeho schopnost řídit motorové vozidlo, tento stav je podle judikatury dán nepochybně u každého jedince, má-li nejméně 1,0 ‰ alkoholu v krvi (viz dále). Již při hladině 0,2 ‰ alkoholu v krvi se u většiny lidí zvyšuje sebedůvěra a s tím souvisí tendence riskovat, zhoršuje se odhad vzdálenosti a vnímání pohybujících se světel. Od 0,5 ‰ alkoholu v krvi se pak prodlužuje reakční čas, zhoršuje se vnímání barev, oči se hůře přizpůsobují při rychlých přechodech ze světla do tmy (stínu) a naopak, zhoršuje se soustředění, od 0,8 ‰ alkoholu

v krvi se zužuje zorné pole (tzv. tunelové vidění) a dále se prohlubují dříve uvedené vlivy na jedince. Od hladiny 1,2 ‰ alkoholu v krvi nastupuje také impulzivnost, je možná i podrážděnost, jedinec má prudké a nevypočitatelné reakce, k tomu často přistupuje špatná orientace, postupně (zejména od 1,5 ‰ alkoholu v krvi) se zhoršuje řeč, u některých jedinců nastupuje agresivita a sklon k násilí. Při hladině okolo 2 ‰ alkoholu v krvi jsou zřetelné poruchy rovnováhy, přichází dvojitě vidění, dochází k poruchám paměti. K tomu je možno odkázat na bohatou literaturu (vedle výše zmíněné viz dále též ŘÍHA, J. Nové znění skutkové podstaty trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 201 trestního zákona. Bulletin advokacie, 2007, č. 2, s. 30 a násl., č. 3, s. 32 a násl.).

21. Za stav vylučující způsobilost osoby k výkonu dané činnosti, který byl vyvolán vlivem návykové látky v podobě alkoholu, se obvykle považuje takový stav, kdy hladina alkoholu v krvi dané osoby činí nejméně 1,00 g/kg (1 ‰) – viz rozhodnutí pod č. 12/1985 Sb. rozh. tr., nicméně je možné dovést tento stav i při hladinách nižších, pokud je takový stav prokázán jiným způsobem – jde o tzv. relativní nezpůsobilost (viz rozhodnutí pod č. 26/2008 Sb. rozh. tr.). V nyní posuzovaném případě však bylo prokázáno, že obviněný T. D. měl v době řízení motorového vozidla rozhodně hladinu alkoholu v krvi přes 1,5 ‰, dokonce (důvodně) bylo zjištěno, že v době jízdy převyšovala 2 ‰, šlo tedy (nejméně) o středně těžký stupeň opilosti, podle mnohých autorů dokonce o těžký stupeň podnapilosti [viz výše, podle Mezinárodní statistické klasifikace nemocí a přidružených zdravotnických problémů v 10. revizi (MKN-10) jde zpravidla o prostou akutní intoxikaci alkoholem – F10.0]. Obviněný v takovém stavu řídil motorové vozidlo (motocykl), což je typická činnost, jejíž bezpečný výkon vyžaduje soustředěnou pozornost a schopnost správně vnímat a pohotově reagovat na vznikající situaci a jejíž bezpečný výkon vylučuje předchozí požití alkoholu, popřípadě jiné návykové látky. Právě při řízení motorového vozidla ve stavu podnapilosti dochází často k ohrožení a mnohdy též k poruše zájmů chráněných trestním zákoníkem, zejména pak nejcennějších chráněných právních statků – života a zdraví osob. Ke konkrétnímu ohrožení a ani poruše zájmů chráněných trestním zákoníkem pak nemusí dojít, neboť tento trestný čin je činem abstraktně ohrožovacím. Obviněný si byl velmi dobře vědom svého ovlivnění, přesto usedl na motocykl a řídil jej, tedy vykonával činnost finální, zaměřenou na cíl, toto také činit chtěl. Jednal tudíž s úmyslem přímým ve smyslu § 15 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku.

c) *K námítce jednání za podmínek krajní nouze, případně putativní krajní nouze*

22. Obviněný T. D. dále (mimo jiné) namítal, že byly splněny podmínky krajní nouze, když usedl na svůj motocykl (skútr tov. zn. D. A. 50) a řídil jej v podnapilém stavu, neboť měl strach o svůj život. Tuto námitku lze podřadit pod uplatněný

dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. jen s velkou mírou tolerance, neboť primárně vychází z jiného skutkového stavu (k nepřipustnosti takových námitek viz výše).

č. 14

23. Obhajoba obviněného, že by ujížděl na skútru v opilosti z důvodu obavy o svůj život, tedy že by tak jednal v krajní nouzi odvraceje nebezpečí přímo mu hrozící ve smyslu § 28 odst. 1 tr. zákoníku, byla v tomto trestním řízení rovněž přesvědčivě vyvrácena. Nelze souhlasit ani s námitkou obviněného, podle níž by šlo o případ tzv. putativní krajní nouze ve smyslu § 18 odst. 4 tr. zákoníku, jak snad měl na mysli obviněný (ač to takto výslovně ve svém dovolání právně nekvalifikoval). Předně je v tomto směru možno odkázat na přesvědčivé odůvodnění soudů nižších stupňů, které zde zcela správně neuvěřily obviněnému. Především je třeba připomenout, že vozidlo, které obviněného pronásledovalo, mělo zapnuté zvláštní výstražné světlo modré barvy (ve smyslu § 41 zákona č. 361/2000 Sb., o silničním provozu, ve znění pozdějších předpisů) a výstražné zvukové zařízení (tzv. VRZ – výstražné zvukové a rozhlasové zařízení), bylo v barvách užívaných Městskou policií hl. m. Prahy a označené nápisy Městská policie hl. m. Prahy. Je tedy nepředstavitelné, že by obviněný mohl toto vozidlo zaměnit s civilním vozidlem blíže neurčených osob, vůči nimž měl obviněný provádět úkony zřejmě trestního řízení. Především je třeba upozornit, že obviněný ujížděl strážníkům městské policie v nočních, resp. brzkých ranních hodinách, kdy i podle jeho vyjádření byly ulice „pusté“, výstražné světlo modré barvy je přitom velmi dobře patrné, a to nejen ve zpeřných zrcátkách, ale též na stěnách budov, ve sklech oken a výkladních skříních, stejně tak je patrný i zvuk výstražného zařízení. Obviněný ani bezprostředně po svém pádu na zem a dostižení pronásledujícím vozidlem nesdělil strážníkům městské policie a ani posléze policistům, že by měl ujíždět z důvodu svého pronásledování a obavy o svůj život. Naopak lze souhlasit se soudy nižších stupňů, které tuto obhajobu obviněného důvodně vyhodnotily jako smyšlenou historku, kterou se obviněný dodatečně chtěl vyvinut z odpovědnosti za své protiprávní jednání.

24. K tomu lze doplnit, že způsob jednání obviněného v daný večer plně odpovídá sérii různě závažných porušení právního řádu, u nichž se obviněný zjevně spoléhal, že nebudou odhaleny a zůstanou nepotrestány. Obviněný, ač nebyl ve službě a neměl provádět činnost, pro niž mu byly vydány krycí doklady (viz níže), si je ponechal u sebe spolu se svými pravými doklady znějícími na jeho vlastní jméno (což už samo o sobě je postup stěžejí pochopitelný i pro případ plnění služebních úkolů a důvodného držení těchto krycích dokladů u sebe), protože bydlí mimo Prahu (v XY), jel na svém motocyklu do místa konání vánočního večírku v restauraci U. v XY, ačkoliv zde mohl důvodně očekávat konzumaci alkoholických nápojů, jejichž požití ve značném množství se také nezdržel, čímž si přivodil stav nejméně středně těžké podnapilosti, i když sem dojel na motocyklu. Po opuštění večírku (který pokračoval ve vedlejší baru K.) obviněný zjevně

chtěl užít motocykl k odvozu domů (do místa jeho trvalého bydliště to bylo přes 30 km), byť se bránil tím, že jej chtěl jen odtáhnout do místa, kde hodlal přespat (údajně mělo jít o kancelář vzdálenou asi 2 km). Také je možno připomenout, že obviněný již v minulosti (v roce 2003) byl postižen ve správním řízení za to, že se po přistizení při řízení motorového vozidla pod vlivem alkoholu, jehož měl v krvi podle dechového analyzátoru 1,51 ‰, odmítl podrobit následnému odběru tělních tekutin při lékařském vyšetření ovlivnění alkoholem.

25. Lze souhlasit se soudy nižších stupňů, které v tomto směru vyhodnotily obhajobu obviněného jako ryze účelovou a učiněnou ve snaze vyhnout se trestní odpovědnosti. Obviněný si zjevně všiml vozidla Městské policie hl. m. Prahy, proto odtlačil svůj skútr do míst, kde se domníval, že nebude spatřen, nasedl na skútr nikoli z důvodu obavy o svůj život, o nějž mu nikdo neusiloval, ale pro své pohodlí, aby odjel v nočních hodinách z místa, kde předtím požíval alkoholické nápoje. Následně zjistil, že je pronásledován vozidlem s tzv. modrým majákem, které užívá jen velmi omezené množství subjektů, bylo mu jasné, že je jím pronásledován, aby se podrobil silniční kontrole, čemuž chtěl zamezit kličkováním a ujížděním, přičemž porušil celou řadu pravidel silničního provozu (přejetí podélné čáry souvislé, najetí na chodník, neuposlechnutí výzvy k zastavení atd.). Vše poté završil předáním krycích dokladů a prorazením této skutečnosti osobám neoprávněným seznámit se s danou utajovanou informací (viz níže).

26. Soudy nižších stupňů tak zcela důvodně neuvěřily historce obviněného o pronásledování a o obavě o vlastní život, tuto obhajobu považovaly za vyvrácenou, neboť žádné nebezpečí hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem ve smyslu § 28 odst. 1 tr. zákoníku, o němž se zmiňoval obviněný, vůbec nevzniklo, tedy nebylo objektivně dáno. Nevznikla ani situace blížící se tomuto nebezpečí, z níž by kdokoliv (včetně obviněného) mohl usuzovat na takové nebezpečí. Verze obviněného, podle níž se mohl důvodně domnívat, že nastala zmíněná situace, byla také spolehlivě vyvrácena provedeným dokazováním a zjištěním sledu skutkových okolností, a to především tím, že obviněný byl pronásledován řádně označeným vozidlem městské policie za současného užití výstražného světla modré barvy s rozsvíceným nápisem STOP a výstražného zvukového zařízení. Jinými slovy nebyl splněn základní objektivní znak krajní nouze spočívající v nebezpečí, které by přímo hrozilo zájmu chráněnému zákonem, jako nezbytné podmínky pro posouzení jednání obviněného podle ustanovení o krajní nouzi (§ 28 odst. 1 tr. zákoníku).

27. Ovšem bylo též zcela vyvráceno, že by obviněný byl důvodně přesvědčen o takovém nebezpečí (přímo hrozícím zájmu chráněnému trestním zákonem), tedy že by ze subjektivního hlediska považoval za splněnou tuto podmínku přímo hrozícího nebezpečí, neboli že by jednal za podmínek tzv. putativní krajní nouze (k tomu viz též rozhodnutí pod č. 10/1980 Sb. rozh. tr.). Putativní krajní nouze je ve své podstatě případem pozitivního skutkového omylu (*error facti*) o okolnosti

vylučující protiprávnost, kdy pachatel mylně předpokládá existenci určité skutečnosti, která by jinak (kdyby reálně existovala) vylučovala protiprávnost jeho jednání (v daném případě mělo jít o omyl obviněného o existenci nebezpečí pro jeho vlastní život). Takový omyl, který se posuzuje shodně jako negativní skutkový omyl o okolnostech zakládajících trestní odpovědnost, sice nevylučuje protiprávnost, avšak vylučuje zavinění úmyslné i z vědomé nedbalosti a připouští toliko zavinění z nevědomé nedbalosti (viz ŘÍHA, J. Tabulky a schémata z obecné části trestního práva hmotného. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 57). V úvahu by pak přicházel postih jen u trestných činů, jež je možno spáchat i z nevědomé nedbalosti, pokud by byla dovozena. Nyní je tento omyl se svými důsledky upraven v § 18 odst. 4 tr. zákoníku (k tomu viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 257), ovšem počítala s ním i nauka a judikatura za dřívějšího trestního zákona, kdy jednotlivé varianty omylů bylo možno dovodit z právní úpravy zavinění a vývojových stadií trestného činu. V tomto směru lze souhlasit se soudy nižších stupňů i se státním zástupcem, že provedeným dokazováním bylo vyvráceno, že by obviněný jednal v takovém skutkovém omylu.

28. Avšak i kdyby tomu tak bylo a obviněný se skutečně (a důvodně) obával o svůj život, ač mu reálně nehrozilo žádné nebezpečí, byla by splněna jen jedna z podmínek tzv. putativní krajní nouze. To nutně neznamená, že by byly splněny i podmínky další, resp. že by současně nutně šlo o jednání v mezích krajní nouze (resp. putativní krajní nouze). I když je totiž určitá osoba (obviněný) mylně přesvědčena o existenci přímo hrozícího nebezpečí (putativní krajní nouze), podobně jako v případě přesvědčení o přímo hrozícím či trvajícím útoku (putativní nutná obrana), musí i v takovém případě jednat v mezích zákonem stanovených pro danou okolnost vylučující protiprávnost, aby se jí mohl úspěšně dovolávat v rámci omylu. V případě krajní nouze by tedy musela být splněna podmínka proporcionality a subsidiarity, nadto by obviněný nesměl být osobou, která má povinnost snášet nebezpečí (podobně v případě putativní nutné obrany by muselo jít o jednání nikoli zcela zjevně nepřiměřené způsobu útoku). K tomu viz též rozhodnutí pod č. 29/1955 Sb. rozh. tr., podobně (pro nutnou obranu) i rozhodnutí pod č. 12/1954 Sb. rozh. tr.

29. V daném případě by při konstelaci uváděné obviněným (že se obával o svůj život z důvodu předchozího plnění služebních povinností, pro něž měl být pronásledován, což ovšem bylo provedeným dokazováním vyvráceno) stejně nebyl naplněn jeden z limitů jednání za podmínek krajní nouze, a sice prvek tzv. subsidiarity. Podle § 28 odst. 2 tr. zákoníku totiž nejde o krajní nouzi, jestliže bylo možno nebezpečí hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem za daných okolností odvrátit jinak. Platí-li takové pravidlo pro odvrácení reálného (skutečného) nebezpečí, tím spíše to platí i pro odvrácení domnělého nebezpečí přímo hrozícího zájmu chráněnému trestním zákonem (ve smyslu § 18 odst. 4 tr. zákoníku),

kdy vlastně reálně nejde o žádné odvracení nebezpečí (*argumentum a maiore ad minus*). Obviněný, i kdyby se subjektivně domníval, že je pronásledován, mohl by situaci řešit jiným způsobem, kterým by sám nepřekročil ustanovení trestního zákona – např. mohl telefonicky požádat o pomoc kolegy, s nimiž byl předtím v baru K., mohl zavolat o pomoc Policii České republiky či jiný orgán veřejné moci apod. Nic z toho však obviněný neučinil, z čehož lze také usuzovat na nereálnost jeho obav o vlastní život, který mnohem spíše ohrozil svou hazardní jízdou ve stavu (nejméně) středně těžké podnapilosti na jednostopém motorovém vozidle. Přitom mu bylo zřejmé, že je „pronásledován“ služebním vozidlem městské policie, které bylo náležitě označeno a vyzývalo jej prostřednictvím technického zařízení k zastavení, na což obviněný reagoval kličkováním, otáčením a ujžděním.

30. Lze tak uzavřít, že v daném případě skutečně nebyly naplněny objektivní podmínky krajní nouze, především neexistovalo žádné reálné nebezpečí hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem, pro které by obviněný musel jednat v rozporu s trestním zákonem. Bylo též spolehlivě vyvráceno, že by obviněný jednal ze subjektivního hlediska tak, jako kdyby takové ohrožení bylo reálné. I kdyby však o tom byl přesvědčen, neuplatnil by se § 18 odst. 4 tr. zákoníku, neboť obviněný by nesplnil ani podmínku subsidiarity ve smyslu § 28 odst. 2 tr. zákoníku, kterou je třeba dodržet i v případě putativní krajní nouze. Na jednání obviněného proto nedopadá ani ustanovení o krajní nouzi (§ 28 tr. zákoníku), ani § 18 odst. 4 tr. zákoníku o pozitivním skutkovém omylu o okolnosti vylučující protiprávnost. Jinými slovy i v případě putativní krajní nouze, tedy pozitivního skutkového omylu o okolnosti vylučující protiprávnost ve smyslu § 18 odst. 4 tr. zákoníku, je třeba zjišťovat nejen to, zda ze subjektivního hlediska byly splněny podmínky uvedené v § 28 odst. 1 tr. zákoníku, ale také to, zda byly dodrženy limity jednání v krajní nouzi uvedené v § 28 odst. 2 tr. zákoníku. Pokud nebyl v případě domnělého nebezpečí přímo hrozícího zájmu chráněnému trestním zákonem dodržen princip subsidiarity, neboť takové domnělé nebezpečí bylo možno odvrátit jinak, není vyloučena trestní odpovědnost ani za úmyslný trestný čin, protože § 18 odst. 4 tr. zákoníku se v takovém případě neužije.

d) K námitkám ohledně zločinu ohrožení utajované informace

31. S velkou mírou tolerance lze dále podřadit pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. námitku obviněného T. D., kterou brojil proti kvalifikaci svého jednání jako zločinu ohrožení utajované informace podle § 317 odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zákoníku z důvodu chybného posouzení zavinění jako obligatorního znaku subjektivní stránky skutkové podstaty tohoto trestného činu. Podle obviněného z jeho jednání popsaného pod bodem 2. v tzv. skutkové větě v rozsudku soudu prvního stupně nelze dovodit jeho zavinění, a to ani ve formě nepřímého

úmyslu. I při této své argumentaci vycházel dovolatel z jiného než soudem zjištěného skutkového stavu, takové námitky tedy nespádají pod zvolený ani žádný jiný dovolací důvod, jak bylo rozvedeno shora.

č. 14

32. Nejvyšší soud nejprve stručně připomíná, že obviněný byl pod bodem 2. ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně uznán vinným skutkem, jímž naplnil znaky zločinu ohrožení utajované informace podle § 317 odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zákoníku spočívající v tom, že nepovolené osobě úmyslně vyzradil informaci utajovanou podle jiného právního předpisu (jde tak o třetí alternativu v rámci uvedené složité skutkové podstaty), a spáchal takový čin, ačkoliv mu byla ochrana utajovaných informací zvlášť uložena [jde o zvlášť přitěžující okolnost uvedenou v § 317 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku]. Lze tak konstatovat, že třetí alternativa dané skutkové podstaty trestného činu obsahuje z hlediska jednání tzv. čistě činnostní delikt, který je zároveň deliktem formálním, neboť se nevyžaduje žádný účinek projevující se na (hmotném) předmětu útoku. Takové delikty se též označují jako abstraktně ohrožovací, neboť samotným provedením jednání popsaného ve skutkové podstatě je tento delikt spáchán.

33. Jak je zřejmé ze znění skutkové podstaty trestného činu ohrožení utajované informace, pro její naplnění se výslovně vyžaduje úmyslné jednání pachatele (trestní zákoník totiž obsahuje v § 318 i nedbalostní verzi tohoto trestného činu). Ve vztahu k uvedené třetí variantě jednání (vyzrazení utajované informace nepovolané osobě) postačí i eventuální úmysl ve smyslu § 15 odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. zákoníku. Nežádá se přitom žádný další fakultativní znak, jako je tomu v případě prvních dvou alternativ téhož trestného činu (tam se vyžaduje, aby pachatel jednal s cílem vyzradit utajovanou informaci nepovolané osobě), z něhož se dovozuje, že jeho jednání je zaměřené na cíl, finální, a proto musí pachatel jednat s úmyslem přímým (tak např. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 3094). Zavinění se pak musí vztahovat na všechny tzv. objektivně-deskriptivní znaky skutkové podstaty, jakož i na normativní znaky skutkové podstaty, u nichž postačuje laická představa. V tomto případě se tedy zavinění vztahuje především na znak jednání, tj. vyzrazení utajované informace nepovolané osobě, musí se vztahovat i na to, že jde o informaci utajovanou podle jiného právního předpisu, což je normativní znak, u nějž ovšem postačuje laická představa pachatele (nemusí znát výklad tohoto pojmu, přesnou úpravu v mimotrestním předpisu, musí si ale být vědom toho, že jde o informaci utajovanou podle zvláštního předpisu). Ve vztahu k okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby (že pachateli byla ochrana utajovaných informací zvlášť uložena) postačí dokonce nevědomá nedbalost, jak vyplývá z § 17 písm. b) tr. zákoníku (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 3095).

34. V daném případě obviněný po vyzvání strážníky městské policie k předložení osobních dokladů jim sám podal pouzdro s doklady (a nikoliv peněženku, kterou měl rovněž při sobě, se svými osobními doklady), v němž měl služební průkaz a krycí doklady vystavené na jiné jméno. Při tomto jednání si musel být vědom toho, že se strážníci budou ptát na důvod, proč drží doklady obsahující identifikační údaje dvou různých osob, že tak dojde k ohrožení utajované informace, resp. může dojít k jejímu vyjádření osobám, jimž nepřísluší seznamovat se s utajovanými informacemi. Obviněný posleze na logický dotaz strážníků Městské policie hl. m. Prahy, proč drží doklady s různými osobními údaji, jim pak sám sdělil, že jim předložil vedle dokladů vlastních (příslušníka Celní správy České republiky) též krycí doklady (občanský a řidičský průkaz) vydané podle § 40 ZCS. Učinil tak, ač si byl dobře vědom toho, že vydání a přidělení těchto dokladů a skutečnost, že jde o krycí doklady, jsou utajovanými informacemi ve stupni VYHRAZENÉ, čímž vědomě porušil § 65 odst. 2 a § 66 odst. 1 ZOUJ. Není tedy ani tak rozhodující, zda obviněný předkládal doklady s dvojí identitou záměrně (v očekávání jakési stavovské sounáležitosti a tolerance ze strany strážníků městské policie), lhostejně (bylo mu jedno, zda to strážníci zjistí, či nikoli), nebo nevědomky (jakkoliv tato verze byla provedeným dokazováním vyloučena), stejně tak nebylo rozhodující, nakolik obviněný porušil pravidla pro nakládání s krycími doklady tím, že je měl u sebe (což ale mělo vliv na posouzení celkové povahy a závažnosti jím spáchaného trestného činu, a to i z hlediska principu subsidiarity trestní represe). Pro posouzení věci je totiž určující, že obviněný zcela sám s plným vědomím protiprávnosti takového postupu strážníkům sdělil, že jde o krycí doklady, čímž nepovoláním osobám vyzradil informaci utajovanou podle zákona. Obviněný byl přitom náležitě pravidelně proškolen, jak nakládat s utajovanými informacemi, což správně konstatovaly též soudy nižších stupňů, byl instruován, jak nakládat s krycími doklady a jaké povinnosti dodržovat při jejich ochraně před jejich dekonspirací. V tomto směru lze odkázat především na přesvědčivé pasáže odůvodnění soudu prvního stupně v písemném vyhotovení jeho rozsudku.

35. Přesto by bylo možno vytknout závěrům soudů nižších stupňů nesprávné určení formy zavinění obviněného, a to ovšem v jeho prospěch, a nikoli v jeho neprospěch, jak namítal obviněný. Nejvyšší soud totiž má za to, že při uvedených skutkových zjištěních jednal obviněný s úmyslem přímým ve smyslu § 15 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku (a nikoli úmyslem nepřímým, jak uzavřely soudy nižších stupňů), protože obviněný chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně ohrozit zájem chráněný tímto zákonem. Při vědomí nutnosti určitého důsledku lze totiž uvažovat jen o přímém úmyslu, neboť ví-li pachatel, že určité jednání povede nezbytně k určitému následku, nemůže se zároveň bránit tím, že nechtěl takový důsledek (viz např. SOLNAŘ, V. Systém československého trestního práva. Základy trestní odpovědnosti. Praha: Academia, 1972, s. 222; ŠÁMAL, P. a kol.

Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 221). Pokud tedy obviněný věděl, že vyzrazuje utajovanou informaci neoprávněné osobě, jde o jednání přímo úmyslné. Jestliže soudy nižších stupňů uzavřely, že obviněný jednal s nepřímým úmyslem, neboť pouze věděl o možnosti (nikoli nutnosti), že svým jednáním může způsobit trestněprávně relevantní následek (zde v podobě pouhého ohrožení), a pro ten případ s tím byl srozuměn, rozhodly nesprávně ve prospěch obviněného. Nejvyšší soud musí takový postup akceptovat, neboť v dovolacím řízení probíhajícím toliko z podnětu dovolání obviněného již nemůže dojít ke zhoršení jeho postavení (byť třeba jen tím, že by se uvažovalo o zpřísnění formy zavinění), protože platí zákaz *reformationis in peius* (zákaz změny k horšímu).

V.

Závěrečné shrnutí

36. Lze tak uzavřít, že ty námitky obviněného T. D., jež je možno označit za námitky nesprávného právního posouzení skutku ve smyslu § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., a nikoli námitky ryze procesní, neodpovídající deklarovanému ani žádnému jinému dovolacímu důvodu, Nejvyšší soud shledal neopodstatněnými. Proto podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného jako zjevně neopodstatněné.

Č. 15

č. 15

Adhezní řízení, Znalecký posudek
§ 228 tr. ř., § 105 tr. ř.

Soud může rozhodnout podle § 228 odst. 1 tr. ř. o přiznání nároku poškozeného na náhradu nemajetkové újmy v penězích jen za situace, že v důkazním řízení byla důvodnost i výše takového nároku náležitě prokázána. Nedostatků dokazování spočívající např. v tom, že znalecký posudek předložený poškozeným, o nějž opírá uplatněný nárok, neposkytuje dostatečný podklad pro vyslovení výroku zavazujícího obviněného k odčinění újmy vzniklé ublížením na zdraví, nemůže soud překlenout tím, že stanoví náhradu s odkazem na zásadu slušnosti, aniž odůvodní, podle jakých kritérií či jakým postupem dospěl k výši této náhrady.

K podání znaleckého posudku podle Metodiky k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 o. z.) uveřejněné pod č. 63/2014 Sb. rozh. obč., který je pro soud základem pro určení náhrady za ztížení společenského uplatnění, je odborně způsobilý znalec z oboru zdravotnictví, odvětví stanovení nemateriální újmy na zdraví, aniž by byla vyžadována jeho odbornost odpovídající danému postižení. Tento znalec však musí učinit své závěry o stupni obtíží poškozeného s oporou o diagnózu a zjištění příslušného odborníka.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2018, sp. zn. 6 Tdo 1017/2018, ECLI:CZ:NS:2018:6.TDO.1017.2018.1)

Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. z podnětu dovolání obviněného J. V. zrušil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 4. 4. 2018, sp. zn. 61 To 42/2018, jemu předcházející rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 3. 11. 2017, sp. zn. 58 T 40/2017, jakož i všechna další rozhodnutí obsahově navazující na zrušená rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak Nejvyšší soud přikázal Obvodnímu soudu pro Prahu 6, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I. Rozhodnutí soudů nižších stupňů

č. 15

1. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 3. 11. 2017, sp. zn. 58 T 40/2017, byl obviněný J. V. (dále též jen „obviněný“, případně „dovolatel“) uznán vinným pod bodem I. výroku o vině zločinem týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1, odst. 2 písm. b), d) tr. zákoníku a pod bodem II. výroku o vině zločinem týrání svěřené osoby podle § 198 odst. 1, odst. 2 písm. b), d) tr. zákoníku, jichž se podle skutkových zjištění dopustil tím, že

v období od 1. 6. 2004 do 6. 6. 2016, kdy poškození opustili společnou domácnost, ve společně užívaných bytech psychicky týral svou manželku, poškozenou M. V., a svého nezletilého syna – poškozeného AAAAA (pseudonym), když poškozenou M. V. týral tak, že

– po ní požadoval naprostou poslušnost, bránil jí ve vyjadřování vlastního názoru, upíral jí možnost volby, usměrňoval či se snažil usměrňovat její jednání prostřednictvím dlouhých kritických monologů zakončených výčitkami a poté, co tuto formu komunikace odmítla, prostřednictvím každodenních společných modliteb, – neustále ji kritizoval, že málo pracuje, fláká se, málo vaří či nevaří vůbec, nedostatečně uklízí, špatně vychovává společného syna,

– opakovaně ji vulgárně oslovoval výrazy „kráva, piča, sráč“, denně ji oslovoval výrazem „vole“, vyhrožoval jí prodejem pro ni cenných věcí či majetku a nutil ji plnit požadavky, které zrovna vyřkl, často na ni křičel, přičemž ve dvou případech situace eskalovala až do vzájemného fyzického konfliktu, při kterých ji poté silou opakovaně odmrštil, až narazila do skříně,

– udržoval poškozenou ekonomicky závislou na své osobě zejména tím, že vyžadoval, aby všechny finanční prostředky byly zasílány na společný bankovní účet, se kterým nemohla volně disponovat, kontroloval bankovní výpisy k tomuto účtu, a pokud použila zde uložené finanční prostředky, nutil ji vysvětlovat jednotlivé platby,

– nerespektoval její soukromí, omezoval ji v době, kdy měla dobíjecí kredit, ve volném využití mobilního telefonu, následně od roku 2014 po zřízení neomezeného tarifu kontroloval její telekomunikační výpisy, vyčítal jí, jak využívá mobilní telefon, a poté telekomunikační výpisy ukazoval jejím příbuzným a dalším blízkým osobám včetně nezletilého AAAAA, kterému přitom např. říkal: „Vidíš, tvoje maminka je kurva...“,“ dále bez souhlasu poškozené kontroloval její komunikaci prostřednictvím krátkých textových zpráv,

– vynucoval si na poškozené i přes její nesouhlas sexuální styky bez intimity s tím, že je to jeho právo a její povinnost, a to až do roku 2014, kdy se poškozená vzepřela sexuálním stykům a s obžalovaným již intimně nežila,

a toto jednání obviněného vedlo u poškozené k rozvoji posttraumatické stresové poruchy střední intenzity s projevy apatie, nespavosti, sebevražednými myšlenkami, somatickými obtížemi a tzv. flashbacy,

a poškozeného nezletilého AAAAAA týral tak, že

– v jeho přítomnosti psychicky týral jeho matku, aktivně jej vtahoval do hádek s jeho matkou, svaloval na něj vinu za konflikty rodičů,

– vyžadoval jeho naprostou poslušnost a vykonávání užitečných činností,

– na poškozeného občas křičel a vulgárně jej oslovoval,

– na poškozeného měl zejména v posledních dvou letech soužití zvýšené studijní nároky,

– poškozeného bil tak, že jej např. udeřil rukou na zadek anebo silou do zad či rukou, a to i vícero ranami, přičemž jej fyzicky napadl na jaře roku 2016 v koupelně, kdy jej vytáhl z vany a přikázal mu, aby si uklidil vyžehlené prádlo, přičemž dalšímu bití zabránila poškozená M. V., která si stoupla mezi ně, a poškozenému v důsledku uvedeného vznikly červené otlaky na zádech a pažích,

a toto jednání obviněného vedlo u poškozeného k rozvoji posttraumatické stresové poruchy.

2. Obviněný byl za tyto zločiny odsouzen podle § 199 odst. 2 tr. zákoníku za užití § 43 odst. 1 tr. zákoníku k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 24 měsíců, jehož výkon mu byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 30 měsíců. Podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku za užití § 48 odst. 4 písm. b), d) tr. zákoníku mu byla dále uložena přiměřená povinnost, aby se během zkušební doby podmíněného odsouzení podrobil programu sociálního výcviku a psychologického poradenství spočívajícího v odborné systematické psychoterapii, která by mu umožnila náhled a korigování jeho jednání. Podle § 229 odst. 1 tr. ř. byli poškození AAAAAA a M. V. odkázáni se svými nároky na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

3. O odvoláních obviněného, poškozených a státního zástupce podaných proti tomuto rozsudku rozhodl Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 4. 4. 2018, sp. zn. 61 To 42/2018. K odvolání obviněného a poškozených podle § 258 odst. 1 písm. e), f), odst. 2 tr. ř. zrušil napadený rozsudek pouze ve výroku, jímž byla obviněnému podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku za užití § 48 odst. 4 písm. b), d) tr. zákoníku uložena přiměřená povinnost, aby se během zkušební doby podmíněného odsouzení podrobil programu sociálního výcviku a psychologického poradenství spočívajícího v odborné systematické psychoterapii, která by mu umožnila náhled a korigování jeho jednání, a ve výrocích o náhradě škody.

4. Podle § 259 odst. 3 tr. ř. odvolací soud znovu rozhodl tak, že podle § 228 odst. 1 tr. ř. uložil obviněnému povinnost nahradit poškozenému AAAAAA nemajetkovou újmu ve výši 100 000 Kč a poškozené M. V. nemajetkovou újmu ve výši 100 000 Kč. Podle § 229 odst. 2 tr. ř. odkázal tyto poškozené se zbytkem jejich nároků na řízení ve věcech občanskoprávních. Jinak zůstal napadený rozsudek

nezměněn. Pokud jde o odvolání státního zástupce, odvolací soud ho podle § 256 tr. ř. zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 15

5. Proti citovanému rozsudku Městského soudu v Praze podal obviněný J. V. prostřednictvím své obhájkyň dovolání, které opřel o dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. g) a l) tr. ř., přičemž dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. uplatnil v jeho druhé variantě, tedy že bylo rozhodnuto o zamítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) tr. ř., přestože byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v § 265 b odst. 1 písm. a) až k) tr. ř.

6. Dovolatel mimo jiné namítl porušení § 2958 o. z., podle něhož musí soud zjišťovat nemajetkovou újmu, a teprve pokud by se jí nepodařilo objektivně určit, bylo by ji možné určit podle zásad slušnosti. Odvolací soud však uplatnil zásadu slušnosti, aniž by jakkoli zjišťoval, zda u poškozených došlo k ublížení na zdraví, jaká jim vznikla újma a jakou náhradu újmy požadují.

7. Obviněný uplatnil celou řadu dalších námitek a závěrem svého dovolání navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadený rozsudek Městského soudu v Praze i jemu předcházející rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6.

8. Nejvyšší státní zástupce se vyjádřil k dovolání obviněného prostřednictvím státní zástupkyň činné u Nejvyššího státního zastupitelství, která ve vyjádření podrobně shrnula své pochybnosti o naplnění všech znaků zločinu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1, odst. 2 písm. b), d) tr. zákoníku a s ohledem na ně navrhla, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a aby přikázal Obvodnímu soudu pro Prahu 6, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. K výrokům učiněným v adhezním řízení se státní zástupkyň nijak nevyjádřila.

III.

Důvodnost dovolání ve vztahu k rozhodnutí v adhezním řízení

a) K povaze nároku poškozeného na odčinění újmy na zdraví

9. Podstatou námitek, kterou obviněný napadá výrok, jímž byl rozsudkem odvolacího soudu zavázán k náhradě nemajetkové újmy, je výtka, že tento soud „aplikoval zásadu slušnosti, aniž by jakkoli zjišťoval, zda u poškozených došlo k ublížení na zdraví, jaká škoda vznikla, ... nesprávně vyložil § 2958 o. z. a nesprávně ho použil ...“. Obviněný zde poukázal na to, že „ze znění zákona jednoznačně vyplývá, že úvahy soudu se musí nést směrem ke zjišťování nemajetkové

újmy, a jediné pokud by se ji nepodařilo objektivně určit, bylo by možné ji určovat podle zásad slušnosti“.

10. Stran důvodnosti rozhodování soudů nižších stupňů ohledně výroku učiněného v adhezním řízení je vhodné připomenout, že soud prvního stupně vyšel z toho, že poškození uplatnili nárok na náhradu škody, když konstatoval: „Poškození se připojují k trestnímu řízení s nárokem na náhradu škody takto:

– M. V. s částkou 777 695 Kč, přičemž odkazuje na podání ze dne 7. 8. 2017, jehož součástí je i znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví stanovení nemateriální újmy na zdraví...,

– AAAAA s částkou 773 185 Kč, přičemž rovněž odkazuje na doplnění podání ze dne 7. 8. 2017 a na znalecký posudek, který do spisu stejného dne založila poškozená M. V.“,

ač je zřejmé, že poškození uplatnili nárok na náhradu nemajetkové újmy (viz „Připojení poškozeného s nárokem na náhradu nemajetkové újmy podle § 43 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb. ...“). O takto uplatněném nároku rozhodl soud prvního stupně tak, že oba poškozené odkázal s nárokem na náhradu škody podle § 229 odst. 1 tr. ř. na řízení ve věcech občanskoprávních.

11. Tento výrok není možné považovat za správný již proto, že soud prvního stupně nerozhodl terminologicky správně o nárocích, které poškození uplatnili. Trestní soud při svém rozhodování totiž musí důsledně rozlišovat, zda poškozený uplatňuje (§ 43 odst. 3, § 206 odst. 2 tr. ř.) nárok na náhradu škody, či na náhradu nemajetkové újmy, případně zda se domáhá vydání bezdůvodného obohacení. Potřeba takového rozlišení je dána tím, že občanský zákoník dále jen „o. z.“ rozlišuje mezi újmou na jmění (§ 2894 odst. 1 o. z.), nemajetkovou újmou (§ 2894 odst. 2 o. z.) a bezdůvodným obohacením (§ 2991 a násl. o. z.), které pokládá za zcela samostatné hmotněprávní nároky, což má dopad i do roviny procesní. Soud proto musí již na počátku hlavního líčení, a to při uplatnění vzneseného nároku poškozeným, resp. v návaznosti na dotaz učiněný předsedou senátu podle § 206 odst. 2 tr. ř., vyřešit otázku, jaký nárok poškozený uplatňuje. To má zásadní význam pro následné rozhodování soudu o něm (viz dále body 28. a 29. tohoto usnesení). V případě nejasnosti by měl po poškozeném požadovat, aby alespoň obsahově (pokud již přímo neodkáže na příslušné ustanovení o. z.) vymezil, jakou kompenzaci po obviněném požaduje.

12. Na potřebu tohoto rozlišení upozornila již dřívější judikatura, jak lze doložit např. rozhodnutím pod č. 14/2014-II. Sb. rozh. tr., podle něhož „o nárocích na náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy v penězích, jakož i na vydání bezdůvodného obohacení lze rozhodnout i vedle sebe, avšak každý z těchto nároků má své vlastní opodstatnění, a proto výroky o těchto samostatných nárocích jsou oddělitelnými výroky (viz § 254 odst. 1 tr. ř.)“.

13. Poškozený sice může v závislosti na vývoji důkazní situace v průběhu probíhajícího trestního řízení disponovat se svým nárokem např. tak, že jej rozšíří, či

zůz, avšak takové změny může činit jen ohledně nároku, o němž se vede řízení (nárok byl řádně uplatněn před začátkem dokazování u hlavního líčení). Řečeno jinak, po zahájení dokazování v hlavním líčení již nemůže poškozený požadovat, aby soud zavázal obviněného k úhradě dalších nároků, které – byť by měly ve spáchaném činu svůj podklad – poškozený včas neuplatnil v trestním řízení.

č. 15

14. O těchto dalších nárocích, které poškozený neuplatnil způsobem požadovaným zákonem, tj. mimo jiné před zahájením dokazování v hlavním líčení (§ 43 odst. 3 věta druhá tr. ř.), soud nemůže rozhodovat, a to např. ani za použití § 229 odst. 1 tr. ř. V případě učinění takového výroku, jímž by poškozeného s jeho (dalším) nárokem odkázal na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na řízení před jiným příslušným orgánem, by totiž poškozeného neoprávněně zvýhodnil. Uvedený výrok by bylo třeba chápat tak, že poškozený řádně uplatnil tento nárok v trestním řízení, což by – pokud by tomu tak skutečně bylo – mělo vliv na posuzování otázky promlčení v navazujícím civilním či jiném řízení (vedení řízení o uplatněném nároku staví běh promlčecí doby). Podle § 648 o. z. totiž platí, že uplatní-li věřitel v promlčecí době právo u orgánu veřejné moci a pokračuje-li řádně v zahájeném řízení, promlčecí lhůta neběží. O opožděně uplatněném nároku by proto soud měl rozhodnout formou nepřipuštění poškozeného s tímto nárokem k hlavnímu líčení za analogického užití § 206 odst. 3 tr. ř.

15. Soud je tedy povinen a současně oprávněn ve svém rozsudku rozhodnout podle výsledků provedení dokazování ve smyslu § 228 a § 229 tr. ř. jen o těch nárocích, které poškozený řádně uplatnil, a to způsobem, který zohlední jejich rozlišení ve smyslu uvedeném výše (body 11. a 12. tohoto usnesení). Požadavek jasné specifikace nároku, který byl přiznán poškozenému, a to již ve výrokové části rozsudku, ostatně plyne přímo ze zákona (viz § 228 odst. 2 tr. ř.), podle něhož výrok o povinnosti obžalovaného k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení musí přesně označovat osobu oprávněného a nárok, který mu byl přisouzen.

16. V případě, že poškozený uplatní nárok na náhradu nemajetkové újmy podle § 2958 o. z., se situace navíc komplikuje i tím, že zde upravené nároky – odčinění újmy poškozeného peněžní náhradou vztahující se k plnému vyvážení a) utrpené bolesti, b) další nemajetkové újmy či nahrazení c) ztížení společenského uplatnění – se považují rovněž za samostatně stojící nároky. V uvedeném směru lze totiž poukázat na to, že k takovému výkladu dospěla judikatura Nejvyššího soudu (viz usnesení ze dne 1. 11. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2245/2017), kterou je třeba respektovat i při rozhodování o těchto nárocích uplatněných v rámci adhezního řízení.

17. Uplatňuje-li poškozený nárok na náhradu při ublížení na zdraví (§ 2958 o. z.) v souvislosti s tím, že v důsledku jednání obviněného se u něj vyvinula posttraumatická stresová porucha (dále ve zkratce jen „PSP“), mělo by z jeho podání být zřejmé, zda uplatňuje nárok na odčinění vytrpěné bolesti (v pojetí tzv. bolesti v širším smyslu, tj. jak bolesti fyzické, tak i duševního strádání), nebo na náhradu

za ztížení společenského uplatnění. Uplatnění prvně uvedeného nároku přichází v úvahu tehdy, pokud se PSP projevila jen v časově omezeném období, tj. jestliže její projevy postupně odezněly, uplatnění druhého nároku je namísto tehdy, pokud se následky této poruchy projevily v podobě ustáleného (změněného) zdravotního stavu.

18. Soud prvního stupně v dané věci pochybil, pokud svým rozsudkem rozhodl o jiném nároku (na náhradu majetkové škody), než jaký byl poškozenými uplatněn (náhrada nemajetkové újmy). Na druhé straně nelze pokládat za neodůvodněný jeho postup, jestliže ve vztahu k výroku učiněnému v adhezním řízení dospěl k závěru, že „nemá k dispozici spolehlivý podklad k tomuto rozhodnutí, když ... k prokázání jednotlivých částí výpočtu by bylo třeba provádět další dokazování, které by značně prodloužilo trestní řízení a výrazně přesáhlo jeho potřeby...“. Toto správné konstatování má svůj podklad ve zjištění Nejvyššího soudu, že posudek předložený poškozenou M. V. nelze pokládat za dostačující pro jeho rozhodnutí (viz též níže) a že ve vztahu k nároku uplatněnému nezletilým AAAAA nemá v podstatě žádné podklady, o něž by se mohl opřít při svém rozhodování.

č. 15

b) Ke znaleckému posudku prokazujícímu nemajetkovou újmu na zdraví

19. Dovolací soud především zdůrazňuje, že na znalecký posudek, který předkládá poškozený jako podklad pro přiznání jím uplatňovaného nároku na odčinění újmy vzniklé z trestného činu (následků projevů PSP), je po obsahové stránce třeba klást v zásadě stejné požadavky jako na znalecký posudek, na jehož podkladě řeší otázku viny pachatele. Uvedený posudek by proto měl rovněž (s případným využitím znaleckého posudku, který zpracoval znalec příslušné odbornosti – zde z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie) vymezit to, co učinil znalecký posudek, na jehož podkladě soud řeší otázku, zda jednáním pachatele vyvolanou posttraumatickou stresovou poruchu lze označit za vážnou poruchu zdraví. K tomu viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. 6 Tdo 320/2018, uveřejněné pod č. 13/2019 Sb. rozh. tr., podle něhož platí, že znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, musí obsahovat popis konkrétních projevů posttraumatické stresové poruchy u poškozeného, tj. uvedení skutečností, v jakých sférách života poškozeného se tato porucha projevila a po jakou dobu a v jaké intenzitě ho omezila v obvyklém způsobu života. Řečeno jinak, znalec z oboru zdravotnictví, odvětví stanovení nemateriální újmy na zdraví, nemusí být zároveň znalcem pro odvětví, do něhož spadá újma způsobená trestným činem – viz rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 2. 5. 2016, sp. zn. 4 Tmo 2/2016 (publikovaný v časopise Soudní rozhledy č. 11–12/2017, s. 368), v němž se konstatuje, že k podání znaleckého posudku podle Metodiky Nejvyššího soudu k nemajetkové újmě na zdraví, který je pro soud základem pro určení náhrady za ztížení společenského uplatnění (§ 2958 o. z.), je odborně způsobilý

znalec z oboru zdravotnictví, odvětví stanovení nemateriální újmy na zdraví, aniž by se vyžadovala jeho „kmenová“ odbornost pro dané postižení. Takový znalec však musí ve svém posudku vyjádřit učiněné závěry o stupni obtíží poškozeného pro účely využití Metodiky Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (§ 2958 o. z.) s oporou o diagnózu a závěry příslušného odborníka (např. i formou převzetí odborných zjištění znalce příslušného odvětví).

20. Znalecký posudek není vyňat z okruhu důkazů, jejichž validitu a přesvědčivost soud hodnotí pro své rozhodnutí. Je proto nezbytné, aby posudek znalce z oboru zdravotnictví, odvětví stanovení nemateriální újmy na zdraví, který poškozený předkládá – má-li se o něj soud při rozhodování o nároku poškozeného opřít – vymezil uvedené skutečnosti a ve vztahu k nim pak adekvátním způsobem vyložil důvodnost vyčíslené finanční kompenzace, která se z odborného hlediska jeví jako odpovídající zákonné úpravě.

21. Protože újmy na zdravotním stavu obou poškozených (byť by vznikly z jednoho jednání pachatele, jemuž byli v témže čase vystaveni) není možno *a priori* pokládat za stejné (hloubka projevů, a tudíž i vyvolaných omezení se zpravidla bude lišit), z logiky věci plyne, že i v otázce jejich finanční kompenzace, tj. při rozhodování o nároku uplatněném v adhezním řízení, je bude třeba individuálně posoudit. Takto však poškození nepřistoupili k věci, pokud oba opřeli svůj nárok uplatněný prostřednictvím zmocněnkyně o posudek, který vypracoval znalec toliko na osobu poškozené M. V.

22. Tento posudek (v rozsahu 11 stran) navíc nesplňuje výše označené požadavky, neboť nikterak nepopsal projevy posttraumatické stresové poruchy a navíc při vyčíslení celkové kompenzace újmy, kterou měla poškozená utrpět, zakalkuloval i následky, jejichž přivození jednáním obviněného nebylo prokázáno z hlediska kauzality způsobem nevzbuzujícím pochybnosti. Stav invalidity poškozené, kterou znalec zmiňuje ve stručném popisu faktorů ovlivňujících kvalitu současného života i východisek lepší budoucnosti poškozené, byl zjištěn již ke dni 16. 2. 2006 (viz sdělení České správy sociálního zabezpečení o přiznání invalidního důchodu prvního stupně k tomuto datu). Nadto vyčíslení provedl jako „odškodnění ztížení společenského uplatnění“, aniž vzal v úvahu, že s ohledem na jím vyjádřené skutečnosti (s. 4 posudku: „U poškozené šlo o posttraumatickou stresovou poruchu střední intenzity, nyní ve stadiu odeznívání.“) jím odborně posuzovaný stav poškozené nemůže být hodnocen jako ustálený zdravotní stav (kvalitativně změněný). Proto je nutno vnímat tento posudek jako vnitřně rozporný (vyčíslení je provedeno jako ohodnocení ztížení společenského uplatnění, ač nejde o ustálený zdravotní stav).

23. Lze dodat, že uvedený posudek provedl soud k důkazu jako listinný důkaz postupem podle § 213 odst. 1 tr. ř., takže k odstranění vad (vytýkaných mu tímto rozhodnutím) soud prvního stupně nepřistoupil (např. výslechem jeho zpracovatele). Spisový materiál předložený Nejvyššímu soudu neobsahuje žádné odborné

vyjádření, resp. znalecký posudek, který by vyčíslil odpovídající finanční kompenzaci k odčinění újmy, kterou měl utrpět nezletilý poškozený. Pokud se tento poškozený prostřednictvím zmocněnkyně domáhal toho, aby mu byl nárok přiznán s oporou o posudek zpracovaný na jeho matku, což explicitně plyne i z odvolání, které podal proti rozsudku soudu prvního stupně a v němž k argumentaci soudu prvního stupně uvedl, že „odkazoval pouze na výši stanovenou ve znaleckém posudku týkajícím se poškozené, nikoliv na jeho strukturu či závěry“, pak je zcela zřejmé, že soud vůbec nemohl rozhodnout na podkladě takto předloženého dokladu o důvodnosti uplatněného nároku.

24. Jestliže tedy soud prvního stupně za popsaného stavu dospěl k závěru, že nemá dostatečné podklady k tomu, aby ve smyslu § 228 odst. 1 tr. ř. rozhodl o přiznání požadované kompenzace, pak toto jeho posouzení je třeba hodnotit jako správné. Za daného stavu nastaly podmínky k užití § 229 odst. 1 tr. ř., k němuž z tohoto důvodu opodstatněně přistoupil soud prvního stupně. Vadnost jeho postupu, resp. i příslušné části výroku jeho rozsudku, proto dovolací soud shledává jen v tom, co je uvedeno výše pod bodem 11. tohoto usnesení.

b) Ke způsobu stanovení výše odčinění nemajetkové újmy na zdraví

25. Odvolací soud rozhodl k odvolání poškozených tak, že podle § 228 odst. 1 tr. ř. zavázal obviněného k tomu, aby každému z poškozených nahradil nemajetkovou újmu ve výši 100 000 Kč, a podle § 229 odst. 2 tr. ř. odkázal oba poškozené se zbytky nároků na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. K odůvodnění svého výroku uvedl, že podle § 2958 o. z. je soud vázán pouze „zásadou slušnosti“, v jejímž rámci rozhoduje podle své úvahy, a to s přihlédnutím ke všem okolnostem vztahujícím se k této zásadě, nejen k aritmetickým výpočtům znaleckého posudku, směřujícího navíc pojem psychické újmy s pojmem ztížení společenského uplatnění.

26. Z odůvodnění napadeného rozhodnutí odvolacího soudu dále plyne, že přisvědčil tvrzení odvolatelů (poškozených), podle nichž „výše nároku na náhradu psychické (zákonným termínem nemajetkové) újmy nemusí být stanovena přesným rozpisem náhrad za jednotlivá jednání škůdce ‚na koruny‘, aby soud mohl v této záležitosti rozhodnout“. Výrok o přiznání části nároku a odkázání poškozených stran jeho zbytku (nutno zdůraznit, že zde v podobě náhrady škody) dále odvolací soud zdůvodnil tím, že přihlédl k tomu, že „šlo o týrání v podstatě pouze psychické, když v jiných případech je jednání pachatele spojeno typicky i s fyzickými ataky, ... že na aktuální zdravotní stav poškozené M. V. podle znalce měly vliv i jiné faktory jako těžký porod nebo chronický zánět střev, které obžalovaný nezpůsobil, ... že obžalovaný nadále významně finančně podporuje oba poškozené a že jeho prokázané majetkové poměry neumožňují uspokojit v celé výši nároky poškozených uplatněné v tomto trestním řízení. Proto se odvolacímu

soudu jeví aktuálně jako přiměřená výše náhrady nemajetkové újmy vůči oběma jednotlivým poškozeným v částce 100 000 Kč s tím samozřejmě, že výše jejich nároků může být nadále v jejich zbytecích řešena v občanskoprávním řízení“.

č. 15

27. Zbývá dodat, že tuto část odůvodnění svého rozsudku uzavřel odvolací soud konstatováním, že „náklady na znalecký posudek jsou věcí náhrady nákladů trestního řízení, o kterých se rozhoduje po právní moci rozsudku, nikoli součástí nároku na náhradu škody“.

28. Způsob rozhodnutí odvolacího soudu o uplatněných nárocích nemůže Nejvyšší soud akceptovat. Odvolací soud vyšel při svých zjištěních z kompenzace nemajetkové újmy ve výši 100 000 Kč pro každého z poškozených, aniž by transparentně vyjádřil charakter nároku opřený o příslušné ustanovení občanského (hmotného) práva. Nedostatek právního posouzení odvolacího soudu spočívá v nedostatečné transparentnosti jeho vyjádření, jaký druh civilního nároku svým rozhodnutím kompenzoval. Byť lze usuzovat, že se pohyboval v mezích § 2958 o. z., jak výroková část jeho rozsudku (kombinace různých nároků – přiznání náhrady nemajetkové újmy a odkázání s nárokem na náhradu škody), tak jeho odůvodnění toto do značné míry zpochybňují.

29. Je totiž třeba v obecnosti upozornit na skutečnost, že vedle nároků, které upravuje § 2958 o. z., vystupuje do popředí rovněž možná náhrada nemateriální újmy, která byla poškozenému způsobena zásahem do přirozených práv člověka ve smyslu § 2956 o. z. Podle citovaného ustanovení platí, že vznikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části občanského zákoníku, nahradí škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil; jako nemajetkovou újmu odčiní i způsobené duševní útrapy. Jinými slovy vyjádřeno, soud rozhodující v adhezním řízení musí posoudit, jaký charakter má nárok uplatněný poškozeným v tomto řízení, tj. zda jde o nárok vyplývající z práva poškozeného, jež je kompenzováno podle § 2956 o. z., či o nárok plynoucí z § 2958 o. z. (a který ze zde upravených). V uvedeném směru by jednoznačně mělo vyznít i odůvodnění příslušného výroku.

30. Nadále se zde *mutatis mutandis* uplatní rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2013, sp. zn. 8 Tdo 46/2013 (publikovaný pod č. 14/2014-I. Sb. rozh. tr.), byť ten reagoval na situaci posuzovanou ještě podle předchozí právní úpravy obsažené v zákoně č. 40/1964 Sb., občanském zákoníku, ve znění pozdějších předpisů. Podle právního názoru v něm obsaženého „pro rozhodnutí o nároku poškozeného na náhradu nemajetkové újmy v penězích vzniklé mu v důsledku trestného činu je soud povinen v adhezním řízení nejprve zkoumat, zda poškozený jako fyzická osoba utrpěl nemajetkovou újmu ve smyslu § 13 odst. 1 občanského zákoníku, která mu vznikla trestným činem obviněného, vůči němuž byl tento nárok uplatněn. V případě, že jde o nemajetkovou újmu a není postačující morální zadostiučinění podle § 13 odst. 1 občanského zákoníku, lze za podmínek § 13 odst. 2 občanského zákoníku přiznat náhradu v penězích“. K tomu je možno

dodat, že při posuzování věci podle nyní účinného občanského zákoníku by se nárok opíral o § 81 a násl. o. z., případně o jiná ustanovení obsažená v jeho části první.

31. Určení povahy hmotněprávního nároku v rozsudku trestního soudu, jenž je kompenzován výrokem učiněným v adhezním řízení, je nezbytné i proto, aby v případě, že se o něm rozhodne způsobem upraveným v § 229 tr. ř., měl soud rozhodující v civilním řízení (popřípadě jiný příslušný orgán) najisto postaveno, o jakém nároku bylo vedeno adhezní řízení, případně o jakém nároku již bylo zčásti rozhodnuto (při použití § 228 odst. 1 a § 229 odst. 2 tr. ř.). Pouze transparentně vyjádřené právní posouzení a subsumpce uplatněného nároku (např. na náhradu nemajetkové újmy) pod příslušné ustanovení občanského práva hmotného umožňuje zajistit jednotu a přehlednost rozhodovací praxe.

32. Nutno zdůraznit, že až krokem následujícím po tomto zjištění je určení kompenzace nemajetkové újmy. I z tohoto zorného úhlu je třeba považovat řešení zaujaté odvolacím soudem za nesprávné. Nepříjemné je východisko odvolacího soudu, které je zmíněné výše v bodě 26. tohoto usnesení. Popírá totiž zcela smysl úpravy obsažené v § 2958 o. z., která stanoví, že při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

33. Citované ustanovení rozhodně nelze vyložit způsobem, z něhož vyšel odvolací soud, tedy tak, že by (soud) byl při svém rozhodování „vázan pouze zásadou slušnosti“. Odvolací soud zcela přehlíží, že tento způsob odčinění újmy, kterou utrpěl poškozený, je zákonem pojat toliko jako možnost, která se uplatní až subsidiárně, tedy teprve v situaci, kdy se nepodaří určit výši náhrady způsobem, s nímž primárně počítá text obsažený v § 2958 větě první o. z. (tím není současně vyjádřeno, že by se zásada slušnosti neuplatnila již při rozhodování podle tohoto ustanovení). Jinými slovy vyjádřeno, soud nic neopravňuje k tomu (nejde o možnosti dané soudu na výběr), aby rezignoval na povinnost rozhodnout o nároku poškozeného způsobem upraveným v § 2958 větě první o. z.

34. To, že nelze posupovat způsobem zvoleným v dané věci odvolacím soudem, je možno doložit i tím, že takovou možnost vylučuje např. i právní názor vyjádřený v příslušných komentářích k občanskému zákoníku. Podle jednoho z nich „zákon stojí na vcelku logicky znějícím požadavku, aby popsané újmy byly plně vyváženy peněžitou náhradou ... Tento maximalistický princip pomíjí, že přesná kvantifikace nemajetkových újem je navýsost složitá, ne-li nemožná. Proto se u odškodňování těchto újem nehovoří o reparační, nýbrž o kompenzační funkci náhrady, tedy že poškození hodnot nelze napravit a nahradit, nýbrž pouze zmírnit či kompenzovat peněžitým plněním. Nelze-li výši náhrady takto určit (tj. míněno jako plnou kompenzaci), má se podle věty druhé komentovaného ustanovení

náhrada stanovit podle zásad slušnosti. Ani ty nejsou nikterak definovány a jejich vágnost je zcela srovnatelná s nezřetelným požadavkem plné náhrady. Je proto otázkou, co má slušnost v této souvislosti vyjadřovat a zda je alespoň pro určité typy újem srovnatelná a zobecnitelná“ [viz ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. (§ 2521–3081). Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1107 a 1108].

č. 15

35. Přes počáteční nejasné výkladové kontury § 2958 o. z. se výklad nové občanskoprávní úpravy v obecných rysech ustálil v navazujícím vývoji, podle něhož je nepochybné, že měřítko zásad slušnosti, jako jediné a určující kritérium, se ve své podobě uplatní pouze tehdy, pokud by zapojení ostatních kritérií (viz § 2958 věta první o. z.) neumožnilo dospět ke sledovanému cíli (tj. vyčíslení náhrady nemajetkové újmy). To dokládá další z názorů obsažených v komentářové literatuře, podle něhož „priorita prvního způsobu by měla opodstatnění pouze v tom případě, pokud by újma mohla být objektivně kvantifikována, přičemž v některých případech by tento způsob selhával. Nemajetková újma je však vždy subjektivní a její náhrada vychází z různých objektivizačních kritérií. Vztah mezi těmito dvěma způsoby určení náhrady lze spíše popsat tak, že čím méně objektivizačních kritérií máme k dispozici (nebo čím jsou méně přesná), tím spíše je třeba zapojit do rozhodování hledisko slušnosti“ [viz HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1709].

36. Navíc je nutno poukázat na další vadu, protože odvolací soud si nesprávně vyložil i to, jak má být rozhodnuto o uplatněném nároku v situaci, kdy je nezbytné použít § 2958 větu druhou o. z., která rozhodně neumožňuje, aby ke zdůvodnění přiznané částky odčinění nemajetkové újmy soud přistoupil tak, že podrobněji nevyloží svůj postup. Opět lze odkázat na již zmíněné komentáře k občanskému zákoníku, které stran této možnosti uvádějí, že „slušnost v sobě zahrnuje především požadavek ohleduplnosti vůči oběti, tolerance k jejímu utrpení a akceptaci možného nadhodnocení výše náhrady (s respektem k pravidlu – v pochybnostech ve prospěch), což musí být založeno na celospolečenském konsenzu. Odkaz na zásady slušnosti neznamená, že by soud měl zcela opomenout okolnosti případu, naopak, měl by je zvažovat právě v kontextu výše uvedeného“ [viz HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1709 a 1710].

37. Užití možnosti upravené větou druhou, § 2958 o. z. musí být podloženo důvodně učiněným závěrem, že újmu poškozeného nelze odčinit způsobem upraveným větou první téhož ustanovení. Jinak řečeno, soudem zjišťovaná nedostačinnost znaleckého posudku předloženého poškozenou M. V., který byl v rámci dokazování proveden jako listinný důkaz postupem podle § 213 odst. 1 tr. ř., resp. nepředložení žádného důkazního prostředku (znaleckého posudku), který by se zabýval vyčíslením finanční kompenzace za způsobení posttraumatické stresové

poruchy nezletilému AAAAA, nemůže být dostatečným argumentem pro postup spočívající ve stanovení náhrady výlučně podle zásad slušnosti. V takovém případě je nezbytné se pokusit doplněním dokazování odstranit vady, které brání přiznání nároku, případně – pokud by takové dokazování podstatně protáhlo trestní řízení – je třeba rozhodnout způsobem, který v těchto situacích předpokládá zákon (§ 229 odst. 1 tr. ř.). Již vůbec nelze odůvodnit postup podle § 2958 věty druhé o. z. v situaci, kdy poškozený žádným způsobem nedoloží důvodnost svého nároku (stran podmínek a výše kompenzace).

38. Uvedené nedostatky důkazního řízení nelze řešit způsobem, k němuž přistoupil odvolací soud, tj. rozhodnout o náhradě nemajetkové újmy jejím stanovením výlučně podle zásad slušnosti. Při rozhodování o nároku poškozeného na náhradu nemajetkové musí trestní soud důsledně vycházet z § 2958 odst. 1 o. z., který mu neumožňuje, aby bez splnění podmínky, že výši náhrady nelze určit způsobem primárně předvídaným (§ 2958 odst. 1 věta první o. z.), přistoupil k jejímu stanovení podle zásad slušnosti.

39. Nedostatečnost zdůvodnění výroku o náhradě nemajetkové újmy je zřejmá i při porovnání toho, co od odůvodnění takového výroku požaduje judikatura Ústavního soudu. Ta zdůraznila požadavek náležitého odůvodnění uvedeného výroku s vazbou na čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Tak nález Ústavního soudu ze dne 20. 10. 2009, sp. II. ÚS 1320/08, zdůrazňuje: „Aby bylo naplněno ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, je třeba i výrok o náhradě škody náležitě odůvodnit v souladu s § 125 odst. 1 tr. ř. V odůvodnění výroku o náhradě škody se soud musí vypořádat mj. s otázkou, zda byl nárok uplatněn včas a řádně, jaké nároky byly uplatněny a v jaké výši a o který hmotněprávní předpis je nárok opřen, zda nárok v době rozhodování soudu trval, zda jeho přiznání nebrání nějaká zákonná překážka ve smyslu § 228 odst. 1 věty za středníkem tr. ř. (srov. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád. Komentář. II. díl. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 1782 a násl.)“. Přitom rozsah, v němž je třeba takový výrok odůvodnit, by měl být zásadně srovnatelný s tím, jak by byl odůvodněn, pokud by se o něm bylo rozhodovalo v řízení občanskoprávním. K tomu uvádí nález Ústavního soudu ze dne 30. 3. 2012, sp. zn. III. ÚS 2954/11: „Adhezní trestní řízení ve své podstatě nahrazuje občanskoprávní řízení, v němž by jinak byl nárok na náhradu škody uplatňován. Výrok trestního soudu, jímž byl podle § 228 odst. 1 tr. ř. přiznán nárok poškozeného na náhradu škody vůči obžalovanému, je exekucním titulem a musí snést test ústavnosti jako kterékoli jiné meritorní rozhodnutí soudu. Trestní soud má v adhezním řízení povinnost postupovat co do odůvodněnosti svého rozhodnutí se stejnou péčí jako civilní soud, který rozhoduje o náhradě škody ve věcech občanskoprávních“.

40. Zbývá dodat, že i Ústavní soud připouští, že splnění této povinnosti by mohlo v jednotlivých trestních věcech klást na důkazní řízení vedené trestním soudem tak značné nároky, že by jeho provádění bylo na újmu rychlosti řízení,

a tudíž může být plně opodstatněné řešení spočívající v odkázání poškozeného s jeho nárokem na náhradu škody či nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních. Jde např. o nález Ústavního soudu ze dne 9. 8. 2016, sp. zn. I. ÚS 3456/15, podle něhož „jedině pečlivé uvážení všech kritérií pro určení výše náhrady nemajetkové újmy umožní stanovit její adekvátní kompenzaci. Tvzení a prokázání požadovaných skutečností přitom náleží poškozeným či jejich zmocněnci a soudy nemají povinnost prokazovat je nad rámec, který by byl v rozporu s požadavkem na rychlost a hospodárnost trestního řízení“.

41. Nejvyšší soud zdůrazňuje, že možnost takového řešení nastává zejména tehdy, není-li uplatněný nárok dostatečně důkazně podložen na základě dokazování prováděného orgány činnými v trestním řízení za účelem objasnění znaků skutkové podstaty trestného činu, který je obviněnému kladen za vinu. V případě rozhodování o odčinění nemajetkové újmy je třeba konstatovat, že má-li tato představovat kompenzaci za způsobení posttraumatické stresové poruchy, není možno klást rovnítko stran jejího prokázání mezi rozhodnutím o vině a rozhodnutím o uplatněném nároku poškozeného. Zde je pozitivní rozhodnutí odvislé od toho, v jakém směru dokazování, jehož provedení by nemělo plně nebo ve zcela rozhodujícím rozsahu ležet na bedrech orgánů činných v trestním řízení, prokázalo naplnění podmínek vyžadovaných podle § 2958 o. z. Pokud je zpracovaný posudek vyhodnocen soudem jako nedostatečný pro takové rozhodnutí a je-li zřejmé, že objasnění nezbytných otázek by si vyžádalo důkladnější dokazování, které by mohlo vést (z hlediska rozhodování o vině a trestu) k neodůvodněnému prodloužení trestního stíhání obviněného, pak je postup podle § 229 odst. 1 tr. ř. zcela namístě.

42. Při zjištěních, která učinil Nejvyšší soud stran nesprávnosti výroku o nárocích poškozených (za správné nutno označit jen konstatování odvolacího soudu, že náklady poškozené na pořízení znaleckého posudku nelze klást mezi nároky, o nichž by soud měl rozhodovat podle § 228 tr. ř.), dospěl k závěru, že napadený rozsudek odvolacího soudu je vadný i ve smyslu dovolacího důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. v alternativě jiného nesprávného hmotněprávního posouzení.

43. V dalších částech odůvodnění se Nejvyšší soud vypořádal s ostatními dovolacími námitkami obviněného a poté podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil napadený rozsudek Městského soudu v Praze, jemu předcházející rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6, jakož i všechna další rozhodnutí obsahově navazující na zrušená rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak Nejvyšší soud přikázal Obvodnímu soudu pro Prahu 6, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl, a udělil mu k tomu podrobné pokyny.

Č. 16

č. 16

Adhezní řízení, Přiměřená omezení a přiměřené povinnosti
§ 228, § 229 tr. ř., § 82 odst. 2 tr. zákoníku

O nároku poškozeného na náhradu nemajetkové újmy, který uplatnil podle § 43 odst. 3 tr. ř., lze rozhodnout jen výrokem v adhezním řízení podle § 228 a § 229 tr. ř., a nikoli výrokem podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku, který není exekučním titulem, ale zakládá povinnost odsouzeného nahradit nemajetkovou újmu pouze „podle svých sil“. Zaviněné nesplnění této povinnosti nelze sankcionovat jinak než případným postupem podle § 83 odst. 1 tr. zákoníku.

Výrok, jímž se obviněnému ukládá povinnost k náhradě nemajetkové újmy podle § 228 odst. 1 tr. ř., musí být co do výše plnění jednoznačný. Tomu neodpovídá uložení povinnosti s použitím formulace „ve výši nejméně...“, protože činí takový výrok neurčitým a nevykonatelným.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2019, sp. zn. 6 Tdo 4/2019, ECLI:CZ:NS:2019:6.TDO.4.2019.3)

Nejvyšší soud z podnětu dovolání obviněného T. M. podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 4. 9. 2018, sp. zn. 8 To 191/2018, a to v části, v níž došlo k zamítnutí odvolání obviněného ve vztahu k výroku, jímž mu bylo podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku uloženo, aby poskytl poškozené M. S. přiměřené zadostiučinění spočívající v částce nejméně 750 000 Kč, a jemu předcházející rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 21. 2. 2018, sp. zn. 89 T 56/2017, a to ve výroku, jímž bylo obviněnému podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku uloženo, aby poskytl poškozené M. S. přiměřené zadostiučinění spočívající v částce nejméně 750 000 Kč. Současně byla zrušena i další rozhodnutí obsahově navazující na zrušené části rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265m odst. 2 tr. ř. per analogiam Nejvyšší soud odkázal poškozenou M. S. se zbytkem nároku na náhradu nemajetkové újmy v penězích na řízení ve věcech občanskoprávních.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 21. 2. 2018, sp. zn. 89 T 56/2017, byl obviněný T. M. (dále též jen „obviněný“, případně „dovolatel“) spolu s obvi-

něným L. B. uznán vinným přečinem lichvy podle § 218 odst. 1 alinea 1, odst. 2 písm. a) tr. zákoníku, jehož se podle jeho skutkových zjištění dopustili tím, že obviněný T. M. jako kupující, vědom si tísně poškozené M. S. spočívající v aktuální potřebě peněz, o níž věděl z předchozího jednání s obviněným L. B., umocněně očekávaným narozením dítěte, neboť poškozená byla ve vysokém stupni těhotenství (dne 1. 2. 2014 porodila syna), a musela mu být zřejmá i z okolností sjednávání smlouvy a kupní ceny, a taktéž s vědomím rozumové slabosti poškozené, spočívající v poruše osobnosti s rysy závislosti na okolí, submisivity a snadné ovlivnitelnosti, což mu muselo být taktéž zřejmé z verbální i neverbální komunikace s poškozenou a ze skutečnosti, že za poškozenou jednal od samého počátku pouze obviněný L. B., a také s využitím nezkušenosti poškozené, která nebyla schopna reálně posoudit skutečnou cenu jí prodávaných pozemků a která mu jako osobě dlouhodobě se pohybující na trhu s realitami plně důvěřovala, uzavřel jako fyzická osoba – kupující s poškozenou M. S. jako prodávající kupní smlouvu týkající se pozemků zapsaných na listu vlastnictví číslo XY u Katastrálního úřadu pro Jihomoravský kraj, katastrální pracoviště XY, pro obec XY a k. ú. XY, pozemek p. č. XY, zahrada, o výměře 147 m², pozemek p. č. XY, zahrada, o výměře 117 m², pozemek p. č. XY, zahrada, o výměře 1 m², pozemek p. č. XY, orná půda, o výměře 794 m², pozemek p. č. XY, orná půda, o výměře 1 862 m², pozemek p. č. XY, orná půda, o výměře 2 791 m², a pozemek p. č. XY, orná půda, o výměře 20 961 m², a to za kupní cenu ve výši 190 000 Kč, když navíc v kupní smlouvě byla stanovena smluvní pokuta ve výši poloviny kupní ceny (95 000 Kč) pro případ, že by poškozená M. S. nesplnila závazky z kupní smlouvy, přičemž jako osoba podnikající od roku 1998 v oboru realit jako realitní makléř (a od roku 2004 jednatel a společník obchodní společnosti XY, s. r. o.) si musel být dobře vědom toho, že uvedené pozemky mají daleko vyšší hodnotu. Obviněný před podpisem smlouvy ústně slíbil poškozené M. S., že v případě, pokud by finanční úřad z důvodu zjištěné vyšší ceny pozemků doměřil vyšší daň z převodu uvedných nemovitostí, tak jí uhradí 50 % daně ze svého, přičemž podle znaleckého vyjádření ze dne 9. 11. 2015 činila tržní hodnota pozemků k datu uzavření smlouvy částku ve výši 1 478 190 Kč; část kupní ceny ve výši 90 000 Kč byla téhož dne uhrazena M. S. v hotovosti, avšak tuto částku převzal a následně si ji neoprávněně ponechal L. B. a ze zbytku kupní ceny byla uhrazena záloha na daň z převodu nemovitostí ve výši 7 600 Kč příslušnému Finančnímu úřadu pro Jihomoravský kraj, územní pracoviště XY, a zbývajících částka ve výši 92 400 Kč byla nadvrát vyplacena na účet obchodní společnosti XY CZ, s. r. o., v níž působil jako jediný společník obviněný L. B., který záměrně uvedl do kupní smlouvy tento účet, aby mohl následně vybrat vyplacené peníze a ponechat si je pro vlastní potřebu (již bez vědomí obviněného T. M., který nevěděl o tomto úmyslu obviněného L. B. a měl za to, že kupní cenu obdrží poškozená M. S.). Na základě uvedené kupní smlouvy bylo dne 31. 1. 2014 zapsáno na Katastrálním úřadu pro Jihomoravský

kraj, katastrální pracoviště XY, vlastnické právo obviněného T. M. ke zmíněným pozemkům, přičemž shora uvedeným jednáním tento obviněný způsobil poškozené M. S. škodu ve výši 1 288 190 Kč a obviněný L. B. shora popsáním jednáním způsobil poškozené M. S. škodu ve výši nejméně 1 470 590 Kč.

2. Obviněný T. M. byl za tento přečin odsouzen podle § 218 odst. 2 tr. zákoníku k trestu odnětí svobody v trvání 24 měsíců, jehož výkon mu byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu 40 měsíců. Podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku mu bylo dále uloženo, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou způsobil trestným činem, veřejně se osobně omluvil poškozené prostřednictvím placené inzerce v alespoň jedné regionální tiskovině a na alespoň jedné regionální rozhlasové stanici a poskytl poškozené přiměřené zadostiučinění spočívající v částce nejméně 750 000 Kč. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. byla oběma obviněným uložena povinnost společně a nerozdílně nahradit poškozené M. S. škodu ve výši 1 288 190 Kč a nemajetkovou újmu v penězích v částce 75 000 Kč. Podle § 229 odst. 2 tr. ř. byla poškozená se zbytkem svého nároku na náhradu škody a nemajetkové újmy v penězích odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních.

3. O odvolání obviněného proti tomuto rozsudku rozhodl Krajský soud v Brně usnesením ze dne 4. 9. 2018, sp. zn. 8 To 191/2018, jímž ho podle § 256 tr. ř. zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Obviněný T. M. podal prostřednictvím svého obhájce dovolání proti tomuto usnesení Krajského soudu v Brně ve spojení s citovaným rozsudkem Městského soudu v Brně a proti souvisejícím rozhodnutím. Své dovolání opřel o dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. b), g), h) a l) tr. ř.

5. K odčinění následku zjištěného soudy nižších stupňů dovolatel připomenul, že podle § 2951 o. z. se nemajetková újma odčiní přiměřeným zadostiučiněním. Při posuzování opodstatněnosti nároku nepostačí odkázat na obsah spisu, ale je třeba rozvést jednotlivé újmy a vymezit částku, kterou požaduje poškozená osoba. Soud uložil dovolateli povinnost poskytnout přiměřené zadostiučinění ve výši nejméně 750 000 Kč a povinnost nahradit nemajetkovou újmu ve výši 75 000 Kč. Tyto nároky považuje za totožné. Uložení těchto povinností nebylo soudem nijak adekvátně odůvodněno.

6. Obviněný uplatnil celou řadu dalších námitek i k ostatním dovolacím důvodům a závěrem svého dovolání navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadené usnesení Krajského soudu v Brně i jemu předcházející rozsudek Městského soudu v Brně a další zde citovaná usnesení a aby vrátil věc soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí.

7. Nejvyšší státní zástupce se vyjádřil k podanému dovolání prostřednictvím státního zástupce činného u Nejvyššího státního zastupitelství (dále jen „státní zástupce“), který považuje za relevantní námitky proti uložení povinnosti podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku spočívající v povinnosti poskytnout poškozené přiměřené zadostiučinění v částce nejméně 750 000 Kč, přičemž námitky týkající se stanovení povinnosti podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku ve spojení s § 48 odst. 4 tr. zákoníku považoval dovolací soud ve své rozhodovací praxi za relevantně uplatněné z hlediska dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. (viz např. rozhodnutí ve věci vedené pod sp. zn. 8 Tdo 174/2014). Tyto námitky však státní zástupce nepovažuje za důvodné, protože postup soudů nižších stupňů byl podle jeho názoru sice poněkud nestandardní, nikoli však nezákonný. Je skutečností, že mimo výše uvedeného výroku podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku soud prvního stupně současně výrokem podle § 228 odst. 1 tr. ř. zavázal dovolatele k náhradě nemajetkové újmy v penězích v částce 75 000 Kč a se zbytkem nároku odkázal poškozenou na řízení ve věcech občanskoprávních. Pokud jde o vztah výroků podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku a podle § 228 a § 229 tr. ř., pak vzhledem k rozdílným účelům těchto výroků uložení povinnosti nahradit škodu podle § 82 odst. 2 tr. ř. nebrání skutečnost, že soud současně rozhodl výrokem podle § 228 odst. 1 tr. ř., a není vyloučeno uložení povinnosti k náhradě škody nebo nemajetkové újmy ani v případě, když soud zároveň odkázal poškozeného podle § 229 tr. ř. s částí nároku nebo i s celým nárokem na náhradu škody nebo nemajetkové újmy na občanskoprávní řízení. Navíc § 48 odst. 4 písm. k) tr. zákoníku výslovně umožňuje uložit obviněnému povinnost poskytnout poškozenému přiměřené zadostiučinění. Platná právní úprava tedy nevylučuje, aby soud uložil výrokem podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku obviněnému povinnost k náhradě nemajetkové újmy nad rámec povinnosti stanovené výrokem podle § 228 odst. 1 tr. ř. Za vadu odůvodňující zrušení rozhodnutí nelze podle názoru státního zástupce považovat ani skutečnost, že soud v souladu s terminologií § 48 odst. 4 písm. k) tr. zákoníku použil formulaci „poskytnout přiměřené zadostiučinění“, ačkoli dovolatelem citovaný § 2951 odst. 2 o. z. se zmiňuje o přiměřeném zadostiučinění jako o způsobu odčinění nemajetkové újmy, nikoli jako o samostatném nároku.

8. Státní zástupce pokládá postup soudu prvního stupně v této části za nestandardní a snad i nelogický, když mu není jasné, proč rozhodování o náhradě nemajetkové újmy fakticky přenesl do rozhodování o trestu a proč nerozhodl o nároku na náhradu nemajetkové újmy „jednoduše“ výrokem podle § 228 odst. 1 tr. ř., popřípadě za současného uložení povinnosti, aby obviněný ve zkušební době podle svých sil odčinil nemajetkovou újmu. Rozhodnutí v takovéto podobě má problematickou hodnotu i pro poškozenou, když uložení povinnosti podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku v rámci výroku o trestu zřejmě nemůže být pro oprávněného exekucním titulem (viz přiměřené rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci vedené pod sp. zn. 4 Tz 106/2005), nejde však o trest podle zákona nepřipustný.

9. Závěrem státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl podané dovolání, protože je zjevně neopodstatněné.

10. Obviněný dále zaslal repliku k vyjádření státního zástupce, v níž zopakoval své výtky proti zpracovaným znaleckým posudkům a neakceptovaným důkazním návrhům, přičemž navrhl, aby tyto nedostatky napravil Nejvyšší soud zrušením napadených rozhodnutí a příkázáním věci soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí. Obviněný dále zopakoval výhrady ke znaleckému posudku a vytkl, že nebyl vypracován revizní znalecký posudek. Cena obvyklá není synonymem pro cenu tržní. Vzhledem k uvedenému obviněný konstatoval, že státní zástupce neprokázal a soud správně nezjistil skutečný stav odpovídající právní kvalifikaci podle § 218 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zákoníku.

č. 16

III.

Posouzení dovolání

11. Poté, co se Nejvyšší soud vypořádal s námitkami dovolatele uplatněnými k dovolacím důvodům podle § 265b odst. 1 písm. b) a g) tr. ř., přistoupil k posouzení důvodnosti dovolání z hlediska dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř.

12. Obviněný v části svého dovolání rozvádí argumenty, pro které vznáší tento důvod dovolání (lze-li tak vyložit text druhé věty, podle níž jde o „námitku nesprávného uložení trestu, kumulace dvou trestů, které vedle sebe není možno uložit“), patrně vytýká porušení zákonem zapovězeného uložení dvou druhů trestů, které má založit právní relevanci označeného důvodu dovolání. Pokud by byla věc posuzována ryze z tohoto zorného úhlu, bylo by nutno označit dovolání za neopodstatněné.

13. Takové posouzení by odůvodňoval pouhý poukaz na obsah § 53 odst. 1 tr. zákoníku, v němž je řešena problematika trestů ukládaných vedle sebe. Ve vztahu k jednotlivým druhům trestů taxativně vypočteným v § 52 tr. zákoníku prvně citované ustanovení zákona ve své druhé větě stanoví zákaz současného uložení trestů v následujícím rozsahu: nelze uložit domácí vězení vedle odnětí svobody a obecně prospěšných prací, obecně prospěšné práce vedle odnětí svobody, peněžitý trest vedle propadnutí majetku a zákaz pobytu vedle vyhoštění.

14. Žádná z uvedených alternativ však v případě obviněného nenastala. Současně je možno konstatovat, že ani to, co dovolatel v označené části dovolání zmiňuje, nelze pokládat za dva druhy trestů, tedy druhy trestů vymezené v § 52 tr. zákoníku. Obviněný totiž uvádí, že mu napadenými rozhodnutími „byla stanovena povinnost poskytnout přiměřené zadostiučinění ve výši nejméně 750 000 Kč a následně je stanovena povinnost náhrady nemajetkové újmy ve výši 75 000 Kč – toto rovněž považuje obhajoba v podstatě za totožný nárok, který je zde dvakrát v různých výších...“. Vyjádřeno konkrétně, pod označeným

důvodem dovolání určeným k nápravě vad, které zatěžují výrok o trestu, obviněný vznáší námitky

a) vůči té části výroku o trestu, jímž mu v rámci stanovení přiměřených omezení a přiměřených povinností při podmíněném odkladu výkonu trestu odnětí svobody byla podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku uložena povinnost, aby „poskytl poškozené přiměřené zadostiučinění spočívající v částce nejméně 750 000 Kč“, a to vzhledem k výroku, v němž

b) mu byla společně a nerozdílně se spoluobviněným L. B. podle § 228 odst. 1 tr. ř. stanovena povinnost „nahradit poškozené M. S. ... nemajetkovou újmu v penězích v částce 75 000 Kč“.

15. Napadán je tu dílčí výrok mající vztah k uloženému (podmíněnému) trestu odnětí svobody a souběžně i výrok učiněný v adhezním řízení, neboť podle dovolatele nebyl dán věcný podklad k vyslovení těchto výroků, resp. v případě výroku učiněného v adhezním řízení není tento náležitě odůvodněn.

16. Ačkoli se dovolací argumentace obviněného ubírá jiným směrem (námitka, jež by formálně byla podřaditelná pod uplatněný důvod dovolání, nemá věcný základ ve výrokové části rozsudku soudu prvního stupně, zbývající část výhrad je povahy skutkové) než následující úvahy Nejvyššího soudu, nebylo možno při jejím posuzování pominout zhodnocení toho, zda k výše popsanému užití § 82 odst. 2 tr. zákoníku přistoupil soud prvního stupně způsobem, který je postupem zákonným a odůvodněným.

17. Podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku může soud uložit podmíněně odsouzenému přiměřená omezení a přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 tr. zákoníku a směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou trestným činem způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem. Podle § 48 odst. 4 tr. zákoníku může soud uložit jako přiměřená omezení a přiměřené povinnosti zejména povinnost poskytnout poškozenému přiměřené zadostiučinění.

18. Jakkoli by se mohlo zdát, že soud prvního stupně rozhodl zákonným způsobem i při vydání výše citovaných dvou výroků, ve skutečnosti tomu tak není.

19. Zásada legality, která se v oblasti trestání (tj. v rovině právních následků zjištěné trestní odpovědnosti) projevuje tak, že pachatel trestného činu může být uložena trestní sankce (tedy i trest) jen na základě trestního zákona (§ 37 odst. 1 tr. zákoníku), přičemž mu může být uložen pouze takový trest, resp. druh trestu, který upravuje zákon účinný v době, kdy se rozhoduje o trestném činu (§ 3 odst. 1 tr. zákoníku), znamená, že katalog trestních sankcí musí soud respektovat a své rozhodnutí mu musí přizpůsobit. Konkrétněji vyjádřeno, je-li obviněnému odsuzujícím rozsudkem uložena povinnost plnění majetkové povahy, musí být již z výrokové části rozsudku jednoznačně seznatelné, má-li takto stanovená povinnost charakter punitivní, tj. je-li vyslovena jako trestní sankce (§ 36 tr. zákoníku)

za spáchaný trestný čin v podobě trestu majetkové povahy, či zda jde o plnění, kterým se řeší odpovědnost pachatele ve vztahu k poškozenému (rozhodnutí o nárocích jím uplatněných v rámci adhezního řízení).

20. Je-li výčet druhů trestů obsažený v § 52 tr. zákoníku taxativní (o čemž s ohledem na jeho dikci nevzniká žádná pochybnost) – na rozdíl např. od demonstrativního vymezení možných přiměřených omezení a přiměřených povinností v § 48 odst. 4 tr. zákoníku – poté to znamená, že není přípustné, aby rozsah možného postihu pachatele byl jakkoli rozšiřován nad rámec stanovený v § 52 tr. zákoníku (s rozvedením konkretizujícím možnosti postihu pachatele jednotlivými druhy trestů při jejich obsahovém vymezení, jak jsou uvedeny v hlavě IV oddílu pátém, případně šestém tr. zákoníku). Jsou-li proto k odčerpání majetkového prospěchu pachatele určeny sankce upravené v § 66, § 67, § 70, § 71 a § 72 tr. zákoníku, pak majetkový postih je nutno činit výlučně jejich prostřednictvím.

21. Stejně tak na straně druhé k vyslovení povinnosti obviněného (pachatele) poskytnout příslušné plnění poškozenému na základě jím řádně uplatněného nároku (§ 43 odst. 3, § 206 odst. 2 tr. ř.) na náhradu majetkové škody nebo nemajetkové újmy či na vydání bezdůvodného obohacení může dojít výlučně formou výroku v adhezním řízení, tedy při použití § 228 tr. ř., je-li nárok důvodný.

22. Soud prvního stupně, jak plyne z výrokové části i následného odůvodnění jeho rozsudku, nepostupoval podle těchto zásad. K zavázání obviněného poskytnout poškozené přiměřené zadostiučinění, a to v částce nejméně 750 000 Kč, totiž přistoupil výlučně na podkladě normy trestněprávní, která však sama o sobě nemůže založit důvod k takovému plnění, jež je svou povahou hmotněprávním nárokem občanskoprávního charakteru. Je to dáno i tím, že rozhodování o nárocích poškozených v trestním řízení (v jeho adhezní části) nezná ve vztahu k poškozenému přiznání punitivního nároku (např. ve smyslu „*punitive damages*“, tj. náhrady škody plnící represivní/trestní funkci). Je zde míněn takový nárok, jehož přiznání sleduje majetkový postih pachatele (nad rámec odškodnění újmy, kterou způsobil činem poškozenému). Přitom právě takto může být, a tedy i jako obějití katalogu trestních sankcí, vnímáno uložení povinnosti obviněnému k úhradě částky „nejméně ve výši 750 000 Kč“ výlučně na podkladě užití § 82 odst. tr. zákoníku. Formulace výroku („nejméně“) navíc nevyjadřuje nezbytnou přesnost určení výše plnění, které je obviněný povinen poskytnout poškozené. Mimoto je nutno uvést, že takto stanovená povinnost obviněného založená pouze na použití ustanovení trestního zákoníku, tedy bez jakékoli vazby (nejen výrokové části, ale i odůvodnění rozsudku) na hmotněprávní normu/předpis netrestní povahy (občanského zákoníku), která by jako zákonný podklad odůvodňovala vyslovenou povinnost obviněného k plnění, činí uvedený výrok nevykonatelným v rámci občanského soudního řízení (z hlediska materiální podmínky vykonatelnosti exekučního titulu). Splnění této povinnosti formou výkonu rozhodnutí by se však poškozená nemohla domáhat ani u trestního soudu, neboť hlava XXI. trestního řádu upravující vykonávací řízení nepočítá s vý-

konem takového výroku. Lze odkázat i na závěry judikatury (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2002, sp. zn. 29 Odo 421/2002), podle nichž „údaj o tom, čeho se navrhovatel domáhá (žalobní petit), je neurčitý, jestliže vymezení práv a jim odpovídajících povinností v něm obsažené bylo provedeno tak, že nelze dovodit, o jaká práva a povinnosti jde, a je zřejmé, že převzetí takovéhoho petitu do výroku soudního rozhodnutí by mělo za následek jeho materiální nevykonatelnost. Vadou podání naproti tomu není to, že žalobnímu petitu nelze vyhovět proto, že není v souladu s hmotným právem“.

23. Podle Nejvyššího soudu je použití § 82 odst. 2 části věty za středníkem tr. zákoníku, podle něhož soud odsouzenému zpravidla „uloží, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou trestným činem způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem“ – i s ohledem na právě uvedené skutečnosti – možné jen způsobem, který zmínil ve svém vyjádření již státní zástupce, tj. ve vazbě na povinnost, kterou mu stran plnění vůči poškozenému soud uloží v rámci výroku učiněného v adhezním řízení. Přitom je nezbytné zdůraznit, že text zákona počítá s tím, že přiměřená povinnost spočívající v odčinění nemajetkové újmy bude obviněnému – stejně jako při náhradě škody – uložena způsobem, který mu umožní dostat takové povinnosti, tj. aby ji odčinil podle svých sil. Jen takto vyslovená povinnost obviněného může být shledána jako uložená zákoným způsobem. Je totiž třeba vzít v úvahu, že při rozhodování o osvědčení podle § 83 tr. zákoníku se posuzuje, zda odsouzený vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám. V případě, že by přes veškerou snahu odsouzeného nebylo v jeho silách, aby v celém rozsahu odčinil nemajetkovou újmu, k jejímuž odčinění byl zavázán, přicházelo by nutně v úvahu vyslovení závěru, že se neosvědčil, což by vedlo k rozhodnutí o přeměně původně podmíněně odloženého trestu odnětí svobody v trest nepodmíněný. Přitom jediným důvodem, pro který by v takové situaci (když jinak by odsouzený dostal všem dalším podmínkám) došlo k přeměně trestu, by bylo neposkytnutí celého plnění poškozenému, tedy skutečnost, kterou by odsouzený jednak nemohl svým chováním ovlivnit a která by nadto vzešla z výroku, při jehož formulaci soud nerespektoval zákonnou dikci.

24. V nyní posuzované věci je výrok opřený o § 82 odst. 2 tr. zákoníku, stanovící povinnost obviněného k úhradě částky nejméně 750 000 Kč – na rozdíl od výroku, který má vztah k výroku o náhradě škody („aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil“) – rozporný s dikcí citovaného ustanovení, a již proto musí být prohlášen za výrok vadný.

25. Ve vztahu k této části výroku je třeba shledat důvodnou argumentaci dovo-latele, který i s oporou o jím citovanou občanskoprávní judikaturu správně poukázal na to, že závazek k plnění vůči poškozené, v části týkající se odčinění nemajetkové újmy, musí mít svůj podklad v § 2951 odst. 2 o. z. Podle něj „nemajetková újma se odčiní přiměřeným zadostiučiněním. Zadostiučinění musí být poskytnuto

v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy“. Nezbyvá proto než opakovat, že hodlal-li soud prvního stupně dosáhnout toho, aby obviněný peněžítým plněním odčinil poškozené nemajetkovou újmu, jejíž podstatu spatřoval ve skutečnostech zmíněných v odůvodnění jeho rozsudku (a shledal-li dostatek podkladů pro takové rozhodnutí), měl rozhodnout o této povinnosti obviněného způsobem upraveným v § 228 odst. 1 tr. ř., a to s oporou o § 2951 odst. 2 o. z.

26. Pokud tak nerozhodl a opřel povinnost obviněného k plnění toliko o § 82 odst. 2 tr. zákoníku, rozhodl vadně. Z odůvodnění jeho rozhodnutí je zřejmé, že k zavázání obviněného poskytnout poškozené přiměřené zadostiučinění přistoupil proto, že tento „svým jednáním výrazným způsobem zasáhl do života poškozené ... Dílem i v důsledku trestné činnosti obžalovaného přišla poškozená fakticky o vše, ocitla se v existenčních potížích, na ulici, bylo jí odebráno dítě, které bezprostředně poté, co na ní byla spáchána trestná činnost, také porodila“. Přiznaná částka „zohledňuje, že se na vzniku závažných následků u poškozené podílelo v dané době více osob, které poškozenou využívaly“. Nebýt této skutečnosti, „částka by byla soudem obžalovanému určena nepochybně vyšší“. Přitom je zřejmé, že tímto způsobem rozhodl soud o nároku, který poškozená uplatňovala vůči obviněnému v adhezním řízení.

27. Plyne to z odůvodnění výroku, jímž soud zavázal obviněného T. M. (společně se spoluobviněným), aby nahradil poškozené nemajetkovou újmu v penězích v částce 75 000 Kč. Zde soud zmínil, že „poškozená prostřednictvím svého zmocněnce uvedla, že jednáním obžalovaných došlo k zásahu do jejího práva na ochranu osobnosti ve smyslu práva na ochranu cti a důstojnosti s důsledky spočívajícími ve ztrátě majetku, kterým poškozená mohla zabezpečit svoji rodinu do budoucna“. V návaznosti na to soud vyjádřil, že „se s uplatněným nárokem poškozené jako takovým i způsobenými následky ztotožnil (viz již zdůvodnění v rámci přiměřené zadostiučinění), nicméně s ohledem na skutečnost, že poškozené již bylo v rámci výroku o trestu poskytnuto (byť z jiného právního titulu) přiměřené zadostiučinění ve výši 750 000 Kč, bylo by přiznání nároku na náhradu nemajetkové újmy ve výši 750 000 Kč již nepřiměřené. Proto soud přiznal poškozené nárok na náhradu nemajetkové újmy již pouze v minimální částce 75 000 Kč (tj. v desetině požadovaného nároku)“. Se zbytkem uplatněného nároku pak odkázal poškozenou, která se k trestnímu řízení vůči obviněnému připojila s nárokem na náhradu nemajetkové újmy v penězích ve výši 750 000 Kč, podle § 229 odst. 2 tr. ř. na řízení ve věcech občanskoprávních.

28. Citovaná pasáž rozsudku svědčí o tom, že k uložení povinnosti odčinit nemajetkovou újmu, kterou poškozená utrpěla trestným činem obviněného, soud přistoupil na podkladě dvou právních titulů, z nichž jeden („z jiného právního titulu“) patrně zakládá trestní postih obviněného (tj. povinnost vyslovená v rámci výroku o trestu), druhý zřejmě příslušné (soudem ovšem vůbec nezmiňené) usta-

novení netrestního předpisu (§ 2951 odst. 2 o. z.). Takové řešení je, jak již uvedeno, nesprávné, neboť vyslovení povinnosti obviněného k odčinění nemajetkové újmy může být založeno výlučně na použití § 2951 odst. 2 o. z. Postup podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku má toliko motivovat obviněného, aby splnil takto uloženou povinnost (podle svých sil) pokud možno již v průběhu stanovené zkušební doby podmíněného odsouzení.

29. Z důvodů výše vyložených proto Nejvyšší soud dospěl k závěru, že ve vztahu k části výroku, jímž bylo obviněnému podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku uloženo, aby poskytl poškozené M. S. přiměřené zadostiučinění „spočívající v částce nejméně 750 000 Kč“, došlo k vadě zakládající důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. ve variantě spočívající v tom, že obviněnému byl uložen takový druh trestu, který zákon nepřipouští.

30. Protože z řešení, které zvolil soud prvního stupně, plyne jeho zřejmá nejasnost toho, jak a podle jakých ustanovení je třeba rozhodovat v případech, kdy poškozený uplatní nárok na náhradu nemajetkové újmy, považuje Nejvyšší soud za vhodné v této souvislosti připomenout ve stručnosti následující skutečnosti.

31. V obecnosti lze upozornit, že vedle nároků, které upravuje § 2958 o. z., vystupuje do popředí rovněž možná náhrada nemateriální újmy, která byla způsobena poškozenému pachatelem trestného činu zásahem do přirozených práv člověka podle § 2956 o. z. Podle citovaného ustanovení, „vznikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části tohoto zákona, nahradí škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil; jako nemajetkovou újmu odčiní i způsobené duševní útrapy“. Soud rozhodující v adhezním řízení musí posoudit, jaký charakter má nárok uplatněný poškozeným v tomto řízení, tj. zda jde o nárok vyplývající z práva poškozeného, jež je kompenzováno v § 2956 o. z., či o nárok plynoucí z § 2958 o. z. (a který ze zde upravených). V uvedeném směru by jednoznačně mělo vyznít i odůvodnění příslušného výroku.

32. Nadále se zde *mutatis mutandis* uplatní rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2013, sp. zn. 8 Tdo 46/2013 (publikovaný pod č. 14/2014-I. Sb. rozh. tr.), byť ten reagoval na situaci posuzovanou ještě podle předchozí právní úpravy obsažené v občanském zákoníku z roku 1964. Podle právního názoru v něm uvedeného pro rozhodnutí o nároku poškozeného na náhradu nemajetkové újmy v penězích vzniklé mu v důsledku trestného činu je soud povinen v adhezním řízení nejprve zkoumat, zda poškozený jako fyzická osoba utrpěl nemajetkovou újmu ve smyslu § 13 odst. 1 občanského zákoníku, která mu vznikla trestným činem obviněného, vůči němuž byl tento nárok uplatněn. V případě, že jde o nemajetkovou újmu a není postačující morální zadostiučinění podle § 13 odst. 1 občanského zákoníku, lze za splnění podmínek podle § 13 odst. 2 občanského zákoníku přiznat náhradu v penězích. Při posuzování věci podle nyní účinného občanského zákoníku by se nárok opíral o § 81 a násl. o. z., případně o jiná ustanovení obsažená v jeho části první.

33. Určení povahy hmotněprávního nároku v rozsudku trestního soudu, jenž je kompenzován výrokem učiněným v adhezním řízení, je nezbytné i proto, aby v případě, že o něm rozhodne způsobem upraveným v § 229 tr. ř., měl soud rozhodující v civilním řízení (popřípadě jiný příslušný orgán) najisto postaveno, o jakém nároku bylo vedeno adhezní řízení, případně o jakém nároku již bylo zčásti rozhodnuto (podle § 228 a § 229 odst. 2 tr. ř.). Pouze transparentně vyjádřené právní posouzení a subsumpce uplatněného nároku (např. na náhradu nemajetkové újmy) pod příslušné ustanovení občanského práva hmotného umožňuje zajistit jednotu a přehlednost rozhodovací praxe.

IV.

Způsob rozhodnutí dovolacího soudu

34. Protože Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovoláním napadená rozhodnutí (vůči nimž je dovolání přípustné) jsou zatížena vadou naplňující dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. h) a l) tr. ř. v rozsahu, jak uvedeno výše, přistoupil na podkladě dovolání obviněného k jejich částečnému zrušení.

35. Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil napadené usnesení Krajského soudu v Brně, a to v části, v níž došlo k zamítnutí odvolání obviněného ve vztahu k výroku, kterým mu bylo podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku uloženo, aby poskytl poškozené M. S. přiměřené zadostiučinění spočívající v částce nejméně 750 000 Kč, a jemu předcházející rozsudek Městského soudu v Brně, a to ve výroku, jímž bylo obviněnému podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku uloženo, aby poskytl poškozené M. S. přiměřené zadostiučinění spočívající v částce nejméně 750 000 Kč. Současně Nejvyšší soud zrušil i další rozhodnutí obsahově navazující na zrušené části obou rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

36. Kasační zásah Nejvyššího soudu se nedotkl dalších výroků, které jsou ve vztahu k dovolateli obsaženy v rozsudku soudu prvního stupně. Výrok o vině zůstal nezměněn, neboť není zatížen vadami vytykanými mu obviněným, jež měly založit důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. b) a g) tr. ř. Stejně tak zůstaly nedotčeny i ostatní výroky, neboť ve vztahu k nim, resp. výroku o trestu, který společně s výrokem o vině obviněný svým dovoláním napadl, není naplněn dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. b) tr. ř. Rovněž výroky, jimiž byl obviněný společně a nerozdílně se spoluobviněným L. B. zavázán podle § 228 odst. 1 tr. ř. nahradit poškozené škodu ve výši 1 288 190 Kč a nemajetkovou újmu v penězích v částce 75 000 Kč (stejně jako výrok učiněný podle § 229 odst. 2 tr. ř.), zůstaly po rozhodnutí dovolacího soudu nezměněny, neboť nebyly napadeny dovoláním obviněného, a proto nebyly v dovolacím řízení ani přezkoumávány.

37. Vada, jíž je zatížen rozsudek soudu prvního stupně, byť formálně zasahuje výrok o trestu, se ve svém obsahovém vyjádření vztahuje k výroku o náhradě ne-

majetkové újmy v penězích. Podle § 265m odst. 2 tr. ř. zruší-li Nejvyšší soud rozsudek toliko ve výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení, užije přiměřeně § 265 tr. ř. Podle poslední citovaného ustanovení v takových případech odvolací soud odkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na řízení před jiným příslušným orgánem. Proto takto rozhodl i Nejvyšší soud.

č. 16

Č. 17

Č. 17

Znásilnění, Pohlavní zneužití, Zákaz dvojího přičítání téže okolnosti § 185 odst. 1 alinea 2, odst. 3 písm. a) tr. zákoníku, § 187 tr. zákoníku, § 39 odst. 4 tr. zákoníku

Jednání pachatele spočívající ve vykonání pohlavního styku na dítěti mladším patnácti let při současném zneužití bezbrannosti této oběti naplňuje znaky trestného činu znásilnění podle § 185 tr. zákoníku, a nikoli jen znaky trestného činu pohlavního zneužití podle § 187 tr. zákoníku.

V případě znásilnění spáchaného zneužitím bezbrannosti dítěte mladšího patnácti let není použití kvalifikované skutkové podstaty podle § 185 odst. 1 alinea 2, odst. 3 písm. a) tr. zákoníku vyloučeno, neboť nejde o případ, na který dopadá zákaz dvojího přičítání téže okolnosti. Tento zákaz podle § 39 odst. 4 tr. zákoníku se totiž vztahuje výhradně k ukládání trestu.

(Usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 15 Tdo 1154/2019, ECLI:CZ:NS:2019:15.TDO.1154.2019.1)

Nejvyšší soud odmítl dovolání, které podal obviněný F. L. proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 11. 2018, sp. zn. 10 To 64/2018, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 47 T 3/2018.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 31. 5. 2018, sp. zn. 47 T 3/2018, byl obviněný F. L. (dále jen „obviněný“, příp. „dovolatel“) uznán vinným zločinem znásilnění podle § 185 odst. 1 alinea druhá, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku [bod I./1), 2,)] a přečinem výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií podle § 192 odst. 1 tr. zákoníku [bod II.].

2. Uvedené trestné činnosti se podle skutkových zjištění jmenovaného soudu dopustil tím, že

„I.

1) v blíže nezjištěný den v období od 1. 7. 2009 do 1. 7. 2010 v P 8 – L., v bytě své kamarádky, svědkyně P. K., využil psychické a fyzické bezbrannosti její dceřry, poškozené nezletilé AAAAA (pseudonym), vyplývající jak z jeho fyzické

a psychické převahy, tak z jeho převahy dospělé autority, a v době, kdy mu byla poškozená nezletilá svěřena její matkou ke hlídání, a v úmyslu dosáhnout svého sexuálního uspokojení se ve dvou případech ukájel nejméně třením svého pohlavního údu o řitní otvor poškozené nezletilé, přičemž

a) v prvním případě si lehl v obývacím pokoji na gauč za poškozenou nezletilou, která, oblečena jen do noční košile, sledovala televizi, a obnaženým penisem se třel o řitní otvor poškozené,

b) ve druhém případě ji přiměl, aby se ve stoje předklonila a rukama se držela o stolek, přičemž jí vyhrnul noční košili a poté ji třel svým pohlavním údem řitní otvor a nejméně částečně jej do řitního otvoru poškozené nezletilé zavedl,

tomuto jednání nebyla poškozená nezletilá schopna se bránit proto, že vzhledem ke svému nízkému věku nebyla tehdy po všech stránkách dostatečně vyspělá tak, aby mohla jeho jednání pochopit, posoudit, domyslet či vyhodnotit a dát najevo svůj nesouhlas s jeho jednáním nebo se jinak účinně bránit, a jejího stavu využil k dosažení svého cíle, tohoto jednání se dopustil přesto, že jako kamarád matky poškozené nezletilé znal její skutečný věk a věděl, že jí nebylo 15 let,

2) v blíže nezjištěný den v období od 1. 7. 2009 do 1. 7. 2010 v P 8 – L., v bytě své kamarádky, svědkyně P. K., využil psychické a fyzické bezbrannosti její dcery, poškozené nezletilé BBBBB (pseudonym), vyplývající jak z jeho fyzické a psychické převahy, tak z jeho převahy dospělé autority, a v době, kdy mu byla poškozená nezletilá svěřena její matkou ke hlídání, a v úmyslu dosáhnout svého sexuálního uspokojení v jednom případě se ukájel nejméně třením svého pohlavního údu o řitní otvor poškozené nezletilé, přičemž nahý si sedl na křeslo a poškozenou nezletilou, která byla oblečena jen do noční košile, si posadil na klín zády k sobě a třel jí svým pohlavním údem řitní otvor, tomuto jednání nebyla poškozená nezletilá schopna se bránit proto, že vzhledem ke svému nízkému věku nebyla tehdy po všech stránkách dostatečně vyspělá tak, aby mohla jeho jednání pochopit, posoudit, domyslet či vyhodnotit a dát najevo svůj nesouhlas s jeho jednáním nebo se jinak účinně bránit, a jejího stavu využil k dosažení svého cíle, tohoto jednání se dopustil přesto, že jako kamarád matky poškozené nezletilé znal její skutečný věk a věděl, že jí dosud nebylo 15 let,

II.

od přesně nezjištěné doby do dne 24. 8. 2017 v Praze 9 – L, v jím užívaném bytě přechovával ve svém tabletu zn. MANTA MID 713 černé barvy na paměťové kartě Micro SD 2GB v podsouboru Obrázky nejméně 304 souborů fotografií a v podsouboru Obrázky, podsložce Mix nejméně 22 souborů fotografií, a dále přechovával na paměťové kartě Micro SD HC zn. Sony v mobilním telefonu zn. Vodafone v podsouboru Videos, podsložce download nejméně 340 souborů fotografií, přičemž všechny tyto fotografie zobrazují mj. i děti, z nichž některé jsou zobrazeny zcela nebo z části nahé, některé jsou zobrazeny s otevřenou nabídkou genitálů a některé jsou zobrazeny v polohách skutečného nebo předstíraného pohlavního styku“.

3. Za tyto trestné činy byl obviněný odsouzen podle § 185 odst. 3 tr. zákoníku za užití § 43 odst. 1 tr. zákoníku a § 40 odst. 1, 2 tr. zákoníku k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 42 měsíců, pro jehož výkon byl podle § 56 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku zařazen do věznice s ostrahou. Podle § 99 odst. 1 tr. zákoníku mu bylo současně uloženo ochranné léčení sexuologické v ústavní formě. Podle § 229 odst. 1 tr. ř. byly poškozené nezletilé AAAAA a BBBBB odkázány s nárokem na náhradu nemajetkové újmy na pořad práva civilního.
4. O odvoláních obviněného a poškozených AAAAA a BBBBB proti tomuto rozsudku rozhodl Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 27. 11. 2018, sp. zn. 10 To 64/2018, jímž je podle § 256 tr. ř. zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti citovanému usnesení Vrchního soudu v Praze podal obviněný prostřednictvím svého obhájce Mgr. L. F. dovolání, jež opřel o dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. g) a l) tr. ř.
6. V dovolání mimo jiné namítl, že soudy nesprávně právně posoudily skutek pod bodem I. rozsudku jako zločin znásilnění podle § 185 odst. 1 alinea druhá, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku, ačkoli jeho jednání mělo být posouzeno nanejvýš jako zločin pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1, 2 tr. zákoníku. Připomněl, že z právní věty rozsudku soudu prvního stupně plyne, že měl zneužít bezbrannost jiného a donutit ho k pohlavnímu styku, čin spáchal jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží a na dítěti mladším patnácti let. Soudy obou stupňů dovodily stav bezbrannosti poškozených z jejich nízkého věku, přičemž k okolnosti, že předmětem trestného činu se stala nezletilá osoba, ve svém důsledku přihlíbdly dvakrát, a to poprvé v základní a podruhé v tzv. kvalifikované skutkové podstatě, neboť podle § 185 odst. 3 tr. zákoníku hraje věk osoby mladší patnácti let zásadní kvalifikační úlohu. Tato skutečnost je v rozporu s § 39 odst. 4 tr. zákoníku, jenž zamezuje dvojímu přičítání téže okolnosti k tíži nebo ve prospěch pachatele. Předmětné ustanovení přesahuje jeho systematické zařazení, tj. určení trestu v rámci zákonné trestní sankce, protože ovlivňuje i otázku, zda má být, či nikoli použita vyšší trestní sazba, a proto ovlivňuje i otázku viny a zákonné určení samotné trestní sankce.
7. Následně obviněný s poukazem na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1053/2011, zmínil, že je třeba zohlednit rozdílnost objektů trestných činů podle § 185 tr. zákoníku a § 187 tr. zákoníku. Zatímco objektem trestného činu znásilnění podle § 185 tr. zákoníku je právo člověka na svobodné rozhodování o pohlavním životě, objektem trestného činu pohlavního zneužívání podle § 187 tr. zákoníku je mravní a tělesný vývoj dětí, kdy jde o důslednou ochranu všech osob mladších než patnáct let před jakýmikoliv

útoky na jejich pohlavní nedotknutelnost. Bezbrannost osob mladších patnácti let je v § 187 tr. zákoníku předpokládána, i když není výslovně zmiňována, neboť zcela zřejmě proto bylo uvedené ustanovení do trestního zákoníku zařazeno s tím, že trestného jednání se dopustí i pachatel, který bez násilí i bez pohrůžky bezprostředního násilí přiměje osobu mladší patnácti let k souloži nebo takové osobě jiným způsobem pohlavně zneužije. Naproti tomu za bezbrannost ve smyslu § 185 tr. zákoníku je třeba posuzovat stav, kdy poškozený subjekt nemá možnost, schopnost nebo způsobilost se vůči takovému jednání ohradit, přičemž uvedená skutečnost nevyplývá z věku takové osoby.

8. Dovolatel tedy s odkazem na zmíněné rozhodnutí podotkl, že pokud je v rámci kvalifikovaného trestného činu znásilnění podle § 185 odst. 1, odst. 3 písm. a) tr. zákoníku reflektováno, že objektem znásilnění je osoba mladší patnácti let, pak by skutečnost, že taková osoba byla navíc v důsledku nedostatku věku bezbranná, mělo být zohledněno přísněji, nikoli již v základní skutkové podstatě. Jinými slovy vyjádřeno, pokud odst. 3 písm. a) citovaného ustanovení poskytuje zvýšenou ochranu dětí do patnácti let, jeví se nelogickým, aby ochranu dítěte mladšího patnácti let, navíc bezbranného, reflektovala již základní skutková podstata tohoto ustanovení. Ustanovení § 187 tr. zákoníku je subsidiárním ve vztahu k § 185 tr. zákoníku, neboť poskytuje výraznější ochranu práva na nedotknutelnost tělesné integrity v intimní oblasti osob mladších patnácti let, u nichž je jistá bezbrannost vzhledem k věku předpokládána, přičemž § 185 tr. zákoníku poskytuje ochranu všem, u nichž bylo omezeno právo na svobodné rozhodování o pohlavním životě násilím, pohrůžkou násilí nebo při zneužití bezbrannosti. Trestný čin znásilnění na osobě mladší patnácti let by pak bylo možné spáchat, pokud by při činu pachatel užil násilí, pohrůžky bezprostředního násilí nebo zneužil bezbrannosti, za kterou by automaticky nemohl být považován nedostatek věku.

9. S tím podle názoru dovolatele souvisí i bezbrannost ve smyslu fyzické převahy ve vztahu dospělý pachatel vs. dítě, kdy dospělý pachatel bude mít vždy fyzickou převahu. Ze skutkové věty rozsudku nalézacího soudu plyne, že se sexuálního jednání měl dopustit v době, kdy mu poškozené byly svěřeny k doзору, a využil své převahy jako dospělé autority. Podle jeho názoru je proto zřejmé, že se mělo jednat o pohlavní zneužití jiným způsobem než souloží s dítětem mladším patnácti let svěřeným doзору pachatele, který vůči němu zneužil svého postavení a z něho plynoucí důvěryhodnosti jeho vlivu. Má tedy za to, že jeho jednání mělo být posouzeno nejvýše jako zločin pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1, 2 tr. zákoníku. Tím byl podle jeho tvrzení naplněn dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. v jeho první alternativě. Tím, že k porušení jeho práva obviněného na spravedlivý proces došlo již v řízení před soudem prvního stupně, přičemž odvolací soud nedostal své zákonné prezkumné povinnosti podle § 254 odst. 1 tr. ř., byl naplněn rovněž dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. v jeho druhé alternativě.

10. K tomuto dovolání se vyjádřil nejvyšší státní zástupce prostřednictvím státní zástupkyně činné u Nejvyššího státního zastupitelství (dále jen „státní zástupkyně“). Pokud jde o právní kvalifikaci jednání obviněného jako zločinu znásilnění podle § 185 odst. 1 alinea druhá, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku, uvedla, že se obviněný tohoto jednání dopustil právě využitím bezbrannosti obou poškozených vyplývající z jejich nízkého nezletilého věku pěti let, přičemž je takto donutil k pohlavnímu styku, který spáchal způsobem srovnatelným se souloží. Právě tento způsob je s ohledem na věk poškozených příznačný pro kvalifikaci jeho jednání jako znásilnění. S ohledem na výše uvedené měla tedy za to, že meritorní rozhodnutí v této věci není zatíženo takovou vadou, kterou by bylo nutno a možno napravit cestou dovolání, přičemž důvody deklarované v dovolání naplněny nebyly.

III.

Přípustnost dovolání

11. Nejvyšší soud o podaném dovolání rozhodoval nejprve v senátu č. 6, který usnesením ze dne 13. 8. 2019, sp. zn. 6 Tdo 540/2019, podle § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudech a soudcích“), postoupil věc obviněného k rozhodnutí velkému senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu (dále též „Nejvyšší soud“ nebo „velký senát“). Při svém rozhodování totiž dospěl v otázce výkladu znaků zločinu znásilnění podle § 185 odst. 1 alinea druhá, odst. 3 písm. a) tr. zákoníku ve srovnání se znaky zločinu pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1, 2 tr. zákoníku [potažmo v otázce právního posouzení skutku popsaného pod bodem I./1), 2) výroku rozsudku soudu prvního stupně] k právnímu názoru odlišnému od toho, který byl již vyjádřen v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1053/2011, a jehož se dovolává ve svém mimořádném opravném prostředku obviněný.

12. V daném rozhodnutí senát č. 8 Nejvyššího soudu zdůraznil rozdílnost objektů trestných činů v těchto ustanoveních obsažených. Zatímco objektem trestného činu znásilnění podle § 241 tr. zák. je právo člověka na svobodné rozhodování o pohlavním životě, objektem trestného činu pohlavního zneužívání podle § 242 tr. zák. je mravní a tělesný vývoj dětí, kdy jde o důslednou ochranu všech osob mladších než patnáct let před jakýmkoliv útoky na jejich pohlavní nedotknutelnost. Ustanovení § 242 tr. zák. je pak možné chápat jako subsidiární ve vztahu k § 241 tr. zák., neboť poskytuje zvláštní (výraznější) ochranu práva na nedotknutelnost tělesné integrity v intimní oblasti osob mladších patnácti let, u nichž je jistá bezbrannost vzhledem k věku předpokládána. Naproti tomu § 241 tr. zák. poskytuje ochranu všem fyzickým osobám, u nichž bylo omezeno právo

na svobodné rozhodování o pohlavním životě násilím, pohrůžkou násilí nebo zneužitím bezbrannosti. Ke spáchání trestného činu znásilnění na osobě mladší patnácti let sice může dojít, ale pouze tehdy, pokud by pachatel užil násilí, pohrůžky bezprostředního násilí nebo zneužil její bezbrannosti, avšak s ohledem na účel a smysl ochrany poskytované trestním zákonem podle citovaných ustanovení zde nelze stavem bezbrannosti bez dalšího rozumět nedostatek věku poškozené osoby. Přitom k okolnosti, že předmětem trestného činu se stala nezletilá osoba, nelze u trestného činu znásilnění přihlídnout dvakrát (poprvé v základní a podruhé v tzv. kvalifikované skutkové podstatě), neboť podle § 241 odst. 3 písm. b) tr. zák. je právě věk osoby mladší než patnáct let rozhodný z hlediska použití této právní kvalifikace. Opačný postup by byl v rozporu s § 31 odst. 3 tr. zák., které zamezují dvojímu přičítání téže okolnosti k tíži nebo ve prospěch pachatele.

13. Podle názoru senátu č. 6 nelze právní názor publikovaný v citovaném rozhodnutí senátu č. 8 vyložit jinak než tak, že jím byla do značné míry vyloučena možnost aplikace § 241 odst. 1 tr. zák., resp. jemu nyní odpovídajícího § 185 odst. 1 tr. zákoníku, v alternativě, kdy pachatel zneužije bezbrannosti oběti, pokud je touto osobou mladší patnácti let. Byť se zásadně shodl s názorem senátu č. 8, že stavem bezbrannosti nelze bez dalšího rozumět nedostatek věku poškozené osoby v tom smyslu, že by závěr o naplnění uvedeného zákonného znaku byl dán pouhým zjištěním, že oběť trestného činu nedovršila patnáctého roku věku, současně konstatoval, že o takový stav bezbrannosti jde u poškozené osoby, která je sice jen nezletilá, ale natolik fyzicky a duševně nevyspělá, že není schopna pochopit jednání pachatele a svůj případný nesouhlas s tímto jednáním dát dostatečně najevo. Dále zdůraznil, že shledává problematickou tu část odůvodnění odkazovaného rozhodnutí senátu č. 8, v níž je s poukazem na odlišnost objektů trestných činů podle § 241 a § 242 tr. zák., resp. nyní § 185 a § 187 tr. zákoníku, dovozován rozpor kvalifikace činu spáchaného pachatelem vůči osobě mladší patnácti let formou zneužití její bezbrannosti podle § 241 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zák., resp. nyní § 185 odst. 1 alinea druhá, odst. 3 písm. a) tr. zákoníku, se zákazem dvojího přičítání téže okolnosti k tíži pachatele ve smyslu § 31 odst. 3 tr. zák., resp. nyní § 39 odst. 4 věta první tr. zákoníku. Podle názoru senátu č. 6 nelze takový právní závěr týkající se zákazu dvojího přičítání téže okolnosti akceptovat, a to již proto, že v konečném důsledku by vedl k narušení vztahu mezi základní a kvalifikovanou skutkovou podstatou. Senát č. 6 ještě poukázal také na to, že znění § 39 odst. 4 věty první tr. zákoníku, včetně jeho systematického zařazení v tomto zákoně, vylučuje možnost aplikace v dané věci, neboť na řešený problém týkající se výlučně otázky viny (právní kvalifikace skutku) nedopadá. Pokud v označeném rozhodnutí senát č. 8 dále argumentoval tím, že (být) na straně jedné „... v zásadě nejde o stejné okolnosti ve smyslu § 31 odst. 3 tr. zák., na druhé straně takový názor náležitě nerozlišuje účel a smysl ochrany poskytované trestním zákonem v jeho § 241 a § 242“, pak ani s takto vyjádřeným názo-

rem senát č. 6 nesouhlasil. Takové vyjádření totiž – mimo toho, že bezbrannost, jako zákonný znak objektivní stránky trestného činu znásilnění, nelze ztotožňovat s nedostatkem věku, tj. nedosažením věkové hranice patnácti let oběti – vyúsťuje v závěr, že ani v situaci, kdy přistoupí skutkové zjištění odůvodňující poznatek, že pachatel při svém činu zneužil „faktického nedostatku fyzických a psychických schopností poškozené osoby odporovat vymáhané souloži nebo jinému způsobu pohlavního zneužití“, není možno takový čin (při nutnosti respektování odlišných objektů trestných činů) posoudit jako trestný čin znásilnění. Odlišnost individuálních objektů zdůrazněná rozhodnutím senátu č. 8 nezakládá důsledky, které toto rozhodnutí dovodilo, neboť pro právní kvalifikaci je rozhodný nikoliv samotný věk oběti, nýbrž zjištění, zda se oběť pachateli podvolila v důsledku bezbrannosti, či nikoli.

14. Dříve přijatý hmotněprávní názor vyjádřený v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1053/2011, vytvořil překážku tomu, aby senát č. 6, jemuž podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu příslušelo o dovolání rozhodnout, ve věci vydal rozhodnutí, které by odráželo jím zastávaný právní názor stran právního posouzení skutku popsaného pod bodem I./1), 2) výroku rozsudku soudu prvního stupně, konkrétně výkladu znaku bezbrannosti a zákazu dvojího přičítání těžé skutečnosti z pohledu § 185 a § 187 tr. zákoníku. V nastalé situaci přistoupil, jak výše uvedeno, k aplikaci § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích a předložil věc k rozhodnutí velkému senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu, aby ten při rozdílnosti právních názorů senátů Nejvyššího soudu v dané otázce o dovolání obviněného rozhodl.

15. Nejvyšší soud, resp. velký senát jeho trestního kolegia, jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) nejprve zkoumal, zda je dovolání přípustné, zda bylo podáno včas a oprávněnou osobou a zda má všechny obsahové a formální náležitosti. Shledal, že dovolání je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř., bylo podáno osobou oprávněnou podle § 265d odst. 1 písm. c) tr. ř. (v souladu s § 265d odst. 2 tr. ř.) ve lhůtě uvedené v § 265e odst. 1 tr. ř. a na místě určeném týmž zákonným ustanovením, přičemž splňuje obsahové a formální náležitosti podle § 265f odst. 1 tr. ř.

IV.

Důvodnost dovolání

16. Protože dovolání lze podat jen z důvodů taxativně vyjádřených v § 265b tr. ř., Nejvyšší soud dále posuzoval, zda dovolatelem vznesené námitky naplňují jím uplatněné dovolací důvody.

17. Nejvyšší soud předně připomíná, že dovolací námitky obviněného směřují (pouze) proti té části usnesení odvolacího soudu a rozsudku soudu prvního stupně, kterou byl uznán vinným skutkem kvalifikovaným jako zločin znásilnění

podle § 185 odst. 1 alinea druhá, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku. Dále konstatuje, že část těchto námitek svou podstatou směřuje do roviny skutkové, resp. procesní. Obviněný totiž soudům obou stupňů vytýká též nesprávné hodnocení důkazů a vadná skutková zjištění.

č. 17

18. Dovolatel tedy v uvedeném směru nenamítá rozpor mezi skutkovými závěry učiněnými po zhodnocení provedených důkazů soudem prvního stupně, potvrzenými odvolacím soudem, a užitou právní kvalifikací ani jiné nesprávné hmotněprávní posouzení soudy zjištěných skutkových okolností. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. tak dílem spatřuje v porušení procesních zásad vymezených zejména v § 2 odst. 5, 6 tr. ř. Takové námitky však pod výše uvedené (ani jiný) dovolací důvod zásadně podřadit nelze.

19. Na druhou stranu je možno konstatovat, že dovolatel vznesl též argumentaci formálně podřaditelnou pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Konkrétně se jedná o námitky nesprávného právního posouzení skutku popsaného pod bodem I./1), 2) výroku rozsudku soudu prvního stupně jako zločinu znásilnění podle § 185 odst. 1 alinea druhá, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku (v podrobnostech viz shora), ačkoli měl být (podle názoru obviněného) kvalifikován nejvýše jako zločin pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1, 2 tr. zákoníku.

20. Nejvyšší soud v dané souvislosti v obecnosti nejprve připomíná, že trestného činu pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1 tr. zákoníku se dopustí ten, kdo vykoná soulož s dítětem mladším patnácti let nebo kdo je jiným způsobem pohlavně zneužije, podle odstavce 2 téhož zákonného ustanovení, pokud spáchá čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let svěřeném jeho doзору, zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.

21. Trestného činu znásilnění podle § 185 odst. 1 tr. zákoníku se dopustí pachatel, který jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo jenž k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, podle odstavce 2 písm. a) uvedeného ustanovení zákona pak spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží a podle odstavce 3 písm. a) téhož ustanovení zákona spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let.

22. Pohlavním stykem je jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby, ať stejného, či odlišného pohlaví. Za jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží je pak třeba považovat takový styk, při jehož realizaci dochází k situaci srovnatelné s tou, jaká nastává u souložě (spojení pohlavních orgánů muže a ženy). Na základě tohoto vymezení se za jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží považuje zejména orální pohlavní styk, anální pohlavní styk, ale může sem patřit i zasouvání jiných předmětů (tzv. robertku apod.) do ženského pohlavního ústrojí, eventuálně další způsoby srov-

natelného použití předmětů sloužících jako náhražky pohlavních orgánů (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2010, sp. zn. 7 Tdo 841/2010, publikované pod č. T 1312 v sešitu 68 Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, Praha: C. H. Beck, 2010, s. 18) [ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II., § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1836 a 1841].

23. Stavem bezbrannosti nelze bez dalšího rozumět nedostatek věku poškozené osoby, míněno, že by závěr o naplnění tohoto zákonného znaku byl dán pouhým zjištěním, že oběť trestného činu nedovršila patnáctý rok svého věku. Ostatně takový názor je obecně sdílen, vyjádřila jej již jak dřívější judikatura obecných soudů [konkrétně např. rozhodnutí publikované pod č. 43/1994-II Sb. rozh. tr., podle něhož „[z]a bezbrannost ženy ve smyslu § 241 odst. 1 tr. zák. lze považovat jen takový její stav, ve kterém není vzhledem k okolnostem činu schopna projevit svou vůli, pokud jde o pohlavní styk s pachatelem, popř. ve kterém není schopna klást odpor jeho jednání. O takový stav nejde u poškozené, která je sice nezletilá, ale natolik fyzicky a duševně vyspělá, že je schopna pochopit jednání pachatele a svůj případný nesouhlas s tímto jednáním dát dostatečně najevo.“], tak i komentář k trestnímu zákoníku (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. II., § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1839), podle něhož „Za bezbrannost se ve smyslu § 185 považuje takový stav oběti, ve kterém není vzhledem k okolnostem schopna projevit svou vůli, pokud jde o pohlavní styk s pachatelem, popř. ve kterém není schopna klást odpor jeho jednání. ... Za bezbrannost se však nepovažuje stav poškozené osoby, která je sice nezletilá, ale natolik fyzicky a duševně vyspělá, že je schopna pochopit jednání pachatele a svůj případný nesouhlas s tímto jednáním dát dostatečně zřetelně najevo (R 43/1994-II).“

24. Z uvedeného pak *a contrario* plyne, že o takový stav (bezbrannosti) jde u nezletilé poškozené osoby, která je natolik fyzicky a duševně nevyspělá, že není schopna pochopit jednání pachatele a svůj případný nesouhlas s tímto jednáním dát dostatečně najevo.

25. K dané problematice lze odkázat i na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1228/2015, v němž tento soud s oporou o dřívější judikaturu uvedl, že „ve stavu bezbrannosti se mimo jiné nacházejí osoby, které vnímají okolní svět, avšak jejich duševní a rozumové schopnosti nejsou na takové úrovni nebo takového stavu, aby si ve své mysli dokázaly situaci, v níž se nacházejí, dostatečně přiléhavě ze všech souvislostí vyhodnotit a přiměřeně, logicky a účinně na ni reagovat. Tak tomu obvykle bývá např. u osob trpících duševní chorobou, pro niž nechápou význam pachatelova jednání, anebo u dětí či osob mentálně zaostalých, které nemají dostatečné znalosti a zkušenosti, aby byly schopny posoudit význam odporu proti vynucovanému pohlavnímu styku (srov. přiměřeně rozhodnutí uveřejněné pod č. 17/1982 Sb. rozh. tr.), apod. V takových případech bezbrannosti se jedná o psychickou bezbrannost, v důsledku níž oběť často nechápe, co se po ní požaduje, resp. co je smyslem jednání pachatele, nebo

není způsobilá vůbec domyslet a vyhodnotit důsledky takového jednání atd. Zneužití spočívá v tom, že pachatel o konkrétní skutečnosti ví, a právě tuto skutečnost využije k tomu, aby dosáhl svého cíle. O zneužití bezbrannosti půjde tehdy, je-li oběť bez přičinění pachatele v takovém stavu, ve kterém není vzhledem k okolnostem činu schopna projevit svou vůli, pokud jde o pohlavní styk s pachatelem, popř. ve kterém není schopna klást odpor jeho jednání (srov. rozhodnutí uveřejněné pod č. 43/1994-II. Sb. rozh. tr.)⁴⁶. Ve stejném duchu k posouzení stavu bezbrannosti přistoupilo např. rozhodnutí vydané Nejvyšším soudem ze dne 23. 11. 2017, sp. zn. 6 Tdo 1179/2017.

26. Odlišnost individuálních objektů trestného činu znásilnění a trestného činu pohlavního zneužití [individuálním objektem znásilnění je svoboda rozhodování v sexuálních věcech (právo na svobodné rozhodování o vlastním pohlavním životě), individuálním objektem pohlavního zneužití je sexuální a mravní integrita dětí mladších patnácti let (ochrana dětí mladších patnácti let před předčasnými zkušenostmi s různými formami pohlavního styku, které by mohly narušit jak jejich mravní, tak tělesný vývoj)] přitom nezakládá ty důsledky, jež dovodilo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1053/2011, a jež s oporou o uvedené rozhodnutí vyvozuje i dovolatel, tedy že pokud pachatel zneužije bezbrannosti oběti a touto je osoba mladší patnácti let, má nastoupit jeho trestní odpovědnost za trestný čin pohlavního zneužití, a nikoli za trestný čin znásilnění (k bezbrannosti srov. výklad výše). Pro právní kvalifikaci skutku je rozhodný nikoli samotný věk oběti, nýbrž zjištění, zda se oběť pachatelem podvolila v důsledku bezbrannosti, či nikoli. Vyjádřeno jinak, je-li přítomna *in concreto* bezbrannost, ať už je jejím důvodem cokoliv, je použitelná výlučně skutková podstata znásilnění základní a podle okolností i kvalifikovaná, neboť z hlediska individuálního objektu tohoto trestného činu tomu jinak být nemůže (právo na svobodné rozhodování o vlastním pohlavním životě). Naopak není-li přítomna *in concreto* bezbrannost, i když předmětem útoku pachatele je dítě mladší patnácti let (a nejde-li o případ donucení této osoby k pohlavnímu styku násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy), je použitelná výlučně skutková podstata pohlavního zneužití základní a podle okolností i kvalifikovaná, neboť z hlediska individuálního objektu tohoto trestného činu tomu jinak být rovněž nemůže (ochrana dětí mladších patnácti let před předčasnými zkušenostmi s různými formami pohlavního styku, které by mohly narušit jak jejich mravní, tak tělesný vývoj).

27. Jako příklad lze uvést usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2013, sp. zn. 3 Tdo 1279/2013 [„V obecné rovině lze dále uvést, že trestný čin pohlavního zneužití podle § 187 tr. zákoníku je možné chápat jako subsidiární ve vztahu k trestnému činu znásilnění podle § 185 tr. zákoníku, neboť poskytuje základní ochranu práva na nedotknutelnost tělesné integrity v intimní oblasti osob mladších patnácti let. Pokud vzhledem k duševnímu a fyzickému vývoji oběti, kterou je dítě mladší patnácti let, jakož i vzhledem k dalším souvisejícím okolnostem,

nebude existence stavu bezbrannosti v konkrétním případě dovozena, může být jednání pachatele (při naplnění všech znaků skutkové podstaty) posouzeno jako trestný čin pohlavního zneužití podle § 187 tr. zákoníku. Současně platí, že stav bezbrannosti nelze bez dalšího dovozovat pouze s odkazem na věk oběti, ale je třeba vždy zvažovat okolnosti konkrétního případu, jak byly výše vyloženy (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1053/2011).“], které zcela transparentně vyjádřilo, že právní kvalifikace činu jako trestného činu znásilnění vyloučena není, a je naopak (za dále rozvedených skutečností) jediné možná. V tomto rozhodnutí (sp. zn. 3 Tdo 1279/2013) Nejvyšší soud uvedl, že v situaci, kdy je u oběti (nezletilý/ho) „stav bezbrannosti přítomen, pak při naplnění ostatních zákonných znaků má právní kvalifikace trestného činu znásilnění podle § 185 tr. zákoníku přednost, neboť pouze tak může být dostatečně reflektována společenská škodlivost činu a současně poskytnuta zvýšená míra ochrany těchto obětí. Jiný výklad vztahu těchto zákonných ustanovení by totiž byl v rozporu s jejich smyslem, když jednání pachatele spočívající ve vykonání soulože či jiného pohlavního styku provedeného způsobem srovnatelným se souloží při současném zneužití bezbrannosti oběti by bylo u dítěte mladšího patnácti let postihováno méně přísně než jednání směřující proti bezbranné osobě dospělé (srov. trestní sazby za jednání podle § 187 odst. 1 tr. zákoníku oproti jednání podle § 185 odst. 1 alinea 2, odst. 2 písm. a) tr. zákoníku; k tomu blíže viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2010, sp. zn. 11 Tdo 1127/2009).“

28. Nelze tedy přisvědčit názoru vyjádřenému v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1053/2011, argumentujícímu při srovnání § 241 a § 242 tr. zák. (resp. § 185 a § 187 tr. zákoníku) tím, že ustanovení o pohlavním zneužívání implicitně zahrnuje i bezbrannost, neboť zcela zřejmě proto bylo uvedené ustanovení do trestního zákona zařazeno s tím, že trestného jednání se dopustí i pachatel, který bez násilí i bez pohrůžky bezprostředního násilí přiměje osobu mladší než patnáct let k souloží nebo takové osoby jiným způsobem pohlavně zneužije.

29. Obdobný právní závěr vyjádřilo např. již citované usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1228/2015, v němž v návaznosti na vymezení objektu trestného činu znásilnění [„Objektem uvedeného trestného činu je právo člověka (ženy či muže) na svobodném rozhodování o svém pohlavním životě.“] a výklad znaku stavu bezbrannosti ve starší judikatuře (rozhodnutí č. 17/1982 Sb. rozh. tr. a již citované č. 43/1994-II. Sb. rozh. tr.) bylo závěrem konstatováno, že „[v]zhledem k tomu, že obviněný čin spáchal na poškozené, jež byla dítětem mladším patnácti let, naplnil znaky skutkové podstaty zločinu znásilnění podle § 185 odst. 1, odst. 3 písm. a) zákoníku. Z uvedeného taktéž vyplývá, že s ohledem na zjištěný stav bezbrannosti poškozené nepřicházela v úvahu alternativa mírnějšího právního posouzení skutku obviněného jako trestného činu pohlavního zneužití podle § 187 tr. zákoníku“.

30. K uvedenému lze dodat, že obecně platí, že stavem bezbrannosti nelze bez dalšího rozumět nedostatek věku poškozené osoby, nicméně u dítěte velmi útlého věku nelze pochybovat o tom, že jeho psychické a fyzické vlastnosti, schopnosti nejsou na takové úrovni, aby bylo v případě jednání zasahujícího jeho intimní sféru schopno pochopit smysl a podstatu takového jednání a bylo schopno se mu bránit.

31. V případě znásilnění spáchaného zneužitím bezbrannosti dítěte mladšího patnácti let přistupuje k základní skutkové podstatě (§ 185 odst. 1 tr. zákoníku), jak již naznačeno, navíc okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby (spáchání činu uvedeného v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let), která zakládá důvod pro právní posouzení skutku podle kvalifikované skutkové podstaty § 185 odst. 1, odst. 3 písm. a) tr. zákoníku, aniž by byl porušen zákaz dvojího přičítání těžké skutečnosti v rovině viny, neboť jeden a tentýž předmět útoku zde vykazuje odlišné skutkové (kvalitativní) charakteristiky (znaky), které je nutno vyjádřit právně kvalifikačně aplikací nejen znaku zneužití bezbrannosti v rámci základní skutkové podstaty, ale i zvlášť přitěžující okolnosti „na dítěti mladším patnácti let“. Skutečnost, že předmětem útoku byla osoba mladší patnácti let, není totéž, co stav bezbrannosti takové osoby (který navíc může mít svůj původ v různých příčinách), a tudíž je namísto aplikace kvalifikované skutkové podstaty chránící právě takto charakterizovaný předmět útoku trestného činu znásilnění. Nejedná se tedy o přičítání téhož dvakrát, ale přičítání pokaždé něčeho jiného (nejedná se o stejné okolnosti), byť spojeného s totožným předmětem útoku jako nositelem obou zmíněných charakteristik chráněných jako individuální objekty. Tyto dva aspekty nelze zaměňovat. Nutno mít přítom na zřeteli i skutečnost, že uvedená kvalifikovaná skutková podstata poskytuje zvýšenou ochranu dítěti mladšímu patnácti let bez dalšího. Dlužno pak dodat, že kvalifikovaná skutková podstata, která vychází ze skutkové podstaty základní, tuto dále specifikuje (tj. kvalifikuje) jako typicky trestný čin společensky škodlivější, než je ten, který je kriminalizován skutkovou podstatou základní.

32. Velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu dále připomíná (a to i se zřetelem k argumentaci usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1053/2011, o niž dovolatel své hmotněprávní výhrady opřel), že zákaz dvojího přičítání těžké okolnosti byl původně v § 31 odst. 3 tr. zák. vymezen následujícím způsobem: „K okolnosti, která je zákonným znakem trestného činu, nelze přihlídnout jako k okolnosti polehčující nebo přitěžující nebo k okolnosti, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby.“ V současnosti je uvedená zásada upravena v § 39 odst. 4 věta první tr. zákoníku takto: „K okolnosti, která je zákonným znakem trestného činu, včetně okolnosti, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby, nelze přihlídnout jako k okolnosti polehčující nebo přitěžující.“

33. Odlišná formulace § 31 odst. 3 tr. zák. a § 39 odst. 4 tr. zákoníku nezakládá odlišnosti v obsahu, který vyjadřují; dikce trestního zákoníku je jen přesnější

v tom, že dává na jednu stranu okolnosti týkající se viny a na stranu druhou ty, jež se týkají trestů, zatímco znění trestního zákona obojí poněkud směřovalo. Odkázat lze i na názory obsažené v odborných publikacích, kdy např. komentář k trestnímu zákonu, ač připouštěl, že význam § 31 odst. 3 „přesahuje systematická zařazení ustanovení § 31 odst. 1, 2, tj. určení trestu v rámci zákonné trestní sankce, protože ovlivňuje i otázku, zda má, či nemá být použito vyšší trestní sazby, tudíž ovlivňuje i otázku viny a zákonné určení samotné trestní sankce“, zdůrazňoval, že „[o]kolnost, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby a která je znakem tzv. kvalifikované skutkové podstaty trestného činu, nemůže být ještě znovu hodnocena jako obecně přitěžující okolnost ovlivňující výměru trestu v rámci této vyšší trestní sazby“ (viz ŠÁMAL, P., PŮRY, F., RIZMAN, S. Trestní zákon. Komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 241). Jinými slovy, výklad tohoto ustanovení byl ve shodě s tím, co nyní pregnančněji vyjádřilo § 39 odst. 4 věta první tr. zákoníku.

34. Zcela jasné znění § 39 odst. 4 věty první tr. zákoníku, včetně jeho zařazení v hlavě V, Dílu 2, Oddílu 1 (Obecné zásady pro ukládání trestů), pak rovněž (vedle skutečnosti rozvedených shora v bodě 31.) vede k závěru, že v případě znásilnění spáchaného zneužitím bezbrannosti dítěte mladšího patnácti let není použití kvalifikované skutkové podstaty podle § 185 odst. 1, odst. 3 písm. a) tr. zákoníku vyloučeno, neboť na řešený problém týkající se výlučně otázky viny (právní kvalifikace skutku) nedopadá.

35. Z pohledu uvedených východisek je pak právní kvalifikace předmětného skutku obviněného užitá soudy nižších stupňů přiléhavá. Obviněný totiž s poškozenými uskutečnil pohlavní styk, a to způsobem srovnatelným se souloží, neboť právě kontakt či splnutí genitálu s řitním otvorem oběti je nutno tímto způsobem posoudit, přičemž využil jejich bezbrannosti založené především jejich duševní a fyzickou nevzpřícností, kdy nebyly schopny pochopit jeho jednání a svůj případný nesouhlas s tímto dát dostatečně najevo. Tento čin spáchal na dětech mladších patnácti let. Za situace, kdy učiněná skutková zjištění nevytvářela pochybnosti o jeho zavinění ve formě přímého úmyslu podle § 15 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku zahrnujícím všechny rozvedené skutečnosti, bylo třeba uzavřít, že daným skutkem byly naplněny všechny znaky skutkové podstaty znásilnění podle § 185 odst. 1 alinea druhá, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku.

36. Z výše rozvedených důvodů shledal velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu dovolání obviněného zjevně neopodstatněným, a proto je podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl.

Č. 18

Č. 18

Pomluva

§ 184 odst. 1 tr. zákoníku

O „nepravdivý údaj“ jako znak skutkové podstaty přečinu pomluvy podle § 184 odst. 1 tr. zákoníku jde i tehdy, pokud je složen z více informací, z nichž jen některé jsou účelově smyšlené a ostatní jsou pravdivé, avšak jeho celkové vyznění neodpovídá realitě.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 2018, sp. zn. 8 Tdo 681/2018, ECLI:CZ:NS:2018:8.TDO.681.2018.1)

Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného Y. E. U. proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 12. 1. 2018, sp. zn. 9 To 368/2017, jako odvolacího soudu v trestní věci vedené u Okresního soudu Praha-východ pod sp. zn. 37 T 30/2016.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Okresního soudu Praha-východ ze dne 22. 6. 2017, sp. zn. 37 T 30/2016, byl obviněný Y. E. U. uznán vinným v bodě 1) přečinem pomluvy podle § 184 odst. 1 tr. zákoníku, v bodě 2) zločinem krivého obvinění podle § 345 odst. 2, odst. 3 písm. c) tr. zákoníku, jichž se dopustil tak, že

1) společně s obviněným V. F. v průběhu období od měsíce září roku 2014 do listopadu roku 2014 včetně, zejména v M. a Ř., okres P.-v., v P. a v M. H., po předchozí domluvě na dalším postupu orientovaném na poškození M. U. pomluvou poskytl Y. U. notebook V. F., v němž prvně jmenovaný instaloval fotografie obnažené poškozené a V. F. poté založil nejméně čtyři schránky elektronické pošty, z nichž pak rozeslal přesněji nezjištěnému množství uživatelů veřejné elektronické sítě, mimo jiné tajemníkovi Městského úřadu M. H., dále Komerční bance, a. s., spolupracující s poškozenou, společností P. S., o. p. s., také matce poškozené M. U. a dalším subjektům, klamavé materiály zobrazující obnaženou poškozenou M. U. doplněné textem inzerujícím erotické služby, a tím vyvolávající mylné, poškozenou znevažující přesvědčení, že poškozená takové služby skutečně poskytuje, materiál doplnil průvodním dopisem s uvedením skutečného jména vyobrazené osoby, dále společně vytiskli přesněji nezjištěné množství takových

fotografií doplněné textem inzerujícím erotické služby a V. F. je v souladu s dohodou vyvěsil nejméně v prostoru benzínové čerpací stanice v XY ulici v M. H., což činili s úmyslem znevážit poškozenou před adresáty těchto elektronických inzerátů, poškodit ji v zaměstnání a před rodinnými příslušníky a spoluobčany v místě bydliště poškozené,

č. 18

2) oba obvinění společně po předchozí domluvě na dalším postupu orientovaném na křivé obvinění paní M. U. a ovlivnění soudního řízení o úpravě poměrů k její nezletilé dceři postupovali tak, že obviněný V. F. v souladu s domluvou ve večerních hodinách dne 20. 1. 2015 v obci O. vyrazil rám okna domu obývaného obviněným Y. U., vnikl jím dovnitř a zde setrval v předem smluveném jednání s přítomným obviněným Y. U., vědomě přítom zanechal stopy vniknutí a své přítomnosti v domě na okně, přičemž obviněný Y. U. následně v 3:51 hod. dne 21. 1. 2015 elektronicky vyrozuměl Z. H. o vniknutí obviněného V. F. do domu a přítom vědomě nepravdivě uvedl, že záměrem tohoto obviněného bylo ho usmrtit, zároveň vyjádřil názor, že V. F. k tomu navedla M. U., následně dne 22. 1. 2015 předložil Z. H. písemnosti vypracované za nezjištěných časových a místních okolností obviněným V. F., který v nich v souladu s dohodou s obviněným Y. U. vědomě nepravdivě popsal, že byl paní M. U. naveden k usmrcení jejího manžela a přijal za to zálohu odměny, dále dne 23. 1. 2015 telefonicky oznámil Policii České republiky neoprávněné vniknutí V. F. do jeho domu, když předtím byly někým z obviněných na postel v domě položeny kuše, meč a plynový revolver nalezené při ohledání domu, a při následném osobním jednání se zakročujícími policisty ve večerních hodinách téhož dne vědomě nepravdivě uvedl, že jednání V. F. uvnitř domu směřovalo k usmrcení obviněného Y. U. a že k tomu měl být naveden M. U., což poté znovu vyjádřil v jím podaném vysvětlení před policejním orgánem dne 25. 1. 2015 ve 20:28 hod. s tím, že jej V. F. hodlal usmrtit mečem, v následujícím řízení předložil písemnosti vypracované obviněným V. F., když takové jednání obou obviněných směřovalo k vyvolání trestního stíhání M. U. za účastenství na domnělém pokusu trestného činu vraždy, kterážto kvalifikace se obviněný Y. U. ve svých podáních k policejnímu orgánu domáhal, a tím i k ovlivnění výsledku probíhajícího soudního řízení o úpravě poměrů k jejich nezletilé dceři v neprospěch matky jmenované.

2. Za uvedené trestné činy byl obviněný Y. E. U. odsouzen podle § 345 odst. 3 tr. zákoníku za použití § 41 odst. 1 tr. zákoníku k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání tří roků, jehož výkon mu byl podle § 84 a § 85 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu pěti roků za současného vyslovení dohledu nad obviněným. Podle § 228 odst. 1 a § 229 odst. 2 tr. ř. bylo rozhodnuto rovněž o náhradě nemajetkové újmy poškozené M. U.

3. V další části rozsudku byl obviněný Y. E. U. podle § 226 písm. b) tr. ř. zproštěn části obžaloby a bylo rozhodnuto také o vině a trestu spoluobviněného V. F.

4. Krajský soud v Praze jako soud odvolací usnesením ze dne 12. 1. 2018, sp. zn. 9 To 368/2017, odvolání obviněného Y. E. U. podané proti uvedenému rozsudku soudu prvního stupně jako nedůvodné podle § 256 tr. ř. zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 18

5. Proti citovanému usnesení odvolacího soudu podal obviněný Y. E. U. prostřednictvím obhájce z důvodů podle § 265b odst. 1 písm. g), l) tr. ř. dovolání, jímž brojil proti oběma trestným činům, které mu byly v bodech 1) a 2) kladeny za vinu.

6. Skutku pod bodem 1), pro který byl uznán vinným přečinem pomluvy podle § 184 odst. 1 tr. zákoníku, obviněný vytkl, že nebyl věrohodně prokázán, protože letáky neexistují a je vyloučeno, aby byl jejich autorem. Poukázal na obhajobou vyžádaný znalecký posudek z oboru forenzní lingvistiky vypracovaný zalkyní doc. PhDr. A. A., CSc., podle něhož není autorem letáku, ale mohla jím být jeho žena, což je závěr, který soudy ignorovaly. Soud prvního stupně rozvedl ve vztahu ke způsobu, jakým byly letáky napsány, své úvahy, s nimiž se však obviněný neztotožnil, neboť jeho čeština není příliš dobrá a často v ní chybuje. Pokud působil jako tlumočnick z kurdštiny do českého jazyka a vydal celou řadu knih v češtině, tyto publikace podléhaly korekcím ze strany předních českých spisovatelů a básníků, neboť jeho písemný projev vykazuje nedostatky zejména ve slovosledu.

7. Soudy podle obviněného pochybily, pokud uvěřily výpovědi spoluobviněného V. F., který se k trestné činnosti přiznal a vypověděl o všech rozhodných aktivitách obviněného, protože nedůvodně nebraly do úvahy, že se s ním obviněný seznámil později, než byly nalezeny letáky u benzínové pumpy v M. H., a že jde o osobu, která trpí těžkou disociální a histriónskou poruchou osobnosti a závislostí na alkoholu, tedy poruchami, jejichž znakem je lhavost a jde o osobu nevěrohodnou a neobjektivní. V bodech a) až n) obviněný poukázal na důvody, pro které soudy z jeho výpovědi neměly vycházet, a na sporné skutečnosti, jako např., že popis listin podaný spoluobviněným V. F. neodpovídal skutečnosti, originály listin buď byly policejními orgány záměrně zničeny, anebo nikdy neexistovaly, e-mailové zprávy byly zasílány z neexistujících IP adres nebo z adres osob, které to samy vyloučily, letáky měly být tištěny v tiskařských provozovnách, které rovněž neexistovaly, případně na tiskárně obviněného, která však nebyla podle vyjádření znalců použita od roku 2012, e-maily s inkriminovaným letákem byly zasílány na e-mailové adresy, které nebyly zjištělné z veřejných zdrojů, a byly mu tudíž neznámé, navíc byly zasílány osobám mravně mimořádně pokleslým a vulgárním, u nichž nemohl povést M. U. poškodit, nebo osobám, které dobře věděly o nedobré pověsti M. U., případně svědkům, které nemohl jakkoliv ovlivnit. Shmul, že inkriminované letáky objektivně nemohly poškodit již tak velmi

špatnou pověst M. U., protože nemohly existující a známý stav jakkoliv změnit k horšímu. Poukázal na to, že se M. U. k poskytování sexuálních služeb za peníze již v přípravném řízení i v řízení před soudem přiznala, neboť podle znalce doc. MUDr. J. Z., CSc., je každé poskytování pohlavního styku za úplatu prostitucí, a tedy i takový pohlavní styk poskytovaný manželovi, je-li za něj zapláceno. Podle obviněného nejen že nebylo prokázáno jeho autorství k letákům, ale nebylo objasněno nic, co by se týkalo toho, že v něm byly nepravdivé skutečnosti.

8. Obviněný názor, že závěry soudů neodpovídají ustáleným postupům a judikatuře dopadajícím na přečin pomluvy podle § 184 odst. 1 tr. zákoníku, opřel o konkrétní výňatky ze soudních rozhodnutí a odborné literatury, a argumentoval např. nálezem Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2017, sp. zn. III. ÚS 1441/2017, či konkrétními rozhodnutími, o něž se opírá publikace ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, k § 184 tr. zákoníku, a uvedl, že napadená rozhodnutí jsou s uvedenými příklady z judikatury v rozporu, protože se poškozená k provozování prostituce jednak sama doznala a jednak její vadná minulost vyplynula i z výpovědi svědků L. Ž. a J. S. Kromě toho obviněný dovodil, že se nemohl dopustit trestného činu pomluvy, neboť sdělení pravdivých skutečností, byť k němu došlo v úmyslu ohrozit vážnost jiného u spoluobčanů, není pomluvou, uvedené letáky mají pouze hodnotící charakter a vyjadřují subjektivní úsudek poškozené jako autorky letáku. Navíc údaje v letáku nebyly způsobitelné značnou měrou ohrozit vážnost poškozené, což bylo třeba hodnotit podle okolností konkrétního posuzovaného případu, a to zejména s přihlédnutím k postavení dotčené osoby.

9. S odkazem na nález Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2017, sp. zn. IV. ÚS 2867/16, obviněný tvrdil, že mu bylo odepřeno právo vyslyšet svědky, protože soud neprovedl jím navržené doplnění dokazování o výslechy svědků, kteří měli vypovídat o pověsti poškozené, a neumožnil mu ani klást zamýšlené otázky svědku Z. H.

10. Zásadní námitkou obviněného bylo tvrzení, že jemu za vinu kladené jednání nemohlo naplnit objektivní stránku skutkové podstaty trestného činu pomluvy podle § 184 odst. 1 tr. zákoníku, protože ve skutkových zjištěních uvedené skutečnosti nejsou nepravdivým údajem sdělovaném o jiném, jak tato skutková podstata předpokládá, protože rozsudek v popisu skutku neuvádí, jaký konkrétní údaj sdělený o M. U. v inkriminovaném letáku je nepravdivý, natož vědomě nepravdivý, a tudíž jde zřejmě o záměnu skutkové podstaty přečinu pomluvy a odpovědnosti za zásah do práva na ochranu osobnosti.

11. K obsahu letáků (pornografické zobrazení poškozené a pod ním připojený text „Je mi 37 let, miluji sex s muži a se ženami. Uspokojím i ty nenáročnější. Splním každé Tvoje přání přímo u mě doma v domácím prostředí. Domino or submissive in my home. I speak English. Tel. č. M. B. a M. H.“) obviněný podal výklad jednotlivých údajů, které v něm jsou obsaženy s tím, že některé z nich

bylo třeba označit za pravdivé, protože i fotografie byla autentickou podobou poškozené, a tedy údajem pravdivým, stejně jako jméno poškozené, její věk, telefonní číslo, místo bydliště, jazyková vybavenost. Výroky „miluji sex s muži i se ženami“, „splním každé Tvoje přání přímo u mě doma v domácím prostředí“, „uspokojím i ty nejnáročnější“, „jsem dominantní nebo submisivní žena“ byly soudem hodnoceny bez toho, aby měl pro závěr o jejich nepravdivosti podklad. Obviněný však s odkazem na svou osobní zkušenost s poškozenou uvedl, že jde o tvrzení pravdivá, a tedy bylo pojmově vyloučeno označení těchto výroků za nepravdivé. Z obsahu uvedených letáků, které buď obsahovaly skutečnosti, jež odpovídaly pravdě, anebo uváděly okolnosti, které soud nemohl prověřit, nebylo možné dospět k závěru, že by v nich byly vědomě uvedeny objektivně nepravdivé údaje, a proto obviněný považoval použitou právní kvalifikaci za nesprávnou.

12. Z učiněných skutkových zjištění obviněný usoudil, že letáky byly použity ještě dříve před jejich údajným rozesláním obviněným V. F., neboť byly nalezeny i na jiném místě, než tento spoluobviněný popsal. Rovněž rozvedl úvahy vztahující se k vadnému hodnocení způsobu a okolností vzniku pornografické fotografie poškozené a soudům i v této souvislosti vytýkal, že neopodstatněně uvěřily poškozené, kterou označil za pravděpodobnou pachatelku jemu za vinu kladeného trestného činu. Protože ona sama předmětnými fotografiemi minimálně dva měsíce před činem disponovala, že tyto byly rozeslány na adresy jejich kamarádek a matky, zatímco u něj byly fotky nalezeny pouze ve složce poštovního klienta, nikoli uložené na pevném či jiném disku.

13. Ke zločinu krivého obvinění podle § 345 odst. 2, 3 písm. c) tr. zákoníku popsanému pod bodem 2) obviněný zásadně vytýkal, že nebyl řádně prokázán, neboť jediným důkazem je výpověď spoluobviněného V. F.

14. V závěru dovolání obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 12. 1. 2018, sp. zn. 9 To 368/2017, i rozsudek Okresního soudu Prahovýchod ze dne 22. 6. 2017, sp. zn. 37 T 30/2016, a trestní řízení proti němu zastavil.

15. Státní zástupkyně působící u Nejvyššího státního zastupitelství v písemném vyjádření mimo jiné konstatovala, že za námitky právní povahy lze označit ty, jimiž dovolatel namítal, že šíření klamavých materiálů zobrazujících obnaženou M. U. a doplněných textem inzerujícím erotické služby, a tím vyvolávajícím mylné přesvědčení, že takové služby skutečně poskytovala, není jednáním, které by mohlo naplnit objektivní stránku skutkové podstaty trestného činu pomluvy podle § 184 odst. 1 tr. zákoníku. S těmito výhradami se neztotožnila, neboť uváděné informace byly zjevně nepravdivé a způsobily ohrozit pověst poškozené u spoluobčanů, v zaměstnání, ale zejména v rámci soudního řízení o svěření nezletilého dítěte do péče. Psychický vztah obviněného k povaze jím šířených údajů svědčil o tom, že věděl a počítal s tím, že jde o údaje hanlivé, nepravdivé a současně způsobily přivodit ohrožení pověsti poškozené M. U. Snaha poškozenou ponižit byla

přímým cílem obviněného, aby ztížil její pozici v probíhajícím sporu o svěření nezletilé dcery do výchovy. Poukázala na jednoznačný obsah letáku obsahující informace o tom, že poškozená M. U. veřejně poskytuje sexuální služby, což výsledky provedeného dokazování vyloučily, a odmítla i názor obviněného, že prostitutí je i účelové poskytnutí sexu v manželství. Zákonné znaky skutkové podstaty trestného činu pomluvy shledala naplněnými.

16. Námitka obviněného proti trestnému činu křivého obvinění podle § 345 odst. 2, 3 písm. c) tr. zákoníku byla podle státní zástupkyně především uplatněna mimo označený dovolací důvod.

17. Protože rozhodnutí napadená obviněným nevykazují jím namítané vady, státní zástupkyně navrhla, aby dovolání obviněného bylo podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítnuto.

III.

Přípustnost dovolání

18. Nejvyšší soud jako soud dovolací poté, co shledal, že dovolání obviněného je přípustné [§ 265a odst. 1, 2 písm. h) tr. ř.], bylo podáno osobou oprávněnou [§ 265d odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. ř.], v zákonné lhůtě a na místě, kde lze podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.), posuzoval, zda bylo uplatněno v souladu se zákonným vymezením dovolacích důvodů podle § 265b odst. 1 písm. g), l) tr. ř., neboť jen na podkladě dovolání relevantně opřené o některý ze zákonných dovolacích důvodů vymezených v § 265b odst. 1, 2 tr. ř. lze napadená rozhodnutí a řízení jim předcházející podrobit věcnému přezkoumání.

IV.

Důvodnost dovolání

19. K námitkám obviněného ve vztahu ke skutku pod bodem 1) je třeba zdůraznit, že nalézací soud zkoumal povahu a autora šířených letáků, které byly nalezeny pod viaduktem v M. H. v tašce patřící spoluobviněnému V. F., i v elektronické podobě z datových nosičů v počítačovém systému obviněných a osob, jimž byly v této podobě rozeslány. Vycházel jednak z výpovědi spoluobviněného V. F., který podrobně popsal způsob a okolnosti, za jakých si jej obviněný Y. U. k rozšíření letáků najal, i to, kdy a kam letáky vylepil či jakým jiným způsobem s nimi bylo naloženo, a jednak z dalších svědeckých výpovědí (např. Z. H.). Vypořádal se i s autorstvím předmětného letáku a textem na něm, a to i s ohledem na možnost obviněného jako cizince s českým jazykem správně nakládat, zejména s přihlédnutím k jeho jiným autorstvím v literární sféře. Nevyloučil přitom ani možnost spolupráce další osoby při jeho vytváření a revidování, kupříkladu V. F. Zabýval se i případným autorstvím poškozené, když v této souvislosti se vypořádal i s tím,

proč se neztotožnil se závěry vyslovenými znalkyní z oboru forenzní lingvistiky doc. PhDr. A. A., CSc. Neopomněl reagovat ani na námitky obviněného, že pro vytváření obrázku s textem neměl v počítači žádný program, k čemuž poukázal na obecně známé možnosti počítačového spojení fotografie s textem, které se dá vytvořit pomocí běžného textového editoru, což potvrdil ve vztahu k fotografii také znalec Ing. J. J.

č. 18

20. Soud prvního stupně se soustředil i na námitku obviněného, že poškozená se k prostituci sama doznala, což vyloučil na podkladě provedeného dokazování, z něhož tato skutečnost neplyne. Naopak bylo zjištěno, že o takovém svém chování poškozená nikdy nemluvila, a ani způsob života, který vedla, o uvedené skutečnosti nesvědčí. Vyslovil též, že v tomto bodě letáky obsahovaly nepravdivý údaj, protože důkazy tuto skutečnost vyloučily. K autorství předmětné fotografie užitá na letáku se poškozená podrobně vyjádřila s tím, že se nechala obviněným fotit v erotických pozicích proto, aby namísto nekončícího boje a dohadů s ním vyhověla jeho přáním, a zajistila si tak výhodnější pozici pro vyjednávání v otázkách výchovy a péče o jejich dceru. Pravdivost tohoto tvrzení soud ověřil i z identických fotografií nalezených v počítačích zabavených obviněnému.

21. K četným námitkám obviněného směřujícím proti věrohodnosti výpovědí spoluobviněného V. F. a poškozené se soud poměrně obsáhle vyjádřil, shledal jejich obsahy logickými, s dostatečným argumentačním objasněním rozhodných souvislostí časových i prostorových, se závěrem, že jsou prosty podstatných rozporů jak jednotlivě, tak i ve vzájemných souvislostech. Zdůraznil i vlastní poznatky z chování těchto osob před soudem, i způsob, jakým reagovaly na četné dotazy ze strany obviněného Y. U. K závěru o věrohodnosti spoluobviněného V. F. jej vedl především způsob, jakým popsal celý průběh děje a okolnosti činu, resp. obou činů, na nichž se s dovolatelem podílel, přičemž pro pravdivost těchto jeho tvrzení svědčily i záznamy odposlechů jeho telefonní stanice v období od 4. 3. 2015 do 12. 5. 2015, z nichž soud zjistil, že V. F. nebyl v žádném kontaktu s poškozenou M. U., avšak opakovaně v předmětném období kontaktoval obviněného Y. U., po kterém chtěl vrácení osobních věcí a zaplacení odvedené práce, čímž považoval za zcela vyvrácené tvrzení obviněného Y. U. o tom, že V. F. si najala poškozená. Jeho věrohodnost nadto potvrdily i další důkazy, a to především ty, které byly zajištěny při domovní prohlídce v domě obviněného Y. U., ať v listinné podobě, či jako záznamy na datových nosičích, jakož i ověření sdělení V. F. o jím založených e-mailových adresách, z nichž následně na pokyn obviněného Y. U. rozesílal dehonestující inzertaty. Podrobně soud svá zjištění konfrontoval i s dalšími důkazy, a vysvětlil, proč uvěřil i poškozené M. U., a shledal, že důkazy, které svědčily obviněnému V. F., potvrdzovaly rovněž její tvrzení, v nichž podrobně popsala detaily vzájemného soužití s obviněným i okolnosti, za nichž byla pořízena fotografie vyobrazená na inzerátu.

22. Důkazní návrhy dovolatele soud prvního stupně respektoval, neboť i přes četnost obhajobou předložených listinných důkazů a znaleckých posudků je soudy

provedly a jejich obsahem se zabývaly. Pokud závěrům některých znalců neuvěřily, resp. nepovažovaly je za objektivní, doložil, z jakých důvodů tak učinily (např. uvedl, že striktně a jednoznačně formulované závěry znalců kolidují se skutečností, nebo že znalci posuzované osoby nikdy neviděli, případně nevyšetřovali, nebo šlo o posudek v jiné trestní věci, eventuálně soud zcela vyloučil důvodnost prohlášení v posudku znalce MUDr. I. D., CSc., o tom, že „alkoholik vždy lže“). Pokud některé navržené důkazy soud neprovedl (výslech svědků G. D., L. Ž., J. S., záznamy o vytěžení a písemná prohlášení těchto osob, výslech svědků V. F. staršího, M. B., PhDr. J. K., vyžádání podnětu policie k padělatelství podpisu na přihlášce do školky, odborné vyjádření doc. MUDr. J. Z., CSc., a znalecký posudek MUDr. J. H.), rozvedl, že se jednalo o důkazy, které se bezprostředně netýkají projednávané věci, anebo mají potvrdit tvrzení, na něž dokazování již bylo zaměřeno a byla objasněna (srov. strany 26 až 33 téhož rozsudku).

23. Ve vztahu ke skutku pod bodem 2) soud prvního stupně kromě uvedených postupů v rámci dokazování zkoumal doznání obviněného V. F. v návaznosti na obsah spisu Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Středočeského kraje, Územní odbor Praha venkov – JIH, pod sp. zn. KRPS-28870/TČ-2015-011471, podle něhož bylo vedeno prověřování na základě oznámení obviněného Y. U., a posuzoval i další listinné důkazy a svědecké výpovědi svědků Z. H. a V. K. (viz strany 30 až 32 rozsudku soudu prvního stupně), ve vztahu k nimž své úvahy rozhodné při hodnocení jejich přesvědčivosti a věrohodnosti též vysvětlil.

24. Odvolací soud na podkladě odvolání obviněného přezkoumal podle § 254 odst. 1 tr. ř. rozsudek soudu prvního stupně v celém jeho rozsahu a konstatoval, že neshledal žádné obviněným vytýkané ani jiné vady. Správnost učiněných závěrů potvrdil a uvedl přitom i svá vlastní shodná stanoviska, a to jak k důkazním návrhům obhajoby, tak ke způsobu hodnocení znaleckých posudků předložených obviněným, v němž také žádná pochybení neshledal. S poukazem na čtená písemná podání učiněná obviněným Y. U. potvrdil i správnost závěru nalézacího soudu o tom, že obviněný je v českém jazyce schopen formulace i daleko složitějšího textu, než byl text uveřejněný na letáku, tím spíše s pomocí další osoby. Ztotožnil se i se závěrem o motivaci obviněného, kterou oba soudy shodně spatřovaly v probíhajícím opatrovnickém řízení a snaze obviněného získat do výlučné péče dceru. Pochybení odvolací soud neshledal ani v postupu soudu prvního stupně, pokud tento obviněnému nezaslal úplný a doslovný přepis zvukového záznamu z hlavního líčení, neboť se jednalo o požadavek, který nemá oporu v trestním řádu, a tudíž mu soud není povinen bezesbytku vyhovět, protože z § 55b odst. 3 tr. ř. vyplývá pouze možnost soudu vyhovět žádosti státního zástupce či obviněného o doslovnou protokolaci některé z výpovědi učiněných v hlavním líčení za současného oprávnění obviněného vyžádat si zvukový záznam z hlavního líčení, a tudíž zákonný požadavek na doslovnou písemnou protokolaci celého hlavního líčení by byl již nadbytečný (srov. strany 4 až 6 usnesení odvolacího soudu).

25. Nejvyšší soud na základě obsahu těchto rozhodnutí k námitkám obviněného posuzoval, zda došlo k porušení pravidel spravedlivého procesu, což v daných souvislostech znamená, zda bylo plně respektováno § 2 odst. 5, 6 tr. ř., případně zda při hodnocení důkazů soudy nepominuly případnou existenci rozporů mezi jednotlivými důkazy, a zda se v dané věci nejedná o tzv. opomenuté důkazy. Přitom shledal, že soudy splnily zákonem na ně kladené požadavky, zejména ctily povinnost řádně důkazy hodnotit podle § 2 odst. 6 tr. ř., neboť zkoumaly věrohodnost a pravdivost každého důkazu jednotlivě, a poté v souhrnu s ostatními důkazy, a to vždy ve vztahu ke konkrétní skutečnosti. Rovněž měly na zřeteli, aby hodnocení toho, který ze svědků je věrohodnější, které ze znaleckých vyjádření je přesvědčivější, vzešlo z procesu založeného na zásadě ústnosti a přimosti důkazního řízení. Je však třeba zdůraznit, že právo na spravedlivý proces nezaručuje jednotlivci přímo nárok na rozhodnutí odpovídající jeho názoru, ale zajišťuje mu právo na spravedlivé soudní řízení (srov. přiměřeně např. usnesení Ústavního soudu ze dne 31. 1. 2013, sp. zn. II. ÚS 2800/11, ze dne 19. 10. 2010, sp. zn. II. ÚS 1067/10, či ze dne 4. 12. 2013, sp. zn. IV. ÚS 1326/13).

26. Nejvyšší soud na podkladě obsahu přezkoumávaných rozhodnutí shledal, že netrpí procesními nedostatky a vadami, jež obviněný v dovolání namítal, a Nejvyšší soud na základě jimi popsaných skutkových zjištění dále posuzoval důvodnost hmotněprávní argumentace obviněného vztahující se k přečinu uvedenému v bodě 1).

27. Obviněný v dovolání kromě shora uvedených skutkových výhrad totiž vznesl právní námitku v souladu s požadavky § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. pouze proti vadnosti právního posouzení přečinu pomluvy podle § 184 odst. 1 tr. zákoníku, že čin, jak byl soudem v bodě 1) zjištěn, nevykazuje znaky tohoto přečinu, protože v letáku, který měl pomluvu vyvolat, byly všechny skutečnosti v něm popsané pouze odrazem reality, a nemohlo se proto jednat o nepravdivý údaj, jak tato skutková podstata předpokládá.

28. Pro to, aby uvedený zákonný znak nepravdivého údaje bylo možné posuzovat, je třeba, aby byl řádně vyjádřen ve skutkovém zjištění obsaženém v tzv. skutkové větě výroku o vině napadeného rozsudku. „Nepravdivý údaj“ jako znak skutkové podstaty přečinu pomluvy podle § 184 odst. 1 tr. zákoníku je právní pojem, jehož obsah a význam soud hodnotí na základě učiněných skutkových zjištění (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 11. 2013, sp. zn. 8 Tdo 1107/2013, uveřejněné pod č. 37/2014 Sb. rozh. tr.). Nejvyšší soud proto k námitce obviněného, že v obsahu letáku nešlo o „nepravdivý údaj“ ve smyslu § 184 odst. 1 tr. zákoníku, považuje za vhodné upozornit na konkrétní obsah skutkového zjištění uvedeného v bodě 1) výroku o vině rozsudku soudu prvního stupně, podle něhož v textu letáku byly „... klamavé materiály zobrazující obnaženou poškozenou M. U. doplněné textem inzerujícím erotické služby, a tím vyvolávající mylné, poškozenou znevažující přesvědčení, že poškozená takové služby

skutečně poskytuje, materiál doplnil průvodním dopisem s uvedením skutečného jména vyobrazené osoby, dále společně vytiskli přesněji nezjištěné množství takových fotografií doplněné textem inzerujícím erotické služby a V. F. je v souladu s dohodou vyvěsil...“). Podle tohoto skutkového vymezení je zřejmé, že je v něm nepravdivost údaje dostatečně popsána a vymezena, přičemž skutkové zjištění vzešlo z řádného dokazování, jak bylo rozvedeno v předchozí IV. části tohoto rozhodnutí.

29. V obsahu odůvodnění soud prvního stupně vysvětlil, že leták obsahoval nepravdivý údaj o tom, že poškozená poskytuje sexuální služby, a zdůraznil jeho způsobilost ohrozit vážnost pomlouvané u spoluobčanů značnou měrou. Poukázal na to, že na letáku byla vyobrazena nahá M. U., na fotografii pořízené v rámci soukromých intimních hrátek, což pochopitelně ve spojení s existujícím telefonním číslem mohlo vést u třetích osob k názoru, že poškozená skutečně takové služby nabízí, bylo způsobilé poškodit M. U. v zaměstnání, respektive při její obchodní činnosti, a rovněž mohlo zásadně narušit její rodinné vztahy, konkrétně ve vztahu k její nezletilé dceři v rámci opatrovnického řízení. Podle soudu byly znaky skutkové podstaty přečinu pomluvy podle § 184 odst. 1 tr. zákoníku naplněny (viz stranu 29 rozsudku). Odvolací soud na zcela správné úvahy a právní závěry soudu prvního stupně z důvodu stručnosti pouze odkázal (viz stranu 5 odst. 6 napadeného usnesení).

30. Nejvyšší soud k zásadně správným závěrům soudů obou stupňů doplňuje zejména ke konkrétním námitkám obviněného, že přečinu pomluvy podle § 184 odst. 1 tr. zákoníku se dopustí ten, kdo o jiném sdělí nepravdivý údaj, který je způsobilý značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů, zejména poškodit jej v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu.

31. Jde o ohrožovací trestný čin, jímž je chráněna osobní čest a dobrá pověst člověka a lidská důstojnost, jež požívají ochrany ve smyslu čl. 10 Listiny základních práv a svobod. Sdělení nepravdivého údaje spočívá v tom, že uvedená informace o jiném je v rozporu se skutečností, přičemž postačí její sdělení byť jen jedné osobě rozdílné od pomlouvaného za předpokladu, že taková zpráva je způsobilá značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů. Nepravdivý údaj přitom musí být způsobilý značnou měrou ohrozit vážnost pomlouvaného, zejména s přihlédnutím k postavení osoby, jejím charakterovým vlastnostem a rovněž i s ohledem na povahu sdělovaného údaje.

32. Nepravdivým údajem je informace, která je v rozporu se skutečností a která se týká pomlouvané osoby. Aby mohl být údaj ve smyslu § 184 tr. zákoníku označen za nepravdivý, musí jít o údaj ověřitelný a nelze za něj považovat taková tvrzení, která jsou hodnotící povahy a jsou prezentována jako subjektivní úsudek autora. Způsob, jakým je nepravdivá informace sdělována, není rozhodný. Může k němu dojít jakýmkoli způsobem, a to písemně, ústně, prostřednictvím

veřejného sdělovacího prostředku, letáků apod. Je-li však učiněno tiskem, filmem, rozhlasem, televizí nebo jiným obdobně účinným způsobem, je důvodem pro použití vyšší trestní sazby. Sdělení nepravdivého údaje spočívá v tom, že uvedená informace o jiném je v rozporu se skutečností, a to byť jen jedné osobě rozdílné od pomlouvaného, za předpokladu, že taková zpráva je způsobilá značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů. Nepravdivý údaj přitom musí být způsobilý značnou měrou ohrozit vážnost pomlouvaného, zejména s přihlédnutím k postavení osoby, jejím charakterovým vlastnostem a rovněž i s ohledem na povahu sdělovaného údaje. Nepravdivý údaj se může týkat projevů (ústních, písemných, výtvarných i skutkem) pomlouvané osoby, jejích vlastností nebo smýšlení. K ohrožení vážnosti u spoluobčanů nemusí dojít, stačí, že nepravdivý údaj je k tomu způsobilý, i když v konkrétním případě nic takového nehrozí (např. pro zcela zjevnou nepravdivost nebo nesmyslnost takového údaje nebo pro mimořádnou důvěru, kterou požívá pomluvená osoba) [srov. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. Zvláštní část. § 140–421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1828, obdobně též JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 600–601]. K tomu, aby se mohlo jednat o údaj, jehož nepravdivostí (tj. rozporem se skutečností) je podmíněna trestní odpovědnost za trestný čin pomluvy podle § 184 odst. 1 tr. zákoníku, musí být jeho pravdivost ověřitelná.

33. Podle skutkových zjištění i odůvodnění rozhodnutí za nepravdivý údaj soudy považovaly „... klamavé materiály“ „doplněné textem inzerujícím erotické služby“, „že poškozená takové služby skutečně poskytuje“, je tedy zřejmé, že soudy označily za informaci, která je v rozporu se skutečností, to, co bylo obsahem letáku, včetně jeho formulace a způsobu, jakým byl sestaven, tj. že poškozená se nabízí k erotickým službám. Takto vyjádřený nepravdivý údaj koresponduje s chápáním tohoto pojmu v odborné literatuře, protože je třeba předeslat, že trestní zákon definici nepravdivého údaje nevymezuje, a nechává tedy na rozhodnutí soudu, aby vždy podle konkrétních okolností posoudil, co je za daných skutečností údajem, který je v rozporu s realitou. Nepravdivost je tedy chápána jako skutečnost, která nemá ve faktickém způsobu života pomlouvané osoby žádné místo, vymyká se jejímu stylu života a tato osoba s ní nemá nic společného. Samozřejmě může nastat celá škála okolností, situací, informací, které v daných souvislostech u pomlouvané osoby neexistují. V posuzované věci takovou nepravdivostí bylo to, že poškozená poskytuje sexuální služby, případně, že je sama nabízí za podmínek popsanych v letáku.

34. K údaji je třeba uvést, že tím je v zákoně u § 184 odst. 1 tr. zákoníku míněno vyjádření konkrétní informace, která není pravdivá. Údajem se zde míní užší či širší vyslovení poznatků, které jiného informují o neexistující okolnosti. Není rozhodné, zda je takový údaj, který v sobě nese nepravdivou informaci, jeden nebo jich je více, není ani podstatné, že ve sdělované informaci o jiném nejsou

nepravdivá všechna vyjadřovaná sdělení, tzn., že jen jejich část je v rozporu s realitou, zatímco další mohou být se skutečným stavem v souladu. Postačuje totiž, aby z celého sdělení představujícího množinu předkládaných informací byla jen podmnožina poznatků nepravdivých, i když další podmnožinu tvoří poznatky pravdivé. Nepravdivým údajem je v takovém případě určitý závěr, který z tohoto souhrnu uváděných poznatků logicky vyplyne jako údaj reality neodpovídající.

35. V posuzované věci lze proto uvést, že i když v letáku uvedeným okolnostem nelze upřít částečnou realnost, pokud je v něm uvedena fotografie poškozené, její jméno, věk, telefonní číslo, místo bydliště i jazykové schopnosti, bylo nepravdivým to, že sama napsala informace uvedené v jeho textu, tzn. že „miluje sex s muži i se ženami“, „splním každé Tvoje přání přímo u mě doma v domácím prostředí“, „uspokojím i ty nejnáročnější“, „jsem dominantní nebo submisivní žena“. Tyto informace popisující okolnosti, za nichž se poškozená sama nabízí k prostituci, poškozená nenapsala, a taková situace, kterou obviněný v kontextu se všemi uváděnými okolnostmi navodil, neexistovala. Poškozená nebyla osobou, která by prostituci provozovala, takový inzerát nezpracovala, sexuální služby nenabízela. V těchto všech souvislostech, jak byl leták zformulován a co vyjadřoval, byť identifikace poškozené byla skutečná, výsledně sděloval údaj, který nebyl pravdivý ve smyslu tohoto pojmu stanoveného u přečinu pomluvy podle § 184 odst. 1 tr. zákoníku.

36. Posoudí-li se obsah předmětných sdělení v těchto širších souvislostech, nelze přisvědčit obviněnému, jenž zcela pomíjí skutečnost nejzásadnější, a to, že byť jednotlivé, především kontaktní údaje poškozené, jsou reálné a pravdivé, je nepravdivý inzerát uveřejněný na letáku jako celek, neboť poškozená nebyla a není tou osobou, která by tento leták šířila či nechala šířit a která by skutečně sexuální služby nabízela a poskytovala.

37. Naopak je třeba zdůraznit, že způsob a forma uvedení jinak z velké části pravdivých údajů a jejich zveřejnění sloužící ke zcela nepravdivému a čest a dobrou pověst hanobícímu účelu, pod nepravdivým inzerátem, který vyvolával zdání, že jeho autorkou je sama poškozená, ač tomu tak nebylo, ve snaze zdiskreditovat poškozenou před veřejností. Čin obviněnému kladený za vinu naplňuje znaky objektivní stránky přečinu pomluvy podle § 184 odst. 1 tr. zákoníku, vykazuje i relativně vysokou míru společenské škodlivosti, neboť kdokoli, kdo si falešný inzerát přečetl a měl zájem o kontakt s poškozenou v domnění, že jde o vážně míněnou nabídku erotických služeb, ji mohl bez problémů kontaktovat, ať telefonicky, či osobně, vyhledat ji v místě bydliště nebo na jejím pracovišti, což se také skutečně stalo, díky čemuž se poškozená dozvěděla o existenci předmětných letáků a jejich umístění na veřejně přístupných místech v M. H. a okolí (viz výpověď poškozené). V důsledku jednání obviněného byla poškozená vystavena nejen riziku ohrožení, a to ve značné míře, její vážnosti a dobrého jména před spoluobčany, zaměstnavatelem, spolupracovníky, rodinou a v souvislosti s tím

i dopadem na výsledek řízení o svěřeni do péče její nezletilé dcery, což byl, jak soudy konstatovaly, pravděpodobně hlavní motiv obviněného, neboť veřejná nabídka a provozování prostituce, v posuzované věci navíc doplněná o erotickou fotografii poškozené, je širokou veřejností odsuzována a veskrze negativně vnímána jako nezodpovědné a vysoce nemorální chování, ale i riziku obtěžování ze strany potenciálních sexuálních „klientů“, kdy toto riziko dospělo v reálný stav, při němž byla poškozená skutečně obtěžována nočními telefonáty poptávajícími její služby sexuální společnice v intencích obviněným zveřejněného nepravdivého inzerátu. Obviněným navozená situace mohla poškozené přivodit ztrátu zaměstnání, a tím zdroje příjmu, ztrátu důvěry a vážnosti spoluobčanů a klientů (byla zprostředkovatelkou úvěrů) a v konečném důsledku i ztrátu její dcery.

38. Nejvyšší soud tudíž dospěl k závěru shodnému se soudy nižších stupňů, že popsané jednání obviněného vykazuje a dostatečně vyjadřuje všechny znaky objektivní stránky přečinu pomluvy, neboť obviněný veřejnou prezentaci souboru pravdivých údajů o poškozené použil k fiktivní nabídce erotických služeb, která již odrazem skutečnosti nebyla, čehož si byl obviněný velmi dobře vědom, neboť věděl, že vyobrazená fotografie nahé poškozené byla pořízena sice s vědomím poškozené, avšak jím samotným v soukromí, nikoli k uveřejnění a rozeslání dalším osobám. Obviněný tedy vědomě tyto jinak pravdivé údaje použil a zneužil k šíření nepravdy a vyvolání mylného přesvědčení třetích osob o tom, že jeho bývalá manželka (poškozená) provozuje prostituci, tj. poskytuje za úplatu erotické služby, což pravda nebyla. Právě v tomto směru jde o vědomé sdělení nepravdivého údaje, který byl způsobitelný vážnou měrou ohrozit vážnost a dobré jméno poškozené u spoluobčanů, rodiny i v zaměstnání, případně jí přivodit jinou vážnou újmu, zejména v podobě obtěžujících telefonátů, SMS a jiných útoků ze strany sexuálních služeb poptávajících osob. Obviněný přitom od samého počátku jednal s tímto vědomím a právě znevážení cti a dobré morálky poškozené, jež měly v konečném důsledku vést ke svěřeni jejich společné nezletilé dcery do jeho péče, bylo hlavním cílem a motivem celého jeho jednání (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 2003, sp. zn. 5 Tdo 83/2003, ze dne 26. 2. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1352/2014, uveřejněné pod č. 49/2015 Sb. rozh. tr., či ze dne 20. 11. 2013, sp. zn. 8 Tdo 1107/2013, aj.).

39. Není tedy pochyb o tom, že obviněný naplnil znaky skutkové podstaty přečinu pomluvy podle § 184 odst. 1 tr. zákoníku, jak soudy zcela správně uzavřely a v odůvodnění napadených rozhodnutí vysvětlily.

40. Nejvyšší soud, když na základě všech těchto zjištění a závěrů shledal, že dovolání obviněného posouzené jako celek bylo nedůvodné, a tento závěr mohl učinit na základě napadených rozhodnutí a příslušného spisu, z nichž je patrné, že napadená rozhodnutí netrpí obviněným vytýkanými vadami a že skutkové i právní závěry soudů nižších stupňů byly učiněny v souladu se zákonem, dovolání jako zjevně neopodstatněné podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl.

ROZHODNUTÍ
VE VĚCECH OBČANSKOPRÁVNÍCH,
OBCHODNÍCH A SPRÁVNÍCH

Č. 30

č. 30

Poplatky soudní, Poučovací povinnost soudu

§ 4 zákona č. 549/1991 Sb., § 7 zákona č. 549/1991 Sb., § 9 zákona č. 549/1991 Sb.

Neuhradí-li poplatník soudní poplatek za řízení splatným podáním žaloby ani dodatečně ve lhůtě určené ve výzvě soudu dle § 9 odst. 1 věty první zákona o soudních poplatcích, soud zastaví řízení pro neuhrazení soudního poplatku bez zřetele k tomu, že poplatník v mezidobí soudní poplatek již (opožděně) uhradil.

Na základě výzvy soudu k dodatečné úhradě poplatku za řízení splatného podáním žaloby dle § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích, která neobsahuje poučení, že soud řízení zastaví, jestliže poplatek nebude ve stanovené lhůtě zaplacen (§ 9 odst. 3 zákona o soudních poplatcích), nelze zastavit řízení; k úhradě soudního poplatku uskutečněné po marném uplynutí lhůty stanovené takovou výzvou, avšak ještě předtím, než se poplatník dostane řádného poučení o následcích zmeškání lhůty, je soud povinen přihlédnout.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2019, sen. zn. 29 ICdo 156/2018, ECLI:CZ:NS:2019:29.ICDO.156.2018.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobce změnil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 6. 2018, sp. zn. 66 ICm 4471/2017, 103 VSPH 456/2018 (KSPH 36 INS 12899/2010), tak, že se usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 27. 4. 2018, sp. zn. KSPH 66 ICm 4471/2017, mění tak, že řízení se nezastavuje.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 27. 4. 2018, č. j. KSPH 66 ICm 4471/2017-11, Krajský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“):

[1] Zastavil řízení (bod I. výroku).

[2] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (bod II. výroku).

2. Insolvenční soud vyšel z toho, že:

[1] Žalobce (S. S. s. r. o. v likvidaci) podal 17. 10. 2017 u insolvenčního soudu žalobu, kterou se vůči žalovanému (Mgr. P. U., jako insolvenčnímu

správci dlužníka L., s. r. o.) domáhal určení, že pohledávka žalobce přihlášená do insolvenčního řízení dlužníka (s právem na uspokojení ze zajištění představovaného exekutorským zástavním právem váznoucím na nemovitých věcech vlastněných dlužníkem) je co do pořadí po právu.

[2] Jelikož žalobce při podání žaloby neuhradil soudní poplatek ze žaloby, vyzval jej insolvenční soud (usnesením ze dne 6. 3. 2018, č. j. 66 ICm 4471/2017-9, doručeným zástupci žalobce 19. 3. 2018) k zaplacení soudního poplatku (ve výši 5 000 Kč) do 3 dnů od právní moci usnesení.

[3] Žalobce zaplatil soudní poplatek (až) 26. 4. 2018.

3. Na tomto základě insolvenční soud – odkazuje na § 4 odst. 1 písm. a), § 7 odst. 1 písm. a) a § 9 odst. 1 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů – řízení zastavil. Ke lhůtě určené k zaplacení soudního poplatku ve výzvě (usnesení) insolvenční soud uvedl, že výjimečně určil kratší lhůtu s ohledem na to, že poplatková povinnost žalobci vznikla již 17. 10. 2017 a z důvodu rychlosti a hospodárnosti řízení bylo namísto postupovat v zahájeném řízení co nejrychleji. Insolvenční soud dodal, že uloženou povinnost by žalobce nesplnil včas, ani kdyby mu ponechal zákonnou lhůtu 15 dnů.

4. K odvolání žalobce Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 21. 6. 2018, č. j. 66 ICm 4471/2017, 103 VSPH 456/2018-23 (KSPH 36 INS 12899/2010):

[1] Potvrdil usnesení insolvenčního soudu (první výrok).

[2] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

5. Odvolací soud – vycházejí rovněž z § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích – dospěl po přezkoumání usnesení insolvenčního soudu k následujícím závěrům:

6. Neobstojí námitka žalobce ohledně uložení krátké tří denní lhůty k zaplacení soudního poplatku (do 3 dnů od právní moci usnesení). Žalobci byla takto fakticky poskytnuta lhůta 18 dnů, neboť insolvenční soud použil chybný vzor usnesení a chybně žalobce poučil o možnosti podat proti usnesení odvolání do 15 dnů od jeho doručení.

7. I kdyby však insolvenční soud vyzval žalobce (správně) k zaplacení soudního poplatku (usnesením, proti němuž odvolání není přípustné) do 15 dnů, uplynula by lhůta k zaplacení soudního poplatku již 3. 4. 2018.

8. Ze záznamu o složení soudního poplatku vyhotoveného 26. 4. 2018 vyplývá, že soudní poplatek byl připsán na účet insolvenčního 25. 4. 2018. Lhůta pro zaplacení soudního poplatku však uplynula 9. 4. 2018.

9. Žalobce pak nijak neprokázal, jaké (v odvolání tvrzené) „technické obtíže“ mu bránily zaplatit soudní poplatek včas. Insolvenční soud proto rozhodl správně, když k pozdní úhradě soudního poplatku nepřihlížel a řízení zastavil.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

10. Proti usnesení odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek procesního práva, které v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, konkrétně otázek:

[1] Lze podle § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích zastavit řízení i v době, kdy byl soudní poplatek, byť opožděně, zaplacen?

[2] Za jakých okolností může soud výjimečně určit kratší lhůtu pro zaplacení soudního poplatku?

11. Dovolatel namítá (poměřováno obsahem dovolání), že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil, případně aby je změnil tak, že se řízení nezastavuje.

12. V mezích uplatněného dovolacího důvodu argumentuje dovolatel k položeným otázkám následovně:

13. Ad 1 [K možnosti soudu zastavit řízení pro nezaplacení soudního poplatku ve lhůtě určené výzvou v době, kdy již byl (být opožděně) uhrazen].

Podle dovolatele z § 9 odst. 7 zákona o soudních poplatcích vyplývá, že poplatková povinnost poplatníka trvá až do právní moci usnesení o zastavení řízení (pro nezaplacení poplatku), takže nebyl důvod upřednostnit aplikaci § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích a zastavit řízení. Dále dovolatel namítá, že soudní poplatek neuhradil 26. 4. 2018 (tehdy byl jen vyhotoven záznam o složení soudního poplatku); řádně jej poukázal na účet (insolvenčního) soudu dne 12. dubna 2018.

14. Ad 2 [K možnosti soudu určit kratší než patnáctidenní lhůtu pro zaplacení soudního poplatku].

Potud dovolatel namítá, že důvod pro výjimečné zkrácení lhůty pro zaplacení poplatku nebyl dán a vymezuje se proti argumentaci insolvenčního soudu k určení třídní lhůty.

III.

Přípustnost dovolání

15. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (v aktuálním znění) se podává z bodu 2. článku II části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

16. Dovolání v dané věci je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro ně neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř. a v posouzení otázek dovoláním předestřených jde zčásti o otázky vyřešené dovolacím soudem po podání dovolání v této věci a zčásti o otázky beze zbytku nezodpovězené.

IV.

Důvodnost dovolání

17. Nejvyšší soud se – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval nejprve tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

18. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

19. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení zákona o soudních poplatcích:

§ 4

Vznik poplatkové povinnosti

(1) Jde-li o poplatek za řízení, vzniká poplatková povinnost

a) podáním žaloby nebo jiného návrhu na zahájení řízení (dále jen „návrh na zahájení řízení“),

...

§ 7

Splatnost poplatku

(1) Poplatek, s výjimkou poplatku za zápis skutečnosti do veřejného rejstříku provedený notářem, je splatný vznikem poplatkové povinnosti. Vzniká-li poplatková povinnost způsobem uvedeným v § 4 odst. 1 písm. e) až j), je poplatek splatný do 3 dnů od právní moci rozhodnutí, kterým byla povinnost poplatek zaplatit uložena nebo jímž byl schválen smír, nestanoví-li rozhodnutí o schválení smíru splatnost delší.

...

§ 9

Následky nezaplacení poplatku

(1) Nebyl-li poplatek za řízení splatný podáním návrhu na zahájení řízení, odvolání, dovolání nebo kasační stížnosti zaplacen, soud vyzve poplatníka k jeho zaplacení ve lhůtě, kterou mu určí v délce alespoň 15 dnů; výjimečně může soud určit lhůtu kratší. Po marném uplynutí této lhůty soud řízení zastaví. K zaplacení poplatku po marném uplynutí lhůty se nepřihlíží.

(2) Zjistí-li odvolací soud poté, co mu byla věc předložena k rozhodnutí o odvolání, že nebyl zaplacen poplatek splatný podáním odvolání, vyzve poplatníka k jeho

zaplacení ve lhůtě, kterou mu určí v délce alespoň 15 dnů; výjimečně může odvolací soud určit lhůtu kratší. Po marném uplynutí této lhůty odvolací soud řízení zastaví. K zaplacení poplatku po marném uplynutí lhůty se nepřihlíží. Obdobně se postupuje při řízení před dovolacím soudem.

(3) Soud poplatníka ve výzvě poučí o tom, že řízení zastaví, jestliže poplatek nebude ve stanovené lhůtě zaplacen.

...

(7) Nabude-li usnesení o zastavení řízení pro nezaplacení poplatku právní moci, zaniká poplatková povinnost.

...

V této podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení zákona o soudních poplatcích již v době zahájení incidenčního sporu (17. 10. 2017) a do vydání napadeného usnesení nedoznala změn.

20. V usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2019, sp. zn. 31 Cdo 3042/2018 [které je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupné na webových stránkách Nejvyššího soudu], jehož sjednocující potenciál je pro rozhodovací praxi tříčlenných senátů Nejvyššího soudu zásadní a na něž v podrobnostech odkazuje, dospěl Nejvyšší soud k závěru, že nesplnil-li poplatník řádně svou poplatkovou povinnost již při podání žaloby, odvolání nebo dovolání (§ 4 odst. 1 a § 7 odst. 1 zákona o soudních poplatcích), a soud jej proto musel vyzvat k zaplacení soudního poplatku ve lhůtě, kterou mu určil (§ 9 odst. 1 a 2 zákona o soudních poplatcích), je lhůta zachována, jen je-li předepsaná částka, ať už v kolkových známkách, v hotovosti v pokladně, či na bankovním účtu, nejpozději poslední den lhůty v dispozici příslušného soudu. Tamtéž (srov. odst. [21] onoho usnesení) poukázal velký senát Nejvyššího soudu na závěry obsažené např. v usneseních Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2018, sp. zn. I. ÚS 1335/18, a ze dne 26. 6. 2018, sp. zn. I. ÚS 1680/18 [která jsou (stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu zmíněné níže) dostupná na webových stránkách Ústavního soudu], o tom, že již samotná povinnost soudů vyzvat poplatníka k úhradě splatného soudního poplatku je do jisté míry beneficiem, jelikož poplatková povinnost je jednoznačně určena zákonem a poplatníku v zásadě nic nebrání, aby ji řádně splnil již při podání žaloby. Jestliže tak neučiní, a dokonce tak neučiní ani v dodatečné (náhradní) propadlé lhůtě poskytnuté soudem, je zastavení řízení logickým a ústavně konformním důsledkem jeho pasivity.

21. Ve výše ustaveném judikatorním rámci činí Nejvyšší soud k dovoláním položeným právním otázkám následující závěry:

22. Ad 1 [K možnosti soudu zastavit řízení pro nezaplacení soudního poplatku ve lhůtě určené výzvou v době, kdy již byl (byť opožděně) uhrazen].

K této otázce budiž řečeno, že zastavení příslušného řízení pro nezaplacení soudního poplatku ve lhůtě určené výzvou soudu v době, kdy již byl (byť opožděně)

uhrazen, pokládal Nejvyšší soud za správné např. v usnesení ze dne 28. 8. 2018, sp. zn. 22 Cdo 2827/2018. Šlo o situaci, kdy odvolací soud přikročil k zastavení odvolacího řízení pro neuhrazení soudního poplatku z odvolání usnesením ze dne 25. 4. 2018, s tím, že lhůta určená odvolateli k dodatečné úhradě soudního poplatku marně uplynula 22. 2. 2018, avšak soudní poplatek z odvolání byl zaplacen (až) 26. 2. 2018. Obdobný případ plyne z usnesení ze dne 20. 12. 2018, sp. zn. 25 Cdo 3918/2018. Šlo o situaci, kdy odvolací soud přikročil k zastavení odvolacího řízení pro neuhrazení soudního poplatku z odvolání usnesením ze dne 18. 1. 2018, s tím, že lhůta určená odvolateli k dodatečné úhradě soudního poplatku marně uplynula 16. 11. 2017, avšak soudní poplatek z odvolání byl zaplacen (až) 13. 12. 2017. Další obdobný případ se podává z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 3. 2019, sp. zn. 26 Cdo 4200/2018. Šlo o situaci, kdy odvolací soud přikročil k zastavení odvolacího řízení pro neuhrazení soudního poplatku z odvolání usnesením ze dne 28. 5. 2018, s tím, že lhůta určená odvolateli k dodatečné úhradě soudního poplatku marně uplynula 10. 11. 2017, avšak soudní poplatek z odvolání byl zaplacen (až) 23. 11. 2017. Usnesením ze dne 19. 11. 2018, sp. zn. 32 Cdo 3698/2018, Nejvyšší soud přikročil k zastavení dovolacího řízení pro neuhrazení soudního poplatku z dovolání, s tím, že lhůta určená dovolateli k dodatečné úhradě soudního poplatku marně uplynula dne 31. 10. 2018 a dovolatel soudní poplatek za podané dovolání zaplatil (až) dne 1. 11. 2018. Obdobně pak usnesením ze dne 20. 12. 2018, sen. zn. 29 ICdo 152/2018, Nejvyšší soud přikročil k zastavení dovolacího řízení pro neuhrazení soudního poplatku z dovolání, s tím, že lhůta určená dovolateli k dodatečné úhradě soudního poplatku marně uplynula dne 21. 6. 2018 a dovolatel soudní poplatek za podané dovolání zaplatil (až) dne 20. 7. 2018. Podanou ústavní stížnost odmítl Ústavní soud usnesením ze dne 21. 5. 2019, sp. zn. I. ÚS 1147/19.

23. Úprava obsažená v § 9 odst. 1 a 2 zákona o soudních poplatcích (jak citována shora) byla vtělena do zákona o soudních poplatcích novelou provedenou s účinností od 30. 9. 2017 zákonem č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. V důvodové zprávě k vládnímu návrhu tohoto zákona, který projednávala Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky ve svém 7. volebním období (2013–2017) jako tisk č. 987/0, se výslovně uvádí [II. ZVLÁŠTNÍ ČÁST, ČÁST TŘETÍ, Čl. V, Změna zákona o soudních poplatcích, K bodu č. 3 až 5 (§ 9)], že:

„Rozhodnou by pro zaplacení soudního poplatku měla být napříště dodatečná lhůta určená soudem ve výzvě k zaplacení poplatku. Bez významu by mělo být případné zaplacení poplatku po uplynutí této lhůty, avšak ještě před vydáním usnesení o zastavení řízení. Důvodem pro zrušení usnesení o zastavení řízení by měla být pouze skutečnost, že byl poplatek zaplacen ve lhůtě určené ve výzvě (např. nebyla-li včasně provedena platba ztotožněna s určitým řízením).“

24. Ani záměr zákonodárce projevovaný v důvodové zprávě, ani judikatura Nejvyššího soudu citovaná výše (v odstavci [21]) tedy nepotvrzuje interpretaci prosazovanou dovolatelem. I s přihlédnutím k jednoznačně formulované dikci § 9 odst. 1 věty třetí zákona o soudních poplatcích tedy Nejvyšší soud uzavírá, že neuhradí-li poplatník soudní poplatek za řízení splatný podáním žaloby ani dodatečně ve lhůtě určené ve výzvě soudu dle § 9 odst. 1 věty první zákona o soudních poplatcích, soud zastaví řízení pro neuhrazení soudního poplatku bez zřetele k tomu, že poplatník v mezidobí soudní poplatky již (opožděně) uhradil.

25. Namítá-li dovolatel, že soudní poplatek nebyl zaplacen 26. 4. 2018, pak se tím vymezuje vůči závěru, na kterém napadené usnesení nespočívá (to výslovně uvádí, že k úhradě došlo 25. 4. 2018). Přihlédnout k tvrzení dovolatele, že soudní poplatek řádně poukázal na účet soudu již 12. 4. 2018, pak Nejvyššímu soudu zapovídá § 241a odst. 6 o. s. ř., když jde o tvrzení, které dovolatel poprvé uplatnil až v dovolání. S přihlédnutím k závěrům obsaženým v usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 3042/2018 ostatně i tak platí, že rozhodným není okamžik poukázání soudního poplatku, nýbrž okamžik jeho připsání na účet insolvenčního soudu. Vzhledem k tomu, že lhůta k dodatečné úhradě soudního poplatku ze žaloby uplynula (měla uplynout) nejpozději dne 9. 4. 2018, by jeho úhrada dne 12. 4. 2018 byla i tak opožděnou.

26. Ad 2 [K možnosti soudu určit kratší než patnáctidenní lhůtu pro zaplacení soudního poplatku].

Potud nelze pominout, že dovolatel se vymezuje vůči argumentaci insolvenčního soudu, nikoli však vůči závěrům, jež o povaze lhůty obsažené v usnesení (výzvě) insolvenčního soudu ze dne 6. 3. 2018 zformuloval v napadeném usnesení odvolací soud. Dovodil-li odvolací soud, že dovolateli se předmětnou výzvou ve skutečnosti dostalo osmnáctidenní lhůty k dodatečné úhradě soudního poplatku ze žaloby, pak šlo o interpretaci učiněnou ve stejném duchu, v němž takto určenou lhůtu chápal sám dovolatel; srov. článek II odvolání, č. I. 16 p. v., v němž dovolatel uvádí, že lhůta uplynula 9. 4. 2018 (maje ji za nepřiměřeně krátkou bez zohlednění toho, že byla navázána až na právní moc usnesení).

27. Dovolateli se tudíž prostřednictvím uplatněné dovolací argumentace nepodařilo zpochybnit správnost napadeného rozhodnutí. Dovolání je nicméně i tak důvodné. U přípustného dovolání přihlíží totiž Nejvyšší soud z úřední povinnosti též k vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), přičemž právě takovou vadou je řízení postiženo.

28. Odvolací soud správně rozpoznal, že insolvenční soud použil pro výzvu k dodatečné úhradě soudního poplatku ze žaloby nesprávný vzor (vzor o. s. ř. č. 65 – usnesení soudu prvního stupně o povinnosti zaplatit soudní poplatek), v důsledku čehož bylo usnesení formulováno jako usnesení, proti němuž je dovolání přípustné, a u kterého byla lhůta k úhradě soudního poplatku koncipována

jinak, než jak tomu má být u výzvy k dodatečné úhradě soudního poplatku dle § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích. Odvolací soud ovšem přehlédl, že důsledkem špatně použitého vzoru je i to, že předmětné usnesení neobsahuje řádné poučení o následcích neuhrazení soudního poplatku ze žaloby (poučení o tom, že soud řízení zastaví, jestliže poplatek nebude ve stanovené lhůtě zaplacen). Přitom povinnost takové poučení poplatníku poskytnout ve výzvě dle § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích (nebo ve výzvě dle § 9 odst. 2 zákona o soudních poplatcích) ukládá soudu § 9 odst. 3 zákona o soudních poplatcích. Při absenci poučení v dotčeném směru tak výzva nemohla vyvolat následek předjímaný pro účely zmeškání lhůty k úhradě soudního poplatku v ní určené § 9 odst. 1 věty druhé zákona o soudních poplatcích (na jejím základě nemohl insolvenční soud zastavit řízení pro neuhrazení soudního poplatku).

29. Jinak řečeno, na základě výzvy soudu k dodatečné úhradě poplatku za řízení splatného podáním žaloby dle § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích, která neobsahuje poučení, že soud řízení zastaví, jestliže poplatek nebude ve stanovené lhůtě zaplacen (§ 9 odst. 3 zákona o soudních poplatcích), nelze zastavit řízení; k úhradě soudního poplatku uskutečněné po marném uplynutí lhůty stanovené takovou výzvou, avšak ještě předtím, než se poplatníku dostane řádného poučení o následcích zmeškání lhůty, je soud povinen přihlídnout.

30. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), přikročil v souladu s § 243d odst. 1 písm. b) o. s. ř. ke změně napadeného rozhodnutí, jelikož odvolací soud rozhodl nesprávně a dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout. Do 25. 4. 2018, kdy uhradil soudní poplatek ze žaloby, se žalobci nedostalo řádného poučení dle § 9 odst. 3 zákona o soudních poplatcích, takže důvod zastavit řízení pro neuhrazení soudního poplatku dán nebyl.

Č. 31

Insolvenční řízení, Odporovatelnost, Smír, Rozsudek pro uznání
§ 159 IZ, § 99 o. s. ř., § 153a o. s. ř.

Č. 31

Povaha řízení o odpůřčí žalobě podle insolvenčního zákona nevyklučuje skončení řízení soudním smírem.

Požaduje-li žalobce, aby soud prvního stupně rozhodl rozsudkem pro uznání, ačkoliv pro takové rozhodnutí nejsou splněny zákonem stanovené předpoklady, soud prvního stupně takový návrh zamítne usnesením, proti němuž je odvolání přípustné. Dospěje-li odvolací soud na základě takového odvolání k závěru, že požadavek žalobce na vydání rozsudku pro uznání byl opodstatněný, může změniti usnesení soudu prvního stupně a sám rozhodnout rozsudkem pro uznání.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2019, sen. zn. 29 ICdo 108/2017, ECLI:CZ:NS:2019:29.ICDO.108.2017.3)

Nejvyšší soud k dovolání žalovaného změnil rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 3. 2017, sp. zn. 65 ICm 3067/2014, 104 VSPH 307/2016 (KSPH 35 INS 13556/2013), jen tak, že usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 11. 3. 2016, sp. zn. 65 ICm 3067/2014, se mění pouze v bodu II. výroku; jinak dovolání zamítl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 11. 3. 2016, č. j. 65 ICm 3067/2014-55, Krajský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“):

[1] Prodloužil žalovanému (Komerční bance, a. s.) do 31. 3. 2016 lhůtu k vyjádření ve věci stanovenou usnesením insolvenčního soudu ze dne 5. 1. 2015, č. j. 65 ICm 3067/2014-9 (bod I. výroku).

[2] Zamítl návrh žalobkyně (JUDr. Ing. K. F. Ch., Ph.D., jako insolvenční správkyně dlužníka Východočeská leasingová spol. s r. o.) ze dne 21. 6. 2015 na vydání rozsudku pro uznání (bod II. výroku).

2. Insolvenční soud – vycházejíc z § 7 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), a z § 55, § 114b odst. 1, 2 a 5 a § 153a odst. 2 a 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“) – dospěl k následujícím závěrům:

3. Insolvenční soud vyhověl žádosti žalovaného o prodloužení lhůty k vyjádření, jelikož fikce uznání nároku dle § 114b odst. 5 o. s. ř. nemohla nastat; předmětný incidenční spor (o určení neúčinnosti právního úkonu) totiž není věcí, v níž by bylo možné schválit smír dle § 99 odst. 1 a 2 o. s. ř.

4. S přihlédnutím k tomu, co bylo řečeno v odstavci [3], zamítl insolvenční soud návrh žalobkyně na vydání rozsudku pro uznání, neboť fikce uznání nároku nenastala (nemohla nastat).

5. K odvolání žalobkyně Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 27. 3. 2017, č. j. 65 ICm 3067/2014, 104 VSPH 307/2016-78 (KSPH 35 INS 13556/2013):

[1] Změnil usnesení insolvenčního soudu tak, že se určuje, že vůči věřitelům dlužníka je neúčinná dohoda dlužníka s žalovaným o úhradě závazku, na jejímž základě došlo k 11. 8. 2010 k úhradě částky 57 408 565,97 Kč, inkorporovaná do kupní smlouvy a smlouvy o postoupení pohledávek a převodu závazků v souvislosti s kupní smlouvou uzavřené dne 30. 6. 2010 mezi dlužníkem a SG Equipment Finance Czech Republic s. r. o. (dále jen „společnost S“) [dále jen „dohoda o úhradě závazku“] (první výrok).

[2] Uložil žalovanému zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 14 580,50 Kč (druhý výrok).

[3] Uložil žalovanému zaplatit státu na soudním poplatku ze žaloby do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 2 000 Kč (třetí výrok).

6. Odvolací soud – vycházejí z § 7, § 71 a § 160 odst. 3 insolvenčního zákona a z § 49 odst. 6, § 99, § 114b a § 153a o. s. ř. – dospěl po přezkoumání napadeného usnesení k následujícím závěrům:

7. Žaloba byla zveřejněna v insolvenčním rejstříku dne 18. 9. 2014 v 13.53 hodin a kvalifikovaná výzva k vyjádření dle § 114b odst. 1 o. s. ř. dne 5. 1. 2015. Oba dokumenty pak byly doručeny žalovanému do vlastních rukou dne 6. 1. 2015. Posledním dnem třicetidenní lhůty k vyjádření byl 5. únor 2015.

8. Jelikož v podání ze dne 4. 2. 2015 (jímž požádal o prodloužení lhůty k vyjádření o dalších 30 dnů) neuvedl žalovaný žádný vážný důvod, jenž by mu bránil se ve věci vyjádřit, a insolvenční soud nerozhodl o prodloužení lhůty do jejího uplynutí, nastala dne 6. 2. 2015 fikce uznání nároku podle § 114b odst. 5 o. s. ř.; následně vyjádření žalovaného na tom nemohlo ničeho změnit; srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 3. 2005, sp. zn. 21 Cdo 1951/2004 [jde o rozsudek uveřejněný pod číslem 21/2006 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 21/2006“), který je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupný na webových stránkách Nejvyššího soudu].

9. Povaha projednávané věci nebrání vydání rozsudku pro uznání, jelikož spor o neúčinnost právního úkonu [který je podle § 159 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona incidenčním sporem] je sporem, ve kterém lze uzavřít smír, jak předpokládá § 162 odst. 2 insolvenčního zákona. Závěry obsažené v rozsudku Nejvyšší-

ho soudu ze dne 21. 10. 2009, sp. zn. 30 Cdo 2666/2007, se v dané věci neuplatní [týkal se § 42a zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „obč. zák.“), a neúčinnosti v exekučním řízení].

10. Žalobou uplatněný nárok je zcela určitý; žaloba obsahuje tvrzení všech rozhodujících skutečností, je v ní jednoznačně specifikován konkrétní právní úkon, jehož neúčinnosti se žalobkyně domáhá, a poskytuje tak dostatečný základ pro vydání rozsudku pro uznání.

11. Vzhledem ke skutkové a právní složitosti dané věci odůvodňovala její povaha vydání kvalifikované výzvy dle § 114b odst. 1 o. s. ř.

12. K možnosti odvolacího soudu změnit usnesení, jímž insolvenční soud nevyhověl návrhu žalobce na vydání rozsudku pro uznání, tak, že sám rozhodne o vydání rozsudku pro uznání, poukazuje odvolací soud na závěry literatury, konkrétně na dílo DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2009 (dále jen „Komentář“), str. 1045.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

13. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právních otázek, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, konkrétně otázek:

[1] Lze rozhodnout o zamítnutí návrhu na vydání rozsudku pro uznání zvláštním usnesením? Je-li tomu tak, je proti takovému usnesení přípustné odvolání?

[2] Lze rozhodnout rozsudkem pro uznání o určení neúčinnosti právního úkonu?

[3] Byl odvolací soud oprávněn rozhodnout o prodloužení lhůty v odvolacím řízení (vzhledem k tomu, že tento výrok byl v právní moci a šlo o rozhodnutí procesní povahy upravující vedení řízení)?

14. Pro případ, že Nejvyšší soud se neztotožní s právním posouzením věci dovolatelem co do odpovědi na výše položené otázky, vymezuje dovolatel dále přípustnost dovolání dle § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, konkrétně otázky:

[4] Jsou naplněny podmínky pro rozhodnutí rozsudkem pro uznání, je-li vadná výzva k vyjádření k žalobě a je-li nedostatečně formulován žalobní petít?

15. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nej-

vyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

16. V mezích ohlášeného dovolacího důvodu argumentuje dovolatel k položeným otázkám následovně:

č. 31

17. Ad 1 (K možnosti rozhodnout o návrhu na vydání rozsudku pro uznání samostatným usnesením a k přípustnosti odvolání proti takovému usnesení).

Potud dovolatel s poukazem na dikci § 153a o. s. ř. namítá, že insolvenční soud neměl o zamítnutí návrhu na vydání rozsudku pro uznání vůbec samostatně rozhodovat (s takovým návrhem se měl vypořádat až v meritorním rozhodnutí o žalobě). Jestliže insolvenční soud přesto takové usnesení vydal, pak ve smyslu § 202 odst. 1 písm. a) o. s. ř. šlo o usnesení, jímž se upravuje vedení řízení, proti němuž nebylo přípustné odvolání.

18. Ad 2 (K možnosti rozhodnout rozsudkem pro uznání o určení neúčinnosti právního úkonu).

Potud dovolatel při současném poukazu na závěry formulované Nejvyšším soudem v rozsudku sp. zn. 30 Cdo 2666/2007, a následně pak na závěry obsažené v usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 12. 2017, č. j. 65 ICm 3066/2014, 101 VSPH 188/2017-239 (KSPH 35 INS 13556/2013), dovozuje, že je vyloučeno rozhodnout ve věci rozsudkem pro uznání, jelikož jde o věc, v níž nelze schválit soudní smír.

19. Ad 3 (K možnosti odvolacího soudu rozhodnout o prodloužení lhůty v odvolacím řízení).

K tomu dovolatel uvádí (poukazuje na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 11. 2011, sp. zn. 22 Cdo 2178/2009), že insolvenční soud rozhodl o prodloužení lhůty k vyjádření v žalobě v souladu s ustálenou rozhodovací praxí odvolacího soudu, přičemž proti tomuto výroku nebylo možné podat odvolání a žalobkyně se proti němu ani neodvolala. Odvolací soud však zrušil i tento výrok, a jde tak o tzv. překvapivé rozhodnutí odporující označené judikatuře Ústavního soudu a dovolacího soudu.

20. Ad 4 (Ke splnění podmínek pro vydání rozsudku pro uznání).

Dovolatel namítá, že fikce uznání nenastala, jelikož ve věci nebyl nečinný. Včas požádal o prodloužení lhůty k vyjádření a do doby, než insolvenční soud této jeho žádosti vyhověl (usnesením ze dne 11. 3. 2016), se k žalobě opakovaně vyjádřil (podáními z 15. 4. a 29. 4. 2015).

21. Míni též, že rozsudek pro uznání nebylo možné vydat, jelikož výzva dle § 114b odst. 1 o. s. ř. nebyla odůvodněna (i kdyby nešlo o rozhodnutí ve věci samé, postrádá uvedení důvodu rozhodnutí a odkaz na § 169 odst. 2 věty druhé o. s. ř. co do nepotřebnosti odůvodnění). Výzva nemá povahu usnesení, jímž se upravuje vedení řízení, přičemž požadavek na dodržení předepsaných formálních náležitostí výzvy plyne z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 2288/2012 [jde o rozsudek ze dne 2. 7. 2013, uveřejněný pod číslem 1/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 1/2014“)].

22. Rozsudek pro uznání neměl být vydán též proto, že žalobní petit je vadný. V návrhu petitu žalobkyně navrhovala vyslovit neúčinnost právního úkonu, jímž dlužník uzavřel se žalovanou „dohodu o úhradě závazku inkorporovanou do kupní smlouvy a smlouvy o postoupení pohledávek a převodu závazků v souvislosti s kupní smlouvou uzavřenou“. Znění petitu bylo ovšem nesrozumitelné a nepřesné. Dlužník jako převodce a společnost S jako nabyvatel uzavřeli kupní smlouvu a smlouvu o postoupení pohledávek a převodu závazků dne 30. 6. 2010. Tuto smlouvu rovněž podepsal dovolatel na důkaz souhlasu s úhradou závazků dlužníka za dovolatelem za podmínek obsažených v článku IV. odst. 2 smlouvy. Dlužník a dovolatel ovšem neuzavřeli žádnou inkorporovanou dohodu o úhradě závazku. Žalobkyně se navíc nedomáhá neúčinnosti této „smlouvy ve smlouvě,“ ale pouze neúčinnosti „právního úkonu spočívajícího v uzavření dohody o úhradě závazku.“ Právním úkonem, který je předmětem řízení o určení neúčinnosti, ovšem může být samotná kupní smlouva a smlouva o postoupení pohledávek a převodu závazků, nikoli blíže neurčitý abstraktní právní úkon, kterým se uzavírá konkrétní část této smlouvy.

III.

Přípustnost dovolání

23. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 29. 9. 2017) se podává z bodu 2. článku II části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

24. Dovolání v dané věci je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro ně neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř., a v posouzení dovoláním předestřených právních otázek jde o věc dovolacím soudem beze zbytku neřešenou.

IV.

Důvodnost dovolání

25. Nejvyšší soud se – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

26. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

27. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení občanského soudního řádu a insolvenčního zákona:

§ 99 (o. s. ř.)

(1) Připouští-li to povaha věci, mohou účastníci skončit řízení soudním smírem. Soud usiluje o smír mezi účastníky; při pokusu o smír předseda senátu zejména s účastníky probere věc, upozorní je na právní úpravu a na stanoviska Nejvyššího soudu a rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek týkající se věci a podle okolností případu jim doporučí možnosti smírného vyřešení sporu. Je-li to s ohledem na povahu věci vhodné, upozorní předseda senátu účastníky rovněž na možnost využití mediace podle zákona o mediaci nebo sociálního poradenství podle zákona o sociálních službách.

(2) Soud rozhodne o tom, zda smír schvaluje; neschválí jej, je-li v rozporu s právními předpisy. V takovém případě soud po právní moci usnesení pokračuje v řízení.

...

§ 114b (o. s. ř.)

(1) Vyžaduje-li to povaha věci nebo okolnosti případu, jakož i tehdy, bylo-li o věci rozhodnuto platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem nebo evropským platebním rozkazem, může předseda senátu místo výzvy podle § 114a odst. 2 písm. a) nebo nebylo-li takové výzvě řádně a včas vyhověno, žalovanému usnesením uložit, aby se ve věci písemně vyjádřil a aby v případě, že nárok uplatněný v žalobě zcela neuzná, ve vyjádření vyličil rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu, a k vyjádření připojil listinné důkazy, jichž se dovolává, popřípadě označil důkazy k prokázání svých tvrzení; to neplatí ve věcech, v nichž nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1 a 2).

(2) K podání vyjádření podle odstavce 1 předseda senátu určí lhůtu, která nesmí být kratší než 30 dnů od doručení usnesení. Bylo-li o věci rozhodnuto platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem nebo evropským platebním rozkazem, určí tuto lhůtu až ode dne uplynutí lhůty k podání odporu proti platebnímu rozkazu, elektronickému platebnímu rozkazu nebo evropskému platebnímu rozkazu.

(3) Usnesení podle odstavce 1 nelze vydat nebo doručit po přípravném jednání podle § 114c nebo po prvním jednání ve věci.

(4) Usnesení podle odstavce 1 musí být žalovanému doručeno do vlastních rukou. Náhradní doručení je vyloučeno; to neplatí, doručuje-li se prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky. Usnesení nesmí být žalovanému doručeno dříve než žaloba.

(5) Jestliže se žalovaný bez vážného důvodu na výzvu soudu podle odstavce 1 včas nevyjádří a ani ve stanovené lhůtě soudu nesdělí, jaký vážný důvod mu v tom brání, má se za to, že nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznává; o tomto následku (§ 153a odst. 3) musí být poučen. To neplatí, jsou-li splněny předpoklady pro zastavení řízení nebo odmítnutí žaloby.

§ 153a (o. s. ř.)

(1) Uzná-li žalovaný v průběhu soudního řízení nárok nebo základ nároku, který je proti němu žalobou uplatňován, rozhodne soud rozsudkem podle tohoto uznání. Uzná-li žalovaný nárok proti němu žalobou uplatněný jen zčásti, rozhodne soud rozsudkem podle tohoto uznání, jen navrhne-li to žalobce.

(2) Rozsudek pro uznání nelze vydat ve věcech, v nichž nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1 a 2).

(3) Rozsudkem pro uznání rozhodne soud také tehdy, má-li se za to, že žalovaný nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznal (§ 114b odst. 5 a § 114c odst. 6).

(4) Jen pro vydání rozsudku pro uznání nemusí být nařízeno jednání.

§ 169 (o. s. ř.)

(1) Není-li stanoveno jinak, ve vyhotovení usnesení se uvede, který soud je vydal, jména a příjmení soudců a přísedících, označení účastníků, jejich zástupců a věci, výrok, odůvodnění, poučení o tom, zda je přípustný opravný prostředek nepočítaje v to žalobu na obnovu řízení a pro zmatečnost, a o lhůtě a místě k jeho podání, a den a místo vydání usnesení.

(2) Vyhotovení každého usnesení, kterým se zcela vyhovuje návrhu na předběžné opatření, návrhu na zajištění důkazu, návrhu na zajištění předmětu důkazního prostředku ve věcech týkajících se práv z duševního vlastnictví nebo jinému návrhu, jemuž nikdo neodporoval, nebo usnesení, které se týká vedení řízení, anebo usnesení podle § 104a, nemusí obsahovat odůvodnění. Odůvodnění nemusí obsahovat rovněž usnesení, kterým bylo rozhodnuto nikoli ve věci samé, připouští-li to povaha této věci a je-li z obsahu spisu zřejmé, na základě jakých skutečností bylo rozhodnuto; v tomto případě se ve výroku usnesení uvedou zákonná ustanovení, jichž bylo použito, a důvod rozhodnutí.

...

§ 159 (insolvenčního zákona)

(1) Incidenčními spory jsou

- a) spory o pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek,
- b) spory o vyloučení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty z majetkové podstaty nebo o vydání výtěžku zpeněžení podle § 225 odst. 5,
- c) spory o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela,
- d) spory na základě odpůrčí žaloby,
- e) spory o náhradu škody na majetkové podstatě vzniklé porušením povinností insolvenčním správcem,
- f) spory o platnost smluv, kterými došlo ke zpeněžení majetkové podstaty prodejem mimo dražbu,

- g) spory o určení, zda tu je či není právní vztah nebo právo týkající se majetku nebo závazků dlužníka, je-li na takovém určení naléhavý právní zájem,
h) další spory, které zákon označí jako spory incidenční.

...

§ 162 (insolvenčního zákona)

- (1) V incidenčním sporu rozhoduje insolvenční soud rozsudkem, jde-li o rozhodnutí ve věci samé; o smíru však rozhoduje usnesením.
(2) Smír uzavřený v incidenčním sporu insolvenčním správcem může insolvenční soud schválit, jen jestliže s ním souhlasí věřitelský výbor.

§ 235 (insolvenčního zákona)

...

- (2) Neúčinnost dlužníkových právních úkonů, včetně těch, které tento zákon označuje za neúčinné a které dlužník učinil poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, se zakládá rozhodnutím insolvenčního soudu o žalobě insolvenčního správce, kterou bylo odporováno dlužníkovým právním úkonům (dále jen „odpůrčí žaloba“), není-li dále stanoveno jinak.

§ 239 (insolvenčního zákona)

...

- (4) Dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů náleží do majetkové podstaty právní mocí rozhodnutí, kterým bylo odpůrčí žalobě vyhověno. Tím není dotčeno právo insolvenčního správce v případě, že šlo o peněžitou plnění nebo že má jít o peněžitou náhradu za poskytnuté plnění, požadovat odpůrčí žalobou vedle určení neúčinnosti dlužníkovu právního úkonu i toto peněžitou plnění nebo peněžitou náhradu plnění. Vylučovací žaloba není přípustná.

V této podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení občanského soudního řádu a insolvenčního zákona již v době podání odpůrčí žaloby v této věci a do vydání napadeného rozhodnutí nedoznala změn.

28. Ve výše ustaveném právním rámci činí Nejvyšší soud k dovolatelem položeným otázkám následující závěry:

29. Ad 1 (K možnosti rozhodnout o návrhu na vydání rozsudku pro uznání samostatným usnesením a k přípustnosti odvolání proti takovému usnesení).

30. Jak v dotčených souvislostech přiléhavě uvedl odvolací soud, postup kritizovaný dovolatelem předjímá literatura. Srov. v Komentáři, str. 1045, tuto pasáž: „Jestliže žalobce požaduje, aby soud prvního stupně rozhodl rozsudkem pro uznání, ačkoliv žalovaný ve skutečnosti nárok neuznal nebo jeho uznání je neúčinné, není-li rozsudek pro uznání přípustný, popřípadě nenastala-li fikce uznání podle § 114b odst. 5 nebo podle § 114c odst. 6, soud jeho návrh usnesením zamítne. I když zákon tuto situaci výslovně nepředvídá, je nepochybně nezbytné o tomto

procesním návrhu žalobce rozhodnout, neboť jinak by nebylo (nemuselo být) zajištěno splnění povinnosti soudu rozhodnout spor podle uznání žalovaného nebo podle fikce uznání.

Proti usnesení, kterým soud prvního stupně nevyhověl návrhu žalobce na vydání rozsudku pro uznání, je odvolání přípustné. Dospěje-li odvolací soud k závěru, že požadavek žalobce na vydání rozsudku pro uznání byl opodstatněný, může změnit usnesení soudu prvního stupně a sám rozhodnout rozsudkem pro uznání.“

31. Budiž dále řečeno, že popsany postup (včetně toho, že proti usnesení soudu prvního stupně o zamítnutí návrhu žalobce na vydání rozsudku pro uznání, je odvolání přípustné) ve své rozhodovací praxi již fakticky přijal (ztotožnil se s ním) i Nejvyšší soud. Srov. k tomu např. již usnesení ze dne 26. 9. 2003, sp. zn. 20 Cdo 1211/2002, uveřejněné v časopise Soudní judikatura, číslo 10, ročník 2003, pod číslem 173, v němž Nejvyšší soud pro účely posouzení přípustnosti dovolání podle tehdy platného znění občanského soudního řádu též uvedl, že proti rozhodnutí soudu prvního stupně o zamítnutí návrhu na vydání rozsudku pro uznání je přípustné odvolání (jelikož občanský soudní řád tento opravný prostředek u takového rozhodnutí nevyklučuje). K usnesení sp. zn. 20 Cdo 1211/2002 se Nejvyšší soud dále přihlásil např. v usnesení ze dne 19. 3. 2013, sp. zn. 21 Cdo 1600/2012. V usnesení ze dne 30. 7. 2015, sp. zn. 25 Cdo 2103/2015, Nejvyšší soud rovněž odmítl dovolání proti usnesení, jímž odvolací soud potvrdil usnesení soudu prvního stupně o zamítnutí návrhu žalobce na vydání rozsudku pro uznání. V usnesení ze dne 15. 8. 2017, sp. zn. 26 Cdo 5129/2016, pak Nejvyšší soud přezkoumal věcně (v režimu jiného znění občanského soudního řádu) dovolání proti usnesení, jímž odvolací soud potvrdil usnesení soudu prvního stupně o zamítnutí návrhu žalobce na vydání rozsudku pro uznání, přičemž jeho následně zrušující usnesení nebylo motivováno nepřipustností vydání takových usnesení, nýbrž jiným názorem na splnění předpokladů pro vydání rozsudku pro uznání.

32. Nejvyšší soud tudíž ve shodě se závěry literatury (s nimiž se ztotožňuje) a s tím, co plyne z jeho rozhodnutí označených v předchozím odstavci, uzavírá, že požaduje-li žalobce, aby soud prvního stupně rozhodl rozsudkem pro uznání, ačkoliv pro takové rozhodnutí nejsou splněny zákonem stanovené předpoklady, soud prvního stupně takový návrh zamítne usnesením, proti němuž je odvolání přípustné. Dospěje-li odvolací soud na základě takového odvolání k závěru, že požadavek žalobce na vydání rozsudku pro uznání byl opodstatněný, může změnit usnesení soudu prvního stupně a sám rozhodnout rozsudkem pro uznání. Dovolání tudíž potud není opodstatněné.

33. Ad 2 (K možnosti rozhodnout rozsudkem pro uznání o určení neúčinnosti právního úkonu).

Dovolatel usuzuje (shodně s insolvenčním soudem) na nemožnost rozhodnout rozsudkem pro uznání o určení neúčinnosti právního úkonu z toho, že jde o věc, v níž nelze schválit soudní smír (§ 153a odst. 2 o. s. ř., ve spojení s § 99 odst. 1

a 2 o. s. ř.). V literatuře i v rozhodovací praxi soudů pak panuje shoda v názoru, že povaha věci připouští uzavření smíru zpravidla ve věcech, v nichž jsou účastníci v typickém dvoustranném poměru, jestliže hmotněprávní úprava nevyklučuje, aby si účastníci mezi sebou upravili právní vztahy dispozitivními úkony. Povahou věci je tak vyloučeno uzavřít smír zejména ve věcech, v nichž lze zahájit řízení i bez návrhu, ve věcech, v nichž se rozhoduje o osobním stavu, a ve věcech, v nichž hmotné právo nepřipouští vyřízení věci dohodou účastníků. Srov. k tomu v literatuře opět Komentář, str. 643, a v judikatuře např. již dovolatelem zmíněný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2666/2007 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 1. 2006, sp. zn. 30 Cdo 641/2005, uveřejněný pod číslem 23/2007 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 23/2007“). V R 23/2007 Nejvyšší soud rovněž shrnul, že smír je procesním institutem, jímž se má umožnit účastníkům, aby skončili soudní řízení na základě dohody, a sami tak odstranili svým dispozičním úkonem vzniklý spor, s tím, že v tom je i podstata rozdílu mezi soudním smírem a autoritativním meritorním rozhodnutím, což nalézá svůj výraz i v jejich odlišné právní úpravě.

34. Judikatura Nejvyššího soudu k problematice soudního smíru je dále ustálena v těchto závěrech:

35. Obsahem přípustného smíru je dohoda, kterou se upravují hmotněprávní vztahy, jež jsou předmětem řízení; nelze vyloučit, aby byly upraveny i jiné vztahy než ty, které jsou vymezeny předmětem řízení, neboť je tu podmínkou přípustnosti smíru, aby povaha věci uzavření smíru připouštěla. Jestliže smír svým obsahem upravuje vztahy nad rámec dosavadního předmětu řízení, jde o smír přípustný, neboť tu jde o dispozici návrhem a schválením smíru připouští soud i tuto dispozici. Smír jako dohoda účastníků, u níž se předpokládá existence nejistých, neurčitých nebo sporných práv, je narovnáním, popřípadě dohodou o vzdání se práva [stanovisko občanskoprávního kolegia bývalého Nejvyššího soudu ČR z 11. 11. 1986, Cpj 44/86, uveřejněné pod číslem 16/1987 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 16/1987“), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2015, sp. zn. 29 Cdo 1962/2013, uveřejněný pod číslem 22/2016 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 22/2016“)].

36. Smír může svým obsahem překročit rámec předmětu řízení; vždy však z něho musí být patrné, jak byly vypořádány nároky, které byly předmětem řízení (R 16/1987, R 22/2016).

37. Ve výše ustavených judikatorních poměrech Nejvyšší soud především uvádí, že (jak plyne i z příslušného odkazu v napadeném rozhodnutí) insolvenční zákon v ustanoveních věnovaných procesnímu rámci projednávání a rozhodování incidenčních sporů (v ustanoveních § 159 až § 164) nevyklučuje možnost skončit incidenční spor soudním smírem; pouze podmiňuje možnost jeho schválení (insolvenčním soudem) [předchozím] souhlasem věřitelského výboru (srov. § 162 odst. 2 insolvenčního zákona a v literatuře opět např. Komentář, str. 644). Jen

z úpravy obsažené v § 162 odst. 2 insolvenčního zákona se však odpověď na otázku položenou dovolatelem nepodává (k povaze incidenčních sporů pro účely aplikace § 99 odst. 1 a 2 o. s. ř. se dané ustanovení nevyjadřuje).

38. K tomu budiž řečeno, že „povaha věci“ zjevně nevylučuje možnost skončit řízení soudním smírem u incidenčního sporu, který má povahu (pouhé) žaloby o splnění povinnosti, konkrétně u incidenčního sporu o náhradu škody na majetkové podstatě vzniklé porušením povinností insolvenčním správcem [§ 159 odst. 1 písm. e) insolvenčního zákona]. U kombinovaného typu sporu, jímž je incidenční spor o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela [§ 159 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona] vylučuje možnost skončit řízení soudním smírem jiný mechanismus schvalování případné dohody o vypořádání společného jmění manželů uzavřené insolvenčním správcem dlužníka; srov. § 271 a § 272 insolvenčního zákona (pro dříve zahájená řízení o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela, jež nejsou vedena jako incidenční spor, srov. i § 273 odst. 1 insolvenčního zákona).

39. Také u těch incidenčních sporů, jež mají podobu výlučně určovacích žalob [jde o incidenční spory uvedené v § 159 odst. 1 písm. a), b), f) a g) insolvenčního zákona] povaha věci nevylučuje uzavření soudního smíru. Pro spory o pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek [§ 159 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona] plyne tento závěr pro insolvenční poměry z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2013, sen. zn. 29 ICdo 5/2012, uveřejněného v časopise Soudní judikatura číslo 2, ročník 2014, pod číslem 22, z něž se výslovně podává, že v těch případech, kdy procesní stanoviska stran takového incidenčního sporu nejsou dostatečně konkretizována přihláškou pohledávky a popěrným úkonem, je možný i postup dle § 114b odst. 1 o. s. ř. [přičemž úsudek o (byť výjimečné) možnosti postupu dle § 114b odst. 1 o. s. ř. by nedával smysl, kdyby povaha sporu vylučovala skončit řízení soudním smírem]. Důvod vyloučit skončení incidenčního sporu soudním smírem s poukazem na povahu sporu neshledává Nejvyšší soud ani pro spory o vyloučení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty z majetkové podstaty nebo o vydání výtěžku zpeněžení podle § 225 odst. 5 insolvenčního zákona [§ 159 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona], a to i s přihlédnutím k tomu, jak možnost dispozic se soupísem upravuje insolvenční zákon v § 217 a § 227 insolvenčního zákona. Spory o platnost smluv, respektive spory o určení, zda tu je, či není právní vztah nebo právo týkající se majetku nebo závazků, jsou typově spory, u nichž soudní praxe (v poměrech, jež se netýkají incidenčních sporů vzešlých z insolvenčního řízení) možnost skončit řízení soudním smírem též nevylučuje. Pro spor o určení, zda tu právní vztah nebo právo je, či není, srov. R 23/2007, pro spor o určení spoluvlastnického práva k nemovitým věcem srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 5129/2016, pro spor o určení neplatnosti odstoupení od smlouvy srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 5. 2010, sp. zn. 32 Cdo 4815/2008, a pro spor o určení neplatnosti rozvázání pracovního

poměru jednostranným jednáním srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1981/2016, uveřejněný pod číslem 52/2018 Sbírkou soudních rozhodnutí. Incidenční spory uvedené v § 159 odst. 1 písm. f) a g) insolvenčního zákona se přitom od oněch obecných sporů liší jen v tom, že se váží ke zpeněžení majetkové podstaty (jde-li o spory o platnost smluv), respektive k určení (ne)existence právního vztahu nebo práva týkajícího se majetku nebo závazků dlužníka.

40. K dalším sporům, které zákon označí jako spory incidenční [§ 159 odst. 1 písm. h) insolvenčního zákona] patří:

– spory dle § 203a odst. 1, § 373 odst. 6 a § 385 odst. 6 insolvenčního zákona [tyto spory jsou pouze zvláštním druhem incidenčního sporu dle § 159 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona, takže není vyloučeno skončit je soudním smírem];

– spory o určení, že pohledávka přihlášeného věřitele nadále trvá (§ 186 odst. 2 insolvenčního zákona) [tyto spory jsou opět zvláštním druhem incidenčního sporu dle § 159 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona, takže není vyloučeno skončit je soudním smírem];

– spory o platnost smluv, kterými došlo ke zpeněžení plnění, jehož se týká neplatný právní úkon (§ 233 odst. 3 insolvenčního zákona) [typově jde o spory srovnatelné s incidenčními spory dle § 159 odst. 1 písm. f) insolvenčního zákona, takže není vyloučeno skončit je soudním smírem]; a

– spory o uložení majetkové sankce ve smyslu § 178 odst. 1 a § 179 odst. 1 insolvenčního zákona, kde povaha věci možnost skončit řízení soudním smírem též nevylučuje.

41. Spor vyvolaný odpůrcí žalobou podle § 235 a násl. insolvenčního zákona je incidenčním sporem ve smyslu § 159 odst. 1 písm. d) insolvenčního zákona, u kterého je pro odpověď na dovolatelem položenou otázku určující, zda konflikt (spor) založený mezi žalobcem [jímž může být (ve shodě s § 239 odst. 1 insolvenčního zákona) u odpůrcí žaloby podle insolvenčního zákona pouze příslušný insolvenční správce] a žalovaným ohledně možné neúčinnosti právního úkonu (poměřováno terminologií v rozhodné době) dlužníka je obecně vzato řešitelný dohodou sporných stran (jež v důsledku svého schválení soudem bude mít podobu soudního smíru). K tomu budiž uvedeno, že v dané věci měl tzv. žalobní petit jednak podobu určovacího výroku (požadavku na určení neúčinnosti dohody o úhradě závazku), jednak podobu výroku o splnění povinnosti [o vydání plnění ve výši 57 408 565,97 Kč s příslušenstvím (tvořeným zákonným úrokem z prodlení za dobu od 11. srpna 2010 do zaplacení) do majetkové podstaty dlužníka]. Kombinaci určovacího výroku (určení neúčinnosti dohody o úhradě závazku) a výroku o splnění povinnosti v relutární formě (o vydání peněžitého plnění nebo peněžitě náhrady plnění do majetkové podstaty dlužníka) přitom výslovně připoúští úprava obsažená v § 239 odst. 4 větě druhé insolvenčního zákona.

42. Dovolatel (a před ním insolvenční soud) dovozoval, že povaha věci vylučuje možnost skončit řízení o předmětné odpůrcí žalobě soudním smírem, pře-

devším ze závěrů formulovaných v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2666/2007 k odpůřčí žalobě podle § 42a obč. zák. Podle nosné části argumentace toho rozhodnutí:

„Smyslem žaloby podle § 42a obč. zák. (odpůřčí žaloby) je – uvažováno z pohledu žalujícího věřitele – dosáhnout rozhodnutí soudu, kterým by bylo určeno, že je vůči němu neúčinný dlužníkem učiněný právní úkon, jenž zkracuje uspokojení jeho vymahatelné pohledávky. Rozhodnutí soudu, kterým bylo odpůřčí žalobě vyhověno, pak představuje podklad k tomu, že se věřitel může na základě titulu způsobilého k výkonu rozhodnutí (exekučního titulu), vydaného proti dlužníku, domáhat nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce) postižením toho, co odporovaným (právně neúčinným) právním úkonem ušlo z dlužníkovy majetku, a to nikoliv proti dlužníku, ale vůči osobě, s níž nebo v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn. V případě, že uspokojení věřitele z tohoto majetku není dobře možné, musí se věřitel – místo určení neúčinnosti právního úkonu – domáhat, aby mu ten, komu z odporovatelného právního úkonu dlužníka vznikl prospěch, vydal takto získané plnění. Odpůřčí žaloba je tedy právním prostředkem sloužícím k uspokojení vymahatelné pohledávky věřitele v řízení o výkon rozhodnutí (exekučním řízení), a to postižením věci, práv nebo jiných majetkových hodnot, které odporovaným právním úkonem ušly z dlužníkovy majetku, popřípadě vymožením peněžité náhrady ve výši odpovídající prospěchu získanému z odporovatelného právního úkonu...“

Z toho, co bylo uvedeno, je zřejmé, že institut odporovatelnosti (uplatňující se odpůřčí žalobou) – tak, jak je vymezen v § 42a obč. zák. – slouží a je určen pro potřeby exekučního řízení. Posuzováno z tohoto hlediska, jež je potřeba považovat za rozhodující, je nutno dovodit, že dohoda uzavřená mezi věřitelem a osobou, s níž nebo v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn, ve které by si její účastníci sjednali, že je takový právní úkon vůči věřiteli neúčinný, by nevedla k nastolení relativní neúčinnosti tohoto právního úkonu, a nemohla by se tudíž stát podkladem pro výkon rozhodnutí (exekuci). Z toho vyplývá, že hmotné právo nepřipouští vyřízení této věci dohodou účastníků.“

43. Nejvyšší soud se nicméně ztotožňuje s odvolacím soudem v tom, že pro závěr o nemožnosti skončit soudním smírem řízení o odpůřčí žalobě podle insolvenčního zákona nejsou využitelné závěry formulované k odpůřčí žalobě podle § 42a obč. zák. Je tomu tak již proto, že odpůřčí žaloba podle insolvenčního zákona nemá primárně za cíl zajistit exekuční postih majetku (na základě exekučního titulu vydaného vůči dlužníku), který odporovatelným (neúčinným) právním úkonem dlužníka ušel z dlužníkovy majetku, nýbrž zajistit, aby se takový majetek (případně peněžítá náhrada za něj) navrátil do majetkové podstaty dlužníka za účelem jeho následného zpeněžení a poměrného rozdělení dosaženého výtěžku zpeněžení mezi dlužníkovy věřitele (lhostejno, zda s nevykonatelnými pohledávkami) podle pravidel nastavených insolvenčním zákonem. Z § 239 odst. 4 věty

první insolvenčního zákona se přitom podává, že dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů náleží do majetkové podstaty právní mocí rozhodnutí, kterým bylo odpůřčí žalobě vyhověno, přičemž § 239 odst. 4 věty třetí insolvenčního zákona („Vylučovací žaloba není přípustná.“), ozřejmuje, že poté, co insolvenční správce na základě pravomocného rozhodnutí, kterým bylo odpůřčí žalobě vyhověno, sepíše majetek, jenž neúčinným právním úkonem dlužníka ušel z dlužníkovu majetku, do majetkové podstaty dlužníka, nemůže neúspěšný účastník onoho sporu (žalovaný) příslušnost takového majetku k majetkové podstatě dlužníka znovu zpochybnit vylučovací žalobou podle § 225 insolvenčního zákona. Je-li účelem odpůřčí žaloby podle insolvenčního zákona zajistit navrácení neúčinným právním úkonem dlužníka dotčeného majetku do majetkové podstaty dlužníka (sepsat jej do majetkové podstaty dlužníka), pak i s přihlédnutím k tomu, co bylo řečeno výše o možnosti schválit smír v incidenčním sporu podle § 159 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona, nebrání ani povaha této odpůřčí žaloby skončení sporu soudním smírem. Řečené platí tím více, že osobou, která primárně disponuje soupisem, je insolvenční správce (jenž je současně jedinou osobou aktivně legitimovanou k podání odpůřčí žaloby podle insolvenčního zákona). Na uvedení ničeho nemění ani to, že odpůřčí žaloba případně obsahuje (jako v této věci) vzhledem k povaze plnění, jež neúčinným právním úkonem dlužníka ušlo z jeho majetku, kombinaci určovacího výroku a výroku o splnění povinnosti v relutární formě (o vydání peněžitého plnění nebo peněžité náhrady plnění do majetkové podstaty dlužníka).

44. Odpůřčí žaloba podle insolvenčního zákona může sledovat (běžně sleduje) i cíle, které odpůřčí žaloba podle § 42a obč. zák. nezná, totiž zabránit tomu, aby se na rozdělovacím schématu při uspokojování věřitelů v insolvenčním řízení podílel věřitel, jehož pohledávka vzešla z neúčinného právního úkonu dlužníka, nebo věřitel, jehož právo předností (např. u zajištěného zástavního věřitele) vzešlo z neúčinného právního úkonu dlužníka (srov. k tomu např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2014, sen. zn. 29 ICdo 14/2012, uveřejněného pod číslem 113/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, jakož i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2017, sen. zn. 29 ICdo 33/2015, uveřejněný pod číslem 138/2018 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Vzhledem k tomu, že § 184 a § 187 insolvenčního zákona dovolují přihlášenému věřiteli disponovat s přihláškou (její částí) ve formě zpětvzetí (částečného zpětvzetí) kdykoli v průběhu insolvenčního řízení, a že totéž platí pro zpětvzetí práva na přednostní uspokojení (zpětvzetí přednostního pořadí) [usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2018, sen. zn. 29 NSČR 34/2016, uveřejněné pod číslem 90/2019 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2018, sen. zn. 29 NSČR 150/2016, uveřejněné pod číslem 91/2019 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek], nevylučuje povaha odpůřčí žaloby podle insolvenčního zákona skončení věci soudním smírem ani tam, kde

je cílem odpůřící žaloby zabránit věřiteli (žalovanému) v prosazení práv uplatněných přihláškou.

45. Nejvyšší soud tudíž uzavírá, že povaha řízení o odpůřící žalobě podle insolvenčního zákona nevyklučuje skončení řízení soudním smírem. Dovolání tak ani potud není důvodné.

46. Ad 3 (K možnosti odvolacího soudu rozhodnout o prodloužení lhůty v odvolacím řízení).

Judikatura Nejvyššího soudu k povaze lhůty určené v usnesení o výzvě k vyjádření vydaném podle § 114b odst. 1 o. s. ř. a k možnosti prodloužení této lhůty je ustálena v následujících závěrech:

47. Jestliže žalovaný podal vyjádření ve věci až po uplynutí lhůty určené v usnesení o výzvě k vyjádření vydaném podle § 114b odst. 1 o. s. ř., nenastane fikce uznání nároku uplatněného proti žalovanému v žalobě jen tehdy, jestliže žalovaný prokáže, že mu v podání vyjádření bránil vážný důvod, a současně jestliže takový vážný důvod alespoň sdělil soudu ve lhůtě stanovené pro podání vyjádření nebo jestliže šlo o tak vážný důvod, který mu zabránil v tom, aby soudu byť jen sdělil, že u něj tento vážný důvod nastal (§ 114b odst. 5 o. s. ř.); R 21/2006.

48. Vážný důvod, který žalovanému zabránil, aby se ve věci písemně vyjádřil včas (ve lhůtě stanovené soudem), má ve smyslu § 114b odst. 5 a § 153a odst. 3 o. s. ř. význam jen tehdy, jestliže žalovaný takový vážný důvod sdělil soudu ve lhůtě stanovené pro podání vyjádření nebo jestliže u něj šlo o tak vážný důvod, který mu neumožnil, aby soudu byť jen sdělil, že u něj nastal vážný důvod, který mu brání podat písemné vyjádření včas; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2005, sp. zn. 21 Cdo 2433/2004, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 4, ročník 2006, pod číslem 49.

49. I když má lhůta k podání písemného vyjádření ve věci určená podle § 114b odst. 2 o. s. ř. povahu lhůty procesní soudcovské, je obecné § 55 věty druhé o. s. ř. o možnosti předsedy senátu prodloužit tuto lhůtu modifikováno § 114b odst. 5 o. s. ř. do té míry, že lhůta k podání písemného vyjádření ve věci nemůže být prodloužena, jestliže již nastala fikce uznání nároku [rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 11. 2015, sp. zn. 21 Cdo 5405/2014 (ústavní stížnost proti tomuto rozsudku odmítl Ústavní soud usnesením ze dne 15. 3. 2016, sp. zn. I. ÚS 339/2016), usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 7. 2018, sp. zn. 28 Cdo 2401/2017].

50. K prodloužení lhůty nemůže dojít ani tehdy, jestliže žalovaný ještě ve stanovené lhůtě soudu sdělí (a podle potřeby prokáže) vážný důvod, který mu zabraňuje podat včasné písemné vyjádření ve věci. Sdělení vážného důvodu, pro který žalovaný nemůže podat své písemné vyjádření ve věci, totiž znemožňuje, aby nastala fikce uznání nároku ve smyslu § 114b odst. 5 o. s. ř., aniž by vůbec mohlo (mělo) dojít k jakémukoliv prodloužení (původně) stanovené lhůty určené podle § 114b odst. 2 o. s. ř. (rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 5405/2014).

51. Postupem podle § 55 věty druhé o. s. ř. tedy může být lhůta k podání písemného vyjádření ve věci určená podle § 114b odst. 2 o. s. ř. prodloužena jen tehdy, jestliže žalovaný o prodloužení ještě před uplynutím (původně) stanovené lhůty požádal z důvodů, které nelze (z pohledu § 114b odst. 5 o. s. ř.) pokládat za „vážné“, a jestliže o prodloužení lhůty soud rozhodl (a své usnesení žalovanému doručil) dříve, než nastala fikce uznání nároku podle § 114b odst. 5 o. s. ř., tedy před uplynutím (původní) lhůty k podání písemného vyjádření ve věci [rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 5405/2014, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2016, sp. zn. 32 Cdo 1753/2016 (ústavní stížnost proti tomuto rozsudku odmítl Ústavní soud usnesením ze dne 9. 2. 2017, sp. zn. I. ÚS 3981/16), usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 5. 2017, sp. zn. 33 Cdo 3474/2016, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2018, sp. zn. 33 Cdo 1571/2017, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2018, sp. zn. 28 Cdo 1092/2018, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 8. 2018, sp. zn. 28 Cdo 2148/2018, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2018, sp. zn. 32 Cdo 1309/2018, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2019, sp. zn. 26 Cdo 951/2019.

52. Poukazuje-li dovolatel na závěry obsažené v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2178/2009, pak jde o závěry překonané posléze právě judikaturou označenou v předchozím odstavci (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 3474/2016 se v tomto duchu zmiňuje o rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2178/2009 výslovně). Přitom důvod, pro který tříčlenný senát rozhodující v této věci nepředložil věc k rozhodnutí této procesní otázky velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia, je stejný jako ten, který k dané problematice uvedl tříčlenný senát ve věci 32 Cdo 1753/2016.

53. Z obsahu spisu se k tomu podává, že:

[1] Usnesení insolvenčního soudu obsahující výzvu k vyjádření dle § 114b odst. 1 o. s. ř. (ze dne 5. ledna 2015, č. j. 65 ICM 3067/2014-9) bylo doručeno žalovanému (společně se žalobou) do vlastních rukou dne 6. ledna 2015 (úterý), a posledním dnem stanovené třicetidenní lhůty k vyjádření tak byl 5. únor 2015 (čtvrtek).

[2] Žalovaný požádal [prostřednictvím zástupce s procesní plnou mocí, advokáta JUDr. V. B., LL.M., Ph.D. (dále jen „V. B.“)] o prodloužení lhůty k vyjádření podáním datovaným 4. února 2015, doručeným insolvenčnímu soudu téhož dne (č. l. 10-11). V tomto podání sděluje V. B. insolvenčnímu soudu, že převzal zastoupení žalovaného, na důkaz čehož předkládá kopii plné moci udělené mu 13. 11. 2014 (nachází se na č. l. 12). Žádost o prodloužení lhůty k vyjádření o dalších 30 dnů je odůvodněna jednak požadavkem na hospodárnost řízení (s tím, že žalovaný mimosoudně jedná s žalobkyní), jednak složitostí věci (s tím, že je třeba brát ohled zejména na poměrně krátkou dobu, kterou V. B. měl na seznámení se s věcí, na opatření všech podkladů a na přípravu relevantního vyjádření).

[3] Žalovaný se prostřednictvím V. B. vyjádřil k věci podáním datovaným 29. 4. 2015, došlým insolvenčnímu soudu 30. 4. 2015 (č. I. 15–20).

[4] Usnesením ze dne 8. 6. 2015, č. j. 65 ICM 3067/2014-21, doručeným zástupkyni žalobkyně s procesní plnou mocí (spolu s vyjádřením žalovaného) zvláště dne 9. 6. 2015, vyzval insolvenční soud žalobkyni, necht' se vyjádří k vyjádření žalovaného.

[5] Podáním datovaným dne 21. 6. 2015, došlým insolvenčnímu soudu dne 22. 6. 2015 (č. I. 22-23), žalobkyně navrhla, aby insolvenční soud o věci rozhodl rozsudkem pro uznání.

[6] Usnesením ze dne 15. 7. 2015, č. j. 65 ICM 3067/2014-47, vyloučil insolvenční soud řízení o uložení povinnosti vydat do majetkové podstaty částku 57 408 565,97 Kč s příslušenstvím k samostatnému řízení (věc je od srpna 2015 vedena pod sp. zn. 65 ICM 3352/2015, což plyne i z usnesení insolvenčního soudu ze dne 11. 3. 2016).

54. Poměřováno zjištěními plynoucími z předchozího odstavce je zjevné, že lhůta k vyjádření žalovanému marně uplynula dlouho předtím, než insolvenční soud rozhodl o jejím prodloužení, když žalovaný bez udání důvodu zmeškal i lhůtu, o jejíž prodloužení žádal v podání ze dne 4. 2. 2015 (ta marně uplynula dne 9. 3. 2015).

55. Dovolateli lze nicméně dát za pravdu v tom, že podle výroku napadeného rozhodnutí odvolací soud nerespektoval meze své přezkumné činnosti. Nehledě k tomu, že (jak uvádí dovolatel) proti bodu I. výroku usnesení insolvenčního soudu není odvolání přípustné, odvolání žalobkyně (č. I. 70–71) výslovně směřovalo jen proti bodu II. výroku usnesení insolvenčního soudu. Odvolací soud pak formuloval výrok napadeného usnesení způsobem, jenž dovoluje uzavřít, že (zjevně nesprávně) změnil usnesení insolvenčního soudu též v bodu I. výroku. Dovolání je potud důvodné, a to bez ohledu na to, že obsah spisu nenabízí žádné racionální zdůvodnění toho, proč insolvenční soud usnesením vydaným více než rok poté, co žalovaný o prodloužení lhůty požádal, povolil prodloužení lhůty v délce, která více než jedenáctkrát překračovala lhůtu, o jejíž dodatečné poskytnutí žádal sám žalovaný, přičemž tak učinil usnesením vydaným několik měsíců poté, co se žalovaný již k věci vyjádřil. Vyslovený závěr však však nicméně na tom, že bodem I. výroku usnesení insolvenčního soudu již nedošlo k účinnému prodloužení lhůty (srov. opět rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 5405/2014).

56. Ad 4 (Ke splnění podmínky pro vydání rozsudku pro uznání).

K této otázce Nejvyšší soud uvádí, že v podobě, v jaké ji dovolatel formuloval („Jsou naplněny podmínky pro rozhodnutí rozsudkem pro uznání, je-li vadná výzva k vyjádření k žalobě a je-li nedostatečně formulován žalobní petit?“), nemá smysl na ni odpovídat. Dovolatel totiž tímto způsobem po Nejvyšším soudu žádá odpověď na otázku založenou na jeho vlastní formulaci předpokladů, za nichž má být zodpovězena. Ptá se, zda lze vydat rozsudek pro uznání, „je-li vadná výzva k vyjádření“ a „je-li vadný žalobní petit“. Přitom napadené rozhodnutí na

názoru, že rozsudek pro uznání může být vydán, i když byla výzva k vyjádření vadná a i když byl vadný žalobní petit, nespočívá. Ve vztahu k této otázce proto Nejvyšší soud má dovolání za přípustné právě jen pro odpověď na otázku, zda kvalifikovaná výzva dle § 114b odst. 1 o. s. ř. je vadná z pohledu těch nedostatků, které jí dovolatel vytýká, a pro odpověď na otázku, zda tzv. žalobní petit v podobě obsažené v žalobě umožňoval vydání rozsudku pro uznání.

č. 31

57. K dovolatelově námitce, že fikce uznání nenastala, jelikož ve věci nebyl nečinný, lze opět odkázat na závěry obsažené především v R 21/2006 a v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 5405/2014. Žalovaný sice požádal o prodloužení lhůty, insolvenční soud však o prodloužení lhůty nerozhodl dříve, než nastala fikce uznání nároku podle § 114b odst. 5 o. s. ř., což platí tím více, že lhůtu, o jejíž dodatečné poskytnutí žádal, žalovaný rovněž nedodržel (až do jejího uplynutí zůstal ve věci nečinný). Srov. k tomu opět odstavce [47] až [52] výše. Tvzení žalovaného, že se k věci vyjádřil též (již) podáním ze dne 15. 4. 2015, jednak odporuje obsahu spisu (takové podání se v něm nenachází), jednak nemá význam v situaci, kdy lhůta, o jejíž dodatečné poskytnutí žalovaný žádal, marně uplynula již dne 9. 3. 2015 (srov. odstavce [52] a [53] výše).

58. K námitce dovolatele (podložené odkazem na R 1/2014), že rozsudek pro uznání nebylo možné vydat, jelikož výzva dle § 114b odst. 1 o. s. ř. nemá předepsané náležitosti, Nejvyšší soud uvádí, že závěry formulované v R 1/2014 na danou věc nedopadají (ty se týkaly absence podpisu soudce na originálu usnesení (kvalifikované výzvy dle § 114b odst. 1 o. s. ř.), pro který toto soudní rozhodnutí nemohlo být pokládáno za veřejnou listinu. Žádná z dovolatelem tvrzených obsahových vad kvalifikované výzvy dle § 114b odst. 1 o. s. ř. však (ani kdyby šlo o námitky důvodné) není způsobilá vést k závěru, že předmětná výzva (jejíž originál je řádně podepsán) není soudním rozhodnutím (že není veřejnou listinou).

59. S dovolatelem lze souhlasit v tom, že usnesení (kvalifikovaná výzva) dle § 114b odst. 1 o. s. ř. není usnesením, jímž se upravuje vedení řízení; to plyne již z toho, že v ustanovení v § 202 odst. 1 o. s. ř., obsahujícím výčet usnesení, proti kterým není přípustné odvolání, je toto usnesení zmíněno samostatně [srov. § 202 odst. 1 písm. a) a h) o. s. ř.]. Zjevně však nejde o rozhodnutí (usnesení) „ve věci samé“. Pojem „věc sama“ je právní teorií i soudní praxí vykládán jednotně jako věc, která je oním předmětem, pro nějž se řízení vede. V řízení sporném, v němž jde o to rozhodnout spor o právo mezi účastníky, kteří stojí proti sobě v postavení žalobce a žalovaného, je za věc samu (v teorii se mluví také o věci hlavní) pokládán nárok uplatněný žalobou, o němž má být v příslušném řízení věcně rozhodnuto (§ 79 odst. 1 o. s. ř.); srov. shodně např. již důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 12. 1997, sp. zn. 2 Cdon 774/97, uveřejněného pod číslem 61/1998 Sbírkou soudních rozhodnutí. Usnesení (kvalifikovaná výzva) dle § 114b odst. 1 o. s. ř. v uvedeném smyslu dozajista není usnesením, jímž insolvenční soud věcně rozhodl o nároku uplatněném odpůřčí žalobou.

60. Namítá-li dovolatel, že výzva nebyla odůvodněna a že (nejde-li o rozhodnutí ve věci samé) postrádá uvedení důvodu rozhodnutí a odkaz na § 169 odst. 2 věty druhé o. s. ř. co do nepotřebnosti odůvodnění, pak přehlídí, že § 169 odst. 1 vymezuje obecné náležitosti usnesení pro případ, že není „stanoveno jinak“. Obsahové náležitosti kvalifikované výzvy dle § 114b odst. 1 o. s. ř. vymezuje § 114b odst. 1, 2 a 5 o. s. ř. tak, že:

[1] V usnesení soud žalovanému uloží, aby se podáním ve stanovené lhůtě vyjádřil, a to tak, že buď žalobou uplatněný nárok zcela uznává, anebo (i tehdy, jestliže tento nárok uznává jen zčásti) vylíčil rozhodující skutečnosti, na nichž staví svou obranu (§ 114b odst. 1 o. s. ř.).

[2] Současně soud žalovanému uloží, aby splnil svou povinnost důkazní, tedy aby označil důkazy, jejichž prostřednictvím hodlá prokázat svá skutková tvrzení, a aby k vyjádření připojil listinné důkazy (§ 114b odst. 1 o. s. ř.).

[3] K podání vyjádření určí soud v usnesení lhůtu, která nesmí být kratší než 30 dnů od doručení usnesení (§ 114b odst. 2 věta první o. s. ř.).

[4] Usnesení musí obsahovat poučení ve smyslu § 114b odst. 5 o. s. ř., tedy poučení, že nevyjádří-li se žalovaný bez vážného důvodu včas na výzvu soudu podle odstavce 1 a ani ve stanovené lhůtě soudu nesdělí, jaký vážný důvod mu v tom brání, má se za to, že nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznává (§ 114b odst. 5 o. s. ř.).

Srov. k tomu v literatuře např. Komentář, str. 792.

61. Poměřováno obsahovými náležitostmi popsány v předchozím odstavci splňuje předmětná výzva požadavky kladené na ni zákonem jak z pohledu toho, co a na jakém základě žalovanému ukládá (vyjádřit se k žalobě a označit, případně též předložit, důkazy pro svá tvrzení, pro případ, že nárok zcela nebo zčásti neuzná), tak z pohledu toho, v jaké lhůtě tak má učinit (do 30 dnů od doručení usnesení) a jaké procesní sankce mohou následovat, nevyjádří-li se v určené lhůtě, případně nesdělí-li v určené lhůtě, jaký vážný důvod mu ve vyjádření brání (bude se mít za to, že nárok, který je proti němu uplatňován, uznává). Dovolání tak ani potud není důvodné.

62. K námitce dovolatele, podle které rozsudek pro uznání neměl být vydán též proto, že žalobní petit je vadný, poukazuje Nejvyšší soud na následující (judikatorně ustálené) závěry k náležitostem žaloby:

63. Žaloba musí obsahovat – jak plyne z § 79 odst. 1 věty druhé o. s. ř. – (mimo jiné) též vylíčení rozhodujících skutečností a musí z ní být patrné, čeho se žalobce domáhá. ... Údaj o tom, čeho se žalobce domáhá (žalobní petit), musí být v žalobě vyjádřen způsobem, který nevzbuzuje pochybnosti o tom, jak mají být vymezena práva a jim odpovídající povinnosti účastníků. Je tomu tak zejména proto, že soud v občanském soudním řízení, které je ovládáno dispoziční zásadou, je vázán žalobou, a nemůže tedy přiznat jiná práva a uložit jiné povinnosti, než jsou navrhovány, musí žalobní petit svým rozhodnutím

zcela vyčerpat a nesmí jej překročit (k výjimkám z tohoto pravidla srov. § 153 odst. 2 o. s. ř.) [rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2018, sp. zn. 29 Cdo 5517/2016, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 10. 2018, sen. zn. 29 ICdo 84/2016].

č. 31

64. Ustanovení § 79 odst. 1 o. s. ř. vymezuje obsahové, a nikoli formální náležitosti žaloby. Tyto náležitosti je třeba v žalobě uvést takovým způsobem, aby z jejího obsahu jednoznačně vyplývaly, popřípadě aby je bylo možné bez jakýchkoliv pochybností z textu žaloby dovodit. Nezáleží však na tom, v jakém pořadí nebo uspořádání jsou v žalobě uvedeny (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2002, sp. zn. 29 Odo 421/2002, uveřejněné v časopise Soudní judikatura, číslo 11, ročník 2002, pod číslem 210, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 29 Cdo 1120/2016).

65. Přesný, určitý a srozumitelný petit není jen vyjádřením formálních náležitostí návrhu na zahájení řízení, ale je zcela nezbytným předpokladem pro to, aby soudní rozhodnutí bylo (z materiálního hlediska) vykonatelné, a aby tak nastaly právní účinky, které navrhovatel zahájením řízení sledoval. Požadavek, aby z návrhu na zahájení řízení bylo patrné, čeho se navrhovatel domáhá, však nelze vykládat tak, že by navrhovatel byl povinen učinit soudu návrh na znění výroku jeho rozsudku. Ustanovení § 79 odst. 1 věty druhé o. s. ř. navrhovateli neukládá formulovat návrh výroku rozhodnutí soudu, ale jen to, aby z návrhu na zahájení řízení bylo patrné, čeho se domáhá. Navrhovatel uvede, čeho se domáhá, i tehdy, jestliže v návrhu přesně, určitě a srozumitelně označí (tak, aby to bylo možné z obsahu návrhu bez pochybností dovodit) povinnost, která má být dalšímu účastníku řízení uložena rozhodnutím soudu..., nebo způsob určení právního vztahu, práva nebo právní skutečnosti... [usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 1120/2016].

66. Označí-li žalobce v žalobě přesně, určitě a srozumitelně povinnost, která má být žalovanému uložena rozhodnutím soudu, soud nepostupuje v rozporu se zákonem, jestliže použitím jiných slov vyjádří ve výroku svého rozhodnutí stejná práva a povinnosti, kterých se žalobce domáhal. Pouze soud rozhoduje, jak bude formulován výrok jeho rozhodnutí; případným návrhem žalobce na znění výroku rozhodnutí přítom není vázán. Při formulaci výroku rozhodnutí soud musí dbát, aby vyjadřoval (z obsahového hlediska) to, čeho se žalobce žalobou skutečně domáhal (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 8. 2003, sp. zn. 21 Cdo 909/2003, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 9, ročník 2003, pod číslem 152, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2012, sp. zn. 29 Cdo 3084/2011, uveřejněný v časopise Soudní judikatura, číslo 12, ročník 2012, pod číslem 167, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2016, sp. zn. 29 Cdo 3542/2014, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2016, sp. zn. 29 Cdo 3845/2014, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2017, sp. zn. 29 Cdo 4608/2015, usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 1120/2016).

67. Žalobní petit je nesprávný, jestliže vymezení práv a jim odpovídajících povinností v něm obsažené je nepřesné, neurčité nebo nesrozumitelné. Žalobní petit musí vycházet z vylíčených rozhodných skutečností; v případě, že nevychází z těchto skutečností, ale z jiných v žalobě neuvedených okolností, a kdy proto nelze dovodit, na základě čeho má soud o žalobním petitu rozhodnout, je žalobní petit rovněž nesprávný, i když je sám o sobě přesný, určitý a srozumitelný. Nesprávný je též takový žalobní petit, v němž došlo k chybám v psaní nebo v počtech anebo k jiným zřejmým nesprávnostem (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2001, sp. zn. 21 Cdo 2369/2000).

68. Vadný je i takový petit žaloby, který je v rozporu s vylíčením rozhodných skutečností obsaženým v žalobě; srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2000, sp. zn. 22 Cdo 1859/99, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 10. 2004, sp. zn. 25 Cdo 2295/2003.

69. Je-li žaloba zjevně bezdůvodná, tj. jestliže žalovaný nárok zjevně nemohl vzniknout, neodůvodňuje povaha věci ani okolnosti případu vydání rozsudku pro uznání. Jinak řečeno, soud nevydává rozsudek pro uznání, jestliže by žalobě nebylo možné vyhovět, kdyby byla prokázána všechna žalobní tvrzení (základem pro vydání rozsudku pro uznání mohou být jen taková žalobní tvrzení, která vedou k závěru, že podle nich lze výrokem rozsudku přiznat právě to plnění, kterého se žalobce v žalobě domáhá); srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2003, sp. zn. 29 Odo 296/2003, uveřejněný pod číslem 41/2004 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek.

70. Poměřováno výše citovanými judikatorními závěry, Nejvyšší soud uzavírá, že podoba rozsudečného výroku obsaženého v napadeném rozhodnutí (v části, týkající se požadavku na určení neúčinnosti právního úkonu) odpovídá žalobě, přičemž tento výrok tvrzenou „nesrozumitelností“ a „nepřesností“ netrpí, když odpovídá (rozhodujícím) skutkovým tvrzením, jimiž žalobkyně svůj požadavek v žalobě odůvodnila. Namítá-li dovolatel, že ve skutečnosti žádnou „smlouvu ve smlouvě“ neuzavřel, pak jde právě o ten typ polemiky, jenž byl vyhrazen jeho vyjádření k žalobě (jež zmeškal). Úsudek, že jedna listina (lhostejno, jak nazvána nebo rozčleněna) může obsahovat několik různých právních úkonů (včetně dovolatelem popírané „dohody o úhradě závazku“) a že může zahrnovat dohody více než dvou smluvních stran, je pak úsudkem triviálním. Dovolání tak ani potud neobstojí.

71. Jelikož se ze spisu nepodávají ani vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.):

a) podle § 243d písm. b) o. s. ř. změnil rozsudek odvolacího soudu jen tak, aby bylo zřejmé, že se jím mění (může měnit) pouze bod II. výroku usnesení insolvenčního soudu ze dne 11. 3. 2016 (srov. argumentaci v odstavci [55]);

b) podle § 243d písm. a) o. s. ř. dovolání jinak zamítl.

72. V zájmu předejití dalších sporů Nejvyšší soud podotýká, že skutečnost, že insolvenční soud (zbytečně) vyloučil k samostatnému projednání řízení o uložení povinnosti vydat do majetkové podstaty částku 57 408 565,97 Kč s příslušenstvím, nezbavuje insolvenční soud povinnosti rozhodnout o dříve vzneseném návrhu žalobkyně na vydání rozsudku pro uznání i ohledně této části předmětu řízení [usnesením insolvenčního soudu z 11. 3. 2016 vydaným v této věci tento nárok zjevně vypořádán nebyl, ani (již) být nemohl)].

73. Výrok o nákladech dovolacího řízení se opírá o § 243c odst. 3, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř., když dovolání žalovaného bylo zamítnuto a u procesně úspěšné žalobkyně žádné prokazatelné náklady dovolacího řízení nebyly zjištěny.

Č. 32

Nájem bytu, Neplatnost právních jednání (o. z.) [Právní jednání (o. z.)]
§ 582 o. z., § 2237 o. z., § 2249 o. z.

č. 32

Nájemce může vyjádřit souhlas s návrhem pronajímatele na zvýšení nájemného učiněným podle § 2249 odst. 1 o. z. i tím, že zaplatí počínaje třetím kalendářním měsícem zvýšené nájemné.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 7. 2019, sp. zn. 26 Cdo 4150/2018, ECLI:CZ:NS:2019:26.CDO.4150.2018.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobců proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 17. 5. 2018, sp. zn. 17 Co 49/2018.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobou podanou u Obvodního soudu pro Prahu 6 dne 18. 8. 2017 se žalobci domáhali vydání rozsudku, kterým by soud určil žalované nájemné ve výši 17 595 Kč počínaje dnem podání žaloby za byt číslo 2 o velikosti 3 + 1 v domě č. p. XY v k. ú. XY, obci XY, na adrese XY. Žalobu odůvodnili zejména tím, že dopisem ze dne 9. 3. 2017, doručeným dne 20. 3. 2017, žalované navrhli zvýšení stávajícího nájemného o 20 % z částky 7 500 Kč na částku 9 000 Kč měsíčně s tím, že bude-li souhlasit s navrhovaným zvýšením nájemného, aby jim začala počínaje třetím měsícem po dojití návrhu platit navržené zvýšené nájemné a písemně jim sdělila do dvou měsíců, že se zvýšením nájemného souhlasí. Žalovaná však písemný souhlas nezaslala, proto se domáhají, aby o výši nájemného rozhodl soud.

2. Obvodní soud pro Prahu 6 (soud prvního stupně) rozsudkem ze dne 5. 12. 2017, č. j. 33 C 86/2017-47, žalobu zamítl (výrok I.), rozhodl o nákladech řízení státu a účastníků (výrok II. a III.) a o přiznání odměny ustanovenému zástupci žalované (výrok IV.). Po provedeném dokazování vyšel z toho, že žalobci jsou vlastníky bytu, jehož je žalovaná nájemkyní. Žalobci jí zaslali návrh na zvýšení nájemného o 20 %, jenž jí byl doručen 20. 3. 2017, a žalovaná počínaje třetím kalendářním měsícem po doručení návrhu (červnem 2017) začala zvýšené nájemné platit, souhlas se zvýšením nájemného ve lhůtě dvou měsíců pronajímatelům písemně nezaslala, učinila tak teprve v průběhu tohoto řízení (dopisem ze dne

6. 10. 2017). Soud prvního stupně s odkazem na § 2249 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), uzavřel, že se strany účinně dohodly na zvýšení nájemného, neboť žalovaná zvýšené nájemné začala počínaje třetím měsícem platit a činí tak i nadále, přičemž žalobci zvýšené nájemné přijímají, a že žalobu na určení výše nájemného soudem je možno podat pouze v případě, kdy nájemce nezačne platit zvýšené nájemné, popřípadě jej začne platit opožděně.

3. K odvolání žalobců Městský soud v Praze jako soud odvolací rozsudkem ze dne 17. 5. 2018, č. j. 17 Co 49/2018-70, rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I. o věci samé potvrdil (výrok I.) a ve výrocích II. a III. o nákladech řízení a ve výroku IV. o odměně ustanoveného zástupce jej zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (výrok II.). Odvolací soud se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že se účastníci na zvýšení nájemného dohodli způsobem předvídaným v § 2249 odst. 3 o. z., jestliže žalovaná akceptovala návrh žalobců před jeho zánikem a počínaje třetím kalendářním měsícem po jeho doručení začala platit zvýšené nájemné. Dále uvedl, že vymezení lhůty dvou měsíců od dojití návrhu na zvýšení nájemného, ve které má nájemce písemně sdělit souhlas se zvýšením nájemného, je třeba vykládat jako předpoklad pro podání žaloby na určení nájemného, nejde však o lhůtu, jejímž uplynutím by návrh na zvýšení nájemného zanikal. Za neopodstatněné pokládal námitky žalobců o relativní neplatnosti uzavřené dohody o zvýšení nájemného pro nedostatek písemné formy stanovené zákonem s odůvodněním, že požadavek písemné formy je stanoven k ochraně nájemce, a tudíž pouze on se může z tohoto důvodu dovolávat neplatnosti smlouvy o nájmu (§ 586 odst. 1 ve spojení s § 2237 věta za středníkem o. z.), a že navíc platí, že vyžadují-li formu určitého právního jednání ustanovení části čtvrté občanského zákoníku (v níž je upravena i smlouva o nájmu bytu), lze namítat neplatnost jeho formy jen v případě, jestliže již nebylo plněno (§ 582 odst. 2 o. z.).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Proti rozsudku odvolacího soudu podali žalobci včasné dovolání, jehož přípustnost opřeli o § 237 o. s. ř., a uplatnili dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř. Dovolatelé nesouhlasí se závěrem soudů obou stupňů, že pro splnění zákonem stanovených podmínek pro souhlas nájemce se zvýšením nájemného podle § 2249 odst. 3 o. z. postačí, jestliže nájemce zaplatí počínaje třetím kalendářním měsícem po dojití návrhu zvýšené nájemné v navržené výši, neboť podmínky pro souhlas uvedené v zákoně obsahují též jeho povinnost do dvou měsíců od dojití návrhu pronajímateli v písemné podobě sdělit, že se zvýšením nájemného souhlasí. Domnívají se, že soudy zcela pominuly skutečnost, že se ve smyslu § 2249 odst. 3 o. z. jedná o dvě kumulativní podmínky platnosti zvýšení nájemného.

Zpochybnili i závěr odvolacího soudu, že požadavek písemné formy je stanoven k ochraně nájemce, a tudíž pouze nájemce se může dovolávat neplatnosti smlouvy o nájmu pro nedostatek formy, s tím, že požadavek písemné formy přijetí dohody o zvýšení nájemného je zakotven také k ochraně pronajímatele. Dovolatelé jsou též toho názoru, že návrhem žalované na snížení nájemného ze dne 4. 4. 2017 jako reakcí na návrh žalobců na zvýšení nájemného byla tato nabídka žalobců protinávrhem odmítnuta, a tedy zanikla. Navrhli, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu i soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací dovolání projednal a rozhodl o něm podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 30. 9. 2017 – dále jen „o. s. ř.“. Přitom shledal, že dovolání bylo podáno včas, subjekty k tomu oprávněnými – účastníky řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), za splnění podmínky advokátního zastoupení dovolatelů (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.) a je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť otázka, jakým způsobem nájemce vyjádří souhlas s návrhem na zvýšení nájemného podle § 2249 odst. 3 o. z., jenž je podmínkou pro zvýšení nájemného dle návrhu pronajímatele, nebyla doposud v poměrech o. z. řešena. Není však důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

6. Podle § 242 odst. 1 a 3 o. s. ř. dovolací soud přezkoumá rozhodnutí odvolacího soudu v rozsahu, ve kterém byl jeho výrok napaden. Rozhodnutí odvolacího soudu lze přezkoumat jen z důvodu vymezeného v dovolání. Je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédne též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Dovolatelé existenci těchto vad netvrdili a neplýne ani z obsahu spisu.

7. Projednávanou věc je třeba posuzovat podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dále opět jen „o. z.“ (§ 3074 odst. 1 o. z.).

8. Podle § 2249 odst. 1 o. z., neujednají-li si strany zvyšování nájemného nebo nevyloučí-li zvyšování nájemného výslovně, může pronajímatel v písemné formě navrhnout nájemci zvýšení nájemného až do výše srovnatelného nájemného obvyklého v daném místě, pokud navržené zvýšení spolu s tím, k němuž již došlo v posledních třech letech, nebude vyšší než dvacet procent. K návrhu učiněnému dříve než po uplynutí dvanácti měsíců, v nichž nájemné nebylo zvýšeno, nebo

kteřý neobsahuje výši nájemného a nedokládá splnění podmínek podle tohoto ustanovení, se nepřihlíží.

č. 32

9. Podle § 2249 odst. 3 o. z., souhlasí-li nájemce s návrhem na zvýšení nájemného, zaplatí počínaje třetím kalendářním měsícem po dojití návrhu zvýšené nájemné, jak bylo navrženo. Nesdělí-li nájemce v písemné formě pronajímateli do dvou měsíců od dojití návrhu, že se zvýšením nájemného souhlasí, má pronajímatel právo navrhnout ve lhůtě dalších tří měsíců, aby výši nájemného určil soud; návrhu podanému po uplynutí této lhůty soud nevyhoví, namítne-li nájemce, že návrh byl podán opožděně. Soud na návrh pronajímatele rozhodne o nájemném do výše, která je v místě a čase obvyklá s účinky ode dne podání návrhu soudem.

10. Pojmovým znakem nájemní smlouvy je úplatnost, nájemce platí za užívání bytu nájemné, jehož výše se může – dohodou stran nebo rozhodnutím soudu – měnit i v průběhu nájmu (§ 2246, § 2248–2250 o. z.). Nedojde-li k dohodě účastníků v průběhu trvání nájmu bytu o nové výši nájemného (která má nepochybně před rozhodnutím soudu přednost) a jsou-li splněny zákonné předpoklady, je soud oprávněn (a zároveň povinen) zasáhnout do obsahu nájemního vztahu a nájemné z bytu určit (s účinností od podání žaloby) konstitutivním rozhodnutím (*pro futuro*) v řízení podle § 2249 odst. 3, 4 o. z. Žaloba na určení výše nájemného (§ 2249 odst. 3 o. z.) je žalobou určovací (právtvornou), nejde o žalobu na plnění, soud tak svým rozhodnutím nerozhoduje o zaplacení („dlužného“) nájemného, jen určí jeho výši. Nájemci vznikne povinnost platit vyšší nájemné až po pravomocném rozhodnutí soudu o zvýšení nájemného, byť s účinky od podání žaloby, což zákon soudem výslovně (§ 2249 odst. 3 poslední věta o. z.) umožňuje (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2017, sp. zn. 26 Cdo 4848/2016).

11. Návrh pronajímatele na zvýšení nájemného podle § 2249 odst. 1 o. z. je návrhem na změnu smlouvy o nájmu bytu, pro který stanoví zákon (stejně jako pro nájemní smlouvu v § 2237 o. z.) písemnou formu. Ustanovení § 2249 odst. 3 o. z. pak zakotvuje dva způsoby, jakým by měl nájemce vyjádřit svůj souhlas s návrhem na zvýšení nájemného. Primárně (§ 2249 odst. 3 věta první o. z.) vychází z toho, že souhlas nájemce se zvýšením nájemného je dán tím, že zaplatí počínaje třetím kalendářním měsícem po dojití návrhu zvýšené nájemné. Dále by měl pronajímateli ve lhůtě dvou měsíců po dojití návrhu písemně sdělit, že se zvýšením nájemného souhlasí. Tento druhý způsob dle názoru dovolacího soudu zákon stanoví jednak proto, aby byla dodržena písemná forma změny smlouvy o nájmu bytu, a jednak proto, že tak zároveň vymezuje lhůtu, jejíž marné uplynutí je předpokladem pro podání žaloby pronajímatele na určení výše nájemného soudem. Neznamená to však, že by uplynutím této dvouměsíční lhůty návrh na zvýšení nájemného zanikal, neboť může být přijat i později, a to zaplacením nájemného do konce třetího kalendářního měsíce po dojití návrhu [srov. HULMÁK M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. I. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 373–379].

12. Lze tedy uzavřít, že nájemce může vyjádřit souhlas s návrhem pronajímatele na zvýšení nájemného učiněným podle § 2249 odst. 1 o. z. alternativně, a to buď tím, že po dojití návrhu ve lhůtě dvou měsíců mu písemně sdělí, že se zvýšením nájemného souhlasí, nebo tím, že zaplatí počínaje třetím kalendářním měsícem zvýšené nájemné. Dojde-li jednou z těchto dvou možností k přijetí návrhu na zvýšení nájemného, a tím i k uzavření dohody ohledně nové výše nájemného, zaniká právo pronajímatele podat žalobu na určení jeho výše soudem.

13. Tento závěr pro projednávanou věc znamená, že žalovaná tím, že počínaje třetím měsícem po dojití návrhu zaplatila zvýšené nájemné, přijala návrh pronajímatelů na zvýšení nájemného. Uvedený závěr je praktický i pro opačnou situaci, kdy nájemce sice pronajímateli ve lhůtě dvou měsíců sdělí, že se zvýšením nájemného souhlasí, ale počínaje třetím měsícem zvýšené nájemné platit nezačne. I v takovém případě je třeba mít dohodu o změně výše nájemného za uzavřenou, neboť znění § 2249 odst. 3 o. z. pronajímateli podat žalobu na určení nájemného, obdrží-li písemný souhlas nájemce s jeho zvýšením, ani neumožňuje.

14. S dovolateli je možno souhlasit v tom, že přijme-li nájemce návrh na zvýšení nájemného tím, že zaplatí počínaje třetím kalendářním měsícem po jeho dojití zvýšené nájemné, nebyla dodržena písemná forma změny smlouvy o nájmu bytu, což má za následek její relativní neplatnost (§ 582 odst. 1 o. z.). Tuto relativní neplatnost však nemůže nikdo namítat, neboť požadavek písemné formy smlouvy o nájmu bytu (včetně její změny) je stanoven na ochranu nájemce (§ 586 odst. 1 ve spojení s § 2237 o. z.), ale ani ten nemůže tuto námítku vznést, jestliže již začal plnit (§ 582 odst. 2 o. z.). V projednávané věci byl navíc nedostatek písemné formy souhlasu se zvýšením nájemného dodatečně žalovanou zhojen dopisem ze dne 6. 10. 2017 (§ 582 odst. 1 o. z.).

15. Pro úplnost lze vzhledem k obsahu dovolání dodat, že otázkou účinků návrhu žalované na snížení nájemného ze dne 4. 4. 2017 se odvolací soud (ani soud prvního stupně) nezabýval, proto ji nemohl řešit ani dovolací soud. Navíc z obsahu spisu plyne, že tento dopis nebyl ani předmětem dokazování.

16. Nejvyšší soud tak uzavřel, že rozsudek odvolacího soudu je – z hlediska uplatněných dovolacích důvodů – věcně správný, proto dovolání jako nedůvodné podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl, aniž ve věci nařídil jednání (§ 243a odst. 1 o. s. ř.).

17. Dovolací soud nepřehlédl ani sdělení dovolatelů, že dovoláním je napádnut rozsudek odvolacího soudu v celém rozsahu. Zastává však – s přihlédnutím k obsahu dovolání (§ 41 odst. 2 o. s. ř.) – názor, že proti nákladovému výroku napadeného rozsudku dovolání ve skutečnosti nesměřuje, neboť ve vztahu k uvedenému výroku postrádá dovolání jakékoli odůvodnění. Kromě toho dovolání proti tomuto výroku by nebylo podle § 238 odst. 1 písm. h) a k) o. s. ř. ani přípustné.

18. Nejvyšší soud nerozhoduje o nákladech dovolacího řízení, jestliže dovoláním napadené rozhodnutí odvolacího soudu není rozhodnutím, jímž se řízení končí,

a jestliže řízení nebylo již dříve skončeno (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2002, sp. zn. 20 Cdo 970/2001, uveřejněné pod č. 48/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

č. 32

19. V projednávané věci bylo sice rozhodnuto konečným způsobem o věci samé, ale nikoli o nákladech řízení, neboť dovoláním napadeným rozsudkem odvolacího soudu byly výroky o nákladech řízení zrušeny a věc byla v tomto rozsahu vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení, který dosud o nákladech řízení nerozhodl. Bude proto na něm, aby o nákladech řízení včetně nákladů řízení dovolacího rozhodl. V této souvislosti dovolací soud připomíná, že v řízení před soudem prvního stupně a soudem odvolacím zastupoval žalovanou soudem ustanovený advokát, proto se o jejích nákladech rozhoduje s přihlédnutím k § 149 odst. 2 o. s. ř. (náhrada hotových výdajů advokáta a odměna za zastupování není nákladem státu ve smyslu § 148 odst. 1 o. s. ř.) – srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2009, sp. zn. 21 Cdo 1997/2008, uveřejněný pod č. 109/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. V dovolacím řízení žalované žádné náklady nevznikly.

Č. 33

č. 33

Nájem bytu, Úroky z prodlení

§ 1970 o. z., § 2235 odst. 1 o. z., § 2239 o. z. § 2270 odst. 1 o. z., § 2271 o. z., § 2292 o. z., § 2295 o. z.,

Při prodlení s placením nájemného je nájemce bytu povinen zaplatit úrok z prodlení ve výši stanovené nařízením vlády č. 351/2013 Sb.; smluvní úrok z prodlení nelze sjednat nad tuto výši.

Pronajímatel má právo na náhradu za užívání bytu (bývalým) nájemcem ve výši ujednaného nájemného podle § 2295 o. z. do doby, kdy mu je byt skutečně odevzdán (§ 2292 o. z.), bez ohledu na to, zda ho nájemce užívá.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 6. 2019, sp. zn. 26 Cdo 2059/2018, ECLI:CZ:NS:2019:26.CDO.2059.2018.1)

Nejvyšší soud odmítl dovolání 2. žalovaného, zároveň dílem dovolání 1. žalované zamítl a dílem k jejímu dovolání změnil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 7. 11. 2017, sp. zn. 30 Co 342/2017, v části, již jí uložil zaplatit společně a nerozdílně s 2. žalovaným specifikovaný úrok z prodlení, tak, že rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 15. 5. 2017, sp. zn. 30 C 52/2016, se ve výroku I. v části, již zamítl vůči 1. žalované žalobu o zaplacení specifikovaného úroku z prodlení, potvrzuje.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 7 (soud prvního stupně) rozsudkem ze dne 15. 5. 2017, č. j. 30 C 52/2016-92, zamítl vůči 1. žalované žalobu o zaplacení 132 890 Kč s příslušenstvím (výrok I.), uložil 2. žalovanému zaplatit žalobkyni 98 350 Kč s tam specifikovaným smluvním úrokem z prodlení (výrok II.), zamítl vůči 2. žalovanému žalobu co do částky 34 540 Kč s příslušenstvím (výrok III.), rozhodl, že žalobkyně a 1. žalovaná nemají vůči sobě právo na náhradu nákladů řízení (výrok IV.), a uložil žalovanému zaplatit žalobkyni náklady řízení ve výši 22 728,50 Kč (výrok V.).

2. Městský soud v Praze (soud odvolací) rozsudkem ze dne 7. 11. 2017, č. j. 30 Co 342/2017-130, odmítl odvolání 2. žalovaného proti výroku IV. o nákladech

řízení mezi žalobkyní a 1. žalovanou, změnil výrok I. rozsudku soudu prvního stupně v odvoláním napadené části ohledně částky 98 350 Kč s příslušenstvím tak, že uložil 1. žalované společně a nerozdílně s 2. žalovaným zaplatit žalobkyni částku 98 350 Kč se smluvním úrokem z prodlení ve výši 0,25 % denně, rozhodl o náhradě nákladů řízení mezi žalobkyní a 1. žalovanou před soudy obou stupňů a o nákladech odvolacího řízení mezi žalobkyní a 2. žalovaným (odvoláním nebyly napadeny zbývající výroky soudu prvního stupně, jimiž uložil 2. žalovanému zaplatit částku 98 350 Kč se smluvním úrokem z prodlení, zamítl žalobu vůči žalovaným co do částky 34 540 Kč s příslušenstvím a uložil 2. žalovanému zaplatit náklady řízení).

3. Za správná považoval mj. zjištění soudu prvního stupně, že žalovaní jako nájemci uzavřeli s žalobkyní (pronajímatelkou) dne 27. 1. 2014 smlouvu o nájmu bytu č. XY o velikosti 2 + kk, o výměře 41,98 m², v 2. nadzemním podlaží budovy č. p. XY, na pozemku p. č. XY (dále jen „Byt“). Nájem byl sjednán na dobu určitou od 1. 3. 2014 do 28. 2. 2015 s tím, že prodloužit ho lze jen formou písemného dodatku. Nájemné bylo dohodnuto ve výši 10 500 Kč měsíčně a strany si pro případ prodlení s úhradou nájemného sjednaly úrok z prodlení ve výši 0,25 % denně. Od září 2014 do února 2015 žalovaní Byt neužívali, neboť byl vytopen a nebyl způsobilý k užívání. Žalobkyně jim po tuto dobu zajistila dočasné náhradní ubytování v jiném bytě, 2. žalovaný se zpět do Bytu nastěhoval v únoru 2015, žalovaná 1. se již do Bytu nevrátila, s 2. žalovaným ukončila společné soužití, žalobkyni tuto skutečnost neoznámila, předpokládala, že 2. žalovaný, bude-li chtít v Bytě zůstat, uzavře novou nájemní smlouvu sám, bez její účasti. Nová nájemní smlouva uzavřena nebyla, dne 24. 3. 2016 žalobkyně vyzvala žalované k vyklizení a předání Bytu a uhrazení dluhu, 2. žalovaný Byt užíval do 21. 4. 2016, kdy byl vyklizen soudním exekutorem. Žalovaní nezaplatili žalobkyni za užívání Bytu za květen, červenec–září, listopad, prosinec 2015 a leden–duben 2016.

4. Shodně se soudem prvního stupně uzavřel, že žalovaným vznikl společný nájem Bytu podle § 2270 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též jen „o. z.“), na dobu určitou od 1. 3. 2014 do 28. 2. 2015. Na rozdíl od soudu prvního stupně však dospěl k závěru, že práva a povinnosti ze společného nájmu svědčila oběma žalovaným společně a nerozdílně (§ 1872 odst. 1 o. z.), tudíž i 1. žalovaná byla povinna po skončení nájmu Byt vyklidit a předat pronajímateli (§ 1040 a násl. o. z.), což neučinila. Z její výpovědi navíc vyplynulo, že do Bytu i nadále docházela, neboť v něm měla uloženy své věci. Žalobkyni nelze odepřít její nárok plynoucí z § 2295 o. z. vůči 1. žalované, která s ní skončení nájmu a předání Bytu nijak neřešila a jen spoléhala, že tak učiní 2. žalovaný. Rozsudek soudu prvního stupně v napadené části proto změnil a uložil 1. žalované, aby (společně a nerozdílně s 2. žalovaným, kterému již tato povinnost byla uložena soudem prvního stupně) zaplatila žalobkyni v souladu s § 2295 o. z. náhradu za užívání Bytu ve výši ujednaného nájemného, tj. 10 500 Kč měsíčně spolu s úrokem z prodlení sjednaným v nájemní smlouvě (§ 1970 o. z.).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti rozsudku odvolacího soudu podali žalovaní dovolání, měli za to, že otázku aplikace § 2295 o. z. doposud dovolací soud neřešil. Měli za to, že je sice možné, že jim vznikl společný nájem podle § 2270 odst. 1 o. z., nikoliv však společná odpovědnost podle § 2295 o. z. Namítali, že toto ustanovení nelze aplikovat ve vztahu k osobě, která byt objektivně neužívala, i kdyby zde předtím byl společný nájem. Po skončení nájmu 1. žalovaná Byt neužívala, žádným způsobem se na úkor žalobkyně neobohatila, neporušila ani své povinnosti nájemce. Vytýkali odvolacímu soudu, že nepřesně interpretoval výpověď 1. žalované ohledně uskladnění jejích věcí v Bytě po skončení nájmu, nezabýval se ani ujednáním o možnosti prodloužení nájmu jen výslovnou dohodou účastníků. Tvrdili, že 1. žalovaná ke dni skončení nájmu již v Bytě žádné věci neměla, byla v dobré víře, že 2. žalovaný jedná s žalobkyní o nové nájemní smlouvě, a jednal-li 2. žalovaný o nové nájemní smlouvě bez ní, bylo tak žalobkyni známo, že Byt po skončení nájmu neužívá. Odvolacímu soudu rovněž vytýkali, že nerespektoval pravidla pro hodnocení důkazů, nepřihlédl ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, porušil pravidla spravedlivého procesu, rozhodnutí nedostatečně odůvodnil, a je tak nepřezkoumatelné, a zároveň namítali překvapivost rozhodnutí odvolacího soudu. Navrhli, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

6. Dovolání 2. žalovaného je subjektivně nepřípustné, neboť rozhodnutím odvolacího soudu (který změnil rozsudek soudu prvního stupně jen ve vztahu k 1. žalované; 2. žalovanému žádnou povinnost neuložil) mu nebyla způsobena újma odstranitelná změnou či zrušením rozsudku odvolacího soudu [navíc proti výroku, kterým odvolací soud odmítl jeho odvolání proti výroku o nákladech řízení mezi žalobkyní a 1. žalovanou by dovolání nebylo přípustné ani podle § 238 odst. 1 písm. e) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „o. s. ř.“]. Nejvyšší soud proto dovolání 2. žalovaného odmítl podle § 243b, § 218 odst. 1 písm. b) o. s. ř. jako subjektivně nepřípustné (srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2012, sp. zn. 23 Cdo 2589/2010, uveřejněný pod číslem 41/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, rozsudek téhož soudu ze dne 3. 2. 2016, sen. zn. 29 ICdo 42/2015, uveřejněný pod číslem 33/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

7. Dovolání 1. žalované podané včas, subjektem k tomu oprávněným – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), za splnění podmínky zastoupení advokátem

(§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), proti rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, je přípustné, neboť otázka, zda pronajímatel má nárok na náhradu ve výši ujednaného nájemného podle § 2295 o. z. proti nájemci, který po skončení nájmu již byt neužívá, avšak nepředal mu ho, nebyla doposud v poměrech o. z. řešena; není však důvodné.

IV. Důvodnost dovolání

8. Předně je třeba zdůraznit, že námitkami, jimiž dovolatelka zpochybňuje správnost skutkových zjištění a hodnocení provedeného dokazování soudem, uplatnila jiný dovolací důvod, než který je uveden v § 241a odst. 1 o. s. ř. Samotné hodnocení důkazů opírající se o zásadu volného hodnocení důkazů zakotvenou v § 132 o. s. ř. nelze dovoláním úspěšně napadnout (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 3. 2017, sp. zn. 31 Cdo 3375/2015, uveřejněný pod číslem 78/2018 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek).

9. Dovolatelka rovněž namítá, že řízení je postiženo vadami (napadené rozhodnutí nebylo řádně odůvodněno, soud nepřihlédl ke všem skutečnostem, které za řízení vyšly najevo, rozhodnutí je překvapivé). Vytýkané vady (ani jiné vady) řízení, které by mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, však dovolací soud z obsahu spisu nezjistil.

10. Podle ustálené právní teorie i praxe o překvapivost rozhodnutí jde tehdy, jestliže postup obecných soudů nese znaky libovůle, překvapivým rozhodnutím je jen takové rozhodnutí, které nebylo možné na základě zjištěného skutkového stavu věci, postupu odvolacího soudu a doposud přednesených tvrzení účastníků předvídat (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2016, sp. zn. 23 Cdo 663/2015, uveřejněný pod číslem 36/2017 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek). O takové rozhodnutí nejde, jestliže účastníkům řízení muselo být zřejmé, že soud se danou otázkou musí zabývat (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 8. 2010, sp. zn. 22 Cdo 2205/2010). Nemůže jít tedy o překvapivé rozhodnutí, zaujal-li odvolací soud při posouzení otázky důsledků nepředání Bytu na povinnost I. žalované platit úhradu podle § 2295 o. z. jiný právní názor než soud prvního stupně, který se touto otázkou rovněž zabýval. Taktéž odůvodnění napadeného rozsudku má všechny náležitosti stanovené v § 157 odst. 1, 2 o. s. ř. – je v něm uvedeno, k jakému zjištění o jednotlivých skutečnostech soud dospěl, na základě jakých důkazů a jak tyto důkazy hodnotil. Odvolací soud (soud prvního stupně) provedl i všechny důkazy významné pro právní posouzení věci.

11. Podle § 2270 odst. 1 o. z., uzavře-li nájemní smlouvu s pronajímatelem více osob, stanou se společnými nájemci bytu; společným nájemcem bytu se stane i osoba, která se souhlasem stran přistoupí ke smlouvě. Podle odst. 2, co platí o nájemci, platí obdobně o společných nájemcích, není-li dále stanoveno jinak.

12. Podle § 2271 o. z. mají společní nájemci stejná práva a povinnosti. Ustanovení o společnosti se použijí přiměřeně.

13. Podle § 2295 o. z. má pronajímatel právo na náhradu ve výši ujednaného nájemného, neodevzdá-li nájemce byt pronajímateli v den skončení nájmu až do dne, kdy nájemce pronajímateli byt skutečně odevzdá.

14. Oba žalovaní uzavřeli s žalobkyní nájemní smlouvu, a stali se tak společnými nájemci Bytu (§ 2270 odst. 1 o. z.); oba tedy měli práva a povinnosti nájemce (§ 2270 odst. 2 o. z.). Nájemní smlouva byla uzavřena na dobu určitou, a protože účastníci v ní vyloučili její obnovení (prolongaci) podle § 2285 o. z. a k prolongaci nájmu podle podmínek dohodnutých ve smlouvě nedošlo, nájem skončil uplynutím sjednané doby nájmu. V den, kdy nájem skončil (28. 2. 2015), vznikla žalovaným povinnost (§ 2292 o. z.) odevzdat Byt žalobkyni.

15. Nejvyšší soud již za účinnosti předcházející právní úpravy (zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013, dále též jen „obč. zák.“) dospěl v řadě svých rozhodnutí (srovnej např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2012, sp. zn. 32 Cdo 2471/2010, ze dne 22. 4. 2015, sp. zn. 26 Cdo 4018/2014) k závěru, že užíváním předmětu nájmu je i jeho nevyklizení po skončení doby nájmu. Od tohoto závěru není důvod se odchýlit ani v poměrech současné právní úpravy (o. z.).

16. Nejvyšší soud také v řadě svých rozhodnutí při výkladu obč. zák. formuloval a odůvodnil závěr, že vyklizení nemovité věci (bytu) v sobě zahrnuje též odevzdání věci majiteli tak, aby k ní měl volný přístup a mohl s ní dále disponovat – např. odevzdáním klíčů – nestačí ji pouze opustit (srovnej rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. 33 Odo 49/2006, ze dne 11. 1. 2012, sp. zn. 26 Cdo 3560/2010, ze dne 12. 12. 2016, sp. zn. 26 Cdo 4354/2016). Rovněž za účinnosti současné právní úpravy (o. z.) platí, že řádné vyklizení bytu (nemovitosti) předpokládá i jeho odevzdání pronajímateli. Odevzdání bytu pronajímateli upravuje § 2292 věta druhá a třetí o. z. (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2018, sp. zn. 26 Cdo 2105/2017); nájemce má pronajímateli odevzdat klíče, přičemž věta třetí stanoví vyvratitelnou domněnku odevzdání bytu pronajímateli po skončení nájmu ke dni, kdy ho nájemce opustil způsobem, jímž dal jednoznačně najevo, že zanechává užívání bytu s úmyslem se tam již nevrátit (aniž by mu odevzdal klíče).

17. V den, kdy nájem skončil (28. 2. 2015), žalovaní Byt nevyklidili a žalobkyni nepředali, 2. žalovaný pokračoval v jeho užívání. Tvrzení 1. žalované, že ona sama po skončení nájmu Byt již fakticky neužívala, není pro závěr, zda Byt vyklidila, významné, neboť po skončení nájmu nepředala žalobkyni své klíče a ani Byt neopustila takovým způsobem, že žalobkyni muselo být bez jakýchkoli pochybností zřejmé, že v něm již nebydlí (a uplatnila by se tak domněnka odevzdání bytu stanovená v § 2292 věta třetí o. z.), dokonce žalobkyni ani neoznámila, že Byt již vyklidila. Není proto podstatné, jestli po skončení nájmu měla v Bytě i nadále

své věci, nebo jen do Bytu chodila na občasná návštěvy. Jestliže Byt žalobkyni nepředala odevzdáním klíčů (§ 2292 věta druhá o. z.), nebo jí alespoň s ohledem na skutečnost, že ho i nadále užíval 2. žalovaný (společný nájemce), neoznámila, že Byt již vyklidila a neužívá ho, a jen spoléhala na to, že to za ni učiní 2. žalovaný (což se však nestalo), nezprostita se svých povinností, které jí jako bývalé nájemkyni Bytu vznikly a trvaly až do jeho odevzdání.

18. Nepředá-li nájemce při skončení nájmu byt pronajímateli, má pronajímatel až do doby, kdy je mu byt skutečně odevzdán, právo na náhradu za užívání bytu (bývalým) nájemcem ve výši ujednaného nájemného (§ 2295 o. z.). Jde o nárok, který vychází ze skutečnosti, že nájemce, ačkoliv již nájem skončil, pokračuje v užívání bytu (není přitom významné jakým způsobem), pronajímatel s ním nemůže po tuto dobu disponovat a pronajmout ho jinému nájemci, který by platil nájemné. Občanský zákoník úpravou v § 2295 o. z. dává pronajímateli právo požadovat po (bývalém) nájemci úhradu za užívání bytu ve výši naposledy sjednaného nebo soudem stanoveného (§ 2249 o. z.) nájemného, ačkoliv již nájem skončil, a to až do doby, kdy mu (bývalý) nájemce byt předá; jde přitom o nárok, který vyplývá přímo ze zákona. Protože společní nájemci mají ve vztahu k pronajímateli stejná práva a povinnosti, žalobkyně má právo na náhradu za užívání Bytu podle § 2295 o. z. po všech společných nájemcích, kteří jí po skončení nájmu Byt neodevzdali a nesdělili jí, že v užívání již nepokračují.

19. Žalovaná mohla předejít vzniku práva žalobkyně jako pronajímatelky na náhradu ve výši ujednaného nájemného podle § 2295 o. z. jen tím, že by jí Byt po skončení nájmu předala (nebo alespoň oznámila, že ho již vyklidila a nadále ho užívá výlučně 2. žalovaný), to však neučinila. Závěr odvolacího soudu, že 1. žalovaná je povinna zaplatit žalobkyni náhradu za užívání Bytu ve výši 10 500 Kč měsíčně, tj. ve výši nájemného sjednaného v nájemní smlouvě, za měsíce květen, červenec–září, listopad, prosinec 2015 a leden – duben 2016, a to až do 21. 4. 2016, kdy byl Byt vyklizen, tedy celkem 98 350 Kč, a to v souladu s § 2271 a 2736 o. z. společně a nerozdílně s 2. žalovaným (jemuž tuto povinnost uložil soud prvního stupně), který také po skončení nájmu Byt nevyklidil a žalobkyni nepředal, je tak správný.

20. S odkazem na § 1970 o. z. uložil odvolací soud 1. žalované zaplatit spolu s jistinou také sjednaný úrok z prodlení, který podle nájemní smlouvy činí 0,25 % denně z dlužné částky.

21. Nezaplatí-li nájemce řádně a včas nájemné (§ 2251 odst. 1 o. z.), je v prodlení (§ 1968 o. z.) a pronajímatel po něm může požadovat úroky z prodlení (§ 1970 věta první o. z.). S účinností od 1. 1. 2014 totiž o. z. odstranil povinnost platit při prodlení s placením nájemného poplatky z prodlení (nařízení vlády č. 142/1994 Sb.). Ustanovení § 1970 o. z. upravuje jak úrok z prodlení v zákonné výši, tak smluvní. Podle tohoto ustanovení úrok z prodlení ve výši podle prováděcího předpisu (zákonný) nastupuje bez jakéhokoliv ujednání stran, strany si však

mohou výši úroku z prodlení také sjednat (§ 1970 věta druhá o. z.). Je-li účelem nájemní smlouvy zajištění bytových potřeb nájemce (a členů jeho domácnosti), jsou však strany takové smlouvy při sjednávání výše úroků z prodlení pro případ prodlení s placením nájemného omezeny relativně kogentní úpravou nájmu bytu vyplývající z § 2235 odst. 1 o. z., případně úpravou v § 2239 o. z. Nájemce bytu je totiž v rámci úpravy nájmu bytu a domu v občanském zákoníku chráněn, jedním z projevů této zvláštní ochrany je relativní kogentnost právní úpravy (§ 2235 odst. 1 o. z.) a ochrana vůči smluvní pokutě a nepřiměřeným smluvním ujednáním (§ 2239 o. z.). Optikou této ochrany je pak třeba poměřovat všechna ujednání stran týkající se nájmu.

22. I při prodlení s placením nájemného za nájem bytu se uplatní obecná úprava důsledků prodlení obsažená v o. z. pro závazkové vztahy, nicméně s přihlédnutím k relativně kogentní úpravě nájmu bytu. Obecně platí, že úrok z prodlení má působit na dlužníka, aby dluh uhradil včas, a zároveň má věřiteli nahradit újmu, která mu vznikla opožděným plněním, aniž by ji musel vyčíslovat a prokazovat. Jde-li o motivační funkci úroků z prodlení, nepochybně platí, že v případě nájmu bytu je nájemce k včasnému placení nájemného rovněž významně motivován i možnou ztrátou bydlení, neboť včasné a řádné neplacení nájemného je jedním z taxativně vymezených důvodů, pro které může pronajímatel nájem vypovědět [§ 2288 odst. 1 písm. a), § 2291 o. z.]. Podle § 2239 o. z. nelze utvrdit žádnou povinnost nájemce sjednáním smluvní pokuty. Smluvní pokutu si tedy nelze sjednat ani pro případ prodlení s placením nájemného. A protože smluvní úroky z prodlení a smluvní pokuta jsou instituty velmi blízké, funkčně téměř totožné (srovnej HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1048–1080), nelze si sjednat pro případ prodlení s placením nájemného nejen smluvní pokutu, ale ani smluvní úrok z prodlení, neboť by tím byl obcházen výslovný zákaz upravený v § 2239 o. z. Navíc nelze ani přehlédnout, že o. z. upravuje u smluvních úroků z prodlení moderaci jen při jejich příliš nízké sazbě (§ 1972 a 1964 o. z.). Bude-li nájemce v prodlení s placením nájemného, má pronajímatel samozřejmě kromě práva na úroky z prodlení i právo dát mu výpověď z nájmu bytu, a jestliže by mu neplacením nájemného vznikla škoda převyšující zákonné úroky z prodlení, může se domáhat její náhrady podle § 1971 o. z.

23. Při prodlení s placením nájemného tak vznikne nájemci vždy povinnost zaplatit úrok z prodlení stanovený nařízením vlády č. 351/2013 Sb.

24. Ze zjištění soudů je zřejmé, že si strany pro případ prodlení nájemců s placením nájemného sjednaly v nájemní smlouvě smluvní úrok ve výši 0,25 % denně z dlužné částky za každý den prodlení (91,25 % ročně), tedy ve výši podstatně převyšující zákonný úrok z prodlení podle § 2 nařízení vlády č. 351/2013 Sb. (tj. 8,05 %). K takovému ujednání proto nelze přihlížet (§ 2239 o. z.), sjednání smluvního úroku z prodlení je tudíž neplatné (srovnej odůvodnění rozsud-

ku Nejvyššího soudu ze dne 21. 11. 2018, sp. zn. 27 Cdo 1318/2017). Při prodlení s placením nájemného tak vznikl žalobkyni nárok na zaplacení – kromě dlužného nájemného – úroku z prodlení ve výši, která podle § 2 nařízení vlády č. 351/2013 Sb. činila ke dni vzniku prodlení 8,05 % ročně. Protože si pro případ prodlení s placením náhrady podle § 2295 o. z. strany nesjednaly jiné příslušenství, vznikl žalobkyni i za prodlení s těmito platbami nárok na zaplacení zákonného úroku.

č. 33

25. Výrok rozsudku odvolacího soudu týkající se zaplacení příslušenství – úroků z prodlení ve vztahu k 1. žalované je proto v konečném důsledku správný také v části, v níž jí odvolací soud uložil zaplatit (spolu s jistinou – částkou 98 350 Kč) i úroky z prodlení v zákonné výši – ve výši ve výši 8,05 % ročně z částky 10 500 Kč od 6. 5. 2015 do zaplacení, z částky 10 500 Kč od 6. 7. 2015 do zaplacení, z částky 10 500 Kč od 6. 8. 2015 do zaplacení, z částky 10 500 Kč od 6. 9. 2015 do zaplacení, z částky 10 500 Kč od 6. 11. 2015 do zaplacení, z částky 10 500 Kč od 6. 12. 2015 do zaplacení, z částky 10 500 Kč od 6. 1. 2016 do zaplacení, z částky 10 500 Kč od 6. 2. 2016 do zaplacení, z částky 10 500 Kč od 6. 3. 2016 do zaplacení, z částky 3 850 Kč od 6. 4. 2016 do zaplacení.

26. Nejvyšší soud – aniž ve věci nařídil jednání (§ 243a odst. 1 o. s. ř.) – proto dovolání v části týkající se zaplacení částky 98 350 Kč spolu se zákonným úrokem z prodlení jako nedůvodné zamítl [§ 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř.].

27. O zbývající části úroků z prodlení (tj. nad zákonnou sazbu) ve vztahu k 1. žalované odvolací soud rozhodl nesprávně, protože však dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout, dovolací soud jeho rozsudek v této části změnil [§ 243d odst. 1 písm. b) o. s. ř.] tak, že potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, pokud jím zamítl žalobu o zaplacení úroků z prodlení (které byly pro přehlednost vyčísleny v souladu s žalobním požadavkem jako denní) z částek specifikovaných ve výroku rozhodnutí převyšujících zákonnou sazbu.

Č. 34

Č. 34

Náhrada škody

§ 18 odst. 4, 5 zákona č. 99/2004 Sb., § 494 o. z.

Škodou na věcech vzniklou v souvislosti s výkonem činnosti rybářské stráže podle § 18 odst. 4 zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství, je i škoda vzniklá usmrcením nebo poraněním psa, který člena rybářské stráže při výkonu činnosti doprovázel.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2019, sp. zn. 25 Cdo 4314/2018, ECLI:CZ:NS:2019:25.CDO.4314.2018.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 14. 6. 2018, sp. zn. 22 Co 91/2018, a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Pardubicích rozsudkem ze dne 18. 12. 2017, č. j. 27 C 204/2016-105, uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobci 155 769 Kč s příslušenstvím a rozhodl o náhradě nákladů řízení.
2. Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích k odvolání žalovaného a vedlejšího účastníka rozsudkem ze dne 14. 6. 2018, č. j. 22 Co 91/2018-139, změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu o zaplacení částky 155 769 Kč s příslušenstvím zamítl, a uložil žalobci povinnost nahradit žalovanému a vedlejšímu účastníku náklady řízení před soudy obou stupňů. Vycházel ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně, že žalobce byl ustanoven do funkce rybářské stráže pro území okresu P. a dne 5. 6. 2015 při výkonu této činnosti vstoupil se svým psem, kterého měl na vodítku, na pozemky ve vlastnictví společnosti E. spol. s r. o., kde byl napaden německým ovčákem ve vlastnictví této společnosti a volně pobíhající pes způsobil psu ve vlastnictví žalobce zranění, kterým podlehl. Na školeních pořádaných žalovaným zákaz doprovodu psa vysloven nebyl. Žalobce byl při výkonu funkce rybářské stráže rybáři opakovaně napaden. Pes byl znalcem oceněn na 150 000 Kč, žalobce vynaložil 1 769 Kč v souvislosti s léčbou psa po napadení, znalci zaplatil za vypracovaný znalecký posudek 4 000 Kč. Zjištěný skutkový stav odvolací soud

posoudil shodně se soudem prvního stupně podle zákona č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybníkářství), a podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“). Uzavřel, že předpokladem vzniku nároku žalobce je podle § 18 odst. 4 a 5 zákona o rybníkářství vznik škody na věci v souvislosti s výkonem činnosti rybářské strážní. Právní úprava považuje výkon rybářské strážní za výkon veřejné moci, při němž má fyzická osoba jako rybářská stráž postavení úřední osoby a je chráněna zvláštní právní úpravou (§ 14 odst. 6 zákona o rybníkářství). Na rozdíl od soudu prvního stupně dospěl odvolací soud k závěru, že užití psa fyzickou osobou nelze považovat za výkon činnosti rybářské strážní a součást výkonu jejích oprávnění. Doprovod a přítomnost psa při výkonu funkce rybářské strážní nelze považovat ani za činnost související s výkonem činnosti rybářské strážní, neboť doprovod a přítomnost psa sice může mít časovou a místní souvislost s vykonávanou činností, ale postrádá jakoukoliv souvislost vnitřní a účelovou, tj. podstatnou souvislost věcnou, která by mohla založit přímou souvislost mezi užitím psa a výkonem funkce rybářské strážní. Žalovaný proto není podle § 18 odst. 5 zákona o rybníkářství pasivně legitimován k náhradě výše uvedené škody.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Rozsudek odvolacího soudu napadl žalobce dovoláním, jehož přípustnost dovozuje z § 237 o. s. ř. tím, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která nebyla dosud v rozhodovací praxi odvolacího soudu vyřešena, a to otázky, zda člen rybářské strážní může vykonávat tuto funkci se psem, zda psa lze v takovém případě považovat za věc a zda, utrpí-li rybářská stráž při výkonu činnosti škodu na psovi, odpovídá za ni podle § 18 odst. 5 zákona o rybníkářství žalovaný, který rybářskou stráž ustanovil. Dovolatel má za to, že odvolací soud tyto otázky nesprávně právně posoudil. Žalobce měl psa při výkonu funkce rybářské strážní u sebe, stejně jako měl mobilní telefon či mohl mít u sebe bicykl, kterým by přijel na místo kontroly. Zákon o rybníkářství neupravuje, co může mít rybářská stráž při výkonu činnosti u sebe. Žalobce měl svého psa u sebe podpůrně i na svou ochranu, protože byl v minulosti při výkonu funkce napaden rybáři. Žalobce opakovaně žádal Policii ČR či obecní policii o součinnost, bylo mu vyhověno zpravidla jednou až dvakrát do měsíce. Dovolatel navrhl, aby byl rozsudek odvolacího soudu zrušen a věc mu byla vrácena k dalšímu řízení.

III. Přípustnost dovolání

4. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupenou advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., a je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť otázka odpovědnosti za škodu podle § 18 odst. 5 zákona o rybářství, kterou utrpí rybářská stráž v souvislosti s výkonem činnosti na psovi ve svém vlastnictví, nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud řešena. Dovolání je důvodné.

IV. Důvodnost dovolání

5. Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

6. Podle § 18 odst. 4 zákona o rybářství, utrpí-li rybářská stráž v souvislosti s výkonem činnosti podle tohoto zákona škodu na věcech, náleží jí náhrada škody. Náhrada škody se poskytne podle zvláštního právního předpisu. Podle odst. 5 náhradu škody, kterou způsobila nebo utrpěla rybářská stráž v souvislosti s výkonem činnosti podle tohoto zákona, poskytne příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností, který ustanovil rybářskou stráž, s jejímž výkonem činnosti podle tohoto zákona vznik škody souvisí.

Podle § 16 tohoto zákona rybářská stráž v rybářském revíru je oprávněna a) kontrolovat 1. osoby lovcí ryby nebo vodní organismy, zda jsou k tomuto lovu oprávněné a zda provádí lov řádně a způsobem, který umožňuje tento zákon, 2. osobám lovicím ryby nebo vodní organismy rybářské nářadí, obsah rybářské lodky, nádrže nebo jiného zařízení užitého k uchování ryb a rybářské úlovky, z hlediska dodržení rybářského práva, 3. osoby lovcí ryby pomocí elektrického proudu, zda vlastní povolení příslušného rybářského orgánu k tomuto způsobu lovu, jakož i zda vlastní potřebné osvědčení prokazující jejich způsobilost k práci s elektrickým zařízením při lovu ryb a osvědčení dokladující bezpečnou použitelnost elektrického zařízení k lovu ryb, 4. užívání jezů, stavidel, zdymadel, výpustí a jiných zařízení z hlediska dodržování právních předpisů a opatření na ochranu výkonu rybářského práva, 5. způsob a rozsah užívání vod a jejich kvalitu; b) požadovat 1. od osoby lovcí ryby nebo vodní organismy prokázání její totožnosti, předložení platného rybářského lístku a platné povolenky k lovu, 2. od osoby důvodně podezřelé ze spáchání přestupku nebo trestného činu v bezprostřední

blízkosti rybářského revíru předložení rybářského lístku, popřípadě povolenky k lovu nebo jiného dokladu opravňujícího osobu k lovu anebo dokladu o nabytí ryby nebo vodního organismu, 3. součinnost, popřípadě pomoc orgánů Policie České republiky, popřípadě obecní policie, nemůže-li zajistit vlastními silami a prostředky výkon funkce rybářské stráže; c) zadržet 1. povolenku k lovu osobě, která se dopustila porušení povinnosti stanovené tímto zákonem, a tuto doručit nejpozději do 5 pracovních dnů tomu, kdo povolenku vydal, 2. úlovek, rybářské nářadí nebo nástroj osobě, která tím spáchala přestupek nebo trestný čin, nebo z jehož spáchání je důvodně podezřelá; d) vstupovat na pozemky, stavby, jezy, rybí přechody a jiná zařízení v souvislosti s výkonem funkce rybářské stráže, a to v rozsahu nezbytně nutném, a užívat k tomu v nezbytné míře existující přístupové cesty; e) projednat přestupky podle tohoto zákona příkazem na místě.

Podle § 17 odst. 1 tohoto zákona rybářská stráž je při výkonu své funkce povinna a) nosit služební odznak na viditelném místě, b) prokazovat se průkazem rybářské stráže, c) kontrolovat a dohlížet na dodržování povinností stanovených tímto zákonem, d) zjišťovat zdroje a příčiny znečištění vody v rybářském revíru, e) oznamovat neprodleně zjištěné závady a škody podle jejich povahy uživatelí rybářského revíru a příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, který ji ustanovil, popřípadě orgánu příslušnému k ochraně přírody a krajiny nebo Policii České republiky.

Ustanovení § 18 odst. 4 zákona o rybářství je speciální úpravou náhrady škody vzniklé fyzické osobě plnící úkoly rybářské stráže v souvislosti s výkonem činnosti podle tohoto zákona na věcech, náhradu škody poskytne obec, která rybářskou stráž ustanovila. Náhrada se poskytne podle zvláštního právního předpisu, tj. podle § 2894 a násl. o. z. Při výkladu pojmu „v souvislosti s výkonem činnosti rybářské stráže“ lze přiměřeně využít závěrů ustálené judikatury ve vztahu k pojmu „v (přímé) souvislosti s plněním pracovních úkolů“ (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 11. 2001, sp. zn. 21 Cdo 2507/2000, publikovaný v časopise Soudní judikatura pod č. 11/2002, rozsudek ze dne 14. 1. 2003, sp. zn. 21 Cdo 454/2002, publikovaný v časopise Soudní judikatura pod č. 79/2003, rozsudek ze dne 24. 2. 2003, sp. zn. 21 Cdo 1148/2002, uveřejněný v Souboru civilních rozhodnutí NS ČR – C. H. BECK pod C 1724, dále jen „Soubor“). Tato souvislost je dána u činnosti, která nepostrádá místní, časový a především věcný (vnitřní účelový) vztah k činnosti (úkolům) rybářské stráže.

7. Podle zjištěného skutkového stavu (jehož správnost nepodléhá dovolacímu přezkumu) žalobce oprávněně vstoupil se svým psem, kterého měl na vodítku, na pozemky společnosti E. spol. s r. o., aby zde plnil povinnosti rybářské stráže, a byl přitom napaden volně pobíhajícím psem, jenž smrtelně zranil psa žalobce. Otázku souvislosti s výkonem činnosti rybářské stráže je třeba posuzovat z hlediska místního, časového a věcného, tedy zda lze k takové souvislosti dospět vzhledem ke vztahu činnosti, při níž ke škodě došlo, k plnění povinnos-

tí a oprávnění stanovených pro rybářskou stráž v zákoně o rybářství. Časová a místní souvislost činnosti, při níž žalobce utrpěl škodu, je v projednávané věci nepochybná, neboť podle zjištění soudů došlo ke škodě v čase a v místě, kde žalobce plnil povinnosti rybářské stráže. Při posouzení, zda je dána také souvislost věcná, je třeba zkoumat vnitřní účelový vztah činnosti žalobce, při níž došlo ke škodě, k plnění jeho povinností a oprávnění vyplývajících z § 16 a § 17 zákona o rybářství. Podle skutkových zjištění žalobce vstoupil na pozemek jiného vlastníka na břehu písníku O., kde je zakázán rybolov, aby zde dodržování zákazu zkontroloval. Nebyly zjištěny žádné skutečnosti, které by nasvědčovaly tomu, že by žalobce nehodlal plnit povinnosti vyplývající z jeho funkce, ale že sledoval výlučně uspokojování svých zájmů či potřeb, popřípadě zájmů třetích osob, jež nesouvisejí s úkoly rybářské stráže. Pak by se jednalo o exces a nebyl by dán vnitřní účelový vztah činnosti žalobce. Samu skutečnost, že žalobce měl při výkonu funkce rybářské stráže s sebou svého psa, nelze považovat za exces. Zákon o rybářství výkon činnosti rybářské stráže s vlastním psem nezakazuje, ze skutkových zjištění vyplývá, že ani na školeních pořádaných žalovaným takový zákaz vysloven nebyl, a lze proto dovodit, že ani postoj žalovaného nezakládal důvod, aby žalobce pochyboval o svém oprávnění mít s sebou psa. Z oprávnění rybářské stráže (mimo jiné oprávnění zadržet povolenku k lovu, zadržet úlovek a rybářské nářadí) upravených v § 16 zákona o rybářství lze předpokládat, že takové zákroky mohou vyvolat nesouhlas, odpor, či dokonce agresivitu kontrolovaných osob, a lze tak považovat za legitimní vykonávat činnost rybářské stráže v doprovodu psa z důvodu určité ochrany, zejména bylo-li zjištěno, že žalobce byl při výkonu této činnosti opakovaně napaden. Škodou na věci ve smyslu § 18 odst. 4 zákona o rybářství je pak nutno rozumět i škodu vzniklou na zvířeti, za niž žalovaný podle § 18 odst. 5 tohoto zákona odpovídá. Dovolací soud zdůrazňuje, že výkon činnosti rybářské stráže v doprovodu vlastního psa neznamená, že by osoba vykonávající funkci rybářské stráže mohla užít psa k prosazení a vynucení svých oprávnění.

8. Podle § 494 o. z. živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor. Živé zvíře není věcí a ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.

9. Při výkladu, kdy lze na živé zvíře použít ustanovení o věcech, nutno vyjít ze smyslu a účelu nové právní úpravy, podle níž živé zvíře není věcí. Nová právní úprava klade důraz na zvláštní význam a hodnotu zvířete podmíněnou vlastností zvířete jako smysly nadaného živého tvora. Tento posun je veden ekologickými hledisky a etikou ochrany zvířat. Účelem úpravy je jak ochrana samotného zvířete, tak i ochrana vzájemného vztahu a emoční vazby mezi zvířetem a jeho pánem. Povaze zvířete ve smyslu § 494 o. z. tudíž neodporuje takový výklad § 18 odst. 4 zákona o rybářství, podle něž lze za škodu na věcech považovat i škodu na zvířeti. Podpůrně lze odkázat i na důvodovou zprávu k o. z., podle níž při poranění

nebo zabítí zvířete je aplikovatelné i právní pravidlo o ceně zvláštní oblíbenosti, které se vztahuje k poškození věci (§ 2969 odst. 2 o. z.).

10. Jestliže odvolací soud dovedl, že užití psa nelze ze strany žalobce považovat za výkon oprávnění, resp. činnosti rybářské strážky, proto žalovaný neodpovídá ve smyslu § 18 odst. 5 zákona o rybářství za škodu na zvířeti, je jeho právní posouzení nesprávné.

č. 34

11. Z uvedených důvodů Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.) a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první o. s. ř.). Podle § 243g odst. 1 o. s. ř. je odvolací soud vázán právním názorem dovolacího soudu.

Č. 35

Č. 35

Odovědnost státu za škodu

§ 8 zákona č. 82/1998 Sb.

Podmínka existence nezákonného rozhodnutí ve smyslu § 8 odst. 1 a 2 zákona č. 82/1998 Sb. je splněna tehdy, bylo-li pravomocné nebo předběžně vykonatelné rozhodnutí zrušeno nebo změněno pro nezákonnost, a to bez ohledu na další průběh řízení, v němž bylo dané rozhodnutí vydáno.

Byl-li proti rozhodnutí podán opravný prostředek odkládající právní moc i vykonatelnost rozhodnutí, posuzuje se nezákonnost ve smyslu § 8 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. ve vztahu k pravomocnému rozhodnutí o tomto opravném prostředku.

(Rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2019, sp. zn. 31 Cdo 1954/2019, ECLI:CZ:NS:2019:31.CDO.1954.2019.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobců zrušil s výjimkou potvrzujícího výroku o věci samé rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 16. 12. 2016, sp. zn. 14 Co 440/2016, a věc ve zrušeném rozsahu vrátil Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Původní žalobce, J. V., se v řízení domáhal konstatování porušení práva, omluvy a přiznání zadostiučinění za nemajetkovou újmu ve výši 1 500 000 Kč, která mu měla vzniknout v důsledku vydání nezákonných rozhodnutí Národního bezpečnostního úřadu (dále jen „NBÚ“) ze dne 5. 9. 2006, č. j. 68450/2006-NBÚ/P, a ředitele NBÚ ze dne 19. 12. 2006, č. j. 365/2006-NBÚ/07-OP, a která měla spočívat ve zničení jeho celoživotně budované vojenské kariéry s dopadem na žalobcův profesní i osobní život, a ve výši 200 000 Kč, jež mu měla vzniknout v důsledku nesprávného úředního postupu spočívajícího v neukončení řízení o obnovení žalobcovy prověrky pro stupeň „Tajné“ podle zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, v zákonem stanovené lhůtě.

2. Obvodní soud pro Prahu 5 mezitímním rozsudkem ze dne 21. 3. 2016, č. j. 48 C 148/2013-113, rozhodl, že nárok žalobce je co do základu zcela po právu (výrok I), a vyslovil, že o výši nároku bude rozhodnuto konečným rozhodnutím (výrok II).

3. Rozsudkem ze dne 16. 12. 2016, č. j. 14 Co 440/2016-151, Městský soud v Praze jako soud odvolací rozsudek soudu prvního stupně ohledně nároku žalobce na zadostiučinění za nemajetkovou újmu z důvodu nesprávného úředního postupu spočívajícího v neskončení bezpečnostního řízení zahájeného dne 12. 5. 2005 v zákonné lhůtě potvrdil a ohledně nároku žalobce na zadostiučinění za nemajetkovou újmu z důvodu nezákonného rozhodnutí žalované ze dne 5. 9. 2006, č. j. 68450/2006-NBÚ/P, a ze dne 19. 12. 2006, č. j. 365/2006-NBÚ/07-OP, jej změnil tak, že se žaloba zamítá (výrok I). Odvolací soud dále rozhodl, že žalobce je povinen zaplatit žalované náklady řízení před soudem prvního stupně o nároku na zadostiučinění za nemajetkovou újmu z důvodu nezákonného rozhodnutí ve výši 1 200 Kč (výrok II), a stejně tak rozhodl o povinnosti žalobce zaplatit žalované náklady odvolacího řízení o nároku na zadostiučinění za nemajetkovou újmu z důvodu nezákonného rozhodnutí ve výši 600 Kč (výrok III).

4. Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že dne 12. 5. 2005 bylo zahájeno řízení o obnovení žalobcovy prověrky pro stupeň „Tajné“. NBÚ vydal dne 5. 9. 2006 rozhodnutí, č. j. 68450/2006-NBÚ/P, kterým se osvědčení nevydává. Žalobce podal proti tomuto rozhodnutí dne 21. 9. 2006 rozklad. Dříve než bylo o rozkladu rozhodnuto, vydalo Ředitelství personální podpory dne 14. 11. 2006 rozhodnutí, č. j. 18-76/2006-4614, kterým byl žalobce dnem 30. 12. 2006 propuštěn ze služebního poměru vojáka z povolání z důvodu nezpůsobilosti pro další výkon služby a dnem následujícím zařazen do zálohy. Rozhodnutím ředitele NBÚ ze dne 19. 12. 2006, č. j. 365/2006-NBÚ/07-OP, byl žalobcem podaný rozklad zamítnut, čímž nabylo rozhodnutí NBÚ ze dne 5. 9. 2006, č. j. 68450/2006-NBÚ/P, právní moci. Proti pravomocnému rozhodnutí o nevydání osvědčení podal žalobce žalobu k Městskému soudu v Praze, který rozsudkem ze dne 29. 6. 2011, č. j. 6 A 84/2011-136, potvrzující rozhodnutí ředitele NBÚ ze dne 19. 12. 2006 pro nezákonnost zrušil a věc vrátil řediteli NBÚ k dalšímu řízení. Ředitel NBÚ následně rozhodnutím ze dne 12. 9. 2011, č. j. 206/2011-NBÚ/07-OP, zrušil prvostupňové rozhodnutí ze dne 5. 9. 2006 pro nezákonnost a věc vrátil NBÚ k dalšímu projednání. V rámci dalšího projednávání bylo řízení o žádosti o vydání osvědčení rozhodnutím NBÚ ze dne 16. 1. 2012, č. j. 4344/2012-NBÚ/P, zastaveno, neboť žalobce ve stanovené lhůtě neodstranil nedostatky žádosti – nedoplnil potvrzení odpovědné osoby, byť s ohledem na ukončení jeho služebního poměru v resortu obrany pominula nutnost přístupu žalobce k utajovaným informacím bez dalšího. Žalobce proti rozhodnutí o zastavení řízení podal rozklad, ten však byl rozhodnutím ředitele NBÚ ze dne 16. 4. 2012, č. j. 70/2012-NBÚ/07-OP, zamítnut, v důsledku čehož bylo napadené rozhodnutí potvrzeno a nabylo právní moci

dne 30. 4. 2012. Žalobce se dne 25. 2. 2012 obrátil s žádostí o odškodnění na Ministerstvo vnitra, které však postoupilo jeho žádost věcně příslušnému NBÚ. Dopisem ze dne 17. 12. 2012, doručeným právnímu zástupci žalobce dne 7. 1. 2013, NBÚ odmítl žádosti žalobce vyhovět s tím, že nárok na zadostiučinění za nemajetkovou újmu považuje za promlčený.

5. S ohledem na námitku žalované se soud prvního stupně nejprve zabýval tím, zda byly nároky označené v žalobě uplatněny včas. Zmínil, že nemajetková újma měla žalobci vzniknout jak v důsledku nezákonných rozhodnutí, tak v důsledku nepřiměřené délky řízení, promlčení těchto nároků však posuzoval společně. Lhůta k uplatnění nároku na zadostiučinění za nemajetkovou újmu ve smyslu § 32 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OdpŠk“), začala podle soudu prvního stupně běžet dne 30. 4. 2012 a poslední den této šestiměsíční lhůty by připadl na 30. 10. 2012. Žalobce uplatnil svůj nárok u žalované dne 25. 10. 2012, přičemž žalovaná odmítla nárok žalobce dopisem ze dne 17. 12. 2012, který byl zástupci žalobce doručen dne 7. 1. 2013. V době od 25. 10. 2012 do 7. 1. 2013 se proto promlčecí doba stavěla, přičemž po obnovení jejího běhu zbývalo žalobci ke včasnému uplatnění nároku u soudu 5 dní. Promlčecí doba tak měla skončit dnem 12. 1. 2013, přičemž žalobce podal žalobu dne 11. 1. 2013, pročež soud prvního stupně shledal námitku promlčení vznesenou žalovanou nedůvodnou.

6. Ve vztahu k nemajetkové újmě vzniklé v důsledku nezákonných rozhodnutí soud prvního stupně uzavřel, že každá osoba v obdobném postavení jako žalobce by uvedeným nezákonným rozhodnutím byla postižena obdobným způsobem a nadto újmu vzniklou žalobci měl za prokázanou. Průběh profesní kariéry žalobce byla mezi stranami nesporný stejně jako skutečnost, že skončila na základě výše uvedeného nezákonného rozhodnutí po 30 let a 4 měsíce trvajícím služebním poměru vojáka z povolání. Uvedené muselo žalobce psychicky zasáhnout, protože jeho profesní kariéra bez konkrétního důvodu skončila, když legitimně očekával, že při řádném výkonu služby a plnění povinností zůstane v celoživotní službě až do doby odchodu do důchodu, a jednak byly zpřetřhány jeho profesní i osobní vazby budované celý život. Žalobce se celoživotně věnoval pouze vojenské kariéře a v předdůchodovém věku se náhle ocitl bez zaměstnání, když předpoklady pro výkon jiného zaměstnání neměl a ani do té doby neměl potřebu ani důvody si takové předpoklady vytvářet. Negativní vliv na psychiku žalobce měla podle soudu prvního stupně i skutečnost, že právě v předdůchodovém věku měl měnit svou kvalifikaci a hledat jiné zaměstnání, když je obecně známo, že o pracovníky v tomto věku je velmi malý zájem. Tomu odpovídá i doba, po kterou byl žalobce veden na úřadu práce, i to, že nakonec zvolil jako zdroj příjmu podnikání. Na psychice žalobce se musela projevit i určitá bezmoc, když v daném přípa-

dě žalovaná vydala nezákonné rozhodnutí, na základě kterého ukončila služební poměr žalobce, toto rozhodnutí bylo následně zrušeno a žalovaná přesto odmítla dokončit bezpečnostní prověrku žalobce s tím, že nedoložil potřebu prověrky s ohledem na to, že již nepůsobil v armádě. Soud prvního stupně proto dospěl k závěru, že nárok žalobce je zcela po právu.

č. 35

7. Odvolací soud vyšel se shodných skutkových zjištění jako soud prvního stupně, avšak promlčení nároku z nesprávného úředního postupu a z nezákonného rozhodnutí na rozdíl od soudu prvního stupně posuzoval odděleně. Odvolací soud zdůraznil, že ředitel NBÚ zrušil rozhodnutí ze dne 5. 9. 2006, č. j. 68450/2006-NBÚ/P, pro nezákonnost a věc vrátil NBÚ k dalšímu projednání svým rozhodnutím ze dne 12. 9. 2011, č. j. č. j. 206/2011-NBÚ/07-OP. Ačkoliv v řízení nebyla prokázána právní moc tohoto rozhodnutí, muselo být podle odvolacího soudu pravomocné nejpozději dne 16. 1. 2012, kdy bylo vydáno navazující rozhodnutí NBÚ, č. j. 4344/2012-NBÚ/P, o zastavení řízení ve smyslu § 113 odst. 1 písm. c) zákona č. 412/2005 Sb. S odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2013, sp. zn. 30 Cdo 446/2012, odvolací soud zhodnotil, že promlčecí doba počala běžet nejpozději 17. 1. 2012 a podle § 32 odst. 3 OdpŠk uplynula nejpozději dne 17. 7. 2012. V této době již žalobce dávno pociťoval nastalý stav jako újmu, když sám tvrdil, že v důsledku nezákonného rozhodnutí ze dne 5. 9. 2006 byl dne 14. 11. 2006 propuštěn ze služebního poměru a již od té doby pociťoval úkorně zpřetrhání profesní kariéry, kolegiálních i osobních vazeb a ztrátu životní jistoty povolání vojáka. Žalobci tedy vznikla újma po 14. 11. 2006, nicméně podle citovaného rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 446/2012 mu začala subjektivní promlčecí doba běžet až (nejpozději) 17. 1. 2012 a skončila 17. 7. 2012. Pokud tedy byla žaloba podána až 11. 1. 2013, byla podle odvolacího soudu podána opožděně. Promlčecí doba se přitom neprodlužovala ve smyslu § 35 odst. 1 OdpŠk, neboť žalobce předběžně uplatnil svůj nárok u žalované až 25. 10. 2012, tedy rovněž po skončení promlčecí doby. Odvolací soud tak nepřisvědčil argumentaci žalobce vystavěné na judikatuře Nejvyššího soudu, podle níž promlčecí doba může začít běžet až od skončení celého řízení, a tuto žalobcem odkazovanou judikaturu měl za překonanou.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

8. Rozsudek odvolacího soudu napadl původní žalobce dovoláním, v němž uplatnil následující důvody přípustnosti dovolání a dovolací důvody.

9. Žalobce ve svém dovolání nejprve předkládá otázku, zda v případě, že dojde ke zrušení nezákonného rozhodnutí a řízení, v němž bylo takové rozhodnutí vydáno, dále pokračuje, lze takové rozhodnutí považovat za nezákonné a zda lze uplatnit nárok na odškodnění podle zákona č. 82/1998 Sb. před pravomocným

ukončením takového řízení. Žalobce je přesvědčen, že uvedená právní otázka je dovolacím soudem rozhodována rozdílně. S odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2004, sp. zn. 25 Cdo 593/2003, žalobce namítá, že dokud není řízení, v němž bylo nezákonné rozhodnutí vydáno, pravomocně skončeno, nelze rozhodnutí působící újmu považovat za nezákonné, a proto nelze nárok na odškodnění uplatnit. Ke skončení řízení, ve kterém bylo nezákonné rozhodnutí vydáno, došlo teprve 30. 4. 2012, kdy bylo žalobci doručeno rozhodnutí ředitele NBÚ, kterým bylo potvrzeno zastavení řízení o obnovení žalobcovy bezpečnostní prověrky. Žalobce se proto ztotožnil s právním posouzením námítky promlčení, jak je učinil soud prvního stupně. Odvolací soud podle žalobce dezinterpretoval rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 446/2012, neboť tento rozsudek stanoví, kdy začne promlčecí doba běžet nejdříve, nikoliv kdy nejpozději skončí. Odvolací soud se pak nezabýval ani otázkou trvání nemajetkové újmy pocitované žalobcem a jejího postupného promlčování každý další den až do konečného výsledku řízení a přehlédl souvislosti, za kterých byly tyto závěry Nejvyšším soudem vysloveny. Upozorňuje na to, že zatímco v případech zastavení trestního stíhání nebo zproštění obžaloby vzniká nemajetková újma, respektive nárok na její odškodnění rozhodnutím, kterým je obviněný zproštěn obžaloby nebo jeho trestní stíhání zastaveno, a to až rozhodnutím konečným (pravomocným), v jiných případech, kdy je toliko zrušeno rozhodnutí pro nezákonnost, často řízení tímto zrušovacím rozhodnutím nekončí. V takových případech je velmi často (nezbytnou) podmínkou pro závěr o vzniku škody nutné znát konečný výsledek řízení, které dále pokračuje. Jinak by totiž mohla vzniknout absurdní situace, kdy by poškozený uplatnil, či byl nucen uplatnit, nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy ještě před konečným rozhodnutím ve věci, které by však mohlo být stejné jako rozhodnutí původní, jež bylo pro nezákonnost zrušeno, a v takovém případě by mu nárok na odškodnění vzniknout nemohl. Pokud by tedy v případě žalobce NBÚ po zrušení svého původního rozhodnutí ze dne 5. 9. 2006 dospěl k novému, konečnému rozhodnutí, které by bylo stejné jako rozhodnutí původní (v tom smyslu, že žalobci se osvědčení pro styk s utajovanými skutečnostmi nevydává, protože pro jeho vydání nesplňuje podmínky), pak by nárok na odškodnění nemajetkové újmy žalobci vůbec nesvědčil. Žalobce dále odkázal na judikaturu Nejvyššího soudu (rozsudek ze dne 25. 5. 2004, sp. zn. 25 Cdo 593/2003, ze dne 8. 9. 2010, sp. zn. 25 Cdo 4379/2007, a ze dne 22. 10. 2014, sp. zn. 30 Cdo 338/2014), která rozlišuje mezi nezbytnou podmínkou pro vznik nároku na odškodnění (zrušení rozhodnutí pro nezákonnost) a dovršením podmínky pro vznik nároku na odškodnění, mezi které se řadí i konečný výsledek řízení, které po zrušení nezákonného rozhodnutí dál pokračovalo. Jinak by totiž právo na odškodnění náleželo poškozenému i v případě, pokud by konečný výsledek řízení byl stejný, což představuje formalistický výklad práva, který je absurdní. Žalobce proto namítá, že pokud řízení v jeho věci pokračovalo i po zrušení rozhodnutí

ze dne 5. 9. 2006 pro nezákonnost, nárok na odškodnění mu mohl vzniknout až na základě konečného, pravomocného rozhodnutí, kterým bylo řízení skončeno. V každém případě, měl-li odvolací soud za to, že závěry vyplývající z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 593/2003 jsou již překonány, pak žalobce upozorňuje na rozpornost judikatury Nejvyššího soudu a to, že o této právní otázce nerozhodl velký senát Nejvyššího soudu.

10. Další otázkou, která navazuje na řešení předchozí právní otázky a která podle žalobce v rozhodování dovolacího soudu nebyla dosud samostatně vyřešena, je otázka, od kterého okamžiku v takovém případě běží promlčecí doba – zda již od právní moci zrušovacího rozhodnutí, nebo až od právní moci konečného rozhodnutí. Žalobce se domnívá, že v případě, kdy na vznik nemajetkové újmy lze usuzovat až z konečného, pravomocného rozhodnutí, které bylo vydáno v řízení, které pokračovalo po vydání zrušovacího rozhodnutí, nelze počátek běhu promlčecí doby odvozovat již od okamžiku oznámení zrušovacího rozhodnutí, ale až od okamžiku, kdy lze zrušené rozhodnutí považovat za nezákonné, tedy až od pravomocného skončení řízení, které dál pokračovalo po zrušení rozhodnutí pro nezákonnost.

11. Konečně žalobce činí předmětem dovolání otázku, zda je v rozporu s dobrými mravy vznesení námitky promlčení v případě nejednotného, v průběhu času v judikatuře dovolacího soudu postupně změněného výkladu otázky, kdy lze uplatnit nárok na odškodnění. Tato otázka nebyla podle žalobce dosud v judikatuře dovolacího soudu vyřešena, ale je řešena v nálezové judikatuře Ústavního soudu (např. nález Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2011, sp. zn. III. ÚS 1976/09), podle které v případě změny judikatury Nejvyššího soudu k určité právní otázce, týkající se promlčení nároku, je vznesení námitky promlčení v rozporu s dobrými mravy. Proto, dospěl-li odvolací soud k závěru o tom, že žalobcem navrhovaná judikatura Nejvyššího soudu je již překonána pozdějšími rozhodnutími Nejvyššího soudu, měl vznesenou námitku promlčení posoudit jako odporující dobrým mravům.

12. S ohledem na uvedené žalobce Nejvyššímu soudu navrhl, aby zrušil rozsudek odvolacího soudu v napadené části, stejně jako v akcesorických nákladových výrocích, a v tomto rozsahu věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

13. Žalovaná ve vyjádření k dovolání uvedla, že zastává právní názor shodný s právním názorem odvolacího soudu, že o nemajetkové újmě vzniklé na základě nezákonných rozhodnutí žalované se žalobce dozvěděl již okamžikem, kdy se dozvěděl o nezákonnosti těchto rozhodnutí. Poukázala na to, že v daném případě nebylo nezbytné znát konečný výsledek řízení, neboť v novém bezpečnostním řízení, které následovalo po zrušení původního rozhodnutí pro nezákonnost, bylo rozhodováno za úplně jiného skutkového stavu než v době původního bezpečnostního řízení, když žalobce již nebyl příslušníkem Armády ČR, a tudíž nemohl splnit všechny zákonem požadované náležitosti, v důsledku čehož muselo být

bezpečnostní řízení ze zákona zastaveno. Výsledek navazujícího bezpečnostního řízení proto není v daném případě pro posouzení předmětu řízení (zda byla žalobci rozhodnutími žalované způsobena nemajetková újma) podstatný. To však nemění nic na závěru o nezákonnosti původního rozhodnutí, na jehož účinky je vznik nemajetkové újmy navázán. Žalovaná proto navrhla, aby Nejvyšší soud dovolání žalobce v plném rozsahu zamítl.

14. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 (viz čl. II bod 7 zákona č. 404/2012 Sb. a čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb.), dále jen „o. s. ř.“.

15. Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, za splnění podmínky § 241 odst. 1 o. s. ř. a obsahovalo náležitosti vyžadované § 241a odst. 2 o. s. ř. Nejvyšší soud se proto dále zabýval přípustností dovolání.

16. V průběhu dovolacího řízení žalobce dne 15. 5. 2017 zemřel. Nejvyšší soud proto usnesením ze dne 15. 11. 2017, č. j. 30 Cdo 1650/2017-209, rozhodl o tom, že na místo žalobce bude v řízení pokračováno s I. V., J. V. a L. K.

III.

Přípustnost dovolání

17. Senát soudního oddělení 30, kterému byla věc v souladu s rozvrhem práce Nejvyššího soudu předložena k projednání a rozhodnutí, vyšel z toho, že otázka výkladu § 8 odst. 1 OdpŠk tedy pojem nezákonného rozhodnutí v situaci, kdy mělo být takové rozhodnutí vydáno v řízení, které po jeho zrušení stále pokračuje, je dovolacím soudem rozhodována rozdílně ve vztahu k řešení, k němuž dospěl Nejvyšší soud v rozsudku sp. zn. 25 Cdo 593/2003, na nějž dovolatel výslovně odkazuje, a podle kterého za nezákonné ve smyslu § 8 OdpŠk nelze považovat takové rozhodnutí orgánu státu, které sice bylo pro nezákonnost zrušeno, avšak orgán státu po jeho zrušení v zahájeném řízení pokračuje. Procesní senát proto v souladu s § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, rozhodl o předložení věci velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu.

18. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

19. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

20. Velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu dospěl k závěru, že dovolání je přípustné pro řešení otázky výkladu § 8 odst. 1 OdpŠk ve vztahu k pojmu nezákonné rozhodnutí v situaci, kdy mělo být takové rozhodnutí vydáno v řízení, které po jeho zrušení stále pokračuje, neboť jde o otázku řešenou v judikatuře Nejvyššího soudu rozdílně.

č. 35

IV. Důvodnost dovolání

21. Dovolání je důvodné.

22. Podle § 8 odst. 1 OdpŠk nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím lze, není-li dále stanoveno jinak, uplatnit pouze tehdy, pokud pravomocné rozhodnutí bylo pro nezákonnost zrušeno nebo změněno příslušným orgánem. Rozhodnutím tohoto orgánu je soud rozhodující o náhradě škody vázán.

23. Podle § 8 odst. 2 OdpŠk, byla-li škoda způsobena nezákonným rozhodnutím vykonatelným bez ohledu na právní moc, lze nárok uplatnit i tehdy, pokud rozhodnutí bylo zrušeno nebo změněno na základě řádného opravného prostředku.

24. V rozsudku sp. zn. 25 Cdo 593/2003 Nejvyšší soud přijal a odůvodnil závěr, podle kterého za nezákonné ve smyslu § 8 OdpŠk nelze považovat takové rozhodnutí orgánu státu, které sice bylo pro nezákonnost zrušeno, avšak orgán státu po jeho zrušení v zahájeném řízení pokračuje.

25. Oproti tomu v rozsudku ze dne 8. 9. 2010, sp. zn. 25 Cdo 4379/2007, dospěl Nejvyšší soud k závěru, že „[p]odmínka zrušení rozhodnutí pro nezákonnost je zásadně splněna bez ohledu na výsledek dalšího řízení, jestliže důvodem zrušení nebo změny byla nezákonnost předmětného rozhodnutí“. Stejný názor vyslovil Nejvyšší soud v rozsudcích ze dne 8. 7. 2011, sp. zn. 28 Cdo 1110/2010 a sp. zn. 28 Cdo 3742/2010, a ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. 30 Cdo 443/2013. Nezákonné rozhodnutí ve smyslu § 8 OdpŠk je pravomocné (případně bez ohledu na právní moc vykonatelné) rozhodnutí, které bylo zrušeno nebo změněno příslušným orgánem pro nezákonnost (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2014, sp. zn. 30 Cdo 190/2013). K uvedenému závěru se Nejvyšší soud přihlásil v řadě dalších rozhodnutí (např. v rozsudku ze dne 17. 7. 2018, sp. zn. 30 Cdo 617/2017, ze dne 10. 9. 2014, sp. zn. 30 Cdo 200/2014, ze dne 22. 10. 2014, sp. zn. 30 Cdo 338/2014, ze dne 30. 5. 2018, sp. zn. 30 Cdo 2245/2016, a dalších).

26. Nejvyšší soud dále v rozsudku ze dne 7. 6. 2016, sp. zn. 30 Cdo 2238/2014, uvedl, že odpovědnost státu za nezákonné rozhodnutí je odpovědností objektivní, a proto není rozhodné, zda nezákonné rozhodnutí bylo zrušeno z důvodů procesních vad, pro vady skutkových zjištění nebo pro nesprávné právní posouzení (obdobně srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. 28 Cdo 3940/2009). Z judikatury Nejvyššího soudu tudíž vyplývá, že nezákonností je jak

nesprávné právní posouzení otázek hmotněprávních, tak pochybení procesní, mělo-li vliv na správnost rozhodnutí (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. 30 Cdo 3879/2015).

27. Velký senát připomíná, že podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu je pro založení odpovědnosti státu za újmu způsobenou výkonem státní moci (§ 1 odst. 1 OdpŠk) zapotřebí kumulativní splnění tří podmínek, a to 1. existence nezákonného rozhodnutí [§ 5 písm. a) a § 8 odst. 1 a 2 OdpŠk], případně nesprávného úředního postupu [§ 5 písm. b) a § 13 odst. 1 OdpŠk], 2. vznik újmy, a to majetkové (škody) nebo nemajetkové, a 3. existence příčinné souvislosti mezi nezákonným rozhodnutím či nesprávným úředním postupem na straně jedné a újmou na straně druhé.

28. Z citovaného § 8 odst. 1 a 2 OdpŠk se podává, že k naplnění první uvedené podmínky dostačuje, je-li rozhodnutí nadané právními účinky, vyplývajícími z jeho právní moci nebo předběžné vykonatelnosti, zrušeno nebo změněno příslušným orgánem, a to právě a pouze pro jeho nezákonnost. Ta může spočívat ve vadě rozhodnutí jak z hlediska právního posouzení v něm obsaženého, tak i z hlediska procesní vady daného rozhodnutí, či řízení, které jeho vydání předcházelo. Zákon k naplnění podmínky nezákonného rozhodnutí ve smyslu § 8 odst. 1 a 2 OdpŠk nevyžaduje přistoupení dalších okolností, spočívajících například ve výsledném rozhodnutí ve věci, v níž bylo nezákonné rozhodnutí vydáno.

29. Z uvedeného důvodu se velký senát neztotožnil s výše citovaným závěrem, vyjádřeným v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2004, sp. zn. 25 Cdo 593/2003, a uzavřel, že podmínka existence nezákonného rozhodnutí ve smyslu § 8 odst. 1 a 2 OdpŠk je splněna tehdy, bylo-li pravomocné nebo předběžně vykonatelné rozhodnutí zrušeno nebo změněno pro nezákonnost, a to bez ohledu na další průběh řízení, v němž bylo dané rozhodnutí vydáno.

30. Podle § 123 odst. 1 zákona č. 412/2005 Sb. je rozhodnutí v právní moci, bylo-li doručeno a nelze-li proti němu podat rozklad.

31. Ze skutkových zjištění odvolacího soudu plyne, že původní žalobce napadl rozhodnutí NBÚ ze dne 5. 9. 2006, č. j. 68450/2006-NBÚ/P, rozkladem. Z § 123 odst. 1 zákona č. 412/2005 Sb., stejně jako ze skutkových zjištění v této věci, plyne, že uvedené rozhodnutí nenabýlo svým vydáním a doručením původnímu žalobci právní moci. Té nabylo až společně s právní mocí rozhodnutí ředitele NBÚ ze dne 19. 12. 2006, č. j. 365/2006-NBÚ/07-OP, kterým byl původním žalobcem podaný rozklad zamítnut.

32. Úvahu odvolacího soudu o tom, že podmínku nezákonného rozhodnutí ve smyslu § 8 odst. 1 OdpŠk splňuje rozhodnutí NBÚ ze dne 5. 9. 2006, by bylo možno považovat za správnou pouze tehdy, pokud by ke zrušení daného rozhodnutí došlo v době, kdy mělo § 8 OdpŠk zamýšlené účinky, tj. v době, kdy bylo pravomocné. K tomu však v dané věci nedošlo, neboť poté, co Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 29. 6. 2011, č. j. 6 A 84/2011-136, potvrzující rozhodnutí NBÚ ze dne 19. 12. 2006 pro nezákonnost zrušil a věc vrátil NBÚ k dalšímu řízení,

bylo rozhodnutí NBÚ ze dne 5. 9. 2006 zrušeno ředitelem NBÚ rozhodnutím ze dne 12. 9. 2011, č. j. 206/2011-NBÚ/07-OP, již jako nepravomocné. Jeho právní moc totiž zanikla společně s právní mocí rozhodnutí ředitele NBÚ ze dne 19. 12. 2006, č. j. 365/2006-NBÚ/07-OP.

č. 35

33. Z uvedené je zřejmé, že podmínku § 8 odst. 1 OdpŠk splňuje pouze rozhodnutí ředitele NBÚ ze dne 19. 12. 2006, č. j. 365/2006-NBÚ/07-OP, neboť právě ono bylo pro nezákonnost zrušeno v době, kdy bylo pravomocné. Pokud odvolací soud uvažoval o tom, že podmínku § 8 odst. 1 OdpŠk splňovalo i rozhodnutí NBÚ ze dne 5. 9. 2006, je jeho právní posouzení věci nesprávné.

34. Velký senát přitom nemá důvod se odklánět od závěrů judikatury Nejvyššího soudu v tom, že případné pokračování řízení, v němž došlo k vydání nezákonného rozhodnutí, může být významné z hlediska posouzení příčinné souvislosti mezi nezákonným rozhodnutím a tvrzenou újmou, a to zásadně s přihlédnutím k tomu, jak je poškozeným újma a příčinná souvislost konstruována (srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 190/2013).

35. V posuzované věci to znamená zabývat se otázkou, zda vůbec mohlo být rozhodnutí ředitele NBÚ ze dne 19. 12. 2006, č. j. 365/2006-NBÚ/07-OP, příčinou původním žalobcem tvrzené nemajetkové újmy spočívající ve zničení jeho celoživotně budované vojenské kariéry, s dopady do profesního i osobního života, a to v situaci, kdy k propuštění původního žalobce ze služebního poměru vojáka z povolání z důvodu nezpůsobilosti pro další výkon služby došlo rozhodnutím Ředitelství personální podpory dne 14. 11. 2006, č. j. 18-76/2006-4614, tj. v době časově předcházející původním žalobcem označené příčině vzniku jeho újmy, tedy rozhodnutí ředitele NBÚ ze dne 19. 12. 2006, č. j. 365/2006-NBÚ/07-OP (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2018, sp. zn. 30 Cdo 4677/2016, bod 29).

36. Teprve ve chvíli, kdy by odvolací soud dospěl k závěru, že uvedená příčinná souvislost není zcela vyloučena, bude namíste se zabývat otázkou promlčení žalovaného nároku. Posouzení otázky počátku běhu promlčecí doby ve smyslu § 32 odst. 3 OdpŠk a rozporu žalovanou uplatněné námitky s dobrými mravy Nejvyšším soudem by v tuto chvíli bylo předčasné, což tyto otázky diskvalifikuje z možnosti založit přípustnost dovolání ve smyslu § 237 o. s. ř., neboť je nejisté, zda se za daného procesního stavu jejich posouzení dovolacím soudem může v poměrech žalobců nějak projevit.

37. Při novém posouzení žalobcová nároku odvolací soud rovněž nepřehlédne rozpor ve skutkových zjištěních ohledně toho, kdy měl být nárok původního žalobce předběžně uplatněn u žalované, když soudy obou stupňů pracují zároveň s datem uplatnění nároku dne 25. 2. 2010 i 25. 10. 2010.

38. Protože právní posouzení nároku žalobců je z výše uvedených důvodů nesprávné, zrušil Nejvyšší soud podle § 243e odst. 1 o. s. ř. rozsudek odvolacího soudu v rozsahu, v jakém byl dovoláním napaden a v navazujících nákladových výrocích, a v daném rozsahu věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Č. 36

č. 36

Náhrada škody

§ 2924 o. z., § 2918 o. z., § 2 odst. 5 zákona č. 274/2001 Sb.

Za újmu způsobenou únikem splaškové vody z kanalizace odpovídá provozovatel kanalizace (§ 2924 o. z.) bez ohledu na to, že mezi ním a poškozeným neexistoval závazkový právní vztah. Pro objektivní odpovědnost z provozní činnosti je bez významu, že nepříznivý vliv provozu na okolí byl vyvolán pochybením jiného subjektu pověřeného provozovatelem konkrétní technickou činností na kanalizačním řádu. Provozovatel se zproští odpovědnosti (§ 2924 věta druhá o. z.), prokáže-li, že si při provozní činnosti počínal s opatrností, jaká odpovídá dosažené úrovni poznání v daném oboru i obecné zkušenosti (řádný a odborně způsobilý provozovatel).

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2019, sp. zn. 25 Cdo 1127/2018, ECLI:CZ:NS:2019:25.CDO.1127.2018.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalované proti mezitímnímu rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9. 11. 2017, sp. zn. 22 Co 1305/2017.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně se domáhala zaplacení částky 3 317 466 Kč s příslušenstvím jako náhrady škody, jež jí vznikla v důsledku zatopení jí budovaného výrobního areálu splaškovou vodou uniklou z kanalizace provozované žalovanou.
2. Okresní soud v Českých Budějovicích mezitímním rozsudkem ze dne 19. 4. 2017, č. j. 21 C 113/2015-414, rozhodl, že žaloba je co do základu důvodná s tím, že o výši nároku a o náhradě nákladů řízení bude rozhodnuto v konečném rozhodnutí. Soud vyšel ze zjištění, že žalobkyně na základě smlouvy o dílo prováděla výstavbu výrobního areálu R. s. r. o. Současně žalovaná, která byla provozovatelem veřejného kanalizačního řádu, budovala prostřednictvím zhotovitele, společnosti M., s. r. o., pod přípojkou areálu R. s. r. o. přeložku kanalizace. Po dešti během dne 27. 5. 2014 byla žalovaná informována pracovníkem žalobkyně, že vytéká voda z revizní šachty. Následně si žalovaná telefonicky tuto skutečnost ověřovala (u pracovníka společnosti M., s. r. o., i u pracovníka žalobkyně) a poté, kdy byla ujištěna, že k úniku vody již nedochází, se věcí dále nezabývala. V noci

z 27. na 28. 5. 2014 došlo po dalších dešťových srážkách ke vzduť v kanalizačním řadu a v důsledku toho k zaplavení výrobního areálu R. s. r. o. splaškovou vodou z přípojky kanalizace. V té době byla mezi účastnicemi uzavřena smlouva o dodávce vody a o odvádění odpadních vod s tím, že plnění bude poskytnuto od 4. 8. 2014. V době vzniku škody nebyl budovaný objekt zkolaudován. Příčinou vzduť vody v kanalizaci bylo nedodržení technologického postupu při provádění přeložky kanalizace společností M., s. r. o. (odváděla vody při srážkách za současného snížení průtoku provizorního odvodu). Soud dospěl k závěru, že žalovaná podle § 2924 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též jen „o. z.“), odpovídá za škodu zaplavením vzniklou, neboť v daném místě provozuje vodovodní a kanalizační soustavu za účelem výdělečné činnosti a vzniklá škoda má v této provozní činnosti svůj původ. Přestože kanalizační přípojka nebyla vybavena zařízením proti zpětnému vzduť, spoluodpovědnost žalobkyně neshledal, neboť stavebník, projektant ani žalobkyně nebyli žalovanou písemně upozorněni, že takové nebezpečí hrozí. Svě odpovědnosti se žalovaná nezprostila, neboť přestože byla o vytékání vody z revizní šachty informována, nezjistila příčinu a neučinila příslušná opatření, aby vzniku škody předešla.

3. K odvolání žalované Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 9. 11. 2017, č. j. 22 Co 1305/2017-459, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně a ztotožnil se s jeho právním posouzením. Uzavřel, že žalovaná odpovídá za způsobenou škodu podle § 2924 o. z., neboť výdělečně provozuje zařízení (kanalizační síť) v katastrálním území XY, kde ke škodě došlo, a v příčinné souvislosti s působením tohoto provozu došlo ke vzniku újmy. Žalovaná se odpovědnosti nezprostila, neboť porušila svou povinnost písemně upozornit stavebníka či projektanta vnitřní kanalizace na ohrožení zpětným vzduťm ve stokové síti, a po informaci o vytékání vody z revizní šachty si pouze telefonicky ověřovala situaci, aniž by vynaložila veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby k újmě nedošlo.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Rozsudek odvolacího soudu napadla žalovaná dovoláním, jehož přípustnost dovozuje z § 237 o. s. ř. s tím, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení otázky příčinné souvislosti, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Namítá, že znaleckým dokazováním bylo jednoznačně prokázáno, že příčinou zpětného vzduť vody v kanalizačním řadu a přípojce bylo nedodržení technologického předpisu při provádění přeložky společností M., s. r. o., která v rozporu s ním převáděla odpadní vody při srážkových činnostech a nijak nereagovala na překročení kapacity provizorního odvodu odpadních vod a nezhájila jejich odčerpávání. V tom-

to směru odkázala na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1641/2014, 25 Cdo 2429/2007 a 25 Cdo 1437/2006. Dovolacímu soudu dále předkládá otázku dosud neřešenou, zda je dána odpovědnost provozovatele veřejné kanalizace, není-li v okamžiku vzniku škody mezi ním a poškozeným účinná smlouva o dodávce vody a odvádění odpadních vod a kanalizační přípojka není zkolaudována; a dále otázku, za jakých podmínek lze jednání provozovatele označit jako jednání, při kterém vynaloží veškerou péči, již lze po něm k odvrácení škody rozumně požadovat. Dovolatelka namítala, že po obdržení informace o vytékání vody z revizní šachty v areálu budovaném žalobkyní tuto informaci prověřila a byla ujištěna společností M., s. r. o., i žalobkyní, že již k žádným problémům nedochází, a nezanedbala tak žádnou svou povinnost. Preventivní opatření byl povinen učinit původce škody, společnost M., s. r. o., a žalobkyně, která měla (v té době nezkolaudovanou) přípojku od kanalizačního řadu odpojit. Rovněž zopakovala své předchozí námítky, že obecným odkazem na právní předpisy a normy ČSN ve svých vyjádřeních k projektu splnila svou povinnost a písemně upozornila žalobkyni na možné ohrožení zpětným vzdutím. Navrhla zrušení rozsudků soudů obou stupňů a vrácení věci soudu prvního stupně k dalšímu řízení

5. Žalobkyně ve vyjádření označila dovolání za nedůvodné s tím, že není podstatné, zda mezi ní a žalovanou byla uzavřena smlouva či zda byla kanalizační přípojka zkolaudována. Soudy v projednávané věci posuzovaly otázku, zda způsobená škoda má svůj původ v provozní činnosti žalované ve vztahu k neurčitěmu okruhu odběratelů, nikoliv pouze ve vztahu k žalobkyni. V opačném případě by žalovaná mohla odpovídat za škodu pouze osobám, s nimiž má smluvní vztah. Rovněž námitka odklonu od ustálené rozhodovací praxe při posouzení otázky příčinné souvislosti je nedůvodná, když jejím účelem je přenést odpovědnost na subdodavatele žalované. Dovolatelka pak neučinila zdaleka vše, co od ní lze spravedlivě očekávat, neboť nezjistila příčiny vytékání vod z kanalizace ani neučinila příslušná opatření ve vztahu k osobě, kterou si najala k budování přeložky kanalizace. Telefonický způsob řešení celé situace nelze s ohledem na rozsah potenční škody považovat za adekvátní. Pasivní přístup žalované proto nakonec vedl ke vzduťi vod v kanalizačním řadu a vzniku škody. Rozhodné pak není ani případné nedodržení technologického předpisu společností M., s. r. o., při stavbě přeložky, když stavebníkem byla žalovaná a žalobkyně s touto společností nebyla v žádném smluvním vztahu.

III.

Přípustnost dovolání

6. Nejvyšší soud posoudil dovolání, vzhledem k datu napadeného rozhodnutí, podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 30. 9. 2017 (čl. II bod 2 zákona č. 296/2017 Sb., dále jen „o. s. ř.“), a jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.)

shledal, že bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníci řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), řádně zastoupenou advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., a je přípustné (§ 237 o. s. ř.) pro posouzení dosud neřešených otázek, zda provozovatel veřejné kanalizace odpovídá za škodu z provozu poškozenému, s nímž nebyl ve smluvním vztahu a jehož kanalizační přípojka nebyla zkolaudována, zda je dána jeho odpovědnost dle § 2924 o. z., dopustil-li se pochybení, vedoucího ke vzniku škody, subjekt vykonávající činnost pro provozovatele kanalizace, případně zda tato okolnost odůvodňuje postup podle § 2918 o. z., a stanovení podmínek, za nichž provozovatel kanalizace může úspěšně uplatnit liberační důvod uvedený v § 2924 větě druhé o. z. Dovolání pak není přípustné, namítala-li žalovaná, že se odvolací soud při posuzování příčinné souvislosti odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu.

IV.

Důvodnost dovolání

7. Podle § 2924 o. z. kdo provozuje závod nebo jiné zařízení sloužící k výdělečné činnosti, nahradí škodu vzniklou z provozu, ať již byla způsobena vlastní provozní činností, věci při ní použitou, nebo vlivem činnosti na okolí. Povinnosti se zproští, prokáže-li, že vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo.

8. Jak vyplývá z citovaného ustanovení, škodu způsobenou provozem hradí provozovatel bez ohledu na zavinění i na porušení právní povinnosti. Jde tedy o odpovědnost objektivní, avšak vzhledem k zakotvení liberačních důvodů nejde o odpovědnost absolutní. Předpokladem odpovědnosti dle tohoto ustanovení je událost vyvolaná provozem závodu nebo jiného obdobného zařízení (samotnou existencí provozního zařízení, které škodlivě působí na okolí, a to bez ohledu na to, zda zařízení je v chodu, či nikoliv), vznik újmy a příčinná souvislost mezi nimi. Povinným k náhradě újmy (škůdcem) je provozovatel, tedy ten, kdo vyvíjí provozní činnost výdělečně (za účelem dosažení zisku), v rámci svého závodu (§ 502 o. z.) nebo jiného podobného zařízení. Provozem se rozumí soustavně prováděná činnost právnickou nebo fyzickou osobou, související s předmětem činnosti (zpravidla podnikatelské, obchodní), kterou subjekt vyvíjí za použití určitých organizačních opatření, zejména pokud je provozována továrním způsobem, při němž jsou používány stroje, nástroje, přístroje či technologické postupy, které nemusejí být plně zvladatelné a kontrolovatelné a mohou ze své podstaty mít nepříznivé účinky na okolí nebo osoby, které s nimi přijdou do styku. Újma musí být způsobena buď vlastní provozní činností, tedy samotným využitím technologických postupů, nebo věci při ní použitou, případně vlivem činnosti na okolí, čímž je míněn nepříznivý dopad technologických postupů navenek (např. únik škodlivin). Na poškozeném je, aby prokázal, že mu vznikla újma (včetně její výše), že

škůdce výdělečně provozuje shora popsanou činnost a že mezi existencí (projevy) tohoto provozu a vznikem škody je příčinná souvislost. Prokáže-li poškozený tyto skutečnosti, je dána odpovědnost škůdce (z níž se může případně vyvinít).

9. V projednávané věci bylo mezi účastníky nesporné, že žalovaná, jejímž předmětem podnikání je mimo jiné i provozování vodovodů a kanalizací a úprava a rozvod vody, provozuje ve smyslu § 2 odst. 5 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích (dále jen „zákon o vodovodech a kanalizacích“), za úplatu vodovod a kanalizaci v XY na základě koncesní smlouvy uzavřené s vlastníkem vodovodu a kanalizace. Jedná se o provoz ve smyslu citovaného zákonného ustanovení, neboť souvisí s předmětem činnosti žalované a jsou při něm používána zařízení (např. vodovodní a kanalizační potrubí, zařízení na regulaci průtoku apod.) a technologické postupy. Vytekla-li z kanalizace provozované žalovanou splašková voda, došlo v důsledku jejího provozu k negativnímu vlivu na okolí spočívajícímu v zaplavení objektu rozestavěného žalobkyní, a tím k vzniku škody.

10. Jde-li o náhradu újmy z provozu, vychází nová úprava, i přes rozdíly ve formulaci § 2924 věty první o. z. a § 420a zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále též jen „obč. zák.“), z obdobných principů odškodnění, a lze tak i nadále přiměřeně vycházet z dosavadní judikatury, a to i pokud jde o problematiku příčinné souvislosti. Zjišťuje-li se v řízení o náhradu škody, zda škodná událost a poškozenému vzniklá škoda jsou ve vzájemném poměru příčiny a následku, je otázka existence příčinné souvislosti otázkou skutkovou (srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2002, sp. zn. 21 Cdo 300/2001, Soubor rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. Beck, dále jen „Soubor“, C 1025). Příčinná souvislost se nepředpokládá, nýbrž musí být prokázána, a v tomto směru jde tedy o otázku skutkových zjištění. Právní posouzení příčinné souvislosti spočívá ve stanovení, mezi jakými okolnostmi má být existence vztahu příčiny a následku zjišťována, případně zda a jaké okolnosti jsou způsobilé tento vztah vyloučit (např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2007, sp. zn. 25 Cdo 915/2005, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 11. 2007, sp. zn. 25 Cdo 3334/2006, Soubor C 5514).

11. O vztah příčinné souvislosti v případě odpovědnosti za provoz se jedná, je-li prokázáno, že konkrétní újma poškozeného byla vyvolána účinky nebo vlivem provozu na okolí nebo věci při této činnosti použitou. Byla-li by příčinou vzniku škody jiná skutečnost, odpovědnost nenastává. V dané věci šlo o zjištění příčinné souvislosti mezi provozováním kanalizace (odváděním splaškové vody) žalovanou a škodou způsobenou únikem splaškové vody z kanalizace do objektu budovaného žalobkyní. Při stanovení, mezi jakými okolnostmi má být existence vztahu příčiny a následku zjišťována, tedy odvolací soud v právním posouzení nepochybil. Při posouzení zjištěného skutkového stavu, jehož správnost nepodléhá dovolacímu přezkumu, tedy vycházel ze správného právního názoru. Námitce dovolatelky, že soud nesprávně právně posoudil vztah příčinné souvislosti, neboť příčinou vzduší vody bylo nedodržení technologického postupu při provádění

přeložky společností M., s. r. o., nelze přisvědčit. Okolnost, že nepříznivý vliv provozu na okolí byl vyvolán, a škoda tak způsobena pochybením jiného subjektu, nemá na odpovědnost provozovatele vliv, nicméně může založit liberační důvod, pokud s ním zákon počítá (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2019, sp. zn. 25 Cdo 5588/2017).

č. 36

12. Odkaz na dovolatelkou citované judikáty není případný, neboť v rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1641/2014 bylo příčinou vzniku škody (zranění způsobené pádem břemene) nesprávné upevnění vázacích řetězů pracovníkem jiné společnosti než žalovaného, a nikoli jeho provoz. V rozhodnutí sp. zn. 25 Cdo 2429/2007 pak Nejvyšší soud dovodil, že zřícení zdi, v důsledku něhož vznikla škoda, nemá původ v provozování projektové činnosti žalovanými, může být ale dána jejich obecná odpovědnost za škodu (§ 420 obč. zák.), v projednávané věci má ale škoda nesporně původ v provozu kanalizace. Konečně pokud žalovaná odkazovala na rozhodnutí sp. zn. 25 Cdo 1437/2006, kde Nejvyšší soud řešil situaci, kdy je dáno více příčin, které z časového hlediska působí následně (tzv. řetězec postupně nastupujících příčin a následků), bylo příčinou vzniku škody smluvní ujednání žalobce ohledně leasingu, a nikoli provoz dopravních prostředků, tedy zcela odlišná situace od projednávané věci, kde k řetězení příčin nedošlo. Při posouzení existence příčinné souvislosti mezi újmou vzniklou žalobkyni a provozem žalované se tedy odvolací soud neodchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu a dovolání je, pokud jde o tuto otázku, nepřipustné.

13. Lze tedy uzavřít, že závěr odvolacího soudu, že žalovaná odpovídá žalobkyni za škodu vzniklou provozem kanalizace, je správný. Odpověď na dovolatelkou položenou otázku, zda může být odpovědnost z provozu veřejné kanalizace vyloučena za situace, kdy v okamžiku vzniku škody nebyla účinná smlouva o dodávce vody a odvádění odpadních vod a kanalizační přípojka nebyla zkolaudována, případně zda tyto okolnosti odůvodňují postup podle § 2918 o. z., je negativní. Jak vyplývá z § 2924 o. z., pro uplatnění nároku na náhradu škody podle tohoto ustanovení není rozhodující, zda mezi poškozeným a tím, kdo mu škodu způsobil, byl závazkový právní vztah, rozhodující je, zda provoz způsobil škodu. Jestliže byl příčinou vzniku škody provoz kanalizace žalované, jak je tomu v daném případě, odpovídá jako provozovatel bez ohledu na to, zda byla smlouva o odvádění odpadních vod účinná, či nikoli, neboť i kdyby smlouva účinná byla, nic by to nezměnilo na skutečnosti, že škoda byla vyvolána provozem kanalizace.

14. Ani okolnost, že objekt, do něhož vytekla voda z kanalizace provozované žalovanou, byl rozestavěn a nebyl zkolaudován, na její odpovědnosti nic nemění. Připojení rozestavěného objektu na kanalizaci bylo povoleno a dle povolení (projektu) provedeno, avšak nebylo používáno (v místě budoucí zdravotní instalace bylo uzavřeno zátkou, která byla při škodné události vzdutím vody vyražena, a právě tudy došlo k zaplavení objektu). Tuto okolnost, stejně jako to, že v době vzniku škody nebyla kanalizační přípojka v objektu osazena toaletní mísou, ne-

lze považovat za okolnosti, jež lze přičítat poškozené ve smyslu § 2918 o. z., neboť při řádném provozu kanalizace nemůže docházet k vzduťi splaškové vody natolik, aby vyvěrala ze sanitárního vybavení objektů připojených na kanalizaci. Pokud jde o spoluúčast žalobkyně na vzniklé škodě, z výsledků řízení vyplývá, že žalovaná ve svých vyjádřeních ke stavbě realizované žalobkyní, stavebníka ani projektanta na ohrožení výrobního areálu vzduťou vodou výslovně neupozornila, když pouhý odkaz na povinnost dodržovat technické podmínky žalované a příslušné zákony a normy nelze považovat za splnění požadavku písemného upozornění stavebníka na ohrožení zpěťným vzduťím, jež jí ukládá § 12 odst. 1 zákona o vodovodech a kanalizacích, § 19 odst. 2 vyhlášky č. 428/2001 Sb. a bod 10.5 ČSN 75 6101.

15. Jako dosud neřešenou otázku předkládá dovolatelka dále výklad podmínek, za nichž lze úspěšně uplatnit liberační důvod uvedený v druhé větě § 2924 o. z., tedy vynaložení veškeré péče, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo. Jak plyne z důvodové zprávy (Eliáš, 2012, s. 1034), výrazem „rozumně požadovat“ je vyjádřeno, že se nemají na mysli jen povinnosti ujednané ve smlouvě nebo stanovené právními předpisy, ale vše, co se v daném ohledu jeví s ohledem na povahu provozu jako racionální, tedy nikoliv všech myslitelných opatření, která jsou sice proveditelná, ale kladla by na něj přepjaté požadavky. Provozovatel se zproští odpovědnosti, prokáže-li, že si při provozování počíнал s opatrností, jaká odpovídá dosažené úrovni poznání v daném oboru i obecné zkušenosti (řádný a odborně způsobilý provozovatel).

16. Druhá věta § 2924 o. z. patří k právním normám s relativně neurčitou hypotézou, tj. k normám, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem, a která tak přenechává soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Dovolací soud pak může úvahu odvolacího soudu o tom, v jakém rozsahu se škůdce zprostil odpovědnosti za škodu, přezkoumat pouze v případě její zjevné nepřiměřenosti (k aplikaci právních norem s relativně neurčitou hypotézou srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2009, sp. zn. 22 Cdo 1618/2007, nebo ze dne 21. 10. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4059/2007).

17. Lze se ztotožnit se závěrem odvolacího soudu, že žalovaná si jako řádný a odborně způsobilý provozovatel nepočíнала. Na upozornění pracovníka žalobkyně, že po předchozím dešti vytéká voda z revizní šachty, adekvátně nereagovala, když nezjišťovala příčinu, a to zvláště za situace, kdy v daném úseku žalovaná (prostřednictvím zhotovitele společnosti M., s. r. o.) prováděla výstavbu přeložky a současně byly předpovídány další srážky. Postup žalované tak nelze považovat za vynaložení veškeré péče, kterou lze rozumně požadovat, neboť při zjištění příčin mohla učinit příslušná, dle odborníků jednoduchá opatření, aby ke vzniku škody nedošlo.

18. S ohledem na výše uvedené je právní závěr odvolacího soudu, že žalovaná je v plném rozsahu povinna nahradit škodu vzniklou žalobkyni, a této povinnosti se ve smyslu § 2924 věty druhé o. z. nezprostila, správný. Proto Nejvyšší soud dovolání žalované jako nedůvodné podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

Č. 37

Č. 37

Právnícká osoba, Zastoupení, Statutární orgán
§ 163 o. z., § 164 o. z., § 431 o. z., § 440 o. z.

Zastoupení právnické osoby členem statutárního orgánu je zastoupením svého druhu (*sui generis*), na něž nedopadá ani úprava smluvního zastoupení (§ 441 až 456 o. z.), ani úprava zastoupení zákonného (§ 457 až 488 o. z.).

Překročí-li člen statutárního orgánu právnické osoby zástupčí oprávnění, anebo zastoupí-li právnickou osobu, ačkoliv k tomu není podle zakladatelského právního jednání oprávněn, může právnická osoba takové jednání dodatečně schválit. Jelikož člen statutárního orgánu není smluvním zástupcem, budou se pravidla pro dodatečné schválení řídit ustanovením § 440 o. z., nikoliv (i) ustanovením § 446 o. z. (výjimku může představovat situace, kdy člen statutárního orgánu bude jednat jako zmocněnec v souladu s § 164 odst. 2 *in fine* o. z. a překročí plnou moc). Ustanovení § 431 o. z. nelze na překročení zástupčího oprávnění členem statutárního orgánu právnické osoby aplikovat.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2019, sp. zn. 27 Cdo 4593/2017, ECLI:CZ:NS:2019:27.CDO.4593.2017.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobkyně zrušil rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 23. 5. 2017, sp. zn. 57 Co 31/2017, jakož i rozsudek Okresního soudu v Opavě ze dne 2. 11. 2016, sp. zn. 117 C 15/2016, a věc vrátil Okresnímu soudu v Opavě k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobou podanou u soudu dne 28. 1. 2016 se žalobkyně domáhá na žalovaných, aby jí společně a nerozdílně zaplatili 1 200 000 Kč s příslušenstvím jako bezdůvodné obohacení, které od ní přijali jako plnění ze smlouvy o budoucí smlouvě. Tuto smlouvu za žalobkyni podepsal toliko jeden jednatel, ačkoli za ni byli oprávněni jednat pouze dva jednatele společně. Podle žalobkyně tak smlouva o budoucí smlouvě nikdy nevznikla.
2. Okresní soud v Opavě rozsudkem ze dne 2. 11. 2016, č. j. 117 C 15/2016-90, žalobu zamítl (výrok I.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok II.).

3. V záhlaví označeným rozsudkem Krajský soud v Ostravě k odvolání žalobkyně rozsudek soudu prvního stupně potvrdil (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).
4. Soudy obou stupňů vyšly z toho, že:
 - [1] Podle zápisu v obchodním rejstříku jsou statutárním orgánem žalobkyně dva jednatelé. Prvním jednatelem je L. H., druhým jednatelem se stal ke dni 16. 1. 2014 G. F. Jménem společnosti jednájí oba jednatelé společně. Po podepsání za společnost se děje tak, že k vytištěné nebo napsané obchodní firmě společnosti připojí jednatelé svůj podpis. Tento zápis do obchodního rejstříku byl proveden ke dni 4. 2. 2014.
 - [2] Dne 20. 3. 2014 podepsali žalovaní jako budoucí převodci a L. H. za žalobkyni jako budoucí nabyvatelku listinu označenou jako smlouva o budoucí smlouvě č. 20/03/2014/A (dále též jen „smlouva“).
 - [3] Předmětem smlouvy byla dohoda o uzavření „smlouvy o převodu práv k vynálezu – elektrolyzéru pro výrobu vodíku – včetně patentu“ a stanovení souvisejících podmínek. Cena za tento převod byla sjednána částkou 10 000 000 Kč. Žalobkyně se zavázala uhradit první část ceny ve výši 1 000 000 Kč do 28. 3. 2014 a druhou část ceny ve výši 200 000 Kč do 28. 4. 2014.
 - [4] Žalobkyně zaplatila žalovaným podle smlouvy „dvěma platbami, které byly realizovány přibližně do pěti týdnů od podpisu smlouvy“, částku 1 200 000 Kč. Žalovaní jí tuto částku ani přes výzvu dosud nevrátili.
5. Na takto ustaveném základě odvolací soud ve shodě se soudem prvního stupně uzavřel, že k bezdůvodnému obohacení žalovaných na úkor žalobkyně nedošlo.
6. Soudy obou stupňů zdůraznily, že podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též jen „o. z.“), vystupují statutární orgány jako zástupci právnické osoby.
7. Odvolací soud se zcela ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, podle něhož je možné § 440 o. z. aplikovat i v případech překročení zástupčího oprávnění statutárního orgánu (jeho členů).
8. Rozhodující podle odvolacího soudu bylo, že „žalobkyně podle smlouvy plnila, čímž bez zbytečného odkladu smlouvu o budoucí smlouvě schválila, a s účinky *ex tunc* zhojila překročení zástupčího oprávnění L. H., který smlouvu podepsal sám, ač tak měl podle veřejného rejstříku učinit společně s G. F. Žalobkyně tedy plnila, k čemu ji právní jednání zavazovalo“.
9. Odvolací soud se též ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, podle něhož, i kdyby žalobkyně smlouvu dodatečně neschválila, zavazovala by smlouva L. H., který podle ní žalovaným také plnil. Způsobil-li L. H. tímto jednáním žalobkyni nějakou škodu, musí se její náhrady žalobkyně domáhat vůči němu, nikoliv vůči žalovaným.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 37

10. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), majíc za to, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení (v rozhodovací praxi odvolacího soudu dosud nevyřešené) otázky hmotného práva, „zda lze aplikovat ustanovení § 440 o. z. o překročení zástupčího oprávnění i na jednání statutárního orgánu právnické osoby nebo jeho členů, anebo zda ustanovení o jednání statutárního orgánu nebo jeho členů za právnickou osobu představují ustanovení speciální, jež vylučují aplikaci ustanovení § 440 o. z.“.

11. Podle názoru dovolatelky § 440 o. z. nelze aplikovat na jednání statutárních orgánů právnických osob, neboť jednání statutárního orgánu „nelze v žádném případě srovnávat se zastoupením smluvním, zákonným či opatrovnickým... Statutární orgán právnické osoby přímo vyjadřuje vůli této právnické osoby a nezastupuje právnickou osobu tak, jako zastupuje jinou osobu, např. zástupce na základě plné moci“. Aplikaci obecných ustanovení o zastoupení (včetně § 440 o. z.) „brání existence zvláštní zákonné úpravy, zejména § 151 odst. 2 o. z., § 159 o. z. a § 162 až § 164 o. z.“ a též skutečnost, že zápis způsobu jednání statutárního orgánu do veřejného rejstříku by zcela ztrácel smysl.

12. Dovolatelka se neztotožňuje ani se závěrem soudů, který přijaly „bez jakéhokoliv provedeného dokazování a navzdory tvrzením dovolatelky“ a podle něhož uhrazením částky 1 200 000 Kč dovolatelka dodatečně jednání L. H. schválila. Právní jednání, jež učinil člen statutárního orgánu samostatně, ač měl jednat společně s jiným členem statutárního orgánu, musí schválit orgán k tomu příslušný. Tím je podle dovolatelky zásadně statutární orgán právnické osoby. Dodatečné schválení jednání L. H. tedy mohl učinit pouze statutární orgán dovolatelky, k čemuž však nikdy nedošlo.

13. Měl-li být smlouvou namísto dovolatelky vázán pouze L. H., jak pro případ dodatečného neschválení dovedl odvolací soud, vzniklo žalovaným na účet dovolatelky bezdůvodné obohacení, neboť peněžní prostředky převedené na účet žalovaných patřily dovolatelce, nikoliv L. H. Dovolatelka, odkazující na § 440 odst. 2 o. z., však má za to, že smlouvou není vázán ani L. H. Způsob jednání statutárního orgánu dovolatelky byl ke dni podpisu smlouvy zapsán v obchodním rejstříku, žalovaní proto nemohli být v dobré víře, že L. H. je oprávněn dovolatelku sám zastoupit.

14. Dovolatelka navrhuje, aby Nejvyšší soud rozsudky soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

15. Žalovaní ve vyjádření k dovolání argumentují správností závěrů rozsudku odvolacího soudu a navrhují, aby Nejvyšší soud dovolání „odmítl či zamítl“.

III.

Přípustnost dovolání

16. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř. pro řešení dovolatelkou otevřené otázky aplikace § 440 o. z. na právní jednání učiněné za právnickou osobu členem jejího statutárního orgánu, v rozhodování dovolacího soudu dosud neřešené.

č. 37

IV.

Důvodnost dovolání

17. Podle § 161 o. z., kdo zastupuje právnickou osobu, dá najevo, co ho k tomu opravňuje, neplyne-li to již z okolností. Kdo za právnickou osobu podepisuje, připojí k jejímu názvu svůj podpis, popřípadě i údaj o své funkci nebo o svém pracovním zařazení.

18. Podle § 162 o. z., zastupuje-li právnickou osobu člen jejího orgánu způsobem zapsaným do veřejného rejstříku, nelze namítat, že právnická osoba nepřijala potřebné usnesení, že usnesení bylo stíženo vadou, nebo že člen orgánu přijaté usnesení porušil.

19. Podle § 163 o. z. náleží statutárnímu orgánu veškerá působnost, kterou zakladatelské právní jednání, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesvěří jinému orgánu právnické osoby.

20. Podle § 164 o. z. může člen statutárního orgánu zastupovat právnickou osobu ve všech záležitostech (odstavec první). Náleží-li působnost statutárního orgánu více osobám, tvoří kolektivní statutární orgán. Neurčí-li zakladatelské právní jednání, jak jeho členové právnickou osobu zastupují, činí tak každý člen samostatně. Vyžaduje-li zakladatelské právní jednání, aby členové statutárního orgánu jednali společně, může člen právnickou osobu zastoupit jako zmocněnec samostatně, jen byl-li zmocněn k určitému právnímu jednání (odstavec druhý).

21. Podle § 431 o. z., překročí-li zástupce podnikatele zástupčí oprávnění, podnikatele právní jednání zavazuje; to neplatí, věděla-li třetí osoba o překročení nebo musela-li o něm vědět vzhledem k okolnostem případu.

22. Podle § 440 o. z., překročil-li zástupce zástupčí oprávnění, zavazuje právní jednání zastoupeného, pokud překročení schválí bez zbytečného odkladu. To platí i v případě, kdy za jiného právně jedná osoba, která k tomu není oprávněna (odstavec první). Není-li právní jednání bez zbytečného odkladu schváleno, je osoba, která právně jednala za jiného, zavázána sama. Osoba, se kterou bylo jednáno a která byla v dobré víře, může na jednajícím požadovat, aby splnil, co bylo ujednáno, anebo aby nahradil škodu (odstavec druhý).

I. K postavení členů statutárního orgánu právnické osoby

23. S účinností od 1. 1. 2014 soukromé právo opustilo rozlišování mezi přímým jednáním právnické osoby (členy statutárního orgánu) a jejím zastoupením; čle-

nové statutárního orgánu právnické osoby jsou nadále považováni za její zástupce (srov. výslovné znění § 164 odst. 1 o. z.).

24. Obecně platí, že člen statutárního orgánu je oprávněn zastupovat právnickou osobu ve všech záležitostech; svědčí mu tudíž ničím neomezené zástupčí oprávnění (§ 164 odst. 1 o. z.). Výjimky z tohoto pravidla upravuje zákon, popř. v souladu se zákonem zakladatelské právní jednání.

25. Právnická osoba si tvoří orgány buď o jednom členu (a pak jde o individuální orgán), anebo o více členech (a pak jde o orgán kolektivní) [§ 152 odst. 1 o. z.]. Z toho také vychází § 164 odst. 2 věta první o. z., podle něhož je-li působnost statutárního orgánu svěřena více osobám, tvoří kolektivní statutární orgán. Z uvedeného pravidla upravují výjimku např. § 44 odst. 5 a § 194 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) [dále jen „z. o. k.“], z nichž plyne, že má-li společnost s ručením omezeným více jednatelů, představuje každý z nich individuální statutární orgán (neurčí-li společenská smlouva, že více jednatelů tvoří kolektivní orgán – § 44 odst. 5 a § 194 odst. 2 z. o. k.).

26. Má-li právnická osoba kolektivní statutární orgán, anebo má-li více individuálních statutárních orgánů (např. společnost s ručením omezeným s více jednatelemi, kteří netvoří kolektivní orgán), svědčí (neomezené) zástupčí oprávnění podle § 164 odst. 1 o. z. každému členu statutárního orgánu. Nicméně zakladatelské právní jednání může upravit způsob zastupování členy statutárního orgánu odlišně; může tak např. určit, že právnickou osobu musí zastupovat vždy více členů statutárního orgánu společně (tzv. „pravidlo čtyř či více očí“), může svěřit zástupčí oprávnění pouze některým členům statutárního orgánu (např. toliko předsedovi) apod. (§ 164 odst. 2 věta druhá o. z.).

27. Ustanovení § 164 odst. 2 o. z. dopadá i na právnické osoby s více individuálními statutárními orgány; opačný závěr by znamenal, že členové jejich (individuálních) statutárních orgánů je zastupují bez dalšího ve všech záležitostech samostatně (§ 164 odst. 1 o. z.) a zakladatelské právní jednání nemůže určit (s využitím pravidla vyjádřeného v § 164 odst. 2 větě druhé o. z.) jinak.

28. Je-li způsob zastupování právnické osoby členy jejího statutárního orgánu určený zakladatelským právním jednáním zapsán ve veřejném rejstříku, mohou členové statutárního orgánu právnickou osobu zastupovat (činit za ni právní jednání) zásadně (srov. zejména výjimku upravenou v § 164 odst. 2 *in fine* o. z.) pouze v souladu s tímto způsobem.

29. Shora popsané závěry Nejvyšší soud vyložil již v usneseních ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 29 Cdo 880/2015, a ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 29 Cdo 387/2016, uveřejněných pod čísly 20/2016 a 10/2019 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též jen „R 20/2016“ a „R 10/2019“).

30. Jsou-li členové statutárního orgánu právnické osoby považováni za její zástupce, je třeba na ně – v rozsahu, v němž zvláštní úprava orgánů právnic-

kých osob neurčuje (jakožto *lex specialis*) odlišně – aplikovat všeobecná ustanovení upravující zastoupení (tj. ustanovení Dílu 1 Hlavy III Části první o. z.) [např. aplikaci § 438 a 439 o. z. vylučuje zvláštní úprava obsažená v § 164 o. z., k předpokladům aplikace § 437 o. z. na členy statutárního orgánu obchodní korporace pak srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4384/2015, uveřejněné pod číslem 102/2016 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek, odst. 21].

31. Pro posouzení, zda lze na členy statutárního orgánu aplikovat i zvláštní úpravu smluvního, popř. zákonného zastoupení (tj. ustanovení Dílu 2, resp. Dílu 3 Hlavy III Části první o. z.), je nutné zodpovědět otázku, zda je zastoupení právnické osoby členy jejího statutárního orgánu zastoupením smluvním, zákonným či zastoupením svého druhu (*sui generis*), na něž zvláštní úprava smluvního či zákonného zastoupení nedopadá.

32. V odborné literatuře lze nalézt všechny v úvahu přicházející názory. Někteří autoři dovozují, že jde o zastoupení smluvní [srov. např. POKORNÁ, J. in: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I (§ 1 až 654), Wolters Kluwer, Praha, 2014, s. 1089], jiní se kloní k závěru, podle něhož jde o zastoupení zákonné [srov. např. DVOŘÁK, T. in: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I (§ 1 až 654), Wolters Kluwer, Praha, 2014, s. 536; EICHLEROVÁ, K. in: ČERNÁ, S., PLÍVA, S. a kol. Podnikatel a jeho právní vztahy, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha, 2013, s. 17; JURÁŠ, M. Zastoupení právnické osoby v civilním právu – aktuální problémy. Právní rozhledy, 12/2014, s. 428–432; HAVEL, B. Konflikt zájmů při správě obchodních korporací (vztah § 437 odst. 2 o. z. a § 54 a násl. z. o. k.), Právní rozhledy, 8/2015, s. 272–275], a konečně další plédují pro názor, že jde o zastoupení *sui generis* [např. LASÁK, J. in: LAVICKÝ P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání Praha: C. H. Beck, 2014, s. 842; či DĚDIČ, J. Úprava konfliktů zájmů v zákoně o obchodních korporacích ve vazbě na nový občanský zákoník. Právní rozhledy, 15–16/2014, s. 524–532].

33. Jakkoliv je vztah mezi členem statutárního orgánu a právnickou osobou, o jejíž orgán jde, vztahem smluvním (vzniká na základě souhlasného projevu vůle právnické osoby a dotčeného člena), rozsah zástupčího oprávnění je primárně upraven zákonem a v jeho mezích zakladatelským právním jednáním (srov. důvody R 10/2019). Člena statutárního orgánu nelze považovat za zmocněnce právnické osoby (jednajícího na základě plné moci), ale ani za typického zákonného zástupce, či dokonce opatrovníka právnické osoby. S ohledem na specifika postavení člena statutárního orgánu se Nejvyšší soud kloní k závěru, že nejde ani o zástupce smluvního, ani o zástupce zákonného. Zastoupení členem statutárního orgánu je zastoupením svého druhu (*sui generis*), na něž nedopadá ani úprava smluvního zastoupení (§ 441 až 456 o. z.), ani úprava zastoupení zákonného (§ 457 až 488 o. z.).

II. K režimu dodatečného schválení právního jednání člena statutárního orgánu činěného za právnickou osobu

34. Zastupování právnické osoby navenek je jednou ze základních působností statutárního orgánu, již zásadně nelze statutárnímu orgánu odebrat, a to ani ujednáním v zakladatelském právním jednání (srov. R 10/2019). Nicméně v případě, že statutární orgán tvoří více osob, může být základní pravidlo (podle něhož samostatné zástupčí oprávnění náleží každému členu statutárního orgánu) modifikováno (v souladu se zákonem) zakladatelským právním jednáním.

35. Vyžaduje-li zakladatelské právní jednání, aby za právnickou osobu jednali alespoň dva členové statutárního orgánu společně (tzv. „pravidlo čtyř očí“), pak jedná-li za právnickou osobu toliko jeden člen statutárního orgánu, překračuje své zástupčí oprávnění (nemůže zastupovat samostatně – nebyl-li k tomu v souladu s § 164 odst. 2 *in fine* o. z. zmocněn – ale toliko společně s dalším členem statutárního orgánu). Určí-li zakladatelské právní jednání, že právnickou osobu může zastupovat toliko určitý člen statutárního orgánu (např. jeho předseda), ostatní členové statutárního orgánu tak činit (zásadně) nemohou. Jedná-li přesto některý z nich, jedná jako osoba, která k tomu není oprávněna.

36. V obou případech však přichází v úvahu, aby právnická osoba (jakožto zastoupený) jednání učiněné takovýmto neoprávněným zástupcem (tj. členem statutárního orgánu jednajícím buď bez zástupčího oprávnění, anebo toto zástupčí oprávnění překračujícím) dodatečně schválila. Jelikož člen statutárního orgánu není smluvním zástupcem, budou se pravidla pro dodatečné schválení řídit § 440 o. z., nikoliv (i) ustanovením § 446 o. z. (výjimku může představovat situace, kdy člen statutárního orgánu bude jednat jako zmocněnec v souladu s § 164 odst. 2 *in fine* o. z. a překročí plnou moc).

37. S ohledem na úvahu odvolacího soudu o možné aplikaci § 431 o. z. (srov. stranu 7 napadeného rozhodnutí) Nejvyšší soud poznamenává, že označené ustanovení (jež neupravuje ratihabici, nýbrž důsledky překročení zástupčího oprávnění zástupcem podnikatele) nelze na překročení zástupčího oprávnění členem statutárního orgánu aplikovat.

38. Jakkoliv totiž čistě gramatický výklad (představující toliko prvotní přiblížení se textu právní normy, obsažené ve vykládaném ustanovení) naznačuje aplikovatelnost § 431 o. z. na členy statutárního orgánu právnické osoby – podnikatele (coby její zástupce), výklad historický, teleologický i systematický vede k závěru opačnému.

39. V § 430 a 431 o. z. zákonodárce převzal úpravu dříve obsaženou v § 15 a § 16 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále též jen „obch. zák.“). Ustanovení § 431 o. z. je převzato z § 15 odst. 2 obch. zák., který beze sporu dopadal toliko na zástupce uvedené v § 15 odst. 1 obch. zák. Dnes je tento typ zastoupení upraven v § 430 odst. 1 o. z. Jelikož z důvodové zprávy k návrhu občanského zákoníku neplyne, že by se zákonodárce

hodlal odchýlit od převzaté úpravy, lze usuzovat, že jeho úmyslem bylo vztáhnout pravidlo obsažené v § 431 o. z. toliko na zástupce uvedené v § 430 odst. 1 o. z.

40. Tomu nasvědčuje i výklad systematický. Jelikož § 431 o. z. řeší toliko překročení zástupčího oprávnění, a nikoliv důsledky jednání bez zástupčího oprávnění, bylo by možné jej aplikovat pouze na situace, kdy člen statutárního orgánu své zástupčí oprávnění překračuje (typicky jedná-li sám, ačkoliv podle zakladatelského právního jednání mají jednat společně nejméně dva). Důsledky jednání člena statutárního orgánu, jemuž zástupčí oprávnění vůbec nesvědčí (viz výše), by podle § 431 o. z. řešit nešlo. Vztažení označeného ustanovení i na členy statutárního orgánu by tudíž znamenalo dvojí režim řešení důsledků jednání členů statutárních orgánů v rozporu se způsobem zastupování určeným zakladatelským právním jednáním, což je z pohledu právní praxe jen obtížně akceptovatelné.

41. Ostatně gramatický výklad (v jehož důsledku by mělo označené ustanovení dopadat na všechny zástupce podnikatele bez rozdílu) vede k (taktéž obtížně akceptovatelnému) závěru, podle něhož by podle § 431 o. z. byly posuzovány i situace, kdy např. smluvní zástupce podnikatele jedná ve věci nesouvisející s podnikáním. Ustanovení § 431 o. z. totiž (výslovně) neomezuje své užití toliko na jednání související s provozem závodu (což v případě jeho vztažení toliko na zástupce uvedené v § 430 odst. 1 o. z. není nutné).

III. K výkladu § 440 o. z.

42. Dodatečné schválení (ratihabice) je projevem vůle zastoupeného být vázán jednáním učiněným neoprávněným zástupcem (osobou, jež jednala bez zástupčího oprávnění, popř. jež své zástupčí oprávnění překročila); jako takové je právním jednáním zastoupeného.

43. Rozhodnutí o dodatečném schválení právního jednání náleží primárně do působnosti statutárního orgánu právnické osoby (§ 163 o. z.). V režimu obchodních korporací bude takové rozhodnutí zpravidla spadat pod obchodní vedení korporace. Jde-li o statutární orgán kolektivní, popř. o více individuálních statutárních orgánů, je nutné dodržet pravidla pro přijetí rozhodnutí stanovená zákonem, popř. zakladatelským právním jednáním (srov. zejména § 156 o. z., § 195 odst. 1 věta druhá z. o. k., § 440 z. o. k. a § 708 odst. 3 z. o. k.). U právnických osob – podnikatelů (především u obchodních korporací) mohou kromě statutárního orgánu o dodatečném schválení právního jednání rozhodnout též další osoby, které byly při provozu obchodního závodu pověřeny činností, jež zahrnuje i schvalované právní jednání. Z pohledu vázanosti zastoupeného (právnické osoby) projevem vůle (dodatečným schválením právního jednání) však není významné, zda právnická osoba (její orgán) přijala rozhodnutí o dodatečném schválení (srov. § 162 o. z.).

44. Projevit vůli být vázán jednáním učiněným neoprávněným zástupcem může za právnickou osobu zásadně každý, kdo by byl oprávněn tuto právnickou osobu zastoupit při dotčeném (schvalovaném) právním jednání (může-li někdo práv-

nickou osobu zavázat tím, že ji zastoupí při samotném právním jednání, může ji zavázat i tím, že takové jednání, učiněné neoprávněným zástupcem, za právnickou osobu schválí). Mohou tak tedy učinit členové statutárního orgánu způsobem určeným zakladatelským právním jednáním (např. s dodržением pravidla čtyř očí), může tak učinit osoba, která by mohla při schvalovaném jednání právnickou osobu – podnikatele zastoupit v souladu s § 430 odst. 1 o. z., může tak učinit prokurista (jde-li o schválení právního jednání učiněného při provozu závodu) či jiný zmocněnec (spadá-li schvalované právní jednání do rozsahu udělené plné moci), popř. jiní zástupci, splňující předestřené základní předpoklad, totiž že by mohli právnickou osobu zastoupit již při schvalovaném právním jednání (opatrovník, likvidátor, vedoucí odštěpného závodu atd.).

45. Občanský zákoník neupravuje formu dodatečného schválení. Jelikož obecně platí, že každý má právo zvolit si pro své právní jednání libovolnou formu, není-li omezen ujednáním či zákonem (§ 559 o. z.), lze dovozovat, že volba formy dodatečného schválení závisí na zastoupeném (právnické osobě). A to i tehdy, kdy zákon pro schvalované právní jednání formu stanoví. Ke shodnému závěru dospěla jak judikatura v poměrech právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 4. 2017, sp. zn. 21 Cdo 2494/2016, uveřejněný pod číslem 148/2018 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), tak i komentářová literatura (MELZER, F. in: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III, § 419–654, Praha: Leges, 2014, s. 90). Vždy však musí být zjevné, že k tomu oprávněná osoba projevuje vůli jako zástupce právnické osoby dodatečně schválit určité právní jednání, učiněné za právnickou osobu neoprávněným zástupcem. Za splnění této podmínky může mít dodatečné schválení i „podobu“ plnění závazků převzatých za právnickou osobu neoprávněným zástupcem.

46. K dodatečnému schválení by mělo dojít bez zbytečného odkladu poté, kdy se o jednání, jakož i o tom, že je za ni učinil neoprávněný zástupce, právnická osoba dozví (obecně k počítání lhůty „bez zbytečného odkladu“ srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2013, sp. zn. 32 Cdo 2484/2012, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2015, sp. zn. 29 Cdo 2970/2013). Právnická osoba se o těchto skutečnostech dozví tehdy, když se o nich dozví některý z členů statutárního orgánu odlišný od člena, který neoprávněně jednal, popř. jiná osoba, jejíž vědomost o této skutečnosti lze přičítat právnické osobě (obecně k okruhu takových osob srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2017, sp. zn. 29 Cdo 4554/2015, uveřejněný pod číslem 9/2019 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

47. Schválí-li právnická osoba dodatečně právní jednání, která za ni učinil neoprávněný zástupce, je tímto právním jednáním vázána od počátku (*ex tunc*). Od dodatečného schválení právního jednání (ratihabice) je proto nutné odlišit dodatečné (sukcesivní) jednání dalšího člena (dalších členů) statutárního orgánu práv-

nické osoby uplatňující tzv. pravidlo čtyř či více očí. V takovém případě [kdy je zpravidla od počátku zřejmé, že za právnickou osobu jednájí (budou jednat) členové statutárního orgánu společně] se právní jednání stává účinným až okamžikem, kdy vůli projeví poslední z nich (*ex nunc*).

č. 37

48. Zastoupený může postupem podle § 440 o. z. dodatečně schválit právní jednání učiněné neoprávněným zástupcem i tehdy, nebyla-li třetí osoba (adresát právního jednání) v dobré víře, že jednajícímu svědčí zástupčí oprávnění. Jinak řečeno, dobrá víra třetí osoby v zástupčí oprávnění jednajícího není podmínkou ratihabice podle § 440 o. z. Je však předpokladem pro případnou vázanost samotného neoprávněného zástupce (dodatečně neschváleným) právním jednáním ve smyslu § 440 odst. 2 o. z. (srov. vazbu mezi první a druhou větou § 440 odst. 2 o. z.; v literatuře viz např. MELZER, F., op. cit. výše, s. 63 a 64). Jinými slovy, není-li třetí osoba (adresát právního jednání) v dobré víře, že jednajícímu svědčí zástupčí oprávnění, nemůže na jednajícího požadovat, aby splnil, co bylo ujednáno, anebo aby nahradil škodu.

49. Je-li ze způsobu zastupování právnické osoby členy statutárního orgánu zapsaného ve veřejném rejstříku právnických osob [§ 25 odst. 1 písm. g) zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů; dále též jen „z. v. r.“] zřejmé, že právnickou osobu zastupují pouze dva nebo více členů statutárního orgánu společně, osoba, s níž je jednáno, zpravidla nebude [s ohledem na princip formální a materiální publicity veřejného rejstříku (vyjádřený v § 3 a 8 z. v. r.)] v dobré víře o tom, že pouze jeden člen statutárního orgánu právnické osoby může takovou právnickou osobu zastoupit. Nedostatek dobré víry třetí osoby vede k tomu, že dodatečně neschválené právní jednání neváže ani zastoupenou právnickou osobu, ani neoprávněného zástupce.

IV. Promítnutí uvedených závěrů do poměrů projednávané věci

50. Odvolací soud správně posuzoval, zda jednání učiněné jednatelem L. H. za dovolatelku (uzavření smlouvy) v rozporu se způsobem zastupování zapsaným v obchodním rejstříku dovolatelka dodatečně schválila postupem podle § 440 o. z. Správným je pak i závěr, podle něhož mohlo být dodatečné schválení učiněno i konkludentně, např. splněním (části) závazků převzatých smlouvou (poukázáním části ceny).

51. Nicméně odvolací soud pochybil, nezabýval-li se tím, zda dovolatelka byla při trzeném konkludentním jednání, spočívajícím v poukázání části ceny dle smlouvy, zastoupena osobou oprávněnou projevít za ni vůli dodatečně schválit smlouvu (nezkoumal, kdo o provedení příslušných plateb rozhodl a kdo je provedl). Za daného stavu není (zatím) možné uzavřít, že dovolatelka (prostřednictvím k tomu oprávněné osoby) projevila v souladu s § 440 o. z. vůli být vázána uzavřenou smlouvou.

52. Přinejmenším předčasné (s ohledem na absenci posouzení, zda žalovaní byli v dobré víře v zástupčí oprávnění jednatele jednajícího v rozporu se zápisem

v obchodním rejstříku) je pak i závěr odvolacího soudu, podle něhož by v případě absence dodatečného schválení byl smlouvou vázán sám L. H.

53. Konečně nesprávná je pak i úvaha odvolacího soudu, podle níž, byl-li by ze smlouvy vázán toliko L. H. a poukázal-li by žalovaným bez právního důvodu peněžní prostředky dovolatelky, nevznikl by dovolatelce nárok na vydání bezdůvodného obohacení vůči žalovaným, ale toliko nárok na náhradu škody vůči jednateli (k souběhu obou nároků ve skutkově obdobné situaci srov. rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2015, sp. zn. 31 Cdo 2307/2013).

54. Jelikož řešení právní otázky, na které napadené rozhodnutí spočívá, není správné a dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř. byl uplatněn právem, Nejvyšší soud, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Důvody, pro které nemohlo obstát rozhodnutí odvolacího soudu, dopadají i na rozhodnutí soudu prvního stupně; Nejvyšší soud proto zrušil i je a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

55. Právní názor dovolacího soudu je pro soudy nižších stupňů závazný (§ 243g odst. 1 část první věty za středníkem o. s. ř., § 226 odst. 1 o. s. ř.).

Č. 38

č. 38

Incidenční spory, Pojistné na sociální zabezpečení

§ 168 odst. 2 písm. e) IZ, § 203a IZ, § 3 odst. 4 zákona č. 589/1992 Sb., § 6 odst. 2 zákona č. 589/1992 Sb., § 13 zákona č. 589/1992 Sb., § 14 odst. 1, 3 zákona č. 589/1992 Sb., § 14a odst. 1, 3 zákona č. 589/1992 Sb.

Dlužné pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti u osoby samostatně výdělečně činné za dobu předcházející dni, kdy byl zjištěn úpadek dlužníka, nejsou pohledávkami za majetkovou podstatou ve smyslu § 168 odst. 2 insolvenčního zákona.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2019, sen. zn. 29 ICdo 21/2017, ECLI:CZ:NS:2019:29.ICDO.21.2017.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalovaného zrušil, s výjimkou těch částí výroků o věci samé, jimiž bylo určeno, že pohledávka žalobce ve výši 8 526 Kč je pohledávkou za majetkovou podstatou, rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 10. 2016, sp. zn. 41 ICm XY, 101 VSPH XY (KSHK 41 INS XY), a rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 22. 1. 2016, sp. zn. 41 ICm XY, a věc ve zrušeném rozsahu vrátil Krajskému soudu v Hradci Králové k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 22. 1. 2016, č. j. 41 ICm XY, Krajský soud v Hradci Králové (dále jen „insolvenční soud“):

[1] Určil, že pohledávka žalobce (České republiky – České správy sociálního zabezpečení) za dlužníkem (J. F.) ve výši 42 078 Kč je pohledávkou za majetkovou podstatou (bod I. výroku).

[2] Rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (bod II. výroku).

2. Insolvenční soud vyšel při posuzování důvodnosti žalobou uplatněného nároku zejména z toho, že:

[1] Usnesením ze dne 21. 10. 2013, č. j. KSHK 41 INS XY, insolvenční soud zjistil úpadek dlužníka, prohlásil konkurs na jeho majetek a ustanovil žalovaného insolvenčním správcem dlužníka.

[2] Dne 19. 11. 2013 žalobce přihlásil do insolvenčního řízení pohledávku za dlužníkem v celkové výši 110 133 Kč; z toho pohledávku č. 5 v částce 17 667 Kč z titulu dlužných záloh na pojistné na důchodové pojištění za období únor až září 2013.

[3] Dne 29. 5. 2014 podal dlužník (jako osoba samostatně výdělečně činná) u žalobce přehled o příjmech a výdajích za rok 2013.

[4] Podáním datovaným 13. 8. 2014 žalobce uplatnil u žalovaného pohledávku za majetkovou podstatou představující doplatek dlužníka na pojistném na důchodové pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti za rok 2013 ve výši 42 078 Kč.

[5] Usnesením ze dne 3. 3. 2015, č. j. KSHK 41 INS XY, insolvenční soud k návrhu žalovaného ze dne 20. 2. 2015 vyzval žalobce k podání žaloby na určení pořadí pohledávky ve výši 17 667 Kč do 30 dnů od doručení usnesení. Usnesení bylo žalobci doručeno 4. 3. 2015 a žalobce podal žalobu u insolvenčního soudu 24. 3. 2015.

3. Na výše uvedeném základě insolvenční soud dospěl k závěru, že v posuzované věci jde o pohledávku za majetkovou podstatou podle § 168 odst. 2 písm. e) zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona). Insolvenční soud – odkazuje na § 14a odst. 3 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti (dále jen „ZPSZ“) – uvedl, že „povinnost k placení tedy vznikla na základě přehledu o příjmech a výdajích OSVČ za rok 2013 ze dne 29. 5. 2014“ a „rozdíl mezi úhrnem záloh a výší pojistného byl vyčíslen částkou 42 078 Kč“.

4. K odvolání žalovaného Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 13. 10. 2016, č. j. 41 ICm XY, 101 VSPH XY (KSHK 41 INS XY):

[1] Potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok).

[2] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

5. Odvolací soud – vycházející ze skutkových zjištění insolvenčního soudu a z díky § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona – neměl žádné pochybnosti o tom, že pohledávka žalobce je pohledávkou za majetkovou podstatou dlužníka. Přitakal závěru insolvenčního soudu, že pohledávka žalobce z titulu dlužného pojistného za rok 2013 „vznikla až platebním výměrem žalobce z 29. 5. 2014, neboť okresní správa sociálního zabezpečení vydává svá rozhodnutí o výši a splatnosti dlužného pojistného vůči OSVČ až poté, kdy uplyne příslušné pojistné období, kterým je předchozí kalendářní rok, jestliže osoba povinná pojistné platit splnila svou zákonnou povinnost podat přehled o příjmech a výdajích za rok 2013, což musí učinit do 30. 4. následujícího roku, tj. do 30. 4. 2014“. Již z toho je zřejmé, že pohledávka nemohla vzniknout před rozhodnutím o úpadku.

6. Podle odvolacího soudu není rozhodné, že žalobce přihlásil do insolvenčního řízení také pohledávku z titulu dlužných záloh na pojistném za část roku

2013. Jestliže dlužné pojistné za celý rok 2013, které dlužník nezaplatil, se stalo splatným po rozhodnutí o úpadku, vznikl žalobci vydáním příslušného platebního výměru nárok na zaplacení dlužného pojistného za celý rok 2013 a v tomto okamžiku zanikl jeho nárok na zálohy za toto pojistné období.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

7. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, z jehož obsahu [posuzováno podle § 41 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“)] je zřejmé, že dovolatel brojí proti té části výroku napadeného rozhodnutí, jíž odvolací soud potvrdil rozsudek insolvenčního soudu v bodu I. výroku v rozsahu částky 33 552 Kč a dále proti výrokům o nákladech řízení před soudy obou stupňů.

8. Dovolatel vymezuje přípustnost dovolání ve smyslu § 237 o. s. ř., argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena, namítaje, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.). Požaduje, aby Nejvyšší soud rozsudky soudů obou stupňů zrušil a ve věci rozhodl tak, že pohledávka žalobce ve výši 8 526 Kč z titulu doplatku pojistného na důchodové pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti za rok 2013, která vznikla v období po zjištění úpadku a prohlášení konkursu na majetek dlužníka, je pohledávkou za majetkovou podstatou, a ve zbytku se nárok žalobce zamítá.

9. Dovolatel předkládá Nejvyššímu soudu k řešení otázku, zda pro posouzení, že pohledávka státu na pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti je pohledávkou, kterou je nutno přihlásit přihláškou pohledávky do insolvenčního řízení nebo pohledávkou za majetkovou podstatou dle § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona, je rozhodující, zda jde o pojistné za období předcházející zjištění úpadku dlužníka nebo za období po zjištění úpadku, nebo je rozhodující okamžik splatnosti doplatku pojistného.

10. Dovolatel tvrdí, že povinnost k úhradě pojistného musí být (aby stát nebyl zvýhodněn vůči ostatním věřitelům) rozdělena za období do úpadku a po úpadku a jen pojistné za období po zjištění úpadku může být pohledávkou za majetkovou podstatou dle § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona. S poukazem na § 13 odst. 1 ZPSZ uvádí, že nárok státu na úhradu pojistného vzniká průběžně po celou dobu, kdy je fyzická osoba osobou samostatně výdělečně činnou, a to za každý započatý kalendářní měsíc trvání této činnosti. Ustanovení § 14a odst. 3 ZPSZ neupravuje otázku vzniku nároku státu na pojistné, ale splatnost pojistného. Podle dovolatele je § 250 insolvenčního zákona „zvláštním ujednáním“ ve vztahu k § 14a odst. 3 ZPSZ a obě ustanovení „řeší pouze a jen otázku splatnosti,

nikoli vzniku nároku státu na úhradu pojistného, která je spojena se statutem osoby samostatně výdělečně činné a jeho trváním“.

11. Závěrem dovolatel podotýká, že dovoláním napadené rozhodnutí je nepřezkoumatelné, když odvolací soud se nijak nevyjádřil k dovolatelem předestřené otázce protiústavnosti neoprávněného zvýhodňování státu v postavení insolvenčního věřitele.

12. Žalobce se ztotožňuje se závěry obsaženými v rozsudku odvolacího soudu a navrhuje dovolání zamítnout.

III.

Přípustnost dovolání

13. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 29. září 2017) se podává z bodu 2. článku II části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

14. Dovolání v dané věci je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro ně neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř., a co do posouzení otázky dovoláním otevřené jde o věc dovolacím soudem neřešenou.

IV.

Důvodnost dovolání

15. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají; Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

16. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

17. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

18. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona a zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti:

§ 5 (insolvenčního zákona)
Zásady insolvenčního řízení

19. Insolvenční řízení spočívá zejména na těchto zásadách:

- a) insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů;
b) věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti;

...

§ 168 (insolvenčního zákona)
Pohledávky za majetkovou podstatou

...

(2) Pohledávkami za majetkovou podstatou, pokud vznikly po rozhodnutí o úpadku, jsou

...

e) daně, poplatky a jiná obdobná peněžitá plnění, pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, pojistné na veřejné zdravotní pojištění a pojistné na důchodové spoření, pohledávky vzniklé opravou výše daně u pohledávek za dlužníkem v insolvenčním řízení podle zákona upravujícího daň z přidané hodnoty,

...

(3) Není-li dále stanoveno jinak, pohledávky za majetkovou podstatou se uspokojují v plné výši kdykoli po rozhodnutí o úpadku.

§ 173 (insolvenčního zákona)

...

(3) Přihlásit lze i pohledávku nesplatnou nebo pohledávku vázanou na podmínku. Pohledávky věřitelů vázané na splnění rozvazovací podmínky se považují v insolvenčním řízení za nepodmíněné, dokud rozvazovací podmínka není splněna. Na pohledávky věřitelů vázané na splnění odkládací podmínky nemá zahájení insolvenčního řízení vliv.

...

§ 175 (insolvenčního zákona)

20. Pohledávku je nutné vždy vyčíslit v penězích, i když jde o pohledávku nepeněžitou. Pohledávka v cizí měně musí být přepočítána na českou měnu podle kurzu devizového trhu vyhlášeného Českou národní bankou v den zahájení insolvenčního řízení, a stala-li se pohledávka splatnou dříve, podle kurzu vyhlášeného v den její splatnosti. Pro přepočet pohledávek v cizích měnách, pro něž Česká národní banka nevyhlašuje kurz devizového trhu, se použije střední kurz centrální banky příslušné země, popřípadě aktuální kurz mezibankovního trhu k americkému dolaru nebo k euru. Jde-li o pohledávku nepeněži-

tou nebo pohledávku neurčité výše, musí být vyjádřena v penězích na základě odhadu její hodnoty.

§ 203a (insolvenčního zákona)

(1) V pochybnostech o tom, zda pohledávka uplatněná věřitelem podle § 203 je pohledávkou za majetkovou podstatou nebo pohledávkou postavenou jí na roveň anebo pohledávkou, která se v insolvenčním řízení neuspokojuje (§ 170), uloží insolvenční soud i bez návrhu věřiteli, který ji uplatnil, aby do 30 dnů podal u insolvenčního soudu žalobu na určení pořadí uplatněné pohledávky; na návrh insolvenčního správce tak učiní vždy. Žaloba musí být vždy podána proti insolvenčnímu správci. Nedojde-li žaloba o určení pořadí pohledávky uplatněné jako pohledávka za majetkovou podstatou nebo jako pohledávka postavená na roveň pohledávce za majetkovou podstatou ve stanovené lhůtě insolvenčnímu soudu nebo není-li žalobě vyhověno, považuje se podání, jímž věřitel takovou pohledávku uplatnil, za přihlášku pohledávky a uspokojení pohledávky jako pohledávky za majetkovou podstatou nebo pohledávky postavené jí na roveň je v insolvenčním řízení vyloučeno. Nedojde-li žaloba o určení pořadí pohledávky, která se v insolvenčním řízení neuspokojuje, ve stanovené lhůtě insolvenčnímu soudu nebo není-li žalobě vyhověno, je uspokojení takové pohledávky v insolvenčním řízení vyloučeno.

(2) Řízení o žalobě podle odstavce 1 je incidenčním sporem podle § 159 odst. 1 písm. a); ustanovení o popření pořadí přihlášené pohledávky platí obdobně.

Ve výše citované podobě platila ustanovení § 5 a § 175 insolvenčního zákona již v době zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužníka (17. 1. 2013). Zákonem č. 294/2013 Sb., účinným od 1. 1. 2014, bylo doplněno § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona o „pohledávky vzniklé opravou výše daně u pohledávek za dlužníkem v insolvenčním řízení podle zákona upravujícího daň z přidané hodnoty“ a § 173 odst. 3 insolvenčního zákona o „Pohledávky věřitelů vázané na splnění rozvazovací podmínky se považují v insolvenčním řízení za nepodmíněné, dokud rozvazovací podmínka není splněna. Na pohledávky věřitelů vázané na splnění odkládací podmínky nemá zahájení insolvenčního řízení vliv“. Tímto zákonem bylo do insolvenčního zákona vtčeno také § 203a. Do vydání napadeného rozhodnutí § 5, § 168 odst. 2 písm. e), § 173 odst. 3, § 175 a § 203a insolvenčního zákona nedoznala změň. Pro účely aplikace § 203a insolvenčního zákona budiž dodáno, že postup podle § 203a insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. ledna 2014 se uplatní i v insolvenčních řízeních zahájených před 1. lednem 2014 (jako v dané věci); k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. 29 Cdo 2805/2015.

§ 3 (ZPSZ)

...

(4) Osoby samostatně výdělečně činné jsou povinny platit pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, pokud jsou účastny důchodového pojištění podle předpisů o důchodovém pojištění, a za podmínek stanovených tímto zákonem též zálohy na pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti; osoby samostatně výdělečně činné jsou povinny platit pojistné na nemocenské pojištění, pokud jsou účastny nemocenského pojištění podle předpisů o nemocenském pojištění. Kdo se považuje za osobu samostatně výdělečně činnou a kdy se samostatná výdělečná činnost považuje za hlavní samostatnou výdělečnou činnost a za vedlejší samostatnou výdělečnou činnost, stanoví zákon o důchodovém pojištění.

č. 38

§ 6 (ZPSZ)

...

(2) U osoby samostatně výdělečně činné je rozhodným obdobím, z něhož se zjišťuje vyměřovací základ pro pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, kalendářní rok, za který se toto pojistné a příspěvek platí.

§ 13 (ZPSZ)

(1) Osoba samostatně výdělečně činná je povinna odvádět pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na nemocenské pojištění na účet příslušné okresní správy sociálního zabezpečení.

(2) Osoba samostatně výdělečně činná je povinna platit za podmínek dále stanovených buď pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, nebo zálohy na pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti (dále jen „zálohy na pojistné“) a doplatek na pojistném na důchodové pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti (dále jen „doplatek na pojistném“).

§ 14 (ZPSZ)

(1) Zálohy na pojistné se platí na jednotlivé celé kalendářní měsíce. Výše zálohy na pojistné se stanoví procentní sazbou uvedenou v § 7 odst. 1 písm. c) bodě 1 nebo 2 z měsíčního vyměřovacího základu. Byla-li osoba samostatně výdělečně činná v kalendářním měsíci účastna důchodového spoření, stanoví se výše zálohy na pojistné za tento kalendářní měsíc procentní sazbou uvedenou v § 7 odst. 1 písm. c) bodě 2, pokud osoba samostatně výdělečně činná je účastníkem důchodového spoření.

...

(3) Za kalendářní měsíc, v němž byl nebo měl být podán přehled podle § 15 odst. 1, se záloha na pojistné ve výši odpovídající měsíčnímu vyměřovacímu základu stanovenému podle odstavců 2, 4 až 6 platí do kalendářního měsíce, který předchází kalendářnímu měsíci, v němž byl nebo měl být takový přehled podán v dalším kalendářním roce.

§ 14a (ZPSZ)

(1) Záloha na pojistné za kalendářní měsíc je splatná od 1. do 20. dne následujícího kalendářního měsíce. Výši zálohy na pojistné zaplacené v období splatnosti podle věty první lze v tomto období dodatečně zvýšit.

...

(3) Doplatek na pojistném je splatný nejpozději do osmi dnů po dni, ve kterém byl, popřípadě měl být podán přehled o příjmech a výdajích podle § 15 odst. 1 za kalendářní rok, za který se pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti platí.

21. Ze spisu plyne, že dlužník jako osoba samostatně výdělečně činná s hlavní činností byl účasten důchodového pojištění (§ 3 odst. 4 ZPSZ) v období od 7. 4. 2008 do 31. 1. 2015 a platil zálohy na pojistné a doplatek na pojistném (§ 13 odst. 2 ZPSZ). Žalobce přihlásil do insolvenčního řízení dlužníka (příhláškou pohledávky P9) pohledávky z titulu doplatku na pojistném za rok 2010, 2011 a 2012 a podáním z 13. 8. 2014 uplatnil u žalovaného pohledávku za majetkovou podstatou v částce 42 078 Kč představující doplatek na pojistném za rok 2013, s tím, že pohledávka vznikla (až) na základě předložení přehledu o příjmech a výdajích dlužníka za rok 2013 (v roce 2014) a byla stanovena podle § 14 odst. 10 ZPSZ ve výši rozdílu mezi výší pojistného na důchodové zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a výší záloh na pojistné zaplacených za rozhodné období.

22. V takto ustaveném skutkovém a právním rámci je určující pro výsledek dovolacího řízení to, zda pohledávka žalobce na dlužném pojistném za rok 2013 je pohledávkou, která má být uplatněna přihláškou pohledávky (§ 165 insolvenčního zákona), nebo pohledávkou za majetkovou podstatou (§ 168 insolvenčního zákona). Přitom od vyřešení této otázky se odvíjí i následné uspokojení pohledávky žalobce v insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka, neboť insolvenční zákon formuluje různé předpoklady, za nichž mohou být uspokojeny jednotlivé kategorie pohledávek.

23. Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi ustáleně vychází ze závěrů obsažených v usnesení ze dne 30. 11. 2011, sen. zn. 29 NSČR 16/2011, uveřejněném pod číslem 54/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 54/2012“) [ústavní stížnost proti tomuto usnesení odmítl Ústavní soud usnesením ze dne 22. 3. 2012, sp. zn. III. ÚS 721/2012, dostupným na webových stránkách Ústavního soudu], které je – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná

níže – dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu. V něm Nejvyšší soud vysvětlil základní kategorizaci pohledávek, jež mohou být uplatňovány v insolvenčním řízení. Přitom dovodil, že pro pohledávky, které věřitelé uplatňují vůči dlužníku podáním přihlášky, platí, že musí existovat (byť dosud nejsou splatné nebo jsou vázány na podmínku, k jejímuž splnění může dojít později) zpravidla ke dni rozhodnutí o úpadku [srov. i § 136 odst. 2 písm. d), § 170 a § 173 odst. 2 insolvenčního zákona], nejpozději však [není-li s rozhodnutím o úpadku spojeno rozhodnutí o prohlášení konkursu (srov. i § 246 odst. 2 insolvenčního zákona)] ke dni přihlášení provedeného v propadné lhůtě vymezené rozhodnutím o úpadku. Dále uvedl, že charakteristickým rysem pohledávek za majetkovou podstatou je, že vznikly nejpozději po vyhlášení moratoria (jež předcházelo zahájení insolvenčního řízení), zpravidla však po zahájení insolvenčního řízení (§ 168 odst. 1 uvozo- vací věta insolvenčního zákona) nebo po rozhodnutí o úpadku (§ 168 odst. 2 uvozo- vací věta insolvenčního zákona). Jejich výčet je taxativní a v insolvenčním řízení se nepřihlašují, nýbrž se uplatňují vůči insolvenčnímu správci pořadem práva tak, jako by insolvenční správce byl v nich dlužníkem (§ 203 odst. 1 insol- venčního zákona).

24. Problematikou úhrady pojistného na sociální zabezpečení se zabýval ve svých rozhodnutích taktéž Nejvyšší správní soud. Např. v rozsudku ze dne 11. 4. 2007, sp. zn. 3 Ads 63/2006, publikovaném ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu číslo 7, ročník 2007, pod číslem 1241, formuloval závěr, že povinnost zaměstnavatele odvést za své zaměstnance pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti vzniká dnem následujícím po posledním dni rozhodného období podle § 6 odst. 1 ZSPZ, tj. prvním dnem měsíce následujícího po měsíci, za který se pojistné platí. Splatnost pojistného se řídí § 9 odst. 2 tohoto zákona.

25. V rozsudku ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 4 Ads 38/2011, publikovaném ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu číslo 9, ročník 2012, pod číslem 2661, Nejvyšší správní soud uvedl, že koncepce účasti osob samostatně výdělečně činných na pojištění uvedená v zákoně č. 155/1995 Sb. ve spojení s právní úpravou povinnosti platit pojistné, obsaženou v zákoně č. 589/1992 Sb., vychází z předpokladu, že osoba samostatně výdělečně činná s hlavní činností je účastna na pojištění bez ohledu na jiné skutečnosti vždy a ve všech kalendářních měsících, v nichž hlavní samostatnou výdělečnou činnost vykonávala. Je povinna platit pojistné alespoň z minimálního vyměřovacího základu a je povinna platit zálohy bez ohledu na vyšší příjmu dosaženého v těchto kalendářních měsících. Povinnost osoby samostatně výdělečně činné s hlavní činností platit zálohy je samostatnou povinností a posuzování jejího plnění nezávisí na tom, zda za ten který kalendářní rok byla účastna pojištění, či nikoliv, protože z hlavní činnosti je účastna na pojištění vždy a z vedlejší činnosti za stanovených podmínek.

26. Pro závěr o charakteru pohledávky žalobce na dlužném pojistném je určující posoudit, kdy dlužníku vznikla povinnost platit pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti ve smyslu § 13 odst. 2 ZSPZ.

27. Podle názoru Nejvyššího soudu je nutné právní úpravu obsaženou v § 13 odst. 2, § 14 odst. 1 a 3, § 14a odst. 1 ZSPZ interpretovat tak, že v případě osoby samostatně výdělečně činné, která platí zálohy na pojistné, vzniká pohledávka na dlužném pojistném v měsíci, v němž osoba samostatně výdělečně činná vykonává hlavní samostatnou výdělečnou činnost (tedy v jednotlivých měsících). Rozdělení pohledávky žalobce na pohledávku na zálohách splatných v době před rozhodnutím o úpadku dlužníka a pohledávku na zálohách a doplatku na pojistném splatném po rozhodnutí o úpadku je východiskem (řešením) pragmatickým a z pohledu účelu sledovaného úpravou pohledávek za majetkovou podstatou logickým. K tomu lze poznamenat, že pro účely přihlašování pohledávek není okamžik splatnosti pohledávky významný, neboť pro pohledávky, které věřitelé uplatňují vůči dlužníku podáním přihlášky, platí, že musí existovat (byť dosud nejsou splatné) zpravidla ke dni rozhodnutí o úpadku, nejpozději však [není-li s rozhodnutím o úpadku spojeno rozhodnutí o prohlášení konkursu (srov. i § 246 odst. 2 insolvenčního zákona)] ke dni přihlášení provedeného v propadné lhůtě vymezené rozhodnutím o úpadku (viz R 54/2012). Možnost přihlásit v insolvenčním řízení i pohledávku nesplacnou plyne také z díkce § 173 odst. 3 věty první insolvenčního zákona.

28. Přistoupit na názor žalobce, že rozhodným pro vznik pohledávky je (až) okamžik předložení přehledu o příjmech a výdajích za rok 2013 (resp. vzniku povinnosti tento přehled předložit dle § 15 a § 14a odst. 3 ZSPZ), by znamenalo nezohlednit okamžik (dobu), kdy bylo o úpadku dlužníka rozhodnuto.

29. Jinak řečeno, poji-li zákon č. 589/1992 Sb. (jak plyne z jeho § 3 odst. 4) vznik povinnosti platit pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti u osoby samostatně výdělečně činné již s vykonáváním samostatně výdělečné činnosti, pak otázky upravené tímto zákonem ohledně rozhodného období, z něhož se zjišťuje vyměřovací základ (§ 6 ZPSZ), ohledně záloh (§ 14 odst. 1 a 3, § 14a odst. 1 ZPSZ) a ohledně zúčtování záloh (stanovení doplatku) [§ 14a odst. 3 ZPSZ] jsou již otázkami spojenými s určením výše a splatnosti pohledávky, nikoli otázkami upravujícími její vznik. Jakkoli obtížným může být (vzhledem k možným zálohám a ke způsobu určení vyměřovacího základu) určení výše takové pohledávky k okamžiku rozhodnutí o úpadku (pro účely jejího rozdělení na část, jež má být uplatněna přihláškou, a na část, jež má být uplatněna jako pohledávka za majetkovou podstatou), není taková okolnost důvodem, pro který by okamžik vzniku pohledávky měl být posouván až k době, kdy ji lze (vzhledem ke způsobu určení vyměřovacího základu) přesně vyčíslit. Insolvenční zákon předjímá možné obtíže při vyčíslování některých přihlašovaných pohledávek úpravou obsaženou v § 175 poslední větě, z níž se podává, že

i pohledávka neurčité výše musí být v přihlášce vyjádřena v penězích na základě odhadu její hodnoty.

č. 38

30. V poměrech dané věci, kdy o úpadku dlužníka (a současně o prohlášení konkursu na jeho majetek) rozhodl insolvenční soud usnesením ze dne 21. 10. 2013 (s účinky téhož dne) a žalobce uplatňuje vůči dlužníku doplatek pojistného za celý rok 2013, nelze považovat za pohledávku za majetkovou podstatou tu část pohledávky, která vznikla v době před zjištěním úpadku dlužníka (v době od 1. 1. 2013 do 20. 10. 2013). Jinak řečeno, dlužné pojistné za dobu předcházející dni, kdy byl zjištěn úpadek dlužníka, není pohledávkou za majetkovou podstatou ve smyslu § 168 odst. 2 insolvenčního zákona (srov. *mutatis mutandis* např. obdobně závěry obsažené v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2016, sen. zn. 29 NSČR 89/2014, uveřejněném pod číslem 17/2018 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

31. Závěrem Nejvyšší soud uvádí, že rozhodnutí odvolacího soudu není nepřezkoumatelné, když z něj zcela zřetelně a srozumitelně plynou důvody, pro které odvolací soud shledal žalobou uplatněný nárok důvodným. K otázce (ne)přezkoumatelnosti soudního rozhodnutí lze odkázat na závěry obsažené např. v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2543/2011, uveřejněném pod číslem 100/2013 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.

32. Právní posouzení věci, na němž rozhodnutí odvolacího soudu spočívá, tudíž není správné a dovolání je důvodné. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), zrušil rozsudek odvolacího soudu vyjma dovoláním nenapadené části výroku, již bylo určeno, že pohledávka žalobce ve výši 8 526 Kč je pohledávkou za majetkovou podstatou. Jelikož důvody, pro které neobstálo rozhodnutí odvolacího soudu, dopadají i na rozhodnutí insolvenčního soudu, Nejvyšší soud v témže rozsahu zrušil i je a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).

33. Právní názor Nejvyššího soudu je pro soudy nižších stupňů závazný. O náhradě nákladů dovolacího řízení rozhodne soud v rozhodnutí, jímž se řízení končí (§ 243g odst. 1 věta druhá a § 151 odst. 1 část věty před středníkem o. s. ř.).

Č. 39

č. 39

Insolvenční řízení, Insolvenční správce, Zpeněžování, Exekuce, Zástavní právo § 298 IZ, § 337h odst. 1 o. s. ř., § 46 odst. 7 zákona č. 120/2001 Sb.

Byl-li majetek tvořící předmět zajištění (zástava) v souladu se zákonem zpeněžen v exekučním řízení a byl-li dosažený výtěžek takového zpeněžení postupem podle § 46 odst. 7 exekučního řádu předán do majetkové podstaty dlužníka, kde má být vydán zajištěnému (zástavnímu) věřiteli, jehož zástavní právo v exekučním řízení zaniklo podle § 337h odst. 1 o. s. ř., nenáleží insolvenčnímu správci dlužníka odměna za zpeněžení předmětu zajištění, kterou by si postupem podle § 298 odst. 2 insolvenčního zákona mohl odečíst od výtěžku zpeněžení předmětu zajištění před jeho vydáním zajištěnému věřiteli.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2019, sen. zn. 29 NSČR 180/2017, ECLI:CZ:NS:2019:29.NSCR.180.2017.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání insolvenčního správce dlužníka, proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. 9. 2017, sp. zn. KSBR 44 INS XY, 4 VSOL XY.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 28. 7. 2017, č. j. KSBR 44 INS XY, Krajský soud v Brně (dále jen „insolvenční soud“):

[1] Udělil insolvenčnímu správci dlužníka (Administraci insolvencí C. T., v. o. s.) souhlas s vydáním výtěžku zpeněžení označené bytové jednotky, a to:

– ve výši 144 932,83 Kč zajištěnému věřiteli č. 18 (Finanční úřad pro Olomoucký kraj, Územní pracoviště v Prostějově),

– ve výši 710 573,66 Kč zajištěnému věřiteli č. 10 (M. A., s. r. o.)

s tím, že tyto částky je insolvenční správce povinen vyplatit zajištěným věřitelům do 15 dnů od právní moci usnesení (bod I. výroku).

[2] Zamítl návrh insolvenčního správce, aby mu byla vyplacena záloha na odměnu (bod II. výroku).

2. Insolvenční soud – vycházejí z § 38, § 167, § 229 odst. 3 písm. a), § 298 a § 305 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (in-

solvenčního zákona) – poukázal na to, že předmět zajištění (bytovou jednotku) zpeněžil soudní exekutor v exekučním řízení za částku 1 028 000 Kč a po odečtení jeho odměny činí výtěžek zpeněžení 855 506,49 Kč. Náklady spojené se správou a se zpeněžením zajištění nevznikly. Ke zpeněžení došlo před rozhodnutím o úpadku dlužníka, tedy v době, kdy osobou s dispozičními oprávněními byl dlužník, takže insolvenční správce nevyvinul, ani nemohl vyvinout jakoukoli činnost směřující ke zpeněžení zajištění. Kdyby insolvenční soud odečetl od výtěžku zpeněžení odměnu insolvenčního správce, pak by za stejnou činnost (zpeněžení) byly odměněny dva subjekty (soudní exekutor i insolvenční správce). Jelikož insolvenční soud nepřiznal insolvenčnímu správci nárok na odměnu, nemohl mu povolit ani čerpání zálohy na odměnu.

3. K odvolání insolvenčního správce Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 21. 9. 2017, č. j. KSBR 44 INS XY, 4 VSOL XY, potvrdil usnesení insolvenčního soudu.

4. Odvolací soud – vycházejí z § 5 písm. a) a § 298 insolvenčního zákona a z § 46 odst. 7 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekučního řádu), a o změně dalších zákonů – dospěl po přezkoumání napadeného rozhodnutí k následujícím závěrům:

5. Bytová jednotka byla po zahájení insolvenčního řízení (4. 8. 2016) zpeněžena soudním exekutorem (17. 10. 2016) se svolením insolvenčního soudu (podle usnesení ze dne 11. 10. 2016, které nabylo právní moci 1. 11. 2016). Soudní exekutor pak vydal výtěžek zpeněžení zajištění insolvenčnímu správci po odečtení nákladů exekuce postupem podle § 46 odst. 7 exekučního řádu.

6. Insolvenční správce nezpeněžoval bytovou jednotku v insolvenčním řízení, čehož důsledkem je, že náklady spojené se „správou a zpeněžením a odměnou“ nebudou příslušet jemu, nýbrž soudnímu exekutoru podle pravidel stanovených v § 46 odst. 7 exekučního řádu.

7. Přiznání odměny insolvenčnímu správci brání i základní zásady insolvenčního řízení, neboť odečtení dvojí odměny za jediné zpeněžení zajištěného majetku by bylo v rozporu s § 5 písm. a) insolvenčního zákona. Pouhé převzetí výtěžku zpeněžení provedeného exekutorem, postupem podle § 46 odst. 7 exekučního řádu, není vymožením pohledávek, za které by insolvenčnímu správci náležela odměna.

8. Insolvenční soud tedy postupoval správně, jestliže výtěžek zpeněžení, z něž si soudní exekutor srazil odměnu, rozdělil mezi zajištěné věřitele s prvním a druhým pořadím podle výše jejich pohledávek (§ 167 odst. 1 insolvenčního zákona), čímž pohledávka zajištěného věřitele č. 18 byla uspokojena v plném rozsahu a pohledávka zajištěného věřitele č. 10 zčásti.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

9. Proti usnesení odvolacího soudu podal insolvenční správce dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, a to otázky:

Má na stanovení odměny insolvenčního správce vliv skutečnost, že ke zpeněžení zajištěného majetku došlo v exekučním řízení, a nikoli v insolvenčním řízení?

10. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

11. V mezích uplatněného dovolacího důvodu nesouhlasí dovolatel s názorem odvolacího soudu, že mu za činnosti související s vydáním výtěžku zpeněžení nenáleží žádná odměna. Míni, že takový názor odporuje judikatuře Nejvyššího soudu, konkrétně závěrům obsaženým v rozhodnutí ze dne 30. 11. 2015, sen. zn. 29 ICdo 56/2013 [jde o rozsudek uveřejněný pod číslem 107/2016 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 107/2016“)].

III.

Přípustnost dovolání

12. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 29. 9. 2017) se podává z bodu 2. článku II části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

13. Dovolání v dané věci je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro ně neplatí žádné z omezení přípustnosti vypočtených v § 238 o. s. ř. a v posouzení otázky dovoláním předestřené jde o věc dovolacím soudem neřešenou.

IV.

Důvodnost dovolání

14. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

15. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

16. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona, exekučního řádu a občanského soudního řádu:

§ 2 (insolvenčního zákona)
Pro účely tohoto zákona se rozumí

...

e) majetkovou podstatou majetek určený k uspokojení dlužníkových věřitelů,

...

g) zajištěným věřitelem věřitel, jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty, a to jen zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění anebo obdobným právem podle zahraniční právní úpravy,

...

§ 38 (insolvenčního zákona)

(1) Insolvenční správce má právo na odměnu a náhradu hotových výdajů. V případě konkursu se výše odměny určí z počtu přezkoumaných přihlášek pohledávek a z výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi věřitele. Je-li insolvenční správce plátcem daně z přidané hodnoty, náleží mu k odměně a k náhradě hotových výdajů částka odpovídající této dani, kterou je insolvenční správce povinen z odměny a z náhrady hotových výdajů odvést podle zvláštního právního předpisu.

...

(3) Vyúčtování odměny a hotových výdajů provede insolvenční správce v konečné zprávě, a není-li jí, ve zprávě o své činnosti. Insolvenční soud může podle okolností případu po projednání s věřitelským výborem odměnu insolvenčního správce přiměřeně zvýšit nebo snížit. Důvodem ke snížení odměny je zejména skutečnost, že insolvenční správce porušil některou ze svých povinností nebo že nenavrhл provedení částečného rozvrhu, ačkoliv to stav zpeněžení majetkové podstaty umožňoval.

(4) Insolvenční soud může v průběhu insolvenčního řízení rozhodnout o vyplacení zálohy odměny a hotových výdajů insolvenčnímu správci, a to i opětovně.

...

(6) Způsob určení odměny, některých hotových výdajů insolvenčního správce a způsob jejich úhrady státem stanoví prováděcí právní předpis.

§ 82 (insolvenčního zákona)

...

(2) Předběžným opatřením může insolvenční soud v době do rozhodnutí o insolvenčním návrhu také

...

b) omezit z důvodů hodných zvláštního zřetele způsobem stanoveným v předběžném opatření některý z účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení uvedených v § 109 odst. 1 písm. b) a c), neodporuje-li to společnému zájmu věřitelů, nebo

...

§ 109 (insolvenčního zákona)

(1) Se zahájením insolvenčního řízení se spojují tyto účinky:

...

c) výkon rozhodnutí či exekuci, která by postihovala majetek ve vlastnictví dlužníka, jakož i jiný majetek, který náleží do majetkové podstaty, lze nařídit nebo zahájit, nelze jej však provést. Pro pohledávky za majetkovou podstatou (§ 168) a pohledávky jim na roveň postavené (§ 169) však lze provést nebo vést výkon rozhodnutí či exekuci, která by postihovala majetek náležející do majetkové podstaty dlužníka, na základě rozhodnutí insolvenčního soudu vydaného podle § 203 odst. 5 a s omezeními tímto rozhodnutím založenými. Není-li dále stanoveno jinak, výkon rozhodnutí nebo exekuce se i nadále nařizuje nebo zahajuje a provádí proti povinnému,

...

§ 166 (insolvenčního zákona)

Zajištění věřitelé uplatňují své pohledávky přihláškou pohledávky, v níž se musí dovolat svého zajištění, uvést okolnosti, které je osvědčují, a připojit listiny, které se toho týkají. To platí i tehdy, jde-li o zajištěné věřitele, kteří mohou pohledávku vůči dlužníku uspokojit pouze z majetku poskytnutého k zajištění.

Zpeněžení majetkové podstaty

§ 283 (insolvenčního zákona)

(1) Zpeněžením majetkové podstaty se rozumí převedení veškerého majetku, který do ní náleží, na peníze za účelem uspokojení věřitelů. Za zpeněžení se k tomuto účelu považuje i využití bankovních kont dlužníka a jeho peněžní hotovosti. Zpeněžením majetkové podstaty se rozumí i úplatné postoupení dlužnickových pohledávek; ujednáními, která tomu brání, není insolvenční správce omezen.

(2) Ke zpeněžení majetkové podstaty lze přikročit teprve po právní moci rozhodnutí o prohlášení konkursu, nejdříve však po první schůzi věřitelů, pokud nejde o věci bezprostředně ohrožené zkázou nebo znehodnocením anebo pokud insolvenční soud nepovolí výjimku.

...

§ 298 (insolvenčního zákona)

(1) Zajištění věřitelé mají právo, aby jejich pohledávka byla uspokojena z výtěžku zpeněžení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, jimiž byla zajištěna.

(2) Výtěžek zpeněžení po odečtení nákladů spojených se správou a zpeněžením podle odstavce 4, nestanoví-li insolvenční soud jinak, a po odečtení částky připadající na odměnu insolvenčního správce vydá insolvenční správce se souhlasem insolvenčního soudu zajištěnému věřiteli.

...

č. 39

§ 46 (exekučního řádu)

...

(7) Je-li exekuční řízení podle zvláštního právního předpisu přerušeno nebo zvláštní právní předpis stanoví, že exekuci nelze provést, exekutor nečiní žádné úkony, jimiž se provádí exekuce, pokud zákon nestanoví jinak. Insolvenčnímu správci nebo v rámci likvidace dědictví do likvidační podstaty exekutor vydá vymožené plnění bezodkladně po právní moci usnesení, kterým rozhodne po odpočtu nákladů exekuce o vydání vymoženého plnění insolvenčnímu správci nebo do likvidační podstaty.

...

§ 69 (exekučního řádu)

Nestanoví-li tento zákon jinak, použijí se na exekuci prodejem movitých věcí a nemovitých věcí přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu upravující výkon rozhodnutí prodejem movitých věcí a nemovitých věcí.

§ 337h (o. s. ř.)

(1) Dnem právní moci rozvrhového usnesení zanikají zástavní práva váznoucí na nemovité věci; § 336l odst. 4 tím není dotčeno.

...

Ve výše uvedené podobě platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona, exekučního řádu a občanského soudního řádu již v době zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužníka. V době vydání napadeného rozhodnutí doznala změn pouze některá ustanovení insolvenčního zákona, a to jen tak, že:

[1] V § 38 odst. 1 byla vložena jako (věta druhá) další věta, jež se týkala odměny insolvenčního správce v případě oddlužení (a na předmětnou věc, řešenou v konkursním režimu, tak toto doplnění žádný vliv nemá).

[2] Ve struktuře § 38 se odstavec 6 posunul tak, že šlo o odstavec 7.

[3] V § 166 insolvenčního zákona věta druhá byla doplněna textem: „a jde-li o zajištěné věřitele podmíněných pohledávek nebo pohledávek budoucích, k jejichž zajištění byla zastavena věc, právo, pohledávka nebo jiná majetková hodnota nebo zřízeno jiné zajištění uvedené v § 2 písm. g)“ (na předmětnou věc toto doplnění žádný vliv nemá).

17. Judikaturu insolvenčních soudů k postavení zajištěného (zástavního) věřitele, v insolvenčním řízení vedeném na majetek zástavního dlužníka v situaci, kdy v důsledku zpeněžení zástavy v exekuci sice zaniklo zástavní právo zajištěného věřitele (§ 69 exekučního řádu a § 337h odst. 1 o. s. ř.), ale vzhledem k účinkům

spojeným se zahájením insolvenčního řízení [§ 109 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona, § 46 odst. 7 exekučního řádu] zůstalo nevypořádáno (exekuční výtěžek zpeněžení zajištění byl vydán do majetkové podstaty zástavního dlužníka), sjednotil Nejvyšší soud prostřednictvím R 107/2016. V tomto rozhodnutí [od nějž nevidí důvod se odchýlit ani pro poměry dané věci, na které v podrobnostech odkazuje a z nějž ve své rozhodovací praxi dále vychází (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2015, sen. zn. 29 ICdo 10/2014, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2015, sen. zn. 29 ICdo 21/2015, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2018, sp. zn. 29 Cdo 2611/2016, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2018, sp. zn. 29 Cdo 5643/2016)] Nejvyšší soud uzavřel, že je-li zahájeno insolvenční řízení vůči dlužníku v době, kdy již bylo v exekučním řízení pravomocně rozhodnuto o udělení přiklepu, nelze pokračovat v provádění exekuce [§ 109 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona]. Bude-li v insolvenčním řízení rozhodnuto o úpadku dlužníka, je povinností soudního exekutora rozhodnout o vydání rozdělované podstaty insolvenčnímu správci. Vydáním výtěžku zpeněžení insolvenčnímu správci (právní mocí rozvrhového usnesení) zaniká v souladu s § 337h odst. 1 o. s. ř. zástavní právo k předmětu zajištění (k zániku dochází ze zákona, výmaz zástavního práva pak již má pouze deklaratorní účinky). Vydání výtěžku zpeněžení zajištění však nemůže být na úkor věřitele, který si svou pohledávku (na rozdíl od ostatních věřitelů dlužníka) zajistil. Proto je insolvenční správce povinen s vydaným výtěžkem zpeněžení z exekučního řízení naložit jako s výtěžkem zpeněžení majetkové podstaty.

18. Smysl vydání výtěžku zpeněžení zástavy v exekučním řízení přímo insolvenčnímu správci, a nikoliv oprávněnému či jiným věřitelům, kteří se přihlásí do exekučního řízení, je ten, že uspokojovat lze pouze pohledávky těch (zajištěných) věřitelů, kteří se do insolvenčního řízení přihlásili (srov. závěry usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sen. zn. 29 NSČR 16/2011, uveřejněného pod číslem 54/2012 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek), bez ohledu na to, zda byli účastníky původního exekučního řízení.

19. Projednávaná věc se od R 107/2016 skutkově odlišuje jen potud, že proces zpeněžení zástavy v exekuci byl dokončen poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení vedeného na majetek zástavního dlužníka, leč stalo se tak v plném souladu s předběžným opatřením insolvenčního soudu z 11. 10. 2016 [srov. i § 82 odst. 2 písm. b) insolvenčního zákona].

20. V R 107/2016 (ani v následných rozhodnutích, jež z R 107/2016 vycházejí) však Nejvyšší soud neřešil otázku, kterou mu předkládá k zodpovězení dovolatel (totiž otázku, zda a v jakém rozsahu náleží insolvenčnímu správci odměna z vydání takto získaného výtěžku zpeněžení zajištění zajištěnému věřiteli). Úsudek, podle kterého je insolvenční správce povinen s vydaným výtěžkem zpeněžení z exekučního řízení naložit jako s výtěžkem zpeněžení majetkové podstaty, směřoval k vymezení práv zajištěného věřitele. Dovolatel se tedy mýlí, dovozuje-li,

že napadené rozhodnutí je v otázce jeho práva na odměnu v rozporu se závěry obsaženými v R 107/2016 (potud jde o věc dosud neřešenou dovolacím soudem).

21. Nejvyšší soud v první řadě předesílá, že výkladem § 38 insolvenčního zákona se zabýval již v usnesení ze dne 29. 9. 2010, sen. zn. 29 NSČR 27/2010, uveřejněném pod číslem 64/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (ústavní stížnost podanou proti tomuto usnesení odmítl Ústavní soud usnesením ze dne 1. 3. 2011, sp. zn. IV. ÚS 3648/10, dostupným na webových stránkách Ústavního soudu). V označeném rozhodnutí Nejvyšší soud dospěl k závěru, že z dikce § 38 odst. 1 věty druhé insolvenčního zákona (od 1. 7. 2017 jde o větu třetí) se podává [ve spojení s příslušnými ustanoveními vyhlášky č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů (dále jen „vyhláška o odměně“)] jednoznačný posun v určování odměny při řešení dlužníkovy úpadku konkursem potud, že odměna má být (je) určována z výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi věřitele, tedy z částky, kterou mají (zjednodušeně řečeno) věřitelé skutečně obdržet. Srov. k tomu u zajištěných věřitelů § 1 odst. 2 vyhlášky o odměně a u nezajištěných věřitelů § 1 odst. 3 vyhlášky o odměně (ve znění, jež od zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužníka do vydání napadeného rozhodnutí nedoznalo změn).

22. Judikatura Nejvyššího soudu je rovněž ustálena v tom, že zajištěný věřitel má právo, aby byl v insolvenčním řízení při splnění stanovených předpokladů uspokojen z výtěžku zpeněžení zajištění, přičemž předmět zajištění tvoří do jisté míry oddělenou majetkovou podstatu, z níž nemohou být (před plným uspokojením nároků zajištěného věřitele) uspokojeni jiní věřitelé dlužníka; srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2015, sen. zn. 29 NSČR 4/2013, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 4, ročník 2016, pod číslem 49, nebo důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2018, sen. zn. 29 NSČR 193/2016, uveřejněného pod číslem 80/2019 Sbírky soudních rozhodnutí). Ona oddělenost, respektive výlučnost, předmětu zajištění z hlediska určení komu (a v jaké výši) připadne výtěžek jeho zpeněžení, se projevuje i tím, že pro účely vydání tzv. čistého výtěžku zpeněžení zajištění zajištěnému věřiteli se od hrubého výtěžku zpeněžení zajištění odečítají nejen náklady spojené se správou a zpeněžením předmětu zajištění (ve výši limitované úpravou obsaženou v § 298 odst. 4 insolvenčního zákona), nýbrž i částka připadající na odměnu insolvenčního správce (§ 298 odst. 2 insolvenčního zákona), přičemž i výše této odměny se určuje jinak (je nižší) než výše odměny z výtěžku zpeněžení majetku určeného k rozdělení mezi nezajištěné věřitele (srov. opět § 1 odst. 2 a 3 vyhlášky o odměně).

23. Platí rovněž, že pojem „zpeněžení majetkové podstaty“ je i prostřednictvím zákonné definice obsažené v § 283 odst. 1 insolvenčního zákona chápán poměrně široce. V intencích závěrů obsažených v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2018, sen. zn. 29 NSČR 141/2016, se takovým (vyhláškou o odměně

honorovaným) zpeněžením rozumí i dobrovolné peněžité plnění dlužníkovy dlužníka do majetkové podstaty, což v případě, že předmět zajištění (zástavu) tvořila taková dlužníková pohledávka, předpokládá minimální (nebo i žádnou) aktivní účast insolvenčního správce na samotném zpeněžování. Všem těmto procesům je nicméně společné, že vlastní proces zpeněžování (lhostejno jakým způsobem) se uskutečnil v době insolvenční správy zpeněžovaného majetku (respektive zpeněžovaného majetku, který tvoří předmět zajištění) insolvenčním správcem. S tím (logicky) implicitně počítá též § 38 odst. 1 insolvenčního zákona (co do těch částí, jež se týkají odměny v konkursu). O takový případ však v posuzované věci nešlo. Závěry formulované v R 107/2016 měly za cíl překlenout mezeru v zákoně vyvolanou tím, že zajištěný (zástavní) věřitel v procesu exekučního zpeněžení předmětu zajištění na jedné straně již přišel o zástavní právo (§ 337h odst. 1 o. s. ř.), leč na druhé straně mu ještě nebyl vydán odpovídající exekuční výtěžek zpeněžení předmětu zajištění, přemístěný (v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení a v souladu s § 46 odst. 7 exekučního řádu) do majetkové podstaty dlužníka (dříve povinného).

24. V R 107/2016 se Nejvyšší soud (s odvoláním na své usnesení ze dne 21. 6. 2012, sp. zn. 20 Cdo 3395/2011) přihlásil též k závěru, že i pro insolvenční řízení se uplatní závěry formulované v usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 15. 12. 2004, sp. zn. 20 Co 471/2004, uveřejněném pod číslem 86/2005 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 86/2005“), podle kterého byl-li prohlášen konkurs na majetek povinného poté, co v řízení o výkon rozhodnutí byla jeho nemovitost pravomocným usnesením o přiklepu prodána, soud po zaplacení nejvyššího podání vydražitelem usnesením rozhodne o uspokojení pohledávky nákladů řízení vzniklých státu v souvislosti s prováděním dražby, nové dražby nebo další dražby a o vydání zbytku rozdělované podstaty správci konkursní podstaty, s tím, že toto usnesení má účinky rozvrhového usnesení (§ 337h o. s. ř.). Přímou z dílky § 46 odst. 7 exekučního řádu se též podává, že soudní exekutor vydává (má vydat) vymožené plnění insolvenčnímu správci po odpočtu nákladů exekuce (k nákladům exekuce srov. § 87 odst. 1 exekučního řádu, v rozhodném znění).

25. Z výše uvedeného vyplývá, že postupy předjímanými v R 86/2005 a v § 46 odst. 7 exekučního řádu se má dostat (dostává se) do majetkové podstaty dlužníka již tzv. čistý výtěžek zpeněžení předmětu zajištění a pravidlo formulované v R 107/2016 (o tom, jak je insolvenční správce povinen naložit s vydaným výtěžkem zpeněžení) se týká (při řádném běhu věci má týkat) právě čistého výtěžku zpeněžení předmětu zajištění. Důvod k odečtení jakýchkoli dalších částek (včetně odměny insolvenčního správce) postupem podle § 298 odst. 2 insolvenčního zákona tak zásadně není dán. O odečtení nákladů spojených se správou předmětu zajištění bude možné uvažovat jen tehdy, půjde-li o účelně vynaložený náklad na správu exekučního výtěžku zpeněžení předmětu zajištění v době od jeho předání (vydání) do majetkové podstaty dlužníka do rozhodnutí o jeho vydání zajištěné-

mu věřiteli. Je pak zjevné, že je-li do majetkové podstaty vydáván exekuční výtěžek zpeněžení předmětu zajištění, je vyloučeno uvažovat o odečtení jakéhokoli dalšího nákladu spojeného se zpeněžením, jež se událo v exekuci. Z téže příčiny je vyloučeno uvažovat o odměně insolvenčního správce jakkoli navázané (jak předjímá § 298 insolvenčního zákona) na zpeněžení předmětu zajištění, k němuž nedošlo v rámci insolvenčního řízení. Není zcela vyloučeno uvažovat o případném zvýšení konečné odměny insolvenčního správce (§ 38 odst. 3 insolvenčního zákona) v souvislosti s mimořádnými aktivitami, které byl případně nucen vyvinout při správě exekučního výtěžku zpeněžení předmětu zajištění v době od jeho předání (vydání) do majetkové podstaty dlužníka do rozhodnutí o jeho vydání zajištěnému věřiteli (a pro tento případ provést odečet předpokládaného navýšení odměny v režimu § 298 odst. 2 insolvenčního zákona tak, aby ke zvýšení odměny za činnosti vyvinuté ve prospěch zajištěného věřitele nedošlo jen na úkor nezajištěných věřitelů); o takový případ však v této věci nešlo.

26. Lze tedy shrnout, že byl-li majetek tvořící předmět zajištění (zástavu) v souladu se zákonem zpeněžen v exekučním řízení a byl-li dosažený výtěžek takového zpeněžení postupem podle § 46 odst. 7 exekučního řádu předán do majetkové podstaty dlužníka, kde má být vydán zajištěnému (zástavnímu) věřiteli, jehož zástavní právo v exekučním řízení zaniklo podle § 337h odst. 1 o. s. ř., nenáleží insolvenčnímu správci dlužníka odměna za zpeněžení předmětu zajištění, kterou by si postupem podle § 298 odst. 2 insolvenčního zákona mohl odečíst od výtěžku zpeněžení předmětu zajištění před jeho vydáním zajištěnému věřiteli.

27. Tento závěr s sebou nese konečné posouzení podaného dovolání jako neopodstatněného. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl [§ 243d písm. a) o. s. ř.].

Č. 40

Insolvenční řízení, Oddlužení, Podnikání
§ 149 odst. 2 písm. a) IZ, § 389 IZ

č. 40

Vznikly-li dluhy z činnosti, v rámci níž dlužník vystupoval při investování na finančních trzích jako zákazník (investor), který hodlá zhodnotit naspořené finanční prostředky obchodováním s investičními nástroji, nejde jen proto o dluhy z podnikání ve smyslu § 389 insolvenčního zákona. Na charakter těchto dluhů nemá vliv ani skutečnost, že dlužník si opakovaně (tříkrát) finanční prostředky k investování zapůjčil od třetích osob.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2019, sen. zn. 29 NSČR 102/2017, ECLI:CZ:NS:2019:29.NSCR.102.2017.1)

Nejvyšší soud k dovolání dlužníka zrušil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 4. 2017, sp. zn. KSHK 42 INS XY, 1 VSPH XY, a usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 7. 2017, sp. zn. KSHK 42 INS XY, 4 VSPH XY, a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 5. 10. 2016, č. j. KSHK 42 INS XY, Krajský soud v Hradci Králové (dále jen „insolvenční soud“) odmítl návrh dlužníka na povolení oddlužení.
2. Insolvenční soud – odkazuje na § 389 odst. 1, 2 a § 390 odst. 3 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) – přisvědčil insolvenčnímu správci, který ve zprávě z 12. 7. 2016 uvedl, že pohledávky věřitelů č. 1 (Z. Š.), č. 2 (H. R.), č. 12 (Finančního úřadu pro Královehradecký kraj) a č. 13 (K. V.) jsou pohledávkami z podnikání a věřitelé č. 1 a 2 vyjádřili svůj nesouhlas s řešením úpadku dlužníka oddlužením. Závěrem insolvenční soud poznamenal, že „usnesením ze dne 30. 8. 2016 na majetek dlužníka prohlásil konkurs, k čemuž měl správně přistoupit až po vydání tohoto rozhodnutí, popř. v souvislosti s ním. Usnesení o prohlášení konkursu bylo napadeno odvoláním a odvolání bylo předloženo k rozhodnutí Vrchnímu soudu v Praze“.
3. K odvolání dlužníka Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 10. 4. 2017, č. j. KSHK 42 INS XY, 1 VSPH XY, potvrdil usnesení insolvenčního soudu.

4. Odvolací soud dospěl k závěru, že dlužník není osobou oprávněnou podat návrh na povolení oddlužení, neboť má dluhy z podnikání vůči třem věřitelům (věřitelům č. 1, 2 a 13) a dva z nich (věřitelé č. 1 a 2) s řešením úpadku oddlužením výslovně nesouhlasili. Vyšel z toho, že věřitelé č. 1, 2 a 13 přihlásili do insolvenčního řízení pohledávky z titulu smlouvy o zápůjčce. Ze smlouvy o zápůjčce uzavřené dne 31. července 2014 mezi věřitelem č. 1 (jako zapůjčitelem) a dlužníkem (jako vydlužitelem) odvolací soud dovodil, že účelem smluv o zápůjčce bylo to, aby dlužník získal pro věřitele zisk investováním poskytnutých částek na trzích s cennými papíry. Dlužník tak vykonával výdělečnou činnost na vlastní účet způsobem obdobným živnostenskému. Zavázal-li se poskytovat tuto činnost pro více věřitelů (nejméně pro tři), šlo o činnost soustavnou, nikoli nahodilou, se záměrem získat zisk. Podle odvolacího soudu se uvedená činnost jeví jako podnikání, a to přesto, že „některý znak nutný pro podnikání chybí – v tomto případě výkon této činnosti se živnostenským oprávněním“. Uzavřel, že dlužníkovy dluhy z podnikání brání řešení jeho úpadku oddlužením ve smyslu § 389 odst. 1 písm. b) a odst. 2 písm. a) insolvenčního zákona.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti usnesení odvolacího soudu podal dlužník dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek procesního a hmotného práva, které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, namítaje, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení, popř. aby zrušil i rozhodnutí insolvenčního soudu a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

6. Konkrétně jde dle dovolatele o tuto otázku procesního práva:

„Může soud rozhodnout o odmítnutí návrhu na povolení oddlužení v době, kdy trvají účinky prohlášení konkursu?“

7. K položené otázce argumentuje dovolatel tak, že insolvenční soud nejdříve prohlásil na jeho majetek konkurs a až následně (v době, kdy trvaly účinky prohlášení konkursu) rozhodl o návrhu na povolení oddlužení. Tento postup je nesprávný, neboť předpokladem pro vydání rozhodnutí o prohlášení konkursu je to, že úpadek dlužníka není možné řešit některým ze sanačních způsobů, v dané věci oddlužením dle § 4 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona. Podle názoru dovolatele měl insolvenční soud vyčkat rozhodnutí o odvolání, kterým dovolatel napadl rozhodnutí o prohlášení konkursu.

8. Dále dovolatel předkládá Nejvyššímu soudu k řešení tyto otázky hmotného práva:

[1] „Zda mohou vzniknout dluhy z podnikání ve smyslu insolvenčního zákona z činnosti, pro kterou není zapotřebí podnikatelské oprávnění?“

[2] „Zda investování prostředků na finančním trhu představuje podnikatelskou činnost?“

[3] „Zda zapůjčení prostředků od několika osob za účelem zhodnocení prostředků představuje podnikatelskou činnost, resp. zda se jedná o dluhy z podnikání?“

[4] „Zda se liší vymezení pojmu dluhy z podnikání dle insolvenčního zákona v době do 31. 12. 2013, kdy byl účinný občanský zákoník č. 40/1964 Sb., a v době od 1. 1. 2014, od kdy je účinný nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb.?“

[5] „Zda tím, že ohledně již existujícího závazku z půjčky smluvní strany uzavřou novou smlouvu o zápůjčce, kterou podřídí novému občanskému zákoníku, může dojít ke změně režimu závazků ze závazků nepodnikatelských na závazky z podnikání?“

9. Dovolatel namítá, že nemá dluhy z podnikání. Argumentuje tím, že za podnikání nelze považovat jakoukoli činnost, kterou osoba vykonává soustavně za účelem dosažení zisku, příjmu či výnosu. Dále dovolatel uvádí, že přijal půjčky od svých známých, aby tyto prostředky investoval na finančních trzích. Investování na finančních trzích je jednou z forem zhodnocení soukromých prostředků a není důvod považovat je za podnikání. Dovolatel přijal finanční prostředky od věřitelů č. 2 a 13 před rokem 2010, od věřitele č. 1 v letech 2010 až 2012. Jelikož dovolatel nebyl v době splatnosti původní půjčky schopen finanční prostředky věřiteli č. 1 vrátit, uzavřel s ním v roce 2014 novou smlouvu o zápůjčce. Odvolací soud se nezabýval tím, že veškeré finanční prostředky byly poskytnuty do roku 2012 (za účinnosti zákona č. 40/1964 Sb.) a bez dalšího aplikoval občanský zákoník účinný od 1. 1. 2014.

III.

Přípustnost dovolání

10. Dovolání v dané věci je přípustné podle § 237 o. s. ř., když v posouzení otázek, na nichž napadené rozhodnutí spočívá, dovoláním otevřených, jde o věc dovolacím soudem v insolvenčních souvislostech beze zbytku neřešenou.

IV.

Důvodnost dovolání

11. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 29. 9. 2017) se podává z bodu 2. článku II části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

12. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

13. Skutkový stav věci, z něž vyšly soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

14. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona, ve znění účinném od 1. 1. 2014 do 30. 6. 2017 [s ohledem na dobu zahájení insolvenčního řízení (16. 2. 2016) a vydání napadeného usnesení odvolacího soudu (10. 4. 2017)]:

§ 149

(1) Nejde-li o případ podle § 148, rozhodne insolvenční soud o způsobu řešení úpadku samostatným rozhodnutím vydaným do 3 měsíců po rozhodnutí o úpadku; nesmí však rozhodnout dříve než po skončení schůze věřitelů svolané rozhodnutím o úpadku.

(2) Odstavec 1 se nepoužije, jestliže

a) dlužník podal návrh na povolení oddlužení v insolvenčním řízení zahájeném na základě insolvenčního návrhu jiné osoby; v takovém případě rozhodne insolvenční soud o způsobu řešení úpadku samostatným rozhodnutím vydaným do 30 dnů po rozhodnutí o úpadku, nebo

...

§ 389

(1) Dlužník může insolvenčnímu soudu navrhnout, aby jeho úpadek nebo jeho hrozící úpadek řešil oddlužením, jde-li o

a) právnickou osobu, která podle zákona není považována za podnikatele a současně nemá dluhy z podnikání, nebo

b) fyzickou osobu, která nemá dluhy z podnikání.

(2) Dluh z podnikání nebrání řešení dlužníkovra úpadku nebo hrozícího úpadku oddlužením, jestliže

a) s tím souhlasí věřitel, o jehož pohledávku jde, nebo

b) jde o pohledávku věřitele, která zůstala neuspokojena po skončení insolvenčního řízení, ve kterém insolvenční soud zrušil konkurs na majetek dlužníka podle § 308 odst. 1 písm. c) nebo d), anebo

c) jde o pohledávku zajištěného věřitele.

(3) Jiná osoba než dlužník není oprávněna návrh na povolení oddlužení podat.

§ 390

(1) Návrh na povolení oddlužení musí dlužník podat spolu s insolvenčním návrhem. Podá-li insolvenční návrh jiná osoba, lze návrh na povolení oddlužení podat nejpozději do 30 dnů od doručení insolvenčního návrhu dlužníku; o tom musí být dlužník při doručení insolvenčního návrhu poučen.

...

(3) Návrh na povolení oddlužení podaný opožděně nebo někým, kdo k tomu nebyl oprávněn, insolvenční soud odmítne rozhodnutím, které doručí dlužníku, osobě, která takový návrh podala, insolvenčnímu správci a věřitelskému výboru. Odvolání může podat pouze osoba, která takový návrh podala.

§ 396

Jestliže insolvenční soud návrh na povolení oddlužení odmítne, vezme na vědomí jeho zpětvzetí nebo jej zamítne, rozhodne současně o způsobu řešení dlužníkovra úpadku konkursem.

§ 397

(1) Nedojde-li ke zpětvzetí návrhu na povolení oddlužení ani k jeho odmítnutí nebo zamítnutí, insolvenční soud oddlužení povolí. V pochybnostech o tom, zda dlužník je oprávněn podat návrh na povolení oddlužení, insolvenční soud oddlužení povolí a tuto otázku prozkoumá v průběhu schůze věřitelů svolané k projednání způsobu oddlužení a hlasování o jeho přijetí. Insolvenční soud oddlužení nepovolí do doby, než mu dlužník předloží seznam majetku a seznam závazků. Rozhodnutí o povolení oddlužení se doručuje dlužníku, insolvenčnímu správci a věřitelskému výboru. Odvolání proti němu není přípustné.

...

15. Z obsahu insolvenčního spisu je patrné, že:

[1] Insolvenční řízení na majetek dlužníka bylo zahájeno u insolvenčního soudu dne 16. 2. 2016 na základě insolvenčního návrhu věřitele JUDr. Z. Š.

[2] Podáním datovaným 1. 4. 2016, doručeným insolvenčnímu soudu prostřednictvím datové schránky téhož dne (A-8), podal dlužník návrh na povolení oddlužení.

[3] Usnesením ze dne 20. 4. 2016, č. j. KSHK 42 INS XY, které nabylo právní moci dne 15. 5. 2016, insolvenční soud mimo jiné zjistil úpadek dlužníka (bod I. výroku) a insolvenčním správcem ustanovil Mgr. V. S. (bod II. výroku).

[4] Ve zprávě ze dne 12. 7. 2016 insolvenční správce navrhl řešit dlužníkova úpadek konkursem, neboť pohledávky věřitelů č. 1, 2, 12 a 13 vznikly při podnikatelské činnosti dlužníka.

[5] Nesouhlas s oddlužením dlužníka vyjádřila věřitelka č. 2 (podáním ze dne 15. 7. 2016, B-9) a věřitel č. 1 (na schůzi věřitelů dne 18. 7. 2016, B-12).

[6] Usnesením ze dne 30. 8. 2016, č. j. KSHK 42 INS XY (zveřejněným v insolvenčním rejstříku 30. 8. 2016 v 15.26 hodin), insolvenční soud prohlásil konkurs na majetek dlužníka. Usnesením ze dne 7. 11. 2016, č. j. KSHK 42 INS XY, 4 VSPH XY (zveřejněným v insolvenčním rejstříku 8. 11. 2016 v 9.22 hodin), odvolací soud toto usnesení zrušil a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

[7] Insolvenční soud návrh na povolení oddlužení odmítl usnesením ze dne 5. 10. 2016, č. j. KSHK 42 INS XY, které odvolací soud potvrdil usnesením ze dne 10. 4. 2017, č. j. KSHK 42 INS XY, VSPH XY. Usnesení nabyla právní moci dne 12. 4. 2017.

[8] Usnesením ze dne 2. 6. 2017, č. j. KSHK 42 INS XY (zveřejněným v insolvenčním rejstříku dne 2. 6. 2017 v 14.26 hodin), insolvenční soud znovu prohlásil konkurs na majetek dlužníka (bod I. výroku) a rozhodl, že účinky prohlášení konkursu nastávají okamžikem zveřejnění v insolvenčním rejstříku (bod II. výroku). Usnesením ze dne 17. 7. 2017, č. j. KSHK 42 INS XY, 4 VSPH XY (zveřejněným v insolvenčním rejstříku dne 17. 7. 2017 v 14.06 hodin), odvolací soud usnesení insolvenčního soudu v bodu I. výroku potvrdil. Usnesení nabyla právní moci dne 17. 7. 2017.

16. Na základě shrnutí obsahu spisu, jak bylo provedeno výše, Nejvyšší soud sdílí názor dovolatele, že insolvenční soud postupoval nesprávně, jestliže nejdříve prohlásil konkurs na majetek dlužníka (usnesení ze dne 30. 8. 2016) a až následně rozhodl o návrhu dlužníka na povolení oddlužení (usnesení ze dne 5. 10. 2016). Odpověď na dovolatelem předestřenu procesní otázku je tedy triviální a podává se ze znění § 396 insolvenčního zákona (odmítne-li insolvenční soud návrh na povolení oddlužení, rozhodne současně o způsobu řešení dlužníkovra úpadku konkursem); především však platí, že na jejím řešení napadené rozhodnutí nespočívá. Odvolací soud totiž usnesení insolvenčního soudu o prohlášení konkursu na majetek dlužníka zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení (usnesení ze dne 7. 11. 2016) právě z důvodu, že insolvenční soud rozhodl o prohlášení konkursu předčasně, když tomuto rozhodnutí mělo předcházet rozhodnutí o návrhu na povolení oddlužení. Jinak řečeno, odvolací soud pochybení insolvenčního soudu již napravil.

17. V projednávané věci je pro výsledek dovolacího řízení určující odpověď na otázku, zda investování zapůjčených finančních prostředků na trzích s cennými papíry představuje podnikatelskou činnost.

18. Nejvyšší soud předesešlá, že v posouzení otázky subjektivní přípustnosti oddlužení sjednotil rozhodovací praxi insolvenčních soudů tím, že pod číslem 49/2016 uveřejnil ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 9. 2015, sen. zn. 1 VSOL 918/2015 (dále jen „R 49/2016“). K závěrům obsaženým v R 49/2016 se pak Nejvyšší soud výslovně přihlásil v usneseních ze dne 30. 11. 2016, sen. zn. 29 NSČR 185/2016, a ze dne

27. 9. 2018, sen. zn. 29 NSČR 140/2016, které jsou – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže – dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu.

19. Z těchto rozhodnutí plyne, že má-li dlužník dluh z podnikání, je povinen již v návrhu na povolení oddlužení tvrdit skutečnosti, z nichž v souladu s § 389 odst. 2 insolvenčního zákona vyplývá, že dluh z podnikání nebrání řešení jeho úpadku nebo hrozícího úpadku oddlužením. Jestliže dlužník, který má dluh z podnikání, v návrhu na povolení oddlužení ani k výzvě insolvenčního soudu netvrdí skutečnosti, z nichž v souladu s § 389 odst. 2 insolvenčního zákona vyplývá, že dluh z podnikání nebrání řešení jeho úpadku nebo hrozícího úpadku oddlužením, insolvenční soud návrh na povolení oddlužení odmítne; totéž platí, má-li důvod, pro který dluh z podnikání nebrání řešení dlužníkovy úpadku nebo hrozícího úpadku oddlužením, spočívat v tom, že s tím souhlasí věřitel, o jehož pohledávku jde [§ 389 odst. 2 písm. a) insolvenčního zákona], a dlužník v návrhu na povolení oddlužení uvede, že takový souhlas nemá, nebo vyjde-li před rozhodnutím o návrhu na povolení oddlužení v řízení najevo, že věřitel, o jehož pohledávku jde, s oddlužením nesouhlasí. Postup podle § 397 odst. 1 věty druhé insolvenčního zákona je v těchto případech vyloučen.

20. Při výkladu § 389 insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 1. 2014 pak Nejvyšší soud v usnesení ze dne 19. 6. 2018, sen. zn. 29 NSČR 114/2016 (na něž v podrobnostech odkazuje), dále vysvětlil, že dřívější mezera v zákoně (§ 389 ve znění účinném do 31. 12. 2013) co do popisu situací, při kterých dluh z podnikání nebrání řešení dlužníkovy úpadku nebo hrozícího úpadku oddlužením, byla zaplněna textem § 389 odst. 2 insolvenčního zákona, čímž v dotčeném ohledu odpadla možnost dotvořit právo judikaturou [mezery v zákoně vyžadující zaplnění judikaturou již zde není] (šlo zejména o závěry obsažené v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2009, sen. zn. 29 NSČR 3/2009, uveřejněném pod číslem 79/2009 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, dále v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2011, sen. zn. 29 NSČR 9/2009, uveřejněném pod číslem 112/2011 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, a v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2011, sen. zn. 29 NSČR 20/2009, uveřejněném pod číslem 113/2011 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek).

21. Tamtéž uvedl, že podle § 389 insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 1. 2014 nelze překážku povolení nebo schválení oddlužení spočívající v tom, že dlužník má dluhy z podnikání, překlenout (oddlužení povolit a schválit) na základě argumentu, že povolení a schválení oddlužení povede k plnému uspokojení přihlášených věřitelů.

22. V poměrech projednávané věci je podstatné především to, že odvolací soud potvrdil usnesení insolvenčního soudu o odmítnutí návrhu na povolení oddlužení pro existenci dluhů dlužníka z podnikání vůči třem věřitelům, když dva tito věřitelé nesouhlasili s řešením úpadku oddlužením.

23. Ze skutkových zjištění soudů přitom plyne, že dovolatel uzavřel se třemi věřiteli smlouvu o půjčce (zápůjčce) za účelem investování finančních prostředků na trzích s cennými papíry. Tvzení dovolatele, že „prostřednictvím makléře obchodoval na finančních trzích“ (odvolání z 14. 9. 2016) nikdo nezpochyboval. Je tedy zřejmé, že dovolatel využíval služby v oblasti kapitálového trhu, jejichž poskytování upravuje zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu. Dovolatel nepůsobil na kapitálovém trhu jako profesionální zákazník, ani jako investiční zprostředkovatel či obchodník s cennými papíry.

24. Vznikly-li dluhy dovolatele z činnosti, v rámci níž dovolatel vystupoval při investování na finančních trzích jako zákazník (investor), který hodlá zhodnotit naspořené finanční prostředky obchodováním s investičními nástroji, nejde o dluhy z podnikání. Na charakter těchto dluhů nemá vliv ani skutečnost, že dovolatel si opakovaně (tříkrát) finanční prostředky zapůjčil od třetích osob.

25. Z výše uvedeného zcela zjevně vyplývají odpovědi na dovolatelem položené otázky ad 1 až ad 3. Na řešení dovolatelem předestřených právních otázek ad 4 a ad 5 napadené rozhodnutí nespočívá, když při jejich formulování vycházel dovolatel z vlastních (jiných než odvolacím soudem přijatých) závěrů.

26. Lze tedy shrnout, že řešení právních otázek, na nichž napadené rozhodnutí spočívá, není správné a dovolání je důvodné.

27. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.). Současně zrušil i (dovoláním nenapadené) usnesení odvolacího soudu ze dne 17. 7. 2017, č. j. KSHK XY, 4 VSPH XY (§ 243e odst. 2 věta třetí o. s. ř.). Učinil tak proto, že rozhodnutí o prohlášení konkursu je rozhodnutím závislým na rozhodnutí o návrhu na povolení oddlužení. Závěr, že usnesení o prohlášení konkursu na majetek dlužníka může být (v podobě závislého rozhodnutí) zrušeno (a to i tehdy, nebylo-li vůbec napadeno opravným prostředkem) v důsledku úspěšně podaného opravného prostředku proti usnesení o odmítnutí návrhu na povolení oddlužení, Nejvyšší soud formuloval např. v důvodech usnesení ze dne 31. 3. 2011, sen. zn. 29 NSČR 11/2009.

28. V dalším řízení odvolací soud rozhodne o odvolání dlužníka proti usnesením insolvenčního soudu ze dne 5. 10. 2016 a ze dne 2. 6. 2017 současně (v jednom rozhodnutí).

29. Právní názor odvolacího soudu je pro odvolací soud závazný (§ 243g odst. 1 věta první část za středníkem, § 226 odst. 1 o. s. ř.).

Č. 41

Č. 41

Mzda (a jiné obdobné příjmy), Srážky ze mzdy, Okamžité zrušení pracovního poměru

§ 144a odst. 4 zákona č. 262/2006 Sb., § 147 odst. 3 zákona č. 262/2006 Sb., § 1982 o. z., § 2045 o. z.

Jednostranné započtení pohledávky zaměstnavatele na náhradu škody proti pohledávce zaměstnance na mzdu, plat, odměnu z dohody a náhradu mzdy nebo platu není přípustné, i kdyby byly dodrženy zákonné limity vyplývající z ustanovení § 278 a § 279 odst. 1 o. s. ř. Zaměstnavatel je oprávněn započíst svou pohledávku na náhradu škody proti pohledávce zaměstnance na mzdu, plat, odměnu z dohody a náhradu mzdy nebo platu a provést srážku (srážky) ze mzdy za účelem uspokojení svého nároku na náhradu škody jen na základě dohody o srážkách ze mzdy uzavřené se zaměstnancem.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2019, sp. zn. 21 Cdo 238/2019, ECLI:CZ:NS:2019:21.CDO.238.2019.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 25. 6. 2018, sp. zn. 10 Co 58/2018.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Dopisem ze dne 16. 6. 2016, který žalobkyně převzala dne 17. 6. 2016, žalovaný sdělil žalobkyni, že s ní okamžitě zrušuje pracovní poměr podle § 56 odst. 1 písm. b) zák. práce. Důvod k tomuto opatření spatřoval v tom, že mu „do dnešního dne nebyla zaplácena část mzdy za měsíc duben 2016, a sice částka 6 768 Kč“, a že „zápočet pohledávky na náhradu škody neuznává a považuje ho, jak žalobkyni již dříve sdělil, za neoprávněný a neplatný“.

2. Žalobkyně se domáhala, aby bylo určeno, že uvedené okamžité zrušení pracovního poměru je neplatné. Žalobu odůvodnila zejména tím, že na základě pracovní smlouvy ze dne 30. 9. 2013 u ní žalovaný pracoval jako servisní technik s měsíční mzdou ve výši 18 500 Kč a že žalobkyně „dopisem ze dne 27. 5. 2016 proti pohledávce žalovaného na mzdu za měsíc duben 2016 ve výši 18 110 Kč započítala část její pohledávky vůči žalovanému ze způsobené škody ve výši 6 768 Kč, kterou jí žalovaný způsobil při plnění pracovních úkolů v celkové výši

16 627 Kč, když nesprávně uchytil tiskovou hlavu na zařízení zákazníka při provádění servisního úkonu dne 7. 1. 2015“. Žalovanému tak byla vyplacena mzda za měsíc duben 2016 pouze v takové výši, na kterou mu „s ohledem na provedený zápočet vzniklo právo“.

č. 41

3. Okresní soud v Teplicích rozsudkem ze dne 2. 10. 2017, č. j. 9 C 204/2016-53, žalobu zamítl a rozhodl, že žalobkyně je povinna zaplatit žalovanému na náhradě nákladů řízení 12 040 Kč k rukám „právního“ zástupce žalovaného. Soud prvního stupně zdůraznil, že „zákoník práce nevyklučuje započtení pohledávek vůči nároku na mzdu, pouze tento limituje“, a že „započtení pohledávky zaměstnavatele na mzdu zaměstnance je možné při splnění zákonných předpokladů daných zákoníkem práce a subsidiárně občanským zákoníkem“. Vzhledem k tomu, že „v době započtení pohledávky ani v době rozhodování soudu nebylo postaveno najisto, že právě žalovaný je dlužníkem, tedy že právě žalovaný způsobil škodu, a současně nebylo ani zjištěno, zda a jaká výše škody žalobkyni vznikla a o příčinné souvislosti v dané situaci se lze pouze dohadovat“, přičemž „žalovaný svoji odpovědnost za škodu odmítá a proti výši škody brojí“, nelze za této situace považovat pohledávku žalobkyně za jistou či určitou ve smyslu § 1987 o. z., a tedy způsobilou k započtení. V takovém případě proto „není možné, aby sporná pohledávka byla jednostranně řešena jen započítacím úkonem jedné ze stran, nadto z povahy pracovněprávního vztahu silnější stranou zaměstnavatele“. Soud prvního stupně proto uzavřel, že žalobkyně „nevyplatila žalovanému v řádném výplatním termínu celou mzdu za měsíc duben 2016, a to minimálně v rozsahu částky 6 367 Kč“, a že proto žalovaný dne 17. 6. 2016 důvodně přistoupil k okamžitému zrušení pracovního poměru.

4. K odvolání žalobkyně Krajský soud v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 25. 6. 2018, č. j. 10 Co 58/2018-76, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl, že žalobkyně je povinna „nahradit“ žalovanému náklady odvolacího řízení k rukám advokáta JUDr. M. V. Odvolací soud se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně „ve směru neurčitosti a nejistoty pohledávky žalobkyně a o nemožnosti zápočtu takové pohledávky“. Za stavu, kdy „žalovaný svou odpovědnost za způsobenou škodu odmítal, brojil proti její výši a nebylo postaveno najisto, že právě žalovaný je dlužníkem, zda a jaká výše škody žalobkyni vznikla a zda je na místě úvaha o příčinné souvislosti“, je odůvodněn závěr „o nemožnosti jednostranného započtení této pohledávky ve smyslu § 1987 o. z., zvláště z pozice zaměstnavatele v pracovněprávním vztahu, navíc v situaci, kdy rozhodné skutečnosti ohledně tvrzené škody byly žalobkyni známy přinejmenším od května 2015“. Kromě toho odvolací soud „nepovažuje za akceptovatelný postup žalobkyně při započítávání její tvrzené pohledávky proti pohledávce žalovaného na mzdu“, jestliže žalobkyně učinila jednání směřující k započtení teprve v květnu 2016 „v situaci, kdy uplynula výpovědní doba na základě výpovědi žalovaného z pracovního poměru, a to tak, že bez jakéhokoliv předchozího jednání nevyplatila žalovanému část

mzdy za měsíc duben 2016“. V takovémto jednání odvolací soud „shledává prvky svévole a nesouladu s principy dobrých mravů při použití jinak legálního postupu předpokládaného právními předpisy“, a proto „takovýto postup zaměstnavatele jako silnější strany v pracovněprávních vztazích nemá požívat právní ochrany“. Odvolací soud tudíž ve shodě se soudem prvního stupně dospěl k závěru, že „ani v době do 15 dnů po uplynutí období splatnosti nebyla žalovanému vyplacena část mzdy za duben 2016, aniž pro její nevyplacení existoval zákonný důvod, a žalovaný tak pracovní poměr u žalobkyně skončil okamžitým zrušením podle § 56 odst. 1 písm. b) důvodně“.

č. 41

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání. Namítala, že odvolací soud nesprávně posoudil oprávněnost zápočtu pohledávky žalobkyně na náhradu škody vůči pohledávce žalovaného na mzdu za měsíc duben 2016. Vytkla odvolacímu soudu, že pohledávku žalobkyně použitou k zápočtu shledal jako nejistou nebo neurčitou ve smyslu § 1987 odst. 2 o. z., aniž by nezpůsobilost této pohledávky k započtení z uvedeného důvodu žalovaný namítl. V případě, že by tak žalovaný učinil, případně že by soudy „měly v úmyslu posoudit jeho vyjádření coby námítku nezpůsobilosti pohledávky k zápočtu“, tížilo by ho v tomto směru důkazní břemeno, neboť „neurčitost ani nejistotu pohledávek nelze obecně presumovat“. Žalovaný měl být proto soudy vyzván, aby námítku skutkově upřesnil a opřel o konkrétní důkazy. Žalobkyně se současně domnívá, že popírání samotné existence pohledávky bez dalšího nečiní tuto pohledávku nezpůsobilou k započtení, nýbrž se „musí jednat o nejistotu a neurčitost určitého kvalifikovaného rozměru, který již přesahuje obvyklé meze, jež účastníci příslušných právních vztahů oprávněně očekávají a které musejí obecně akceptovat“. Z těchto mezi obvyklostí podle názoru žalobkyně za daného skutkového stavu „zcela jistě nevybočuje“ její pohledávka k náhradě škody, kterou započítala vůči pohledávce žalovaného na mzdu. Kromě toho žalobkyně namítala, že odvolací soud v rozporu s judikaturou dovolacího soudu posoudil jednání žalobkyně spočívající v předmětném zápočtu za zjevné zneužití práva ve smyslu § 8 o. z. Navrhla, aby dovolací soud napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

6. Žalovaný navrhl, aby dovolání žalobkyně bylo jako nepřipustné odmítnuto, neboť žádnou z námitek žalobkyně nelze považovat za opodstatněnou. Poukázal mimo jiné na § 147 odst. 3 zák. práce, které – jak zdůraznil – „je jednoznačně normou kogentní“ a umožňuje zaměstnavateli provést srážku ze mzdy na náhradu škody pouze na základě dohody o srážkách ze mzdy.

III. Přípustnost dovolání

č. 41

7. Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu – dále jen „o. s. ř.“) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

8. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

9. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

10. Projednávanou věc je třeba i v současné době posuzovat – vzhledem k tomu, že se žalobkyně domáhá neplatnosti okamžitého zrušení pracovního poměru, které jí bylo doručeno dne 17. 6. 2016 – podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění účinném do 30. 6. 2016 [tj. přede dnem, kdy nabyl účinnosti zákon č. 47/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony] – dále jen „zák. práce“.

11. Podle § 56 odst. 1 písm. b) zák. práce zaměstnanec může pracovní poměr okamžitě zrušit, jestliže zaměstnavatel mu nevyplatil mzdu nebo plat nebo náhradu mzdy nebo platu anebo jakoukoli jejich část do 15 dnů po uplynutí termínu splatnosti (§ 141 odst. 1 zák. práce).

12. Podle ustálené judikatury odvolacího soudu (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2013, sp. zn. 21 Cdo 298/2013, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2012, sp. zn. 21 Cdo 4261/2011) spočívá smysl (účel) § 56 odst. 1 písm. b) zák. práce v tom, že zaměstnanci umožňuje, aby mohl ihned (bez nutnosti rozvazovat pracovní poměr výpovědí) ukončit pracovní poměr u zaměstnavatele, který porušil povinnost uloženou § 38 odst. 1 písm. a) zák. práce vyplátit zaměstnanci za vykonanou práci mzdu nebo plat (náhradu mzdy nebo platu) a který svou povinnost nesplnil ani v dodatečně lhůtě 15 dnů po splatnosti těchto práv, neboť nelze po zaměstnanci spravedlivě požadovat, aby pro takového zaměstnavatele, který tak (nevyplacením mzdy, platu, náhrady mzdy nebo náhrady platu) významně porušil svou povinnost z pracovního poměru, nadále pracoval. S přihlédnutím k tomu, že zaměstnanci, který okamžitě zrušil pracovní poměr podle § 56 odst. 1 písm. b) zák. práce, přísluší při skončení pracovního poměru

odstupné (srov. § 67 odst. 1 zák. práce), představuje okamžité zrušení pracovního poměru podle § 56 odst. 1 písm. b) zák. práce ve svých důsledcích sankci za porušení povinnosti zaměstnavatele vyplatit zaměstnanci za vykonanou práci mzdu nebo plat (náhradu mzdy nebo platu).

13. Z hlediska skutkového stavu bylo v projednávané věci mimo jiné zjištěno (správnost skutkových zjištění soudů přezkumu dovolacího soudu – jak vyplývá z § 241a odst. 1 a § 242 odst. 3 věty první o. s. ř. – nepodléhá), že na základě pracovní smlouvy ze dne 30. 9. 2013 žalovaný pracoval u žalobkyně jako servisní technik a že mzdovým výměrem ze dne 30. 9. 2013 mu byla stanovena měsíční mzda ve výši „18 500 Kč + odměna dle rozhodnutí zaměstnavatele“. Dopisem ze dne 27. 5. 2016 žalobkyně oznámila žalovanému, že v důsledku jeho pochybení při plnění pracovních úkolů dne 7. 1. 2015 (které v dopise popsala) vznikla žalobkyni škoda ve výši 16 627 Kč a že z tohoto důvodu vůči mzdovému nároku žalovaného za duben 2016 ve výši 18 110 Kč žalobkyně „započítává část své pohledávky ze způsobené škody, a to podle § 144a odst. 4 zák. práce v rozsahu částky 6 768 Kč“. Ve výplatním termínu za měsíc duben 2016 žalovaný obdržel mzdu sníženou o tuto částku. Dopisem ze dne 10. 6. 2016 žalovaný oznámil žalobkyni, že se „zápočtem pohledávky na náhradu způsobené škody oproti pohledávce na výplatu mzdy za měsíc duben 2016“ nesouhlasí, a vyzval žalobkyni k úhradě dlužné mzdy; dohoda o srážkách ze mzdy k uspokojení pohledávky žalobkyně na náhradu škody mezi účastníky uzavřena nebyla. Dne 17. 6. 2016 žalovaný se žalobkyní okamžitě zrušil pracovní poměr podle § 56 odst. 1 písm. b) zák. práce s odůvodněním, že mu „do dnešního dne nebyla zaplacená část mzdy za měsíc duben 2016, a sice částka 6 768 Kč“, a že „zápočet pohledávky na náhradu škody neuznává a považuje ho, jak žalobkyni již dříve sdělil, za neoprávněný a neplatný“.

14. Za daného skutkového stavu závisí napadený rozsudek odvolacího soudu (mimo jiné) na vyřešení otázky hmotného práva, za jakých podmínek lze provést zápočet pohledávky zaměstnavatele na náhradu škody vůči pohledávce zaměstnance na mzdu. Vzhledem k tomu, že uvedená právní otázka dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu ve všech souvislostech vyřešena, dospěl Nejvyšší soud České republiky k závěru, že dovolání žalobkyně je podle § 237 o. s. ř. přípustné.

IV.

Důvodnost dovolání

15. Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud České republiky dospěl k závěru, že dovolání žalobkyně není důvodné.

16. Započtení (včetně započtení na pohledávku zaměstnance na mzdu) se v pracovníprávních vztazích řídí – jak vyplývá ze zásady subsidiarity občanského zá-

koníku na úpravu pracovněprávních vztahů (srov. § 4 zák. práce) – občanským zákoníkem. V poměrech projednávané věci je jím zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 29. 12. 2016 (dále jen „o. z.“).

č. 41

17. Dluží-li si strany vzájemně plnění stejného druhu, může každá z nich prohlásit vůči druhé straně, že svoji pohledávku započítává proti pohledávce druhé strany. K započtení lze přistoupit, jakmile straně vznikne právo požadovat uspokojení vlastní pohledávky a plnit svůj vlastní dluh (§ 1982 odst. 1 o. z.). Započtením se obě pohledávky ruší v rozsahu, v jakém se vzájemně kryjí; nekryjí-li se zcela, započte se pohledávka obdobně jako při splnění. Tyto účinky nastávají k okamžiku, kdy se obě pohledávky staly způsobilými k započtení (§ 1982 odst. 2 o. z.).

18. K započtení jsou způsobilé pohledávky, které lze uplatnit před soudem (§ 1987 odst. 1 o. z.). Pohledávka nejistá nebo neurčitá k započtení způsobilá není (§ 1987 odst. 2 o. z.). Zakazuje se započtení proti pohledávce výživného pro nezletilého, který není plně svéprávný (§ 1988 odst. 1 o. z.). Zakazuje se započtení proti pohledávce na náhradu újmy způsobené na zdraví, ledaže se jedná o vzájemnou pohledávku na náhradu téhož druhu (§ 1988 odst. 2 o. z.). Promlčení pohledávky započtení nebrání, nastalo-li po době, kdy se pohledávky staly způsobilými k započtení (§ 1989 odst. 1 o. z.).

19. Podle § 144a odst. 4 zák. práce započtení proti pohledávce na mzdu, plat, odměnu z dohody a náhradu mzdy nebo platu smí být provedeno jen za podmínek stanovených v úpravě výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy v občanském soudním řádu.

20. Podle § 147 odst. 3 věty druhé zák. práce srážky ze mzdy k náhradě škody jsou možné jen na základě dohody o srážkách ze mzdy [§ 146 písm. b)].

21. V ustálené praxi dovolacího soudu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3330/2011, uveřejněný pod č. 56 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek ročník 2013) nejsou pochybnosti o tom, že závazek (dluh) zaměstnance nebo zaměstnavatele může v pracovněprávních vztazích zaniknout (podle právní úpravy účinné ode dne 1. 1. 2007) rovněž započtením. Započtením zanikají vzájemné závazky (dluhy) zaměstnance a zaměstnavatele se stejným druhem plnění v rozsahu, v jakém se kryjí jim odpovídající pohledávky, byla-li učiněna některým z účastníků pracovněprávních vztahů kompenzační námitka nebo došlo-li k jinému projevu směřujícímu k započtení. Započtení je možné, i když jedna ze vzájemných pohledávek nepochází z pracovněprávních vztahů. To platí i v případě, představuje-li jedna ze vzájemných pohledávek právo zaměstnance na mzdu, plat, odměnu z dohody a náhradu mzdy nebo platu. Proti pohledávce zaměstnance na mzdu, plat, odměnu z dohody a náhradu mzdy nebo platu ovšem není jednostranné započtení ze strany zaměstnavatele přípustné v té části, která odpovídá tzv. základní nepostizitelné částce (§ 278 o. s. ř.) a jedné třetině zbytku čisté mzdy, platu, odměny z dohody nebo náhrady mzdy nebo platu (§ 279 odst. 1 o. s. ř.).

22. Z uvedeného vyplývá, že proti pohledávce zaměstnance na mzdu, plat, odměnu z dohody a na náhradu mzdy nebo platu je jednostranné započtení ze strany

zaměstnavatele – jsou-li dodrženy zákonné limity – obecně přípustné. Jde-li však o pohledávku zaměstnavatele na náhradu škody, zákon jednostranně započtení ze strany zaměstnavatele zapovídá, neboť možnost provádět srážky ze mzdy k náhradě škody podmiňuje uzavřením dohody o srážkách ze mzdy (srov. § 147 odst. 3 větu druhou zák. práce). Bez této dohody (uzavřené podle § 2045 o. z.) není zaměstnavatel oprávněn srážky ze mzdy (platu, odměny z dohody nebo z náhrady mzdy nebo platu) k náhradě škody provádět, a to ani tehdy, jsou-li splněny předpoklady odpovědnosti zaměstnance za škodu způsobenou zaměstnavateli, zaměstnanec svou odpovědnost za škodu uznal a zavázal se škodu nahradit (srov. § 263 zák. práce). Odpovědnost zaměstnance za škodu, kterou způsobil zaměstnavateli, ani případné uznání škody zaměstnancem tedy samo o sobě zaměstnavatele neopravňuje, aby částku potřebnou k náhradě této škody jednostranně srazil ze mzdy zaměstnance, i kdyby respektoval zákonné limity vyplývající z § 278 a § 279 odst. 1 o. s. ř. (srov. § 144a odst. 4 zák. práce).

23. Dovolací soud proto dospěl k závěru, že jednostranné započtení pohledávky zaměstnavatele na náhradu škody proti pohledávce zaměstnance na mzdu, plat, odměnu z dohody a náhradu mzdy nebo platu není přípustné, i kdyby byly dodrženy zákonné limity vyplývající z § 278 a § 279 odst. 1 o. s. ř. Zaměstnavatel je oprávněn započíst svou pohledávku na náhradu škody proti pohledávce zaměstnance na mzdu, plat, odměnu z dohody a náhradu mzdy nebo platu a provést srážku (srážky) ze mzdy za účelem uspokojení svého nároku na náhradu škody jen na základě dohody o srážkách ze mzdy uzavřené se zaměstnancem.

24. Jestliže tedy v daném případě žalobkyně jednostranně započtla a srazila ze mzdy žalovaného za měsíc duben 2016 část své pohledávky na náhradu škody, kterou jí měl způsobit žalovaný při plnění pracovních úkolů, aniž by mezi účastníky byla v tomto směru uzavřena dohoda o srážkách ze mzdy, je – byť založen na ne zcela přílehlavých důvodech – správný závěr odvolacího soudu, že „ani v době do 15 dnů po uplynutí období splatnosti nebyla žalovanému vyplacena část mzdy za duben 2016, aniž pro její nevyplacení existoval zákonný důvod“, a že proto žalovaný dne 17. 6. 2016 důvodně přistoupil k okamžitému zrušení pracovního poměru podle § 56 odst. 1 písm. b) zák. práce.

25. Protože již samotná nepřipustnost jednostranného zápočtu pohledávky zaměstnavatele na náhradu škody vůči pohledávce zaměstnance na mzdu je v projednávané věci důvodem pro zamítnutí žaloby, nezabýval se dovolací soud již tím, zda jednání žalobkyně (navíc) představovalo zjevné zneužití práva ve smyslu § 8 o. z., neboť posouzení této otázky již nemá na konečné rozhodnutí o věci samé žádný vliv.

26. Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu je věcně správný. Protože nebylo zjištěno, že by byl postižen některou z vad uvedených v § 229 odst. 1 o. s. ř., § 229 odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. nebo v § 229 odst. 3 o. s. ř. anebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud České republiky dovolání žalobkyně podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.

INHALT

Entscheidungen in Strafsachens

- Nr. 14** Wenn es um eine mutmaßliche extreme Notlage, also um einen positiven Tatsachenirrtum über einen die Widerrechtlichkeit im Sinne des § 18, Abs. 4 des StGB ausschließenden Umstand gehen soll, müssen auch aus subjektiver Sicht der handelnden Person nicht allein die in § 28, Abs. 1, StGB angeführten Bedingungen, sondern auch die in § 28, Abs. 2, StGB angeführten Limits einer Handlung in extremer Notlage, also das Prinzip der Subsidiarität erfüllt sein. Wenn die mutmaßliche Gefahr, die ein vom Strafgesetz direkt geschütztes Interesse gefährdet, auf andere Weise hätte abgewendet werden können, ist die Strafverantwortlichkeit der handelnden Person auch für eine absichtliche Straftat nicht ausgeschlossen, da die Bestimmung des § 18, Abs. 4 des StGB in solch einem Fall nicht anwendbar ist.
- Nr. 15** Das Gericht kann gemäß § 228, Abs. 1 der StPO über die Zuerkennung des Anspruchs des Geschädigten nur dann auf Ersatz eines immateriellen Schadens in Geld entscheiden, wenn im Beweisverfahren die Stichhaltigkeit und auch die Höhe solch eines Anspruchs ordentlich nachgewiesen wurde. Mängel in der Beweisführung, die beispielsweise darin bestehen, dass das vom Geschädigten vorgelegte Sachverständigengutachten, auf das sich der geltend gemachte Anspruch stützt, keine ausreichende Grundlage zur Äußerung des Ausspruchs bietet, der den Beschuldigten zur Wiedergutmachung eines durch Körperverletzung entstandenen Schadens verpflichtet, kann das Gericht nicht dadurch überbrücken, indem es den Ersatz mit Verweis auf das Anstandsprinzip festlegt, ohne zu begründen, anhand welcher Kriterien oder auf welche Weise es zur Höhe dieser Entschädigung gelangt ist. Berechtigt zur Einreichung eines Sachverständigengutachtens laut der unter Nr. 63/2014 Sbd. für Strafentsch. veröffentlichten „Periodik zum Ersatz immaterieller Gesundheitsschäden“ (Schmerzen u. Beeinträchtigung der gesellschaftlichen Teilhabe gemäß § 2958 des BGB), das für das Gericht ausschlaggebend zur Festlegung des Schadenersatzes für die Beeinträchtigung der gesellschaftlichen Teilhabe ist, ist ein Sachverständiger auf medizinischem Gebiet, Fachgebiet Bestimmung immaterieller Gesundheitsschäden – eine der entsprechenden Behinderung entsprechende Fachkompetenz ist nicht erforderlich. Dieser Sachverständige muss sich jedoch bei seinen Schlussfolgerungen bezüglich des Behinderungsgrades des Geschädigten auf eine entsprechende Diagnose und die Feststellungen eines entsprechenden Experten stützen.
- Nr. 16** Über den Anspruch des Geschädigten auf Ersatz eines immateriellen Schadens, den dieser gemäß § 43, Abs. 3, StPO geltend gemacht hat, kann nur durch einen Ausspruch in einem Adhäsionsverfahren (Nebenverfahren) gemäß § 228 und § 229 der StPO und mitnichten per Ausspruch gemäß § 82, Abs. 2 des StGB entschieden werden, der keinen Vollstreckungstitel darstellt, sondern die Pflicht des Verurteilten begründet, den immateriellen Schaden nur „nach besten Kräften“ zu ersetzen. Die verschuldete Nichterfüllung dieser Pflicht kann nicht anders sanktioniert werden, als in der Vorgehensweise gemäß § 83, Abs. 1 des StGB.

Der Ausspruch, durch den dem Beschuldigten die Pflicht zum Ersatz des immateriellen Schadens laut § 228, Abs. 1 der StPO auferlegt wird, muss hinsichtlich der Leistungshöhe eindeutig formuliert sein. Die Auferlegung dieser Pflicht durch die Verwendung von Formulierungen wie „in Höhe von mindestens ...“ ist unzulässig, weil sie solch einen Ausspruch unbestimmt und undurchführbar macht.

Nr. 17

Die Handlung eines Straftäters, die in der Ausübung des Geschlechtsverkehrs an einem Kind unter 15 Jahren bei gleichzeitiger Ausnutzung der Wehrlosigkeit dieses Opfers erfüllt das Merkmal der Straftat der Vergewaltigung gemäß § 185 des StGB und mitnichten nur das Merkmal der Straftat des sexuellen Missbrauchs gemäß § 187 des StGB.

Im Falle der durch Ausnutzung der Wehrlosigkeit eines Kindes unter 15 Jahren verübten Vergewaltigung ist die Anwendung des qualifizierten Tatbestands laut § 185, Abs. 1 alinea 2, Abs. 3, Buchst. a) des StGB nicht ausgeschlossen, denn hier geht es um keinen Fall, auf den das Verbot der zweifachen Zurechnung des gleichen Umstands zuträfe. Dieses Verbot gemäß § 39, Abs. 4 des StGB bezieht sich nämlich ausschließlich auf die Auferlegung der Strafe.

Nr. 18

Um eine „Falschangabe“ als Merkmal des Tatbestands des Vergehens der Verleumdung gemäß § 184, Abs. 1 des StGB geht es auch dann, wenn sich diese aus mehreren Informationen zusammensetzt, von denen einige zweckdienlich erfunden, andere wiederum wahrheitsgetreu sind, in ihrem Gesamteindruck jedoch nicht der Realität entsprechen.

Entscheidungen in Sachen des bürgerlichen, Handels - und Verwaltungsrechts

- Nr. 30** Wenn ein Zahlungspflichtiger die durch Klageeinreichung fällige Gerichtsgebühr für das Verfahren nicht einmal nachträglich binnen der in der gerichtlichen Aufforderung gemäß § 9, Abs. 1, erster Satz des Gesetzes über Gerichtsgebühren entrichtet hat, stellt das Gericht das Verfahren wegen Nichtentrichtung der Gerichtsgebühr ein und dies ohne Rücksicht darauf, dass der Zahlungspflichtige die Gerichtsgebühr in der Zwischenzeit (verspätet) entrichtet hat.
- Aufgrund der gerichtlichen Aufforderung zur nachträglichen Entrichtung der durch die Klageeinreichung fälligen Gerichtsgebühr für das Verfahren gemäß § 9, Abs. 1 des Gesetzes über Gerichtsgebühren, in welcher die Belehrung fehlt, dass das Gericht das Verfahren dann einstellt, wenn die Gebühr nicht binnen der festgelegten Frist entrichtet worden ist (§ 9, Abs. 3 des Gesetzes über Gerichtsgebühren), darf das Verfahren nicht eingestellt werden; das Gericht ist verpflichtet, die nach fruchtlosem Ablauf der in der Aufforderung festgelegten Frist, jedoch noch vor der ordentlichen Belehrung des Zahlungspflichtigen über die Folgen des Fristversäumnisses erfolgte Entrichtung der Gerichtsgebühr zu berücksichtigen.
- Nr. 31** Der Charakter des Verfahrens über eine Anfechtungsklage laut Insolvenzgesetz schließt die Beendigung des Gerichtsverfahrens per gerichtlichen Vergleich nicht aus.
- Wenn der Kläger verlangt, dass das erstinstanzliche Gericht per Anerkenntnisurteil entscheidet, obwohl solch ein Urteil der gesetzlich festgelegten Voraussetzungen entbehrt, lehnt das erstinstanzliche Gericht solch einen Antrag per Beschluss ab, gegen den Berufung möglich ist. Wenn das Gericht aufgrund solch einer Berufung dann zum Schluss gelangt, dass die Forderung des Klägers auf Erlass des Erkenntnisurteils stichhaltig war, kann es die Entscheidung des erstinstanzlichen Gerichts ändern und selbst per Erkenntnisurteil entscheiden.
- Nr. 32** Der Mieter kann einem Vorschlag des Vermieters auf eine Mieterhöhung gemäß § 2249, Abs. 1 des BGB auch dadurch zustimmen, indem er beginnend mit dem dritten Kalendermonat die erhöhte Miete bezahlt.
- Nr. 33** Beim Verzug mit Mietzahlungen ist der Mieter verpflichtet auch Verzugszinsen in der in der Regierungsverordnung Nr. 351/2013 Slg. festgelegten Höhe zu zahlen; es dürfen jedoch keine Verzugszinsen vereinbart werden, die über diese Höhe hinausgehen.
- Der Vermieter ist berechtigt, bis zu dem Zeitpunkt Ersatz für die Benutzung der Wohnung durch den (ehemaligen) Mieter gemäß § 2295 des BGB zu verlangen, indem sie ihm tatsächlich übergeben wird (§ 2292, BGB) und dies ohne Rücksicht darauf, ob er diese nutzt, oder nicht.
- Nr. 34** Als Schaden in Zusammenhang mit der Ausübung der Tätigkeit eines Fischereiaufsehers gemäß § 18, Abs. 4, Ges. Nr. 99/2004 Slg., über das Fischereiwesen, ist auch der durch das Töten oder Verletzen des Hundes entstandene Schaden anzusehen, der das Mitglied der Fischereiaufsicht bei seiner Tätigkeit begleitet hat.
- Nr. 35** Die Bedingung für die Existenz einer ungesetzlichen Entscheidung im Sinne des § 8, Abs. 1 und 2 von Ges. Nr. 82/1998, Slg. gilt dann als erfüllt, wenn die rechtskräftige oder vorläufig vollstreckbare Entscheidungen wegen Gesetzeswidrigkeit aufgehoben oder abgeändert wurde und dies ohne Rücksicht auf den weiteren Verlauf der Verhandlung, in welcher diese Entscheidung gefällt wurde.
- Wenn gegen diese Entscheidung Rechtsmittel eingelegt wurden, aufgrund derer die Rechtskraft oder auch Vollstreckbarkeit der Entscheidung aufgeschoben wurden,

wird die Gesetzeswidrigkeit im Sinne des § 8, Abs. 1 von Ges. Nr. 82/1998, Slg. in Beziehung zur rechtskräftigen Entscheidung über dieses Rechtsmittel beurteilt.

- Nr. 36** Für einen durch das Freiwerden von Abwasser aus der Kanalisation verursachten Schaden haftet der Betreiber des Kanalisationsnetzes (§ 2924, BGB) ohne Rücksicht darauf, ob zwischen ihm und dem Geschädigten eine Rechtsbeziehung bestand oder nicht. Für die objektive Haftung für die betriebliche Tätigkeit (Betriebshaftpflicht) ist es belanglos, dass die ungünstige Auswirkung des Betriebs auf die Umgebung von einem Verstoß eines anderen Subjekts verursacht wurde, das vom Betreiber mit einer konkreten technischen Tätigkeit an der Kanalisationsleitung beauftragt wurde. Der Betreiber wird dann von seiner Haftung entbunden (§ 2924, Satz 2, BGB), wenn nachgewiesen ist, dass er bei seiner betrieblichen Tätigkeit mit der nötigen Sorgfalt vorgegangen ist, die dem erreichten Kenntnisstand auf dem entsprechenden Gebiet sowie auch allgemeinen Erfahrungen entspricht (ordentlicher und fachlich befähigter Betreiber).
- Nr. 37** Die Vertretung einer juristischen Person durch ein Mitglied des satzungsmäßigen Organs ist eine Vertretung eigener Art (*sui generis*), auf die weder die Regelung der vertraglichen Vertretung (§ 441 bis 456, BGB), noch der gesetzlichen Vertretung (§ 457 bis 488, BGB) zutrifft.
- Wenn ein Mitglied des satzungsmäßigen Organs der juristischen Person seine Vertretungsberechtigung überschreitet, oder wenn es eine juristische Person vertritt, obwohl es hierzu laut juristischem Gründungsakt nicht berechtigt ist, kann die juristische Person solch eine Handlung nachträglich billigen. Da das Mitglied des satzungsmäßigen Organs kein vertraglicher Vertreter ist, werden sich die Regeln für die nachträgliche Billigung an die Bestimmung des § 440 des BGB, mitnichten (auch) an die Bestimmung des § 44 des BGB halten (eine Ausnahmesituation könnte sein, wenn das Mitglied des satzungsmäßigen Organs als Bevollmächtigter in Einklang mit § 164, Abs. 2 in fine, des BGB handelt und den Rahmen der Vollmacht überschreitet). Die Bestimmung des § 431 des BGB ist bei einer Überschreitung der Vertretungsberechtigung durch ein Mitglied des satzungsmäßigen Organs nicht anwendbar.
- Nr. 38** Schuldige Rentenversicherungsbeiträge und Beiträge zur staatlichen Beschäftigungspolitik bei selbständig erwerbstätigen Personen für den Zeitraum, der dem Tag vorausgegangen ist, an dem die Insolvenz (Bankrott) des Schuldners festgestellt worden ist, gelten nicht als Masseforderung im Sinne des § 168, Abs. 2 des Insolvenzgesetzes.
- Nr. 39** Wenn das den Gegenstand der Sicherheit (Pfands) bildende Vermögen in Übereinstimmung mit dem Gesetz im Vollstreckungsverfahren monetisiert und der erzielte Erlös solch einer Monetisierung auf die in § 46, Abs. 7 der Vollstreckungsordnung beschriebene Weise ordentlich der Vermögensmasse des Schuldners zugeschlagen wurde, wo es dem gesicherten (Pfand-)Gläubiger ausgehändigt werden soll, dessen Pfandrecht im Vollstreckungsverfahren gemäß § 337h, Abs. 1 der ZPO erloschen ist, obliegt dem Insolvenzverwalter des Schuldners keine Vergütung für die Monetisierung des Gegenstands der Sicherheit, die er auf die in § 298, Abs. 2 des Insolvenzgesetzes beschriebene Weise vom Erlös der Monetisierung des Gegenstands der Sicherheit vor dessen Herausgabe an den gesicherten Gläubiger abziehen könnte.
- Nr. 40** Wenn Schulden aus Tätigkeiten entstanden sind, in deren Rahmen der Schuldner bei Investitionsgeschäften auf Finanzmärkten als Kunde (Investor) aufgetreten ist, der die gesparten Finanzmittel durch Handel mit Investitionsinstrumenten aufzuwerten

gedenkt, geht es nicht nur deswegen um Schulden aus unternehmerischer Tätigkeit im Sinne des § 389 des Insolvenzgesetzes. Auf den Charakter dieser Schulden hat auch der Umstand keinen Einfluss, dass der Schuldner diese Finanzmittel wiederholt (dreimal) Drittpersonen zum Investieren geliehen hat.

Nr. 41

Die einseitige Aufrechnung einer Schadenersatzforderung des Arbeitgebers gegen die Forderung des Arbeitnehmers auf Lohn, Gehalt, Vergütung aus Vereinbarungen sowie Lohn- oder Gehaltersatz ist unzulässig, auch wenn die aus den Bestimmungen der § 278 und § 279, Abs. 1 der ZPO hervorgehenden gesetzlichen Limits eingehalten wurden. Der Arbeitgeber ist lediglich aufgrund einer mit dem Arbeitnehmer abgeschlossenen Vereinbarung über Lohnabzüge berechtigt, seine Schadenersatzforderung gegen die Forderung des Arbeitnehmers auf Lohn, Gehalt, Vergütung aus Vereinbarungen sowie Lohn- oder Gehaltersatz aufzurechnen und einen Lohnabzug (Lohnabzüge) zu Zwecken der Befriedigung seines Schadenersatzanspruches vorzunehmen.

CONTENTS

Resolution in Criminal Law Cases

- No. 14** If it is supposed to be a putative necessity, i.e. a positive error in fact excluding unlawfulness pursuant to section 18(4) of Criminal Code, also from the subjective point of view of the acting person, it is necessary not only to meet the conditions stipulated in section 28(1) of Criminal Code, but also observe the limits of acting in necessity specified in section 28(2) of Criminal Code, i.e. also the principle of subsidiarity. If the putative danger directly threatening the interest protected by criminal law could have been averted in a different way, the criminal responsibility of the acting person is not excluded, even for a wilful criminal offence, as the provisions of section 18(4) of Criminal Code are not used in such a case.
- No. 15** The court may decide pursuant to section 228(1) of Criminal Code about admission of the claim of a damaged party for the compensation of non-property harm in money, only if it is a situation when in the evidence procedure the rightfulness and amount of the claim was duly proved. The imperfections in the evidence procedure, for example the fact that the expert opinion submitted by the damaged party on which the raised claim is based does not provide sufficient foundation for making a verdict binding the defendant to redress the harm occurring in the form of grievous bodily harm, cannot be overcome by the court by determining the compensation with reference to the principle of decency without specifying according to which criteria and using which procedure it achieved the amount of the compensation. An expert opinion pursuant to the Methodology for Non-Property Harm to Health Compensation (pain and difficult social fulfilment pursuant to section 2958 of Civil Code) published under No 63/2014 Coll., which is the basis for the court for its determination of the compensation for difficult social fulfilment, can be submitted by an expert from the field of health care specialised in determination of non-material harm to health, without having to be a specialist for the particular harm. However, this expert has to make their conclusions concerning the scale of difficulties of the damage party based on the diagnosis and findings of a relevant specialist.
- No. 16** The claim of the damaged party for non-property harm compensation raised pursuant to section 43(3) of Criminal Regulations can only be decided by means of a verdict in adhesion procedure pursuant to sections 228 and 229 of Criminal Regulations, not by means of a verdict pursuant to section 82(2) of Criminal Code which is not a writ of execution but establishes the obligation of the convicted party to compensate the non-property harm only “according to its capabilities”. A culpable non-fulfilment of this obligation must be sanctioned only using the relevant procedure pursuant to section 83(1) of Criminal Act.
- The verdict which imposes the obligation to compensate the non-property harm on the defendant pursuant to section 228(1) of Criminal Regulations must be unambiguous as regards the amount of fulfilment. This does not correspond with imposing the obligation using the wording of “at the amount of minimum...” as it makes the verdict ambiguous and unenforceable.

No. 17 The actions of an offender based on sexual intercourse with a child under the age of fifteen with the simultaneous misuse of helplessness of the victim fulfils the features of the criminal offence of rape pursuant to section 185 of Criminal Code, not only the features of the criminal offence of sexual abuse pursuant to section 187 of Criminal Code.

In case of rape committed misusing helplessness of a child under the age of fifteen, it is not excluded to use the qualified state of facts pursuant to section 185(1) alinea 2, par. 3 letter a) of Criminal Code, as it is not a case affected by a ban of attributing the same circumstance twice. This ban pursuant to section 39(4) of Criminal Code applies solely to inflicting a penalty.

No. 18 A “false statement” as part of the state of facts of the offence of defamation pursuant to section 184(1) of Criminal Code is considered to be also a statement comprising of several pieces of information and only some of them are fabricated intentionally and the others are true, but the overall message does not correspond to the reality.

Resolutions in Civil Law, Business Law and Administration Law Cases

- No. 30** If the payer does not pay the court fee for the proceedings payable due to filing a suit, not even within an additional period determined in the call from the court pursuant to section 9(1) sentence 1 of the Act on judicial payments, the court will suspend the proceedings due to non-settlement of the court fee regardless the fact the payer have already paid the court fee in the meantime (late).
Upon a call from the court for the subsequent payment of the fee for the proceedings payable due to filing a suit pursuant to section 9(1) of the Act on judicial payments which does not include an advice that the court will suspend the proceedings if the fee is not paid within the determined period (section 9(3) of the Act on judicial payments), the proceedings cannot be suspended. The court is obliged to pay regard to the payment of the court fee made after the period determined in the call expires in vain but before the payer is given a proper advice concerning the consequences of missing the deadline.
- No. 31** The nature of the proceedings of an action to set a transaction aside pursuant to the Insolvency Act does not exclude closing the proceedings with a consent decree.
If the plaintiff asks from the court of the first instance do make a judgement by acknowledgement despite the legally determined preconditions for such a decision are not met, the court of the first instance will dismiss this motion by means of a resolution against which it is possible to lodge an appeal. If the court of appeal comes to a conclusion based on the appeal that the request of the plaintiff for a judgement by acknowledgement was rightful, it can change the resolution of the court of the first instance and make a decision in the form of a judgement by acknowledgement.
- No. 32** The Tenant can express the consent with the proposal of the Landlord for increase of the rent made pursuant to section 2249(1) of Civil Code also by paying the increased rent starting from the third calendar month.
- No. 33** When in delay with the payment of the rent, the tenant of the flat is obliged to pay an interest on overdue payment at the amount determined by the government decree No 351/2013 Coll. It is not possible to stipulate a contractual interest on overdue payment exceeding this amount.
The landlord is entitled to a compensation for use of the flat by the (former) tenant at the amount of the agreed rent pursuant to section 2295 of Civil Code until the moment when the flat is actually handed over to the landlord (section 2292 of Civil Code), regardless it is used by the tenant or not.
- No. 34** Damage to things occurring in connection with the performance of the activities of fishing guards pursuant to section 18(4) of Act No 99/2004 Coll. on fishing also includes damage occurring due to killing or injuring the dog accompanying a fishing guard when performing their activities.
- No. 35** The condition of existence of an unlawful decision pursuant to section 8(1) and (2) of Act No 82/1998 Coll. is met if the legitimate or preliminarily executable decision has been cancelled or changed due to unlawfulness, regardless the further course of the proceedings in which the decision was made.
If a legal remedy was lodged against the decision suspending the legal force and executability of the decision, unlawfulness is assessed pursuant to section 8(1) of Act No 82/1998 Coll. in relation to the legitimate decision concerning this legal remedy.
- No. 36** The responsibility for damage caused by sewage water leaked from the sewerage is held by the sewer operator (section 2924 of Civil Code) regardless the fact that there was no legal relationship establishing obligations between the operator and the dam-

aged party. For the objective responsibility arising from the operating activity it is insignificant that the adverse impact of the operation on the surroundings was caused by a mistake of another entity commissioned by the operator to perform a particular technical activity on the sewerage. The operator is exempt from the responsibility (section 2924 sentence 2 of Civil Code) if it is proved that during its operating activities it proceeded with care corresponding to the achieved level of knowledge in the particular field and general experience (as a due and professionally qualified operator).

No. 37 Representation of a legal entity by a member of the statutory body is representation *sui generis* which is not affected by contractual representation stipulations (section 441 to 456 of Civil Code) or statutory representation stipulations (section 457 to 488 of Civil Code).

If a member of the statutory body of a legal entity oversteps the representation right or if this member represents a legal entity despite not being authorized to do so according to the establishment legal actions, the legal entity can approve such actions additionally. As the member of the statutory body is not a contractual representative, the rules for the additional approval will be governed by the provisions of section 440 of Civil Code, not (also) by the provisions of section 446 of Civil Code (an exception can be a situation when the member of the statutory body acts as an attorney pursuant to section 164(2) *in fine* of Civil Code and oversteps the power of attorney). The provisions of section 431 of Civil Code cannot be applied to overstepping of the representation authorisation by a member of the statutory body of a legal entity.

No. 38 Due pension insurance premium and contribution to the state policy of employment from a self-employed person for the period preceding the day when the bankruptcy of the debtor was established are not considered to be claims for the property pursuant to section 168(2) of the Insolvency Act.

No. 39 If the property constituting the security according to law was sold in the bankruptcy proceedings and if the achieved proceeds of the sale performed in the procedure pursuant to section 46(7) of the Execution Procedure Act was included in the property of the debtor where it is supposed to be handed over to the secured creditor (pledgee) whose right of lien ceased to exist in the bankruptcy proceedings pursuant to section 337h(1) of Civil Procedure Rules, the debtor's trustee in bankruptcy is not entitled to the remuneration for selling of the security which, when applying the procedure pursuant to section 298(2) of the Insolvency Act, could be deducted from the proceeds from the sale of the security before its handover to the secured creditor.

No. 40 If debts arose from the activities in which the debtor acted during investing on financial markets as a customer (investor) intending to increase the value of the saved financial funds by means of trading with investment instruments, these are not debts from business activities pursuant to section 389 of the Insolvency Act. The nature of these debts is not influenced by the fact that the debtor borrowed the financial funds for investment repeatedly (three times) from third parties.

No. 41 A one-sided set-off of employer's claim for damage compensation against employee's claim for wages, salary, remuneration from agreement to perform a job or wages or salary compensation is not permitted, even if the legal limits pursuant to the provisions of sections 278 and 279(1) of Civil Procedure Rules. were met. The employer is entitled to set off its claim for damage compensation against employee's claim for wages, salary, remuneration from agreement to perform a job or wages or salary compensation and to make a deduction from the salary in order to satisfy its claim for damage compensation, only if it is based on agreement on salary deductions concluded with the employee.

Tisk a distribuci zajišťuje Wolters Kluwer ČR, a. s., U Nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3.
Ročně vycházejí sešity 1–10 a sešit rejstříků.

Cena základního předplatného je 2 065 Kč bez DPH.

Odpovědná redaktorka: PhDr. Mgr. Marie Novotná, tel. 246 040 417, 603 826 881,
e-mail: marie.novotna@wolterskluwer.com
Administrace předplatného: Wolters Kluwer ČR, a. s.,
U Nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3
Zákaznická linka: tel. 246 040 400, 246 040 401
e-mail: zakaznicke@wolterskluwer.com
Distribuce: CASUS direct mail, a. s.,
Žilinská 5/2773, 141 00 Praha 4
Tisk: Serifa, s. r. o.

Vytištěno na 100%
recyklovaném papíru se
značkou Eco-label EU

Archiv časopisu je v systému ASPI.

